

ଗୀତାଞ୍ଜଳି

ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଠାକୁର

ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ
ଶ୍ରୀମନ୍ତ୍ରାଳୟ

GITANJALI

Rabindranath Tagore
Oriya Edition, 1987

ଗୀତାଞ୍ଜଳି

ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଠାକୁର
ଓଡ଼ିଆ ସଂସ୍କରଣ, ୧୯୮୭

Editor : **Kageswar**
Professor K. Mahapatra

ସଂପାଦକ :
ଖଗେଶ୍ୱର ମହାପାତ୍ର

Annotator :
Dr. Kailash Pattanaik

ଟୀକାକାର :
କଇଳାଶ ପଟ୍ଟନାୟକ

Publisher :
Registrar, Visva Bharati
Santiniketan-731235

ପ୍ରକାଶକ :
କର୍ମସଚିବ, ବିଶ୍ୱଭାରତୀ
ଶାନ୍ତିନିକେତନ-୭୩୧୨୩୫

Distributor :
Cuttack Students' Store
Cuttack-753002

ପରିବେଶକ :
କଟକ ଷ୍ଟୁଡେଣ୍ଟସ୍ ଷ୍ଟୋର
କଟକ-୭୫୩୦୦୨

Printer
Utkal Printing Works
Civil Township
Rourkela-769004
Phone-2490

ମୁଦ୍ରକ :
ଉତ୍କଳ ପ୍ରିଣ୍ଟିଙ୍ଗ୍ ୱାର୍କସ୍
ସିଭିଲ୍ ଟାଉନ୍ସିପ୍
ରୁରକେଲ-୭୬୯୦୦୪
ଫୋନ୍-୨୪୯୦

Price Rs. 22/- (Delux)
Rs. 20/- (Popular)

ମୂଲ୍ୟ : ଟ ୨୨/- (ବେଞ୍ଚାଲ)
ଟ ୨୦/- (ସାଧାରଣ)

-ଭୂମିକା-

‘ଗୀତାଞ୍ଜଳି’ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କ ଏକ ଐତିହାସିକ ମହାନ କୃତି ଭାବେ ସ୍ୱୀକୃତ ଏବଂ ଏହାହିଁ ଏକମାତ୍ର ଭାରତୀୟ ସାହିତ୍ୟ-କୃତି ଯାହା ୧୯୧୩ ମସିହାରେ ନୋବେଲ ପୁରସ୍କାର ଦ୍ୱାରା ସମ୍ମାନିତ ହୋଇଥିଲା । ଆଜି ସାର ବିଶ୍ୱରେ ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାରେ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାରତୀୟ ଭାଷାରେ ଏହା ଅନୁବାଦ ମାଧ୍ୟମରେ ଉପଲବ୍ଧ । ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କ ଲେଖାର ଭାଷା ମୂଳତଃ ବଙ୍ଗଳା; ତେଣୁ ଅପରପର ଭାଷାରେ ଏହା ଅନୁବାଦ ମାଧ୍ୟମରେ ହିଁ ପାଠ୍ୟ । କିନ୍ତୁ, ଦୁଃଖର କଥା, ଅନେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ଅନୁବାଦ ବିକୃତ ଏବଂ ଅପ୍ରାମାଣିକ ହୋଇଛି । ଏହା ସର୍ବଥା ପ୍ରତିଶେଧ୍ୟ ।

ଓଡ଼ିଆରେ ଗୀତାଞ୍ଜଳିର ଅନୁବାଦ ହୋଇଛି ତଥା ହେଉଛି । ତଥାପି ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଭବିବାର କଥା, ଉତ୍କଳ ଓ ବଂଗ ପ୍ରତିବେଶୀ ପ୍ରଦେଶ ଏବଂ ବଂଗଳା ଓ ଓଡ଼ିଆ ସହୋଦର ଭାଷା । ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କ ରଚନାର ମୌଳିକ ସାଦ ବଂଗଳାଭାଷୀଙ୍କ ବ୍ୟତିରେକ ସମ୍ଭବତଃ ସାର ଭରତରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷୀଗଣହିଁ ସାମାନ୍ୟ ଆୟାସରେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ । ଏଣୁ ମୂଳରଚନା ପାଠ କରିବା କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରଧାନ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଯେ ବଂଗଳା ଲିପି ଏବଂ ଭାଷାର କିଛି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା, ତାହା ଦୂରକରି ଓଡ଼ିଆ ପାଠକମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଗୀତାଞ୍ଜଳିର ମୂଳ-ରୂପଟି ପହଞ୍ଚାଇ ଦେବାକୁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଭାଷା ଓ ଭବଗତ ଟୀକାସହ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିରେ ଗୀତାଞ୍ଜଳିର ଏହି ସଂସ୍କରଣଟି ପରିକଳ୍ପିତ ।

ଆମେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦରେ ସ୍ୱୀକାର କରୁଛୁ ଯେ ଏହି ପରିକଳ୍ପନା ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କ ଏକଶହ ପଚାଶତମ ଜନ୍ମବାର୍ଷିକୀ ଉପଲକ୍ଷେ ବିଶ୍ୱଭାରତୀ

ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧାବଶତଃ ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ମହାନୁ ଅନୁଦାନ ଯୋଗୁଁ ସାର୍ଥକ ହୋଇଛି । ଏଥିପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାବାସୀ ଏବଂ ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ, ବିଶେଷତଃ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଜାନକୀ ବଲ୍ଲଭ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ନିକଟରେ ଆମେ କୃତଜ୍ଞ । ଆମର ଆଶା, ବିଶ୍ୱଭାରତୀର ଏହି ଉଦ୍ୟମ ଓଡ଼ିଶାରେ ରବାନୁ ସାହିତ୍ୟର ସମାଦର ବୃଦ୍ଧିକରିବା ସଙ୍ଗେ ଉତ୍କଳ ଓ ବଂଗ ମଧ୍ୟରେ ସାଂସ୍କୃତିକ ଓ ଉଦ୍ୟମିକ ସଂପର୍କରେ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟର ସୁରକ୍ଷା ଓ ସମୃଦ୍ଧି କରିବା ଦିଗରେ ସହାୟକ ହେବ ।

ନିମାନ୍ତରାଣି ସମୁଦ୍ର

ଶାନ୍ତିନିକେତନ
ଅଗଷ୍ଟ, ୧୯୮୭

ନିମାଇ ସାଧନ ବସୁ
ଉପାଧ୍ୟକ୍ଷ, ବିଶ୍ୱଭାରତୀ

-ସ୍ୱୀକୃତି-

ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କ ୧୨୫ତମ ଜନ୍ମବାର୍ଷିକୀ ଉପଲକ୍ଷେ
ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଏକଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଅନୁଦାନ
ସୂତ୍ରରୁ ଏହି ପ୍ରକାଶନ ନିମନ୍ତେ
ଆର୍ଥିକ ସହାୟତା ଗୃହୀତ ।

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିବିଧ ସହାୟତା ନିମନ୍ତେ
ବିଶ୍ୱଭାରତୀ-ଗ୍ରନ୍ଥନ-ବିଭାଗର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ,
ଡଃ ମନୋରଞ୍ଜନ ପ୍ରଧାନ,
ଶ୍ରୀ ପୁଷ୍ପେନ ଗାଙ୍ଗୁଲି, ଶ୍ରୀ ବିଜୟ ମିଶ୍ର
ଧନ୍ୟବାଦାର୍ହ ।

—ସଂପାଦକ

ବିଜ୍ଞାପନ

ଏଇ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରଥମ କେତୋଟି ଗୀତ ପୂର୍ବରୁ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ-ଦୁଇଟି ପୁସ୍ତକରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଛି । କିନ୍ତୁ ଅଳ୍ପ ସମୟ ବ୍ୟବଧାନରେ ଯେଉଁ-ସମସ୍ତ ଗୀତ ପରେ ପରେ ରଚିତ ହୋଇଛି ସେଗୁଡ଼ିକର ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଭବଗତ ଐକ୍ୟ ଥିବା ସମ୍ଭବପର ମନେକରି, ସେସବୁଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ଏଇ ପୁସ୍ତକରେ ଏକତ୍ର ବାହାର କରାହେଲା ।

ଶାନ୍ତିନିକେତନ । ବୋଲପୁର

୩୧ ଶ୍ରାବଣ ୧୩୧୭

ଶ୍ରୀ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଠାକୁର

-: ସୂଚୀପତ୍ର :-

ଗୀତ-ପ୍ରାରମ୍ଭ	ସଂଖ୍ୟା-କ୍ରମ	ପୃଷ୍ଠା
ଅନ୍ତର ମମ ବକଶିତ କରେ	୫	୮
ଅମନ ଆଡ଼ାଳ ଦିୟେ ଲୁକିୟେ ଗେଲେ	୨୩	୩୩
ଆକାଶ ତଳେ ଉଠଳ ଫୁଟେ	୪୮	୭୫
ଆଛେ ଆମାର ହୃଦୟ ଆଛେ ଭରେ	୧୧୦	୧୫୧
ଆଜି ଧାନେର କ୍ଷେତେ ବୌଦ୍ର ଗୁଣ୍ଡାୟ	୮	୧୧
ଆଜି ବରଷାର ଗୁପ୍ତ ହେବି ମାନବେର ମାଝେ	୧୦୦	୧୩୨
ଆଜି ବାରି ଝରେ ଝର ଝର	୨୭	୪୦
ଆଜି ଗଜ ବିଧୁର ସମୀରଣେ	୫୪	୭୭
ଆଜି ଝଡ଼େର ରାତେ ତୋମାର ଅଭିସାର	୨୦	୩୦
ଆଜି ବସନ୍ତ ଜାତ୍ରା ଦ୍ଵାରେ	୫୫	୭୭
ଆଜି ଶ୍ରାବଣ ଘନ-ଗହନ-ମୋହେ	୧୮	୨୭
ଆନନ୍ଦେରଇ ସାଗର ଥେକେ	୯	୧୨
ଆବାର ଏଇ ଦିରେଛେ ମୋର ମନ	୩୩	୪୮
ଆବାର ଏସେଛେ ଅଶାନ୍ତ ଆକାଶ କ୍ଷେତ୍ରେ	୯୯	୧୩୧
ଆମର ବୈଧେନ୍ଦ୍ର କାଶେର ଗୁଞ୍ଜେ, ଅମର	୧୧	୧୪
ଆମାର ଏ ଗାନ କ୍ଷେତ୍ରେଛେ ଭାର	୧୨୫	୧୭୪
ଆମାର ଏକଲ ଘରେର ଆଡ଼ାଳ ଭେଜେ	୮୪	୧୧୩
ଆମର ଏ ପ୍ରେମ ନୟି ତୋ ଶ୍ଵରୁ	୮୯	୧୨୧
ଆମାର ଖେଳ ଯଶନ ଛୁଳ ତୋମାର ସନେ	୭୮	୧୭
ଆମାର ଚନ୍ଦ୍ର ତୋମାୟ ନିତ୍ୟ ହବେ	୧୩୭	୧୮୯
ଆମାର ନୟନ-ଭୁଲନୋ ଏଲେ	୧୩	୧୮
ଆମାର ନାମଟା ଦିୟେ ଦେକେ ରାଣି ଯାରେ	୧୪୩	୧୯୭
ଆମାର ମାଝେ ତୋମାର ଲାଲା ହବେ	୧୩୦	୧୮୧
ଆମାର ମାଆ ନତ କରେ ଦାଓି ହେ ତୋମାର	୧	୧
ଆମାର ମିଳନ ଲାଗି ଭୁମି	୩୪	୪୯

ଗୀତ-ପ୍ରାରମ୍ଭ

ସଂଖ୍ୟା-କ୍ରମ ପୃଷ୍ଠା

ଆମାରେ ଯଦି ଜାଗାଲେ ଆଜି, ନାଥ	୮୭	୧୧୭
ଆମି ଚେୟେ ଆଜ୍ଞା ତୋମାଦେର ସବା-ପାନେ	୧୦୪	୧୩୭
ଆମି ବହୁ ବାସନାୟ ପ୍ରାଣପଣେ ଶୁଭ	୨	୨
ଆମି ହେଆୟ ଆଜି ଶୁଧୁ	୩୧	୪୭
ଆର ଆମାୟ ଆମି ନିଜେର ଶିରେ	୧୦୫	୧୩୮
ଆର ନାଲରେ ବେଲ, ନାମଲ ଗୁଣ୍ଡା	୨୭	୩୮
ଆରେ ଆଦାତ ସଇବେ ଆମାର	୧୦	୧୨୨
ଆଲେୟ ଆଲେକମୟ କ'ରେ ହେ	୪୫	୭୨
ଆସାତ ସନ୍ଧ୍ୟା ଘନିୟେ ଏଲ	୧୧	୨୮
ଆସନ ତଲେର ମାଟିର ପରେ ଲୁଟିୟେ ରବ	୪୭	୭୩
ଉଡ଼ିୟେ ଧୁଳା ଅବୁଭେଦା ରଥେ	୧୧୮	୧୭୩
ଏଇ କରେଇ ଭଲେ, ନିଠୁର	୧୧	୧୨୩
ଏଇ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାସୁତେ ଜାଗେ ଆମାର ପ୍ରାଣ	୮୨	୧୧୧
ଏଇ ତୋ ତୋମାର ପ୍ରେମ, ଓଗୋ	୩୦	୪୫
ଏଇ ମଲିନ ବସ୍ତ୍ର ଗୁଡ଼ିତେ ହବେ	୪୧	୫୮
ଏଇ ମୋର ସାଧ ଯେନ ଏ ଜୀବନ ମାୟେ	୧୦୨	୧୩୫
ଏକଟି ଏକଟି କରେ ତୋମାର	୭୪	୧୦
ଏକଟି ନମସ୍କାରେ, ପ୍ରଭୁ	୧୪୮	୨୦୪
ଏକଲ ଆମି ବାହର ହଲେମ	୧୦୩	୧୩୭
ଏକା ଆମି ଫିରବ ନା ଆର	୮୫	୧୧୫
ଏକାର ନରବ କରେ ଦାଓ ହେ ତୋମାର	୫୧	୮୪
ଏସୋ ହେ ଏସୋ, ସଜଲ ଘନ	୩୫	୫୦
ଓଇ ରେ ତସ୍ମା ଦଲ ଖୁଲେ	୭୧	୧୮
ଓଗୋ ଆମର ଏଇ ଜୀବନେର	୧୧୭	୧୫୧
ଓଗୋ ମୌନ, ନା ଯଦି କଓ	୭୧	୧୦୦
ଓରେ ମାରି, ଓରେ ଆମାର	୧୪୦	୧୧୩

ଗୀତ-ପ୍ରାରମ୍ଭ

ପଦ୍ୟ-କ୍ରମ	ପୃଷ୍ଠା
କିନ୍ତୁ ଅଜ୍ଞାନରେ ଜାନାଇଲେ ତୁମି	୩ ୪
କଥାକୁ ଏକ ଭାଷାରେ କେବଳ ତୁମି ଆମି	୮୩ ୧୧୨
କବି ଆମି ବାହୁର ହଲେମ ତୋମାରର ଗାନ ଗେୟେ	୭୫ ୧୧
କେବଳେ ସର୍ବ ଫେଲେ ଯାବ	୧୧୨ ୧୫୩
କୋଥାୟୁ ଆଲେ, କୋଥାୟୁ ଓରେ ଆଲେ	୧୭ ୨୫
କୋନ୍ ଆଲେତେ ପ୍ରାଣେର ପ୍ରପାପ	୫୧ ୭୨
ଗବକରେ ନିଜନେ ଓ ନାମ, ଜାନ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ	୧୧୧ ୧୫୨
ଗାନ ଗାଉଣାଲେ ଆମାୟୁ ତୁମି	୧୫୪ ୨୧୩
ଗାନ ଦିଶେ ଯେ ତୋମାୟୁ ଖୁଳି	୧୩୨ ୧୮୩
ଗାବାର ମତା ହସ୍ତନ କୋନୋ ଗାନ	୧୨୧ ୧୮୦
ଗାୟେ ଆମାର ପୁଲକ ଲଗେ	୪୨ ୫୧
ଗୁରୁ ଗୋ ଆମି ତୋମାରେ ଗୁରୁ	୮୮ ୧୨୦
ଗୁରୁ ଆମାର ହାସଲେ ଆଜ	୭୦ ୧୧
ଗୁରୁ ଜନମେର ବେଦନା	୭୭ ୧୦୭
ଗୁଡ଼ିସ ନେ, ଧରେ ଆବ୍ ଏଟେ	୧୦୧ ୧୫୦
ଗୁନ୍ କେରେ ଲଓ ହେ ମୋରେ	୮୭ ୧୧୮
ଜଗତ ଜୁଡ଼େ ଉଦାର ପୁରେ	୧୫ ୨୧
ଜଗତେ ଆନନ୍ଦ ଯଜ୍ଞେ ଆମାର ନିମନ୍ତେ	୪୪ ୭୧
ଜଡ଼ାୟେ ଆଜେ ବାଧା, ଗୁଡ଼ାୟେ ଯେତେ ଗୁରୁ	୧୪୫ ୧୧୧
ଜଡ଼ାୟେ ଗେଜେ ସବୁ ମୋଟା	୧୨୮ ୧୭୮
ଜନନୀ, ତୋମାବୁ କରୁଣ ଚରଣ ଖାନ	୧୪ ୨୦
ଜାନି ଜାନି କୋନ ଆଦିକାଲ ହତେ	୨୧ ୩୧
ଜୀବନ ଯଜ୍ଞେ ଶୁକାୟେ ଯାୟୁ	୫୮ ୮୩
ଜୀବନେ ଯତ ପୂଜା	୧୪୭ ୨୦୨
ଜୀବନେ ଯା ଚିରଦିନ	୧୪୧ ୨୦୭
ଡାକୋ ଡାକୋ ଡାକୋ ଆମାରେ	୧୫ ୧୨୭

ଗୀତ-ପ୍ରାରମ୍ଭ

ସଂଖ୍ୟା-କ୍ରମ ପୃଷ୍ଠା

ଭବ ସିଂହାସନେର ଅସନ ହୃଦେ	୫୭	୭୯
ଭାଇ ଭୋମାର ଅନନ୍ଦ ଆମାର ପର	୧୨୧	୧୭୯
ଭରା ଭୋମାର ନାମେ ବାଟେର ମାଝେ	୮୧	୧୧୦
ଭାରା ଦିନେର ବେଳା ଏସେହୁଲ	୮୦	୧୦୯
ଭୂମି ଆମାର ଅପନ, ଭୂମି ଅଛ ଆମାର କାଛେ	୫୨	୭୩
ଭୂମି ଏବାର ଆମାୟ ଲହୋ ହେ ନାଥ, ଲହୋ	୫୭	୮୧
ଭୂମି କେମନ କରେ ଗାନ କରନ୍ତେ, ଗୁଣୀ	୨୨	୩୨
ଭୂମି ନବ ନବ ରୂପେ ଏସୋ ପ୍ରାଣେ	୭	୧୦
ଭୂମି ଯଶନ ଗାନ ଗାହୁତେ ବଲ	୭୮	୧୦୭
ଭୂମି ଯେ କାଳ କରଇ, ଆମାୟ	୯୩	୧୨୫
ଭୋମାୟ ଆମର ପ୍ରଭୁକରେ ରାଣି	୧୩୮	୧୯୧
ଭୋମାୟ ଖୋଜା ଶେଷ ହବେ ନା ମୋର	୧୩୩	୧୮୪
ଭୋମାର ଦୟା କହ	୧୪୭	୨୦୦
ଭୋମାର ପ୍ରେମ ଯେ ବଇତେ ପାର	୭୭	୯୩
ଭୋମାର ସାଥେ ନିତ୍ୟ ବିରୋଧ	୧୫୦	୨୦୯
ଭୋମାର ସୋନାର ଆଲ୍ଲାୟ ସାଜାବ ଆଜ	୧୦	୧୩
ଭୋରା ଶୂନ୍ୟ ନି କି ଶୂନ୍ୟ ନି କି ଭାର ପାୟେର ଧନ	୭୨	୮୭
ଦୟା କ'ରେ ଇଚ୍ଛା କ'ରେ, ଆପନ ଛୋଟା ହୟେ	୧୧୫	୧୫୮
ଦୟା ଦୟେ ହବେ ଗୋ ମୋର	୭୫	୧୦୪
ଦାଓ ହେ ଆମାର ଭୟ ଭେଙ୍ଗେ ଦାଓ	୩୨	୪୭
ଦବସ ଯଦି ସାଜ ହଲ, ନା ଯଦି ଗାହେ ପାଣି	୧୫୭	୨୧୭
ଦୁଃସ୍ବପନ କୋଥା ହୃଦେ ଏସେ	୧୩୧	୧୮୨
ଦେବତା ଜେନେ ଦୂରେ ରଇ ଦାଢ଼ାୟେ	୯୨	୧୨୪
ଧନେ ଜନେ ଆଛ ଜଡ଼ାୟେ ହାୟ	୨୯	୪୪
ଧାୟ ଯେନ ମୋର ସକଳ ଭଲେକାସ	୭୯	୧୦୮
ନଦୀ ପାରେର ଏଇ ଅସାଧେର	୧୧୩	୧୫୪
ନାମଟା ଯେଦିନ ଘୁରୁବେ ନାଥ	୧୪୪	୧୯୮

ଗୀତ-ପ୍ରାରମ୍ଭ

ସଂଖ୍ୟା-କ୍ରମ

ପୃଷ୍ଠା

ନମାଓ ନାମାଓ ଅମାୟ ତୋମାର	୫୩	୭୪
ନିନ୍ଦା ଦୁଃଖେ ଅପମାନେ	୧୨୭	୧୭୫
ନିନ୍ଦିତ ପ୍ରାଣେର ଦେବତା	୫୦	୭୧
ନିଶାର ସ୍ବପନ କୁଟଳରେ ଏଇ	୩୭	୫୩
ପାରିବ ନା କି ଯୋଗ ଦିଅଇ ଏଇ ଛନ୍ଦେ ରେ	୩୭	୫୧
ପ୍ରଭୁ, ଅଜି ତୋମାର ଦକ୍ଷିଣ ହାତ	୪୩	୭୦
ପ୍ରଭୁ ଗୃହ ହୃଦେ ଆସିଲେ ଯେଦିନ	୧୨୩	୧୭୧
ପ୍ରଭୁ, ତୋମା ଲାଗି ଆଣି ଜାଗେ	୨୮	୪୨
ପ୍ରେମେ ପ୍ରାଣେ ଗାନେ ଗନ୍ଧେ	୭	୯
ପ୍ରେମେର ଦୃଢ଼କେ ପାଠାବେ ନାଥ, କବି	୧୫୩	୨୧୨
ପ୍ରେମେର ହାତେ ଧରି ଦେବ	୧୫୧	୨୧୦
ଫୁଲେର ମନ୍ଦନ ଆସନ ଫୁଟାଓ ଗାନ	୯୭	୧୨୯
ବକ୍ତେ ତୋମାର ବାଜେ ବାଣି	୭୪	୧୦୩
ବିପଦେ ମୋରେ ରକ୍ଷା କରୋ	୪	୭
ବିଶ୍ବ ଯଶନ ନିନ୍ଦା ମଗନ	୭୦	୮୫
ବିଶ୍ବସାଥେ ଯୋଗେ ଯେଆୟ ବିହାର	୯୪	୧୨୭
ଭଜନ ପୂଜନ ସାଧନ ଆରାଧନା	୧୧୯	୧୭୫
ଭେଦବେଦକୁ ମନେ ଯା ହବାର ଭାରି ଶେଷେ	୧୨୪	୧୭୩
ମନକେ, ଆମାର କାୟାକେ	୧୫୧	୧୯୪
ମନେ କରି ଏଇଶାନେ ଶେଷ	୧୫୫	୨୧୪
ମରଣ ଯେଦିନ ଦିନେର ଶେଷେ	୧୧୪	୧୫୭
ମାନେର ଆସନ, ଆରାମ ଶୟନ	୧୨୨	୧୭୦
ମୁଖ ଫିରାୟେ ରବି ତୋମାର ପାନେ	୯	୧୩୦
ମେଘେର ପରେ ମେଘ ଜମେଛେ	୧୭	୨୩
ମେନେଛୁ ହାର ମେନେଛୁ	୭୩	୮୯
ଯଶନ ଅମାୟ ବାଧ୍ୟ ଅଗେ ପିଛେ	୧୩୫	୧୮୭
ଯଜ୍ଞକାଳ ଭୁଲ ଶିଶୁର ମତେ	୧୩୭	୧୮୭

ଗୀତ-ପ୍ରାରମ୍ଭ

ସଂଖ୍ୟା-କ୍ରମ ପୃଷ୍ଠା

ଯତେବାବାର ଆଲୋ ଜ୍ଞାନରେ ତାଜ	୭୨	୧୦୧
ଯଦି ତୋମାର ଦେଖା ନା ପାଇ, ପ୍ରଭୁ	୨୪	୩୫
ଯା ଦୟାଳୁ ଆମାର ଏ ପ୍ରାଣ ଭରି	୧୩୧	୧୧୨
ଯା ଦ୍ଵାରରେ ଯାୟ ତା ଆଗରେ ବସେ	୪୦	୫୭
ଯାହା ଆମି ଓରେ	୧୧୭	୧୬୧
ଯାବାର ଦିନେ ଏଇ କଥାଟି	୧୪୨	୧୫୫
ହେଥାୟ ତୋମାର ଲୁଟ ହୁତେଛେ ଭୁବନେ	୧୬	୧୨୮
ହେଥାୟ ଆଜେ ସବାର ଅଧମ ଗନେର ହୁତେଦାନ	୧୦୭	୧୪୫
ହେନ ଶେଷ ଗାନେ ମୋର ସବ ରାଗିଣୀ ପୁରେ	୧୩୪	୧୮୫
ଜ୍ଞାନର ମତୋ ବେଶେ ତୁମି ସଜାଓ ଯେ ଶିଶୁରେ	୧୨୭	୧୭୭
ରୂପ ସାଗରେ ଭୁବ ଦୟାଳୁ	୪୭	୬୪
ଲେଖେଛେ ଅମଳ ଧବଳ ପାଲେ	୧୨	୧୭
ଶରତେ ଆଜ କୋନ୍ ଅଦୟ	୩୮	୫୪
ଶେଷେର ମଧ୍ୟେ ଅଶେଷ ଆଜେ	୧୫୭	୨୧୫
ସଂସାରେତେ ଆର ଯାହାର	୧୫୨	୨୧୧
ସବାହତେ ଶୁଣବ ତୋମାୟ	୭୩	୧୦୨
ସଭା ଯଜନ ଭାବେ ଜଣନ	୭୭	୧୦୫
ସୀମାର ମାଝେ ଅସୀମ ତୁମି	୧୨୦	୧୭୭
ସୁନ୍ଦର ତୁମି ଏସେଛୁଲେ ଅଜ ପ୍ରାତେ	୭୭	୧୫
ସେ ଯେ ପାଶେ ଏସେ ବସେଛୁଲ	୭୧	୮୭
ହେ ମୋର ଶିଶୁ, ପୁଣ୍ୟ ଗର୍ଭେ	୧୭୭	୧୪୦
ହେ ମୋର ଦୁର୍ଭାଗା ଦେଶ ଯାଦେର କରେଛ ଅପମାନ	୧୦୮	୧୪୬
ହେ ମୋର ଦେବତା, ଭରସା ଏ ଦେହ ପ୍ରାଣ	୧୦୧	୧୩୫
ହେଥା ଯେ ଗାନ ଗାତେ ଅସା ଆମାର	୩୧	୫୫
ହେଥାୟ ଦିନ କୋଲ ପେତେଛେନ	୪୧	୬୮
ହେରି ଅହରହ ତୋମାରି ବିରହ	୨୫	୩୬

ଆମାର ମାଆ ନଡ଼ କରେ ଦାଓ ହେ ତୋମାର

ଚରନଧୁଲର ତଳେ ।

ସକଳ ଅହଂକାର ହେ ଆମାର

ତୁବାଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠେର ଜଳେ ।

ନିଜେରେ କରିତେ ଗୌରବ ଦାନ

ନିଜେରେ କେବଳ କରି ଅପମାନ,

ଆପନାରେ ଶୁଧୁ ଘେରିଯା ଘେରିଯା

ଘୁରେ ମରି ପଲେ ପଲେ ।

ସକଳ ଅହଂକାର ହେ ଆମାର

ତୁବାଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠେର ଜଳେ ।

ଆମାରେ ନା ଯେନ କରି ପ୍ରସ୍ତର

ଆମାର ଆପନ - କାଜେ—

ତୋମାରି ଇଚ୍ଛା କରେହେ ପୂର୍ଣ୍ଣ

ଆମାର ଜୀବନ ମାଝେ ।

ଯାଚି ହେ ତୋମାର ଚରମ ଶାନ୍ତି

ପରନେ ତୋମାର ପରମ କାନ୍ତି,

ଆମାରେ ଆଡ଼ାଲ କରିଯା ଦାଁଡ଼ାଓ

ହୃଦୟ ପଦ୍ମଦଳେ ।

ସକଳ ଅହଂକାର ହେ ଆମାର

ତୁବାଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠେର ଜଳେ ।

୧୩୧୩

ମୋର ମଥା ତୁମ ଚରଣ ଧୁଳିତଳେ ନଡ଼ କରିଦିଅ । ମୋର ସକଳ ଅହଂକାର ଲୁହରେ ଡବାଇ ଦିଅ । ନିଜକୁ ଗୌରବଦାନକରି ନିଜକୁ କେବଳ ଅପମାନ କରେ । ନିଜକୁ ଘେରି ଘେରି ତଳେ ତଳେ ଘୁରିମରେ... ।

ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଜର ଯେପରି ପ୍ରସ୍ତର ନକରେ । ମୋ ଜୀବନରେ ତୁମର ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣକର । ତୁମର ଚରମଶାନ୍ତି ଯାଚନା କରେ । ପ୍ରାଣରେ ତୁମର ପରମକାନ୍ତି । ହୃଦୟ ପଦ୍ମଦଳରେ ମୋତେ ଅତୁଥଳକରି ତୁମେଛଡ଼ାଦିଅ !

କିନ୍ତୁ ଅଜ୍ଞାନରେ ଜାନାଇଲେ ତୁମି,
 କିନ୍ତୁ ଘରେ ଦିଲେ ଠାଇ—
 ଦୂରକେ କରିଲେ ନିକଟ, ବନ୍ଧୁ,
 ପରକେ କରିଲେ ଭାଇ ।

ପୁରନୋ ଆବାସ ଛେଡ଼େ ଯାଇ ଯବେ
 ମନେ ଭେବେ ମରି କା ଜାନି କା ହବେ,
 ନୂତନେର ମାଝେ ତୁମି ପୁରତନ
 ସେ କଥା ଯେ ଭୁଲେ ଯାଇ ।
 ଦୂରକେ କରିଲେ ନିକଟ, ବନ୍ଧୁ,
 ପରକେ କରିଲେ ଭାଇ ।

ଜୀବନେ ମରଣେ ନିଶିଲ ଭୁବନେ
 ଯଶନି ଯେଖାନେ ଲବେ,
 ଚିରଜନମେର ପରିଚିତ ଓହେ,
 ତୁମିର ଚିନ୍ତାବେ ସବେ ।

ତୋମାରେ ଜାନିଲେ ନାହିଁ କେହି ପର
 ନାହିଁ କୋନୋ ମାନା, ନାହିଁ କୋନୋ ଭର,
 ସବାରେ ମିଲିଲେ ତୁମି ଜାଗିତେଛ—
 ଦେଖା ଯେନ ସଦା ପାଇ ।
 ଦୂରକେ କରିଲେ ନିକଟ, ବନ୍ଧୁ,
 ପରକେ କରିଲେ ଭାଇ ।

କେତେ ଅଜଣା, ଜଣାଇଲି । କେତେ ଘରେ ସ୍ଥାନ ଦେଲି । ବନ୍ଧୁହେ,
ତୁମକୁ ନିକଟ ଓ ପରକୁ ଭାଇ କରିଲି । ପୁରୁଣା ଘର ଗୁଡ଼ି ଚାଲିଯିବାବେଳେ
ମନେମନେ କେଜାଣି କଣ ହେବବୋଲି ଭାବିମରେ । ନୁହେଁ ମଧ୍ୟରେ ତୁମେ
ପୁରାତନ ସେନା ଭାଙ୍ଗିଯାଏ ।

ହେ ଚର ଜନ୍ମର ପରିଚୟ, ତୁମେହିଁ ଜୀବନ, ମରଣ, ନିର୍ଗଳଭାବନା—
ଯେତେବେଳେ ଯେଉଁଠାକୁ ଚଳିବ; ସବୁକୁ ତୁମେହିଁ ଚଳାଇବ । ତୁମକୁ ଜାଣିଲେ
କେହି ପରହେଇ ରହିବେନାହିଁ । କେଉଁଠି ବାରି ନଥିବ, ଭୟ ନଥିବ । ସବୁକୁ
ମିଶାଇ ତୁମେ ଜାଣିଥିଲ । ତମର ଦେଖା ମୁଁ ଯେମିତି ସଦାପାଏଁ... ।

ବିପଦେ ମୋରେ ରକ୍ଷା କରେ

ଏ ନହେ ମୋର ପ୍ରାର୍ଥନା,

ବିପଦେ ଆମି ନା ଯେନ କରି ଭୟ ।

ଦୁଃଖତାପେ ବ୍ୟଥିତ ଚିତେ

ନାଭବା ଦିଲେ ସାହୁନା,

ଦୁଃଖେ ଯେନ କରିତେ ପାରି ଜୟ ।

ସହାୟ ମୋର ନା ଯଦି ଜୁଟେ

ନିଜେର ବଳ ନା ଯେନ ଟୁଟେ

ସଂସାରେତେ ଘଟିଲେ କ୍ଷତି

ଲଭିଲେ ଶୁଧୁ ବଞ୍ଚନା

ନିଜେର ମନେ ନା ଯେନ ମାନି କ୍ଷୟ ।

ଆମାରେ ତୁମି କରିବେ ଦ୍ରାଣ

• ଏ ନହେ ମୋର ପ୍ରାର୍ଥନା,

ତରିତେ ପାରି ଶକତି ଯେନ ରୟ ।

ଆମାର ଭର ଲଘବ କରି

• ନାଭବା ଦିଲେ ସାହୁନା

ବହିତେ ପାରି ଏମିତି ଯେନ ହୟ ।

ନମ୍ରଶିରେ ସୁଖେର ଦିନେ

ତୋମାରି ମୁଖ ଲଭବ ତିନେ,

ଦୁଃଖେର ରତେ ନିର୍ଜାଲ ଧର

ଯେଦିନ କରେ ବଞ୍ଚନା

ତୋମାରେ ଯେନ ନା କରି ସଂଶୟ ।

୧୩୧୩

ବିପଦରୁ ମୋତେ ରକ୍ଷାକର—ଏ ମୋର ପ୍ରାର୍ଥନା ନୁହେଁ । ବିପଦକୁ ମୁଁ
 ଯେମିତି ଭୟ ନକରେ । ଦୁଃଖୀ ହୃଦୟକୁ ସାନ୍ତ୍ବନା ନଦେଲ ନାହିଁ, ଦୁଃଖକୁ ମୁଁ
 ଯେମିତି ଜୟ କରିପାରେ । ସହାୟକ କେହି ନଜୁଟୁ ପଛେ, ନିଜ ବଳ ଯେମିତି
 ଅରୁଟ ଥାଉ । ସାଂସାରିକ କ୍ଷତି ଘଟିଲେ ବା ବଞ୍ଚିତ ହେଲେ ମୁଁ ଯେପରି
 ଋୟକୁ ମାନନନ୍ଦ୍ୟ ।

ତୁମେ ମୋତେ ଶାଣ କରିବ—ଏହାମୋର ପ୍ରାର୍ଥନା ନୁହେଁ, ତରଫିବାକୁ ମୋର
 ଶକ୍ତିଥାଉ । ମୋର ଭରଲଘବପାଇଁ ସାନ୍ତ୍ବନା ନଦେଲ ନାହିଁ ତାହା ବୋହୂପାରିବାକୁ
 ମୁଁ କ୍ଷମ ହୁଏ । ନିଜଞ୍ଜିର ହୋଇ ଯୁଗ ସମୟରେ ତମ ମୁହଁକୁ ଚିହ୍ନି ନେବି, ଦୁଃଖ
 ସମୟରେ ସାରା ଜଗତ ମତେ ବଞ୍ଚିନା କଲେବି, ତମ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୋର
 ସ୍ବର୍ଗୟ ନରହୁ ।

ଅନ୍ତର ମମ ବିକଶିତ କରେ

ଅନ୍ତରତର ହେ ।

ନିର୍ମଳ କରେ, ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରେ,

ସୁନ୍ଦର କରେ ହେ ।

ଜାଗ୍ରତ କରେ, ଉଦ୍ୟତ କରେ,

ନିର୍ଭୟ କରେ ହେ ।

ମଙ୍ଗଳ କରେ, ନିରାଶ ନିଃସଂଶୟ କରେ ହେ ।

ଅନ୍ତର ମମ ବିକଶିତ କରେ,

ଅନ୍ତରତର ହେ ।

ଯୁକ୍ତ କରେ ହେ ସଂସାର ସଙ୍ଗେ,

ଯୁକ୍ତ କରେ ହେ ବନ୍ଧ,

ସଞ୍ଚାର କରେ ସକଳ କର୍ମେ

ଶାନ୍ତ ତୋମାର ଛନ୍ଦ ।

ଚରଣପଦ୍ମେ ମମ ଚିତ ନିଃସନ୍ଦିଗ୍ଧ କରେ ହେ,

ନନ୍ଦିତ କରେ, ନନ୍ଦିତ କରେ,

ନନ୍ଦିତ କରେ ହେ ।

ଅନ୍ତର ମମ ବିକଶିତ କରେ

ଶିଳଇଦହ .

ଅନ୍ତରତର ହେ ।

୨୭ ଅଗ୍ରହାୟଣ ୧୩୧୪

ହେ ଅତି ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ! ମୋର ଅନ୍ତରକୁ ବିକଶିତ କର । ନିର୍ମଳ, ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ
ଓ ସୁନ୍ଦର କର । ଜାଗ୍ରତ, ଉଦ୍ୟତ ଓ ନିର୍ଭୟ କର । ମଙ୍ଗଳ, ନିରାଶ,
ନିଃସଂଶୟ କର... ।

ସଭିକ୍ ସହିତ ଯୁକ୍ତକର । ମୋତେ ବ୍ୟଥା ଯୁକ୍ତକର । ସକଳ କର୍ମରେ
ତମର ଶାନ୍ତି, ଛନ୍ଦ ସଞ୍ଚାରିତ କର । ଚରଣପଦ୍ମରେ ଭ୍ରମର ମୋ ଚିତ୍ତକୁ
ସ୍ଥିର କରାଅ, ନନ୍ଦିତ କରାଅ... ।

ସେମେ ପ୍ରାଣେ ଗାନେ ଗନ୍ଧେ ଆଲୋକେ ପୁଲକେ
 ପ୍ରାବିତ କରିୟା ନିର୍ଜାଲ ଦ୍ୟୁଲୋକ — ଭୁଲୋକେ
 ତୋମାର ଅମଳ ଅମୃତ ପଡ଼ିଲେ ଝରିୟା ।
 ଦିକେ ଦିକେ ଆଜି ଚୁଟିୟା ସକଳ ବନ୍ଧ
 ମୁରତି ଧରିୟା ଜାଗିୟା ଉଠେ ଆନନ୍ଦ
 ଜୀବନ ଉଠିଲ ନିବିଡ଼ ସୁଧାୟ ଭରିୟା ।

ଚେତନା ଆମାର କଲ୍ୟାଣରସସରସେ
 ଶତଦଳସମ ପୁଟିଲ ପରମ ହରଷେ
 ସବ ମଧୁ ତାର ଚରଣେ ଡୋମାର ଧରିୟା ।
 ନୀରବ ଆଲୋକେ ଜାଗିଲ ହୃଦୟପ୍ରାନ୍ତେ
 ଉଦାର ଉଷାର ଉଦୟ — ଅରୁଣ କାନ୍ତି,
 ଅଲସ ଆଖିର ଆବରଣ ଗେଲ ସରିୟା ।

ଅଗ୍ରହାୟଣ ୧୩୧୪

ପ୍ରେମରେ, ପ୍ରାଣରେ, ଗୀତ, ଗନ୍ଧ, ଆଲୋକ, ପୁଲକରେ ନିର୍ଜାଲ ଦ୍ୟୁଲୋକ—
 ଭୁଲୋକକୁ ପ୍ରାବିତକରି ରୁମର ଅମୃତ ଝରିପଡ଼ୁଛି । ଦିଗେ ଦିଗେ ଆଜି ବନ୍ଧନ
 ଚୁଟିଯାଉଛି । ଅନନ୍ଦ ସାକାର ହେଉଛି । ଜୀବନ ସୁଧାମୟ ହୋଇଉଠିଲା ।

ରୁମ କଲ୍ୟାଣରୁ ମୋର ଚେତନା, ପଦ୍ମପ୍ରାୟେ ଫୁଟିଉଠିଲା—ରୁମ ଚରଣରେ
 ତାର ସମସ୍ତ ମଧୁକୁ ଉତ୍ସର୍ଗକରି । ହୃଦୟରେ ଉଷାର ନୀରବ ଆଲୋକ ଜାଗି ଉଠିଲା,
 ଅଲସ ଆଖିର ଆବରଣ ଘୁଞ୍ଚିଗଲା ।

ଭୂମି ନବ ନବ ରୂପେ ଏସୋ। ପ୍ରାଣେ ।

ଏସୋ। ଗନ୍ଧେ କରନ୍ତି, ଏସୋ। ଗାନ୍ଧେ ।

ଏହୋ ଅଙ୍ଗେ ପୁଲକମୟ ପରଶୋ,

ଏହା ଚିତ୍ତେ ଅନୁତମୟ ହୁଏ,

ଏସୋ ମୁଖ୍ୟ ମୁଦିତ ଦୁ ନୟାନେ ।

ତୁମି ନବ ନବ ରୂପେ ଏହା ଗ୍ରାଣେ ।

ଏସେ। ନିର୍ମଳ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ବାସ୍ତବ,

ଏସୋ ସ୍ୱରଣ ସଂଗ୍ରହ ପ୍ରଣାଳୀ,

ଏହୋ ଏହୋ ହେ ବିଚିତ୍ର ବିଧାନେ ।

ଏସୋ ଦୃଃଖେ ସୁଖେ ଏସୋ ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ,

ଏହୋ ନିତ୍ୟ ନିତ୍ୟ ସବ କର୍ମେ,

ଏହୋ ସକଳ କର୍ମ-ଅବସାନେ ।

ତମି ନବ ନବ ରୂପେ ଏସୋ ପ୍ରାଣେ ।

ଅଗ୍ରହାୟଣ

എന്താ ?

ଭୂମେ ନବନବ ରୂପରେ ପ୍ରାଣକୁ ଆସ । ଗନ୍ଧହୋଇ, ବର୍ଣ୍ଣହୋଇ, ଗୀତ-
ହୋଇ ଭୂମେ ଆସ । ଅନ୍ଧାରର ପୁଲକିତ ପରଶ ହୋଇ, ଚନ୍ଦ୍ରରେ ଅମୃତମୟ ଦୃଷ୍ଟି
ହୋଇ ଭୂମେ ଆସ-ମୁନ୍ଦ୍ର ମୁ ଦ୍ଵିତ ଦୃଢ଼ ଆଶିଳ ଆସ ।

ଅଥ ନିର୍ମଳ, ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କାଳ୍ପ । ଅଥ ହେ ସୁନ୍ଦର, ସୁରାଧ ପ୍ରଶାନ୍ନବଚନ
 ବିଧାନରେ ଅଥ । ଦୁଃଖ, ସୁଖରେ ଅଥ ମର୍ମକୁ । ଅଥ ନିତ୍ୟପ୍ରାଣାୟାମ କର୍ମରେ,
 କର୍ମର ଅବସାନରେ । ଉମେ ନବନବ ରୂପରେ ପ୍ରାଣକୁ ଅଥ ।

F

ଆଜି ଧାନେର ଖେତେ ରୌଦ୍ରଛାୟାୟ

ଲୁକୋତୁରି ଖେଲ ।

ନୀଳ ଆକାଶେ କେ ଭସାଲେ

ସାଦା ମେଘେର ଭେଲ ।

ଆଜି ଭ୍ରମର ଭେଲେ ମଧୁ ଖେତେ,

ଉଡ଼େ ବେଡ଼ାୟ ଆଲେୟ ମେତେ

ଆଜି କିସେର ତରେ ନଦୀର ତରେ

ଚଞ୍ଚାଚଞ୍ଚିର ମେଲ ।

ଓରେ ଯାବ ନା ଆଜି ଘରେ ରେ ଭଲ,

ଯାବ ନା ଆଜି ଘରେ !

ଓରେ ଆକାଶ ଭେଙ୍ଗେ ବାହୀରକେ ଆଜି

ନେବ ରେ ଲୁଠି କରେ ।

ଯେନ ଜୋୟାର-ଜଲେ ଫେନାର ଗଣି

ବାତାସେ ଆଜି ଛୁଟେଛେ ହାସି

ଆଜି ବିନା କାଜେ ବାଜିୟେ ବାଣି

କାଟବେ ସକଲ ବେଲ ।

୧୩୧୩ ?

ଆଜି ଧାନ ଯେତେବେଳେ ଛୁଇଁ ଆଲୁଅରେ ଲୁକୋଳି ଖେଲ । ନୀଳ ଆକାଶରେ ଧଳା ମେଘର ଭେଳା କିଏ ଭସାଇଲ ? ଆଜି ଭ୍ରମର ମଧୁଖିଆ ଭୁଲି ଆଲୁଅରେ ଘୁରୁଛୁଲେ । ଆଜି କେଉଁଥିପାଇଁ ନଦୀ ତଟରେ ଚକ୍ରା-ଚକୋଇଙ୍କ ମେଳା ?

ଆଜି ଘରକୁ ଯିବନରେ ଭଲ ! ଆଜି ଆକାଶ ମଝି ବହିନଗତକୁ ଲୁଟ କରିନେବ । ଜୁଆରରେ ଯେମିତି ଫେଣ ଭସୁଆଏ, ପବନରେ ଆଜି ସେମିତି ହସ ଛୁଟି ଚାଲିବ । ଆଜି ବିନା କାମରେ ବାଣୀ ବଜେଇ ମୋର ବେଲ କାଟିବ ।

ଆନନ୍ଦେରଇ ସାଗର ଥେକେ

ଏସେଛେ ଆଜ ବାନ ।

କାନ୍ତ ଧରେ ଆଜ ବୋସ୍ରେ ସବାଇ

ଚାନ୍ରେ ସବାଇ ଚାନ୍ ।

ବୋଝା ଯତ ବୋଝାଇ କରି

କରବ ରେ ପାର ଦୁଖେର ତରୀ,

ଜେଉଁୟେର 'ପରେ ଧରବ ପାଡ଼ି

ଯାୟ ଯଦି ଯାକ ପ୍ରାଣ ।

ଆନନ୍ଦେରଇ ସାଗର ଥେକେ

ଏସେଛେ ଆଜ ବାନ ।

କେ ଡାକେ ରେ ପିଛନ ହତେ,

କେ କରେ ରେ ମାନା,

ଭୟେର କଥା କେ ବଲେ ଆଜ—

ଭୟ ଆଛେ ସବ ଜାନା ।

କୋନ୍ ଖାପେ କୋନ୍ ଗ୍ରହେର ଦୋଷେ

ସୁଖେର ଡାଙ୍ଗାୟ ଆକବ ବସେ,

ପାଲେର ରଖି ଧରବ କର୍ଷ—

ଚଳବ ଗେୟେ ଗାନ ।

ଆନନ୍ଦେରଇ ସାଗର ଥେକେ

ଏସେଛେ ଆଜ ବାନ ।

୧୩୧୫

ଆନନ୍ଦର ସାଗରରୁ ଆଜି ବନ୍ୟା ଆସିଛି । ମଙ୍ଗ ଧରି ଆଜ ସବୁବିଧା ବସ ।
ଟାଣରେ ସମସ୍ତେ ଟାଣ । ଦୁଃଖରତସକୁ ବୋସ୍ରେ ଲଦି ପାର କରିବା । ଡେଉଁ
ପଛରେ ଧାଉଁଛି ଦେବା । ପ୍ରାଣ ଯିବନ୍ତିଯାଉ । ...

କିଏ ପଛରୁ ଡାକୁଛି, କିଏ ମନାକରୁଛି ? ଭୟର କଥା ଆଜି କିଏକହୁଛି ?
ଭୟ କଥା ସବୁ ଜଣାଅଛି । କେଉଁ ଅଭିଶାପ, କେଉଁ ବ୍ରହ୍ମଦୋଷରୁ ସୁଖର ତଙ୍ଗରେ
ବସିଥିବା ? ପାଲଦଉଡ଼ି କପିକରି ଧରି ଗୀତ ଗାଇ ଗାଇ ଚାଲିବା । ...

ତୋମାର ସୋନାର ଆଲୟ ସାଜାବ ଆଜ

ଦୁଖେର ଅଶ୍ରୁଧାର ।

ଜନନୀ ଶୋ, ଗାଁଅବ ତୋମାର

ଗଲର ମୁକ୍ତାହାର ।

ଚନ୍ଦ୍ରସୂର୍ଯ୍ୟ ପାୟେର କାନ୍ଦେ,

ମାଲା ହସେ ଜଡ଼ିୟେ ଆନ୍ଦେ

ତୋମାର ବୁକେ ଶୋଭା ପାବେ ଆମାର

ଦୁଖେର ଅଲଂକାର ।

ଧନ ଧାନ୍ୟ ତୋମାରି ଧନ,

କୀ କରବେ ତା କଓ ।

ଦିତେ ଗୁଓ ତୋ ଦିୟୋ ଆମାୟ,

ନିତେ ଗୁଓ ତୋ ଲଓ ।

ଦୁଃଖ ଆମାର ଘରେର ଜିନିଷ,

ଖାଟି ରତନ ତୁଇ ତୋ ଚିନିଷ-

ତୋର ପ୍ରସାଦ ଦିୟେ ତାରେ ଜିନିଷ,

ଏ ମୋର ଅହଂକାର ।

୧୩୧୫ ?

ଆଜି ତୁମ ପୁନାର ଆଳରେ ଦୁଃଖର ଅଶ୍ରୁଧାର ସଜାଇବି । ମା, ତୁମ ଗଲାର ମୁକ୍ତାହାର ଗୁଞ୍ଜିବି । ସୂର୍ଯ୍ୟଚନ୍ଦ୍ର ପାଦତଳେ ଜମର ମାଲାହୋଇ ରହିଛନ୍ତି, ତୁମ ବୁକୁରେ ମୋ ଦୁଃଖର ଅଲଂକାର ଶୋଭିପାଇବ ।

ଧନ-ଧାନ୍ୟ ସବୁଜ ତୁମର ଧନ । କଣି କରବ କୁହ ? ମୋତେ ଦବାକୁ ଚାହିଁଲେ ଦିଅ, ନେବାକୁ ଚାହିଁଲେ ନିଅ । ଦୁଃଖ ମୋର ଘରର ଜନିଷ । ଖାଣି-ରତ୍ନର ତୁ ଚିହ୍ନ । ତୋର ପ୍ରସାଦଦେଇ ତାକୁ କଣ୍ଠ । ଏହାହିଁ ମୋର ଅହଂକାର ।

ଆମର ବୈଧେହି କାଶେର ଗୁଛେ, ଆମର

ଗୈଧେହି ଶେଫାଲିମାଲ ।

ନବୀନ ଧାନେର ମଞ୍ଜରୀ ଦିୟେ

ସାଜିୟେ ଏନେହି ତାଲ ।

ଏସୋ ଗୋ ଶାରଦଲକ୍ଷ୍ମୀ ତୋମାର

ଶୁଭ ମେଘେର ରଥେ,

ଏସୋ ନିର୍ମଳ ନୀଳ ପଥେ,

ଏସୋ ଧୌତ ଶ୍ୟାମଳ ଆଲେ-ଝଲମଳ

ବନଗିରି ପର୍ବତେ ।

ଏସୋ ମୁକୁଟେ ପରିୟା ଶ୍ଵେତ ଶତଦଳ

ଶୀତଳ-ଶିଶିର-ତାଲ ।

ଝର ମାଲତୀର ଫୁଲେ

ଆସନ ବିଛାନୋ ନିଦ୍ରୁତ କୁଞ୍ଜେ

ଭର ଗଙ୍ଗାର କୂଳେ

ଫିରିଛେ ମରଲ ତାନା ପାତିବାରେ

ତୋମାର ଚରଣମୂଳେ ।

ଅମେ କାଶଫୁଲଗୁଛ କରୁଛୁ, ଶେଫାଳି ମାଳା ଗୁଢ଼ିଛୁ । ନୂଆ ଧାନର କେଣ୍ଡାରେ ଡାଳ ସଜାଇ ଆସିଛୁ । ତୁମର ଶୁଭ୍ର ମେଘର ରଥରେ, ନିର୍ମଳ ନୀଳ-ରାସ୍ତାରେ, ଶ୍ୟାମଳ ଆଲେକ ଧୌତ ବନଗିରିପର୍ବତକୁ ହେ ଶାରଦଲକ୍ଷ୍ମୀ ଅସ । ଶୀତଳ ଶିଶିର ସ୍ନାତ ଶ୍ଵେତ ଶତଦଳ ମୁକୁଟ ପିନ୍ଧ ଅସ ।

ଭର ଗଙ୍ଗା କୁଳ ନିଦ୍ରୁତ କୁଞ୍ଜରେ ଝର ମାଲତୀ ଫୁଲରେ ଆସନ ବିଛ ହୋଇଛୁ । ତୁମ ଚରଣତଳେ ଢେଣା ପାତିବାକୁ ମରଲ ବୁଲୁଛୁ ।

ଗୁଞ୍ଜରତାନ ତୁଲିୟୋ ତୋମାର
 ସୋନାର ବୀଣାର ତାରେ
 ମୃଦୁ ମଧୁର ଝଙ୍କାରେ,
 ହାସିତାଳ ସୁର ଗଲିୟା ପଡ଼ିବେ
 କ୍ଷଣିକ ଅଶ୍ରୁଧାରେ ।

ରହିୟା ରହିୟା ଯେ ପରଶମଣି
 ଝଲକେ ଅଳକକୋଣେ
 ପଲକେର ତରେ ସକଳୁଣ କରେ
 ବୁଲିୟୋ ବୁଲିୟୋ ମନେ—
 ସୋନା ହୟେ ଯାବେ ସକଳ ଭବନା,
 ଆଁଧାର ହଇବେ ଆଲ ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣକେତନ
 ୩ ଭାଦ୍ର ୧୩୧୫

ତୁମ ସୁନାବୀଣାର ଡାରରେ ମୃଦୁ ମଧୁ ଝଙ୍କାରରେ ଗୁଞ୍ଜରଣି ଡୋଳି ।
 କ୍ଷଣକେ ଅଶ୍ରୁଧାରରେ ହସତଳା ସୁର ଝରିପଡ଼ିବ ।
 ରହୁରହୁ ବୁଝିକୁଳରେ ଯେଉଁ ପରଶମଣି ଝଲସିଉଠେ, ପଲକମାନ
 ସକଳୁଣ ହାତ ମୋ ମନରେ ବୁଲାଇବି— ସବୁ ଭାବନା ସୁନାହୋଇ-
 ଯିବ । ଅଧାର ହେବ ଆଲୁଅ ।

ଲେଗେଛେ ଅମଲ ଧବଲ ପାଲେ

ମନ୍ଦ ମଧୁର ହାଓୟା ।

ଦେଖି ନାଲ କଢୁ ଦେଖି ନାଲ

ଏମନ ତରଣୀ ବାଓୟା ।

କୋନ୍ ସାଗରେର ପାର ହତେ ଆନେ

କୋନ୍ ସୁଦୁରେର ଧନ ।

ଭେସେ ଯେତେ ଶୁଣ ମନ,

ଫେଲେ ଯେତେ ଶୁଣ ଏଇ କିନାରୟ

ସବ ଶୁଣୟା ସବ ପାଓୟା ।

ପିଛନ୍ତେ ଝରିଛେ ଝରଝର ଜଳ,

ଗୁରୁଗୁରୁ ଦେୟା ଡାକେ ।

ମୁଖେ ଏସେ ପଡ଼େ ଅଛୁଣକିରଣ

ଛିଲ ମେଘେର ଫାଁକେ ।

ଓଗୋ କାଣ୍ଡାରୀ, କେ ଗୋ ତୁମି କାର

ହାସିକାନ୍ଦାର ଧନ ।

ଭେବେ ମରେ ମୋର ମନ,

କୋନ୍ ସୁରେ ଆଜ ବାଧୁବେ ଯନ୍ତ୍ର

କୀ ମନ୍ତ୍ର ହବେ ଗାଓୟା ।

ଶାନ୍ତିନିକେତନ

୪ ଭଦ୍ର ୧୩୧୫

ମୟମଧୁର ପବନ ଧଳାପାଳରେ ଲାଗିଛି । ଏମିତି ନୌକା ବାହାବା
ମୁଁ କେବେ ଦେଖିନାହିଁ । କେଉଁ ସାଗରତଟରୁ କେଉଁ ସୁଦୂରରଥନ ସେ
ଅଣ୍ଟୁଛି ? ସବୁ ଗୁହ୍ୟବା ଓ ପାଇବାକୁ ଫିଙ୍ଗିଦେଇ ମନ ଭସିଯିବାକୁ ଗୁହ୍ୟେ ।

ପଛରେ ଗୁରୁଗୁରୁ ଡାକଦେଇ ଝରଝର ପାଣି ଝରୁଛି । ମୁହଁରେ ଛନ୍ଦ-
ମେଘର ଫାଙ୍କରୁ ଆସି ଅଛୁଣ-କରଣ ପଡ଼େ । ହେ କାଣ୍ଡାଣ୍ଡା, ତୁମେ କିଏ ?
କାହା ହସକାନ୍ଦର ଧନ ? କେଉଁ ସୁରରେ ଆଜି ଯନ୍ତ୍ର ବାଜିବ, କେଉଁ ମନ୍ତ୍ର
ଗାଇବ — ସେଥିପାଇଁ ମନ ଅକୁଳ ।

ଆମାର ନୟନ-ଭୁଲନେ। ଏଲେ ।
 ଆମି କି ହେରିଲମ ହୃଦୟ ମେଲେ ।
 ଶିଉଳିତଲର ପାଶେ ପାଶେ
 ଝର ଫୁଲେର ଗଣେ ଗଣେ
 ଶିଶିର-ଭେଜା ଘାସେ ଘାସେ
 ଅରୁଣରଙ୍ଗା ଚରଣ ଫେଲେ ।
 ନୟନ-ଭୁଲନେ। ଏଲେ ।

ଆଲେକ୍ଷାୟାର ଆଁତଲଖାନି
 କୁଟିୟେ ପଡ଼େ ବନେ ବନେ,
 ଫୁଲଗୁଲି ଓଇ ମୁଖେ ଚେୟେ
 କି କଥା କୟେ ମନେ ମନେ ।
 ତୋମାୟ ମୋର କରବ ବରଣ,
 ମୁଖେର ତାକା କରେ ହରଣ,
 ଓଇଟୁକୁ ଓଇ ମେଘାବରଣ
 ତୁ ହାତ ଦିୟେ ଫେଲେ ଠେଲେ—
 ନୟନ-ଭୁଲନେ। ଏଲେ ।

ବନଦେବୀର ଦ୍ଵାରେ ଦ୍ଵାରେ
 ଶୁନି ଗଭୀର ଶଙ୍ଖଧ୍ଵନି,
 ଆକାଶବୀଣାର ତାରେ ତାରେ
 ଜାଗେ ତୋମାର ଆଗମନ ।

କୋଥାୟ ସୋନାର ନୂପୁର ବାଜେ,

ବୁଝି ଆମାର ହିନ୍ଦାର ମାଝେ,

ସକଳ ଭବେ ସକଳ କାଜେ

ପାଷାଣ-ଗାଲ ସୁଧା ଦେଲେ-

ନୟନ-ଭୁଲନେ। ଏଲେ ।

ଶାନ୍ତିନିକେତନ

୭ ଭଦ୍ର ୧୩୧୫

ମୋ ଆଖି ଭୁଲଣିଆ ତୁମେ ଆସିଲ । ହୃଦୟମେଲି ତମକୁ ଶିଉଳି-
ଗଛ ପାଖେ, ଶିଶିରଭଜା ଦାସରେ, ଅରୁଣ ରଙ୍ଗାପାଦ ପକାଇ ଅପୁଷ୍ପବା
ଦେଖିଲି ।

ବଣରେ ଗୁରୁ ଆଲୁଅର ପଣତ ଲେଟିପଡ଼େ । ତୁମ ମୁଖ ଗୁଞ୍ଜି ଏ ବନଫୁଲ
କଣ କହୁଛନ୍ତି ? ତୁମକୁ ବରଣ କରିବୁ —ଏ ମୁଖାବରଣ ହଟାଇ ଦିଅ ।
ହାଲୁକା ମେଘର ଏ ଓଡ଼ିଶା ନିଜ ହାତରେ ଖୋଲିଦିଅ ।

ବନଦେବୀ ଦ୍ଵାରରେ ଗର୍ଭୀର ଶଂଖସ୍ଵନ, ଆକାଶ ବାଣୀର ତାରରେ
ତୁମର ଆଗମନ । ସୁନାର ନୁପୁର କେଉଁଠି ବାଜେ ? ମନେହୁଏ ମୋର
ହୃଦୟରେ । ସକଳଚିନ୍ତା, ସକଳ କର୍ମରେ ପାଷାଣ-ଭରଳାଇବା ଅମୃତ ବରଣାଇ
ହେ ମୋର ଆଖି ଭୁଲଣିଆ, ତୁମେ ଆସିଲ ।

ଜନନୀ, ତୋମାର କରୁଣ ଚରଣଖାନି
 ହେରିନୁ ଆଜି ଏ ଅରୁଣକିରଣରୂପେ ।
 ଜନନୀ, ତୋମାର ମରଣହରଣ ବାଣୀ
 ନୀରବ ଗଗନେ ଭରି ଉଠେ ଚପେ ଚପେ ।

ତୋମାରେ ନାମି ହେ ସକଳ ଭୁବନମାଝେ,
 ତୋମାରେ ନାମି ହେ ସକଳ ଜୀବନକାଳେ;
 ତନୁ ମନ ଧନ କରି ନିବେଦନ ଆଜି
 ଭକ୍ତିପାବନ ତୋମାର ପୂଜାର ଧୂପେ
 ଜନନୀ, ତୋମାର କରୁଣ ଚରଣଖାନି
 ହେରିନୁ ଆଜି ଏ ଅରୁଣକିରଣରୂପେ ।

୧୩୧୫

ଆଜିଏ ଅରୁଣ କରଣ ରୂପରେ ମା' ତୁମର କରୁଣ ଚରଣକୁ ଦେଖିଲି ।
 ମା' ତୁମର ମରଣ ହରଣ ବାଣୀ ରୁପ୍ସ୍‌ରୁପ୍ ନୀରବ ଗଗନରେ ଭରିଉଠେ ।

ତୁମକୁ ସମସ୍ତ ବ୍ୟସ୍ତ ସଂସାର ମଝିରେ ପ୍ରଣାମ କରେ, ଜୀବନଚର୍ଯ୍ୟା
 ମଝିରେ ପ୍ରଣାମ କରେ, ଭକ୍ତି-ପବନ ତୁମ ପୂଜାର ଧୂପରେ ମୋର ତନୁ,
 ମନ, ଧନ ଆଜି ନିବେଦନ କରୁଛି ।

ଜଗତ କୁଡ଼େ ଭଦାର ସୁରେ
 ଆନନ୍ଦଗାନ ବାଜେ,
 ସେ ଗାନ କବେ ଗଭୀର ରବେ
 ବାଜିବେ ହିୟାମାଝେ ।

ବାତାସ ଜଳ ଆକାଶ ଆଲେ
 ସବାରେ କବେ ବାସିବ ଭଲେ,
 ହୃଦୟସଭା କୁଡ଼ିଆ ତାର
 ବସିବେ ନାନା ସାଜେ ।

ନୟନ ଦୁଟି ମେଲିଲେ କବେ
 ପରମ ହବେ ଖୁସି,
 ଯେ ପଥ ଦିଆ ଚଲିଯା ଯାବ
 ସବାରେ ଯାବ ତୁଷ୍ଟି ।

ରଘେଇ ତୁମି ଏ କଥା କବେ
 ଜୀବନମାଝେ ସହଜ ହବେ—
 ଆପନି କବେ ତୋମାରି ନାମ
 ଧ୍ବନିବେ ସବ କାଜେ ।

ବୋଲପୁର
 ଆଷାଢ଼ ୧୩୧୭

ସାରା ଜଗତରେ ଆନନ୍ଦଗୀତ ଉଦାର ସ୍ଵରରେ ବାଜୁଛି । ସେ ଗୀତ କେବେ
ଗଣ୍ଡାରରବରେ ଝୁଝସୁରେ ବାଜିବ ? ପାଣି, ପବନ, ଆକାଶ, ଅଲୋକକୁ କେବେ
ଭଲ୍‌ପାଇ ବସିବ ? ଝୁଝସୁ ସଙ୍ଗରେ ସେମାନେ କେତେ ନାନା ସାଜରେ
ସଜ୍ଜିତହେଇ ବସିବେ ?

ଆଖି ମେଲିଲେ କେବେ ପ୍ରାଣ ଖୁସି ହେବ, ଯେଉଁ ପଥରେ ଗୁଲିଯିବ-ସବୁକୁ
ତୋଷି ଯିବ । ତୁମେତ ରହୁଛ । ଏକଥା କେବେ ଜୀବନରେ ସମ୍ଭବ ହେବ ?
ସବୁ କାମରେ କେବେ ତୁମର ନାମ ଆସେ ଧ୍ବନିତ ହେବ ?

ମେଘେର ' ପରେ ମେଘ ଜମେଛି,

ଆଧାର କରେ ଆସେ—

ଆମାୟ କେନ ବସିଲେ ରଖ

ଏକା ଦ୍ଵାରେର ପାଶେ ।

କାଜେର ଦିନେ ନାନା କାଜେ

ଥାକି ନାନା ଲେକେର ମାଝେ,

ଆଜ ଆମି ଯେ ବସେ ଆଛି

ତୋମାରି ଆଶ୍ଵାସେ ।

ଆମାୟ କେନ ବସିଲେ ରଖ

ଏକା ଦ୍ଵାରେର ପାଶେ ।

ତୁମି ଯଦି ନା ଦେଖା ଦାଓ

କର ଆମାୟ ହେଲ,

କେମନ କରେ କାଟେ ଆମାର

ଏମନ ବାଦଲ-ବେଲ ।

ଦୂରେର ପାନେ ମେଲେ ଆଖି

କେବଲ ଆମି ତେଲେ ଥାକି,

ପରନ ଆମାର କେଁଦେ ବେଡ଼ାୟ

ବୁରଜ ବାତାସେ ।

ଆମାୟ କେନ ବସିଲେ ରଖ

ଏକା ଦ୍ଵାରେର ପାଶେ ।

ବୋଲପୁର

ଆଷାଢ଼, ୧୩୧୭

ମେଘ ପରେ ମେଘ ଜମିଛି । ଅନ୍ଧାର କରିଅସୁଛି । ମୋତେ କାହିଁକି
ଏକା ଦ୍ଵାରପାଖରେ ବସାଇ ରଖିଛି ? ସର୍ବଦା ନାନା କାମରେ ନାନା ଲୋକଙ୍କ
ମଝିରେ ଥାଏ । ଅଳ୍ପ କେବଳ ତୁମ ଆଶ୍ଵାସରେ ବସିଛି । ...

ମୋତେ ହେଲାକରି ତୁମେ ଯଦି ଦେଖା ନଦେବ, ଏମିତି ବାଦଲ-
ବେଳା ମୋର କେମିତି କଟିବ ? ଦୂର ଦିଗନ୍ତକୁ ଆଖିମେଲି ମୁଁ କେବଳ
ଗୁହଁଥାଏ । ଦୂରନ୍ତ ପବନରେ ପ୍ରାଣ ମୋର କାନ୍ଦୁଲେ । ...

କୋଥାୟ ଆଲେ, କୋଥାୟ ଓରେ ଆଲେ !
 ବିରହାନଲେ କ୍ଳାଲେ ରେ ତାରେ କ୍ଳାଲେ ।
 ରୟେଛେ ଦୀପ, ନା ଆଛେ ଶିଖା,
 ଏଇ କି ଭଲେ ଛିଲେ ରେ ଲିଖା—
 ଇହାର ଚେୟେ ମରଣ ସେ ଯେ ଭଲେ ।
 ବିରହାନଲେ ପ୍ରଦୀପଖାନି କ୍ଳାଲେ ।
 ବେଦନାଦୂତୀ ଗାହିଛେ, ‘ଓରେ ପ୍ରାଣ,
 ତୋମାର ଲଗି ଜାଗେନ ଭଗବାନ ।
 ନିଶୀଥେ ଘନ ଅନ୍ଧକାରେ
 ତାକେନ ତୋରେ ପ୍ରେମାଭିସାରେ,
 ଦୁଃଖ ଦିୟେ ଗର୍ଜେନ ତୋର ମାନ ।
 ତୋମାର ଲଗି ଜାଗେନ ଭଗବାନ ।’
 ଗଗନତଳ ଗିୟେଛେ ମେଘେ ଭରି,
 ବାଦଲଜଳ ପଡ଼ିଛେ ଝରି ଝରି ।
 ଏ ଘୋର ଗତେ କିସେର ଲଗି
 ପରନ ମମ ସହସା ଜାଗି
 ଏମନ କେନ କରିଛେ ମରି ମରି ।
 ବାଦଲଜଳ ପଡ଼ିଛେ ଝରି ଝରି ।
 ବିକୁଳି ଶୁଧୁ କ୍ଷଣିକ ଆଉ ହାନେ,
 ନିବିଡ଼ତର ତିମିର ଶ୍ରେଣେ ଆନେ
 ଜାନି ନା କୋଥା ଅନେକ ଦୂରେ
 ବାଜିଲ ଗାନ ଗଭୀର ସ୍ଥରେ,

ସକଳ ପ୍ରାଣ ଟାନିଛି ପଥପାନେ ।

ନିବିଡ଼ତର ତିନିର ଶ୍ରେଷ୍ଠେ ଆନେ ।

କୋଥାୟ ଆଲେ କୋଥାୟ ଓରେ ଆଲେ !

ବିରହାନଲେ କ୍ଳାଲେ ରେ ତାରେ କ୍ଳାଲେ ।

ଡାକିଛି ମେଘ, ହାଁକିଛି ହାଓୟା—

ସମୟ ଗଲେ ହବେ ନା ଯାଓୟା,

ନିବିଡ଼ ନିଶା ନିକଷୟନ କାଲେ ।

ପରନ ଦିୟେ ପ୍ରେମେର ଦୀପ କ୍ଳାଲେ ।

ବୋଲପୁର

ଆଷାଢ଼ ୧୩୧୭

ଆଲୁଅ କାହିଁରେ, ଆଲୁଅ କାହିଁ ? ବିରହାନଳରେ ତାକୁ ଜାଳ । ଶିଖାସନ
ପ୍ରସାପ ରହୁତ । ଏହାକଣ ଭାଗ୍ୟରେ ଲେଖାଥିଲା ? ଏହାଠାରୁ ମରଣ ଯେ
ଭଲ । ବିରହାନଳରେ ପ୍ରସାପଟି ଜଳାଅ ।

ବେଦନାଦୃଶ ଗାଉଛି, ‘ହେ ପ୍ରାଣ, ତୋପାଇଁ ଭଗବାନ ଜାଗ୍ରତ
ଥାଆନ୍ତି । ରାତିର ଘନ ଅନ୍ଧକାରେ ତୋତେ ପ୍ରେମାଭିସାରପାଇଁ ଡାକନ୍ତି ।
ଦୁଃଖଦେଇ ତୋର ମାନ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି । ...’

ଅକାଶ ଢଳେ ମେଘ ଭରିଯାଇଛି । ବାଦଲ-ଜଳ ଝରିପଡୁଛି ।
ଏ ଘୋର ରାତିରେ କେଉଁଥିପାଇଁ ପ୍ରାଣ ମୋର ସହସା ଜାଗିଉଠୁଛି ?
ଏମିତି କାହିଁକି ମରିଯିବାପର ଲଗୁତ । ...

ବଜୁଲି ଝଟିକିପାଇଁ ଅସ୍ଥା ଦେଇ ଆଖିରେ ଅଶେ ନିବିଡ଼ତର ଅନ୍ଧାର ।
ଜାଣେନା କେଉଁଠି ଅନେକ ଦୂରରେ ଗର୍ଭୀର ସୁରରେ ଗୀତ ବୋଲି କେହି
ସଉଙ୍କ ପ୍ରାଣକୁ ସେ ଦିଗକୁ ଟାଣୁତ । ...

ମେଘ ଡାକୁଛି । ବତାସ ମାଡ଼ିଆସୁଛି । ସମୟ ଚାଲିଗଲେ ଆଉ
ଯାଇହେବନାହିଁ । ଗର୍ଭୀର କଳା ଅନ୍ଧାର ରାତି — ପ୍ରାଣଦେଇ ପ୍ରେମର
ପ୍ରସାପ ଜାଳ ।

ଆଜି ଶ୍ରୀବତ୍ସନ-ଗହନ-ମୋହେ

ଗୋପନ ତବ ଚରଣ ଫେଲେ

ନିଶାର ମତୋ ନାରବ ଓହେ

ସବାର ଦିଠି ଏଡ଼ାୟେ ଏଲେ ।

ପ୍ରଭତ ଆଜି ମୃଦେଛେ ଆଖି,

ବାତାସ ବୃଥା ଯେତେଛେ ଢାକି

ନିଲଜ ନୀଳ ଆକାଶ ଢାକି

ନିବିଡ଼ ମେଘ କେ ଦିଲ ମେଲେ ।

କୁଞ୍ଜନହୀନ କାନନଭୂମି,

ଦୁୟାର ଦେଓୟା ସକଳ ଘରେ—

ଏକେଲ କୋନ୍ ପଥକ ତୁମି

ପଥକହୀନ ପଥେର 'ପରେ ।

ହେ ଏକା ସଖା, ହେ ପ୍ରିୟତମ,

ରୟେଛେ ଖୋଲି ଏ ଘର ମମ,

ସମୁଖ ଦିୟେ ସପନସମ

ଯେୟୋ ନା ମୋରେ ହେଲାୟ ଠେଲେ ।

ବୋଲପୁର

ଆଷାଢ଼ ୧୩୧୭

ଆଜି ଭରଣାବଣ ଗୋପନ ପାଦ ପକାଇ, ରାତିପରି ନରବରେ ସବୁରି ଦୃଷ୍ଟି ଏଡ଼ାଇ ସେ ଆସିଲା । ସକାଳର ଆଜି ଆଖି ବନ୍ଦ, ପବନ ବୃଥାରେ ଡାକିଯାଉଛି, ନୀଳ ଆକାଶ ଢାକିଦେବାକୁ କିଏ ନିବିଡ଼ ମେଘ ମେଲିଦେଲା ?

କୁଞ୍ଜନହୀନ କାନନଭୂମି—ସଭିଜ୍ଞ ଘରେ ଦୁଆର କିଲାହେଇଛି । ଏକାକୀ ପଥକ ତୁମେ ପଥକହୀନ ପଥରେ । ହେ ଏକାକୀ ସଖା, ହେ ପ୍ରିୟତମ, ମୋ ଘର ଖୋଲିରହିଛି । ମୋତେ ଏଡ଼ିଦେଇ ମୋ ସମୁଖରୁ ସ୍ବପ୍ନପରି ଚାଲିଯାଅନା ।

ଆଷାଢ଼ସନ୍ଧ୍ୟା ଘନିୟେ ଏଲ,
ଗେଲ ରେ ଦନ ବୟେ ।

ବୌଧନହାର ବୃଷ୍ଟିଧାର

ଝରଛେ ରୟେ ରୟେ

ଏକଲ ବସେ ଘରେର କୋଣେ

କୀ ଭବି ଯେ ଆପନ-ମନେ,

ସକଲ ହାଓୟା ଯୁଥୀର ବନେ

କୀ କଥା ଯାୟ କୟେ ।

ବୌଧନହାର ବୃଷ୍ଟିଧାର

ଝରଛେ ରୟେ ରୟେ ।

ହୃଦୟେ ଆଜ ଦେଉ ଦୟେଛେ,

ଖୁଜେ ନା ପାଇ କୁଲ ।

ସୌରଭେ ପ୍ରାଣ କାନ୍ଦିୟେ ତୁଲେ

ଭିଜେ ବନେର ଫୁଲ ।

ଆଁଧାର ଗଡେ ପ୍ରହରଗୁଲି

କୋନ୍ ସୁରେ ଆଜ ଭରିୟେ ତୁଲି

କୋନ୍ ଭୁଲେ ଆଜ ସକଲ ଭୁଲି

ଆଛି ଆକୁଲ ହୟେ ।

ବୌଧନହାର ବୃଷ୍ଟିଧାର

ଝରଛେ ରୟେ ରୟେ ।

ଶିଳ୍ପକବହ

୨୯ ଆଷାଢ଼ ୧୩୧୭

ଅସାଧି ସନ୍ଧ୍ୟା ଘନେଇ ଆସିଲା । ଦିନ ବିତିଗଲା । ବନ୍ଦନ ମୁକ୍ତି
ବର୍ଷାଧାର ରହିରହି ଝରିପଡ଼ୁଛି । ଘରକୋଣରେ ଏକାକୀ ବସି ମନେମନେ ମୁଁ
କଣ ଭାବୁଛି ? ମୁରବୀକୁ ସଜଳପବନ କଣ କହିଯାଏ ? ...

ହୃଦୟ ଆଜି ଉଦ୍‌ବେଳିତ । କୁଳଙ୍ଗୋଳି ମୁଁ ପାଉନି । ଭଜା ବନ୍-
ଫୁଲର ସୌରଭ ପ୍ରାଣ କନ୍ଦାଇ ଦିଏ; ଏ ଅନ୍ଧାର ରାତିର ପ୍ରହର ଗୁଡ଼ିକୁ
କେଉଁ ସୁରରେ ଆଜି ଭରିଦେବି ? କେଉଁ ଭୁଲ ପାଇଁ ସବୁକିଛି ଭୁଲି ମୁଁ
ଏମିତି ଅକୁଳ ହୋଇ ରହିବି । ...

ଆଜି ଝଡ଼େର ଗଡେ ତୋମାର ଅଭିସାର

ପରନସଖା ବନ୍ଧୁ ହେ ଆମାର ।

ଆକାଶ କାଁରେ ହତାଶସମ

ନାଇ ଯେ ଘୁମ ନିୟମେ ମମ,

ଦୁୟାର ଖୁଲି, ହେ ପ୍ରିୟତମ,

ଗୁଲ ଯେ ବାରେ ବାର ।

ପରନସଖା ବନ୍ଧୁ ହେ ଆମାର ।

ବାହିରେ କିଛି ଦେଖିତେ ନାହିଁ ପାଇ

ତୋମାର ପଥ କୋଥାୟ ଭବି ତାଇ ।

ସୁଦୂର କୋନ୍ ନଦୀର ପାରେ,

ଗହନ କୋନ୍ ବନେର ଧାରେ,

ଗଭୀର କୋନ୍ ଅନ୍ଧକାରେ

ହତେଇ ତୁମି ପାର ।

ପରନସଖା ବନ୍ଧୁ ହେ ଆମାର ।

‘ପଦ୍ମା’ ବୋଟ

ଶ୍ରାବଣ ୧୩୧୭

ଆଜି ଏ ଝଡ଼ ରାତିରେ, ପ୍ରାଣର ସଖା ହେ ବନ୍ଧୁ ମୋର, ତୁମର
ଅଭିସାର । ଆକାଶ ହତାଶିଆ ପରି କାନ୍ଦୁଛି, ମୋ ଆଖିରେ ନିଦନାହିଁ,
ଦ୍ଵାରଖୋଲି ବାରଂବାର ଚାହିଁଛି । ...

ବାହାରେ କିଛି ଦେଖିପାରୁନି, ଭେଣ୍ଟ ତମର ରସ୍ତା କୁଆଡ଼େ ବୋଲି
ଭାବି ହେଉଛି । ସୁଦୂର କେଉଁ ନଦୀ କୁଳରେ, ଘଷି କେଉଁ ବଣ ଧାରରେ,
ଗଭୀର ଅଂଧକାରରେ ତୁମେ କଣ ପାର ହେଉଛ ? ...

ଜାନି ଜାନି କୋନ୍ ଆଦିକାଲ ହତେ
 ଭସାଲେ ଆମାରେ ଜୀବନେର ସ୍ରୋତେ,
 ସହସା ହେ ପ୍ରିୟ କତ ଗୁହେ ପଥେ
 ରେଖେ ଗେଛ ପ୍ରାଣେ କତ ହରଷନ ।
 କତବାର ତୁମି ମେଘେର ଆଡ଼ାଲେ
 ଏମିତି ମଧୁର ହାସିୟା ଦାଁଡ଼ାଲେ,
 ଅରୁଣକିରଣେ ଚରଣ ବାଡ଼ାଲେ,
 ଲଲଟେ ରଖିଲେ ଶୁଭ ପରଶନ ।
 ସଞ୍ଚିତ ହୟେ ଆଛେ ଏଇ ଶ୍ରେଣେ
 କତ କାଲେ କାଲେ କତ ଲେକେ ଲେକେ
 କତ ନବ ନବ ଆଲେକେ ଆଲେକେ
 ଅରୁପେର କତ ରୂପ ଫରଶନ ।
 କତ ଯୁଗେ ଯୁଗେ, କେହ ନାହିଁ ଜାନେ,
 ଭରିୟା ଭରିୟା ଉଠେଛେ ପରନେ
 କତ ସୁଖେ ଦୁଃଖେ କତ ପ୍ରେମେ ଗାନେ
 ଅମୃତେର କତ ରସବରଷନ ।

ବୋଲପୁର

୧୦ ଭଦ୍ର ୧୩୧୬

ଜାଣେ, କେଉଁ ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ଜୀବନରସ୍ରୋତରେ ମୋଡେ ଭସାଇଲି ।
 ହେ ପ୍ରିୟ, ସହସା କେତେ ଘରେ, ପ୍ରାଣରେ ଭଲପାଇଛ କେତେ ଆନନ୍ଦ ।
 କେତେଥର ତୁମେ ମେଘ ଅତୁଥାଳରେ, ଏମିତି ମଧୁର ହସି ଛିଡ଼ା-
 ହେଲ । ଅରୁଣକିରଣରେ ଚରଣ ବାଡ଼ାଇଲି ଆଉ ଲାଲଟରେ ରଖିଲି ଶୁଭଶ୍ରୀ ।
 ଏଇ ଆଖିରେ କେତେକାଳରେ, କେତେ ଲୋକଙ୍କଠାରେ, କେତେ
 ନୁଆ ନୁଆ ଆଲୋକରେ, ଅରୁପର ରୂପ ଦର୍ଶନ ସଞ୍ଚିତହୋଇ ରହିଛି ।
 କେନ୍ଦ୍ର ଜାଣେନା, କେତେ କେତେ ଯୁଗରୁ ପ୍ରାଣରେ ଭରିଉଠିଛି କେତେ
 ସୁଖଦୁଃଖର କେତେ ପ୍ରେମ ସଙ୍ଗୀତର, ଅମୃତର କେତେ ବର୍ଷଣ ।

ତୁମି କେମନ କରେ ଗାନ କର ଯେ, ଗୁଣୀ,
 ଅବାକ ହୟେ ଶୁନି କେବଲ ଶୁନି ।
 ସୁରେର ଆଲେ ଭୁବନ ଫେଲେ ଛେୟେ,
 ସୁରେର ହାଓୟା ଚଲେ ଗଗନ ବେୟେ,
 ପାଷାଣ ଟୁଟେ ବ୍ୟାକୁଲ ବେଗେ ଧେୟେ
 ବହିୟା ଯାୟ ସୁରେର ସୁରଧୁନୀ ।

ମନେ କରି ଅମ୍ଭି ସୁରେ ଗାଇ,
 କଣ୍ଠେ ଆମାର ସୁର ଶୁଣେ ନା ପାଇ ।
 କଇତେ କୀ ଭୁଇ, କଇତେ କଥା ବାଧେ—
 ହାର ମେନେ ଯେ ପରନ ଆମାର କାଁଦେ—
 ଆମାୟ ତୁମି ଫେଲେଛ କୋନ୍ ଫାଦେ
 ଚୌଦିକେ ମୋର ସୁରେର ଜାଲ ବୁନି ।

୧୦ ଭଦ୍ର ୧୩୧୭

ରତ୍ନ

ହେ ଗୁଣୀ ତମେ କେମିତି ଗୀତ ଗାଅ ଯେ ମୁଁ ଆବାକ ହେଇ
 ଖାଲି ଶୁଣିଯାଏ । ସୁରର ଆଲୋକ ଜଗତରେ ବିସ୍ତାରିତ ହୁଏ, ସୁରର ପବନ
 ଆକାଶ ଭରି ବୋହିଯାଏ, ପାଷାଣ ଫୁଟାଇ ସୁରର ସୁରଧୁନୀ ବୋହିଯାଏ ।

ଏମିତି ସୁରରେ ଗାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା; କଣ୍ଠରେ ସୁରଖୋଜି ପାଏନାହିଁ ।
 କହିବାକୁ କଣ ଗୁହ୍ୟେ, କଥାରେ ବାଧାପଡ଼େ — ମୋ ଗୁରୁଦିଗରେ ସୁରର
 ଜାଲବୁଣି ମୋତେ ତୁମେ କେଉଁ ଫାନ୍ଦରେ ପକାଇଛ ? ହାରିଯାଇ ଯେ
 ମୋ ପ୍ରାଣ କାନ୍ଦୁଛି ।

ଅମନ ଆଡ଼ାଲ ଦିୟେ ଲୁକିୟେ ଗେଲେ
ଚଲବେ ନା ।

ଏବାର ହୃଦୟମାଝେ ଲୁକିୟେ ବୋସୋ,
କେଉଁ ଜାନବେ ନା, କେଉଁ ବଲବେ ନା ।
ବିଶ୍ୱେ ତୋମାର ଲୁକୋଚୁରି,
ଦେଶ ବିଦେଶେ କତର ଘୁରି—
ଏବାର ବଲେ ଆମାର ମନେର କୋଣେ
ଦେବେ ଧରି, ଛଲବେ ନା ।

ଆଡ଼ାଲ ଦିୟେ ଲୁକିୟେ ଗେଲେ
ଚଲବେ ନା ।

ଜାନି ଆମାର କଠିନ ହୃଦୟ
ଚରଣ ଗଞ୍ଜାର ଯୋଗ୍ୟ ସେ ନୟ—
ସଖା, ତୋମାର ହାଉୟା ଲଗଲେ ହିୟାୟ
ତବୁ କି ପ୍ରାଣ ଗଲବେ ନା ।

ନାହୟ ଆମାର ନାଉ ସାଧନା,
ଝରଲେ ତୋମାର କୃପାର କଣା
ତଖନ ନିମେଷେ କି ଫୁଟବେ ନା ଫୁଲ
ଚକିତେ ଫଲ ଫଲବେ ନା ।
ଆଡ଼ାଲ ଦିୟେ ଲୁକିୟେ ଗେଲେ
ଚଲବେ ନା ।

ବୋଲପୁର

୧୧ ଇଦ ୧୩୧୭ ଗହ୍ନି

ଏମିତି ଆଡୁଆଳରେ ଲୁଚି ପଳାଇଲେ ଚଳିବନାହିଁ । ଏଥର ହୃଦୟରେ
ଲୁଚିବସ, କେହି ଜାଣିବେନି, କେହି କହିବେନି । ବିଶ୍ୱରେ ତମର ଲୁଚକାଳି
ଖେଳ, ଦେଖି ବିଦେଶ କେତେ ଦୂର, ଏଥର କୁହ ମୋ ମନକୋଣରେ
ତମେ ଛଳନାକରି ଧରାଦେବ । ...

ଜାଣି, ମୋର କଠିନ ହୃଦୟ ତମ ଚରଣ ରଖିବା ଯୋଗ୍ୟନୁହେଁ ।
ସଖା, ତୁମର ସ୍ୱର୍ଗ-ପବନ ହୃଦୟରେ ଲାଗିଲେବି କଣ ପ୍ରାଣ ନରମ ହେବନି ?

ଯଦିଓ ମୋର ସାଧନା ନାହିଁ । ତଥାପି ତମ କୃପା-କଣା ଝରିଲେ କଣ
ନିମିଷକେ ଫୁଲ ଫୁଟିବନି, ଫଳ ଫଳିବନି ? ...

ଯଦି ତୋମାର ଦେଖା ନା ପାଇ, ପ୍ରଭୁ,
 ଏବାର ଏ ଜୀବନେ
 ତବେ ତୋମାୟ ଆମି ପାଇ ନି ଯେନ
 ସେ କଥା ରୟ ମନେ ।
 ଯେନ ଭୁଲେ ନା ଯାଇ, ବେଦନା ପାଇ
 ଶୟନେ ସପନେ ।

ଏ ସଂସାରେର ହାଟେ
 ଆମାର ଯତଇ ଦିବସ କାଟେ,
 ଆମାର ଯତଇ ଦୁ ହାତ ଭରେ ଭଠେ ଧନେ,
 ତବୁ କିଛୁଇ ଆମି ପାଇ ନି ଯେନ
 ସେ କଥା ରୟ ମନେ ।
 ଯେନ ଭୁଲେ ନା ଯାଇ, ବେଦନା ପାଇ
 ଶୟନେ ସପନେ ।

ଯଦି ଆଲସଭରେ
 ଆମି ବସି ପଥେର 'ପରେ,
 ଯଦି ଧୁଲ୍ଲୟ ଶୟନ ପାତି ସପତନେ,
 ଯେନ ସକଲ ପଥଇ ବାକି ଆଛେ
 ସେ କଥା ରୟ ମନେ ।
 ଯେନ ଭୁଲେ ନା ଯାଇ, ବେଦନା ପାଇ
 ଶୟନେ ସପନେ ।

ଯତଇ ଉଠେ ହାସି,
 ଘରେ ଯତଇ ବାଜେ ବାଁଶି,
 ଓଗୋ, ଯତଇ ଗୃହ ସାଜାଇ ଆୟୋଜନେ,
 ଯେନ ଚୋମାୟ ଘରେ ହୟ ନି ଆନା
 ସେ କଥା ରୟ ମନେ ।
 ଯେନ ଭୁଲେ ନା ଯାଇ, ବେଦନା ପାଇ
 ଶୟନେ ସୁପନେ ।

୧୨ ଭଦ୍ର ୧୩୧୭

ଏ ଜୀବନରେ ଯଦି ତମର ଦେଖା ନପାଏ ତେବେ ସେ କଥାଟି ଯେମିତି ମୋର ମନେରହେ । ଯେପରି ଭୁଲିନଯାଏ—ଶୟନ ସ୍ୱପ୍ନରେ ବେଦନା-ପାଇ ଯେପରି ଏହା ମନେରଖେ ।

ଏ ସଂସାର ହାତରେ, ମୋର ଯେତେ ଦିନ କଟୁଛି, ମୋର ଦୁଇ ହାତରେ ଯେତେ ଧନ ଭରିଉଠିଲେବି ମନେହୁଏ ମୁଁ ଯେମିତି କିଛିବି ପାଇନି । ଯେପରି ଭୁଲିନଯାଏ । ...

ଅଳସରେ ଯଦି ଧୂଳିରେ ସମଗ୍ର ଶଯ୍ୟାପାତି ମୁଁ ପଥ ଉପରେ ବସିରହେ, ତେବେବି ଯେପରି ମନେଥାଉ ଯେ ସମସ୍ତ ପଥ ମୋର ବାକି-ରହିବ । ଯେପରି ଭୁଲିନଯାଏ । ...

ଯେତେ ହସେନା କାହିଁକି, ଘରେ ଯେତେ ବର୍ଣା ବାଜୁନା କାହିଁକି, ଗୃହକୁ ଯେତେ ଆୟୋଜନ କରି ସଜାଇଲେ ମଧ୍ୟ ଯେମିତି ଘରକୁ ଭୁମକୁ ଅଣାଯାଇନି ଏକଥା ମନେରହେ । ଯେପରି ଭୁଲିନଯାଏ...।

ହେରି ଅହରହ ତୋମାରି ବିରହ

ଭୁବନେ ଭୁବନେ ଗଜେ ହେ ।

କତ ରୂପ ଧରେ କାନନେ ଭୂଧରେ

ଆକାଶେ ସାଗରେ ସାଜେ ହେ ।

ସାର ନିଶି ଧରି ତାରୟ ତାରୟ

ଅନିମେଷ ଶ୍ରେଷ୍ଠେ ନୀରବେ ଦାଁଡ଼ାୟ,

ପଲ୍ଲବଦଳେ ଶ୍ରୀବତ୍ସଧାରୟ

ତୋମାରି ବିରହ ବାଜେ ହେ ।

ଘରେ ଘରେ ଆଜି କତ ବେଦନାୟ

ତୋମାରି ଗଭୀର ବିରହ ଘନାୟ,

କତ ପ୍ରେମେ ହାୟ କତ ବାସନାୟ

କତ ସୁଖେ ଦୁଃଖେ କାଳେ ହେ ।

ସକଳ ଜୀବନ ଉଦାସ କରିୟା

କତ ଗାନେ ସୁରେ ଗଲିୟା ଝରିୟା

ତୋମାରି ବିରହ ଉଠିଲେ ଭରିୟା

ଆମାର ହିୟାର ମାଝେ ହେ ।

୧୨ ଭଦ୍ର ୧୩୧୭

ଗଦି

ତୁମରି ବିରହ ଅହରହ ସଙ୍ଗେ ଅନୁଭୂତ । ବଗିଚା, ପାହାଡ଼, ଅକାଶ,
ସାଗରରେ ତାହା କେତେ ରୂପରେ ଉଭା । ସାରାସାର ନିର୍ଦ୍ଦିମେଷ ନୟନରେ
ତାରାକୁ ଚାହିଁ ନୀରବରେ ଛୁଡ଼ାନ୍ତୁଏ । ପଥଫୁଲରେ ଶ୍ରୀବତ୍ସ ଧାରରେ ତୁମରି
ବିରହ ବାଜେ ।

ଘରେ ଘରେ ଆଜି ତୁମରି ବିରହ କେତେ ବେଦନା ମଣ୍ଡିତ ହୋଇ
କେତେ ପ୍ରେମ, ବାସନା, ସୁଖଦୁଃଖ, କାର୍ଯ୍ୟରେ ଘନାଭୂତ । ସମଗ୍ର ଜୀବନ
ଉଦାସକରି, କେତେ ଗୀତର ସୁରରେ ଝରିଝରି ତୁମ ବିରହ ମୋ ହୃଦୟ
ମଝିରେ ଭରିଯାଇଛି ।

ଆର ନାଭି ରେ ବେଲ, ନାମଲ ଛାୟା
 ଧରଣୀତେ,
 ଏଖନ ଚଲ ରେ ଘାଟେ କଲସଖାନି
 ଭରେ ନିତେ ।
 କଲଧାରର କଲସରେ
 ସନ୍ଧ୍ୟାଗଗନ ଆକୁଳ କରେ,
 ଓରେ, ତାକେ ଆମାୟ ପଥେର 'ପରେ
 ସେଇ ଧୁନିତେ ।
 ଚଳରେ ଘାଟେ କଲସଖାନି
 ଭରେ ନିତେ ।

ଏଖନ ବିକ୍ରନ ପଥେ କରେ ନା କେଉ
 ଆସା-ଯାଉୟା—
 ଓରେ, ସ୍ତେନ-ନଦୀତେ ଉଠେଛେ ଦେଉ,
 ଭତଲ ହାଉୟା ।
 ଜାନି ନେ ଆର ପିରବ କିନା,
 କାର ସାଥେ ଆଜ ହବେ ଚିନା
 ଘାଟେ ସେଇ ଅଜାନା ବାଜାୟ ବୀଣା
 ତରଣୀତେ ।
 ଚଲରେ ଘାଟେ କଲସଖାନି
 ଭରେ ନିତେ ।

୧୩ ଇନ୍ଦ୍ର ୧୩୧୭

ପୃଥ୍ବୀରେ ସନ୍ଧ୍ୟା ନଈ ଅସିଲୁଣି, ଆଉ ବେଳନାହିଁ ଏବେ ଘାଟକୁ
ଗୁଲ କଲସଟା ଭରି ଆଣିବା । ଜଳଧାରର କଳସ୍ପରରେ ସନ୍ଧ୍ୟା ଅକାଶ
ଅକୁଳ କରେ । ସେଇ ଧ୍ବନି ମୋତେ ପଥ ଉପରକୁ ଡାକେ । ଏବେ ଘାଟକୁ...

ଏବେ ନିର୍ଜନ ପଥ — କେହି ଯିବାଆସିବା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ପ୍ରେମ
ନଦୀରେ ଢେଉଢେଉଁଛି, ପବନ ଉତ୍ତଳହୋଇଛି । ଜାଣିନି, ଆଜି ଫେରିବ କି ନା—
କାହା ସହିତ ଚିହ୍ନା ହେବ କି ନା । ଘାଟରେ ସେଇ ଅଚିହ୍ନା ଡଙ୍ଗାରେ
ଆଇ ସାଣୀ ବଜାଉବ । ଗୁଲ ଘାଟକୁ... ।

ଆଜ ବାରି ଝରେ ଝରଝର

ଭର ବାଦଲେ ।

ଆକାଶ-ଭଙ୍ଗା ଆକୁଳ ଧାର

କୋଥାଓ ନା ଧରେ ।

ଶାଲେର ବନେ ଥେକେ ଥେକେ

ଝଡ଼ ଦୋଲ ଦେୟ ହେଁକେ ହେଁକେ,

ଜଳ ଛୁଟେ ଯାୟ ଏଁକେ ବେଁକେ

ମାଠେର 'ପରେ ।

ଆଜ ମେଘେର ଜଟା ଉଡ଼ିଯେ ଦିୟେ

ନୃତ୍ୟ କେ କରେ ।

ଓରେ, ବୃଷ୍ଟିତେ ମୋର ଛୁଟେଛେ ମନ,

ଲୁଟେଛେ ଓଲ ଝଡ଼େ—

ବୁଜ ଛାପିଯେ ତରଙ୍ଗ ମୋର

କାହାର ପାୟେ ପଡ଼େ ।

ଅନ୍ତରେ ଆଜ କୀ କଲରେଲ,

ଦ୍ଵାରେ ଦ୍ଵାରେ ଭଙ୍ଗଲ ଆଗଲ,

ହୃଦୟ-ମାଝେ ଜାଗଲ ପାଗଲ,

ଆଜି ଭଦରେ ।

ଆଜ ଏମନ କରେ କେ ମେତେଛେ

ବାହିରେ ଘରେ ।

୧୪ ଭଦ୍ର ୧୩୧୭

ଆକାଶ ଭଙ୍ଗା ଭରା ବାଦଲର ଆକୂଳ ଧାର ଆଜି ଝରଝର ଝରିପଡ଼େ ।
ଶାଳବନ ରହୁରହୁ ଦୋହଲୁଛି । ପାଣି ଅଙ୍କାବଙ୍କା ହୋଇ ବିଲରେ ଗଡ଼ି-
ଯାଉଛି । ଆଜି ମେଘର ଜଟା ଉଠେଇଦେଇ କିଏ ନୃତ୍ୟ କରେ ?

ଏ ବର୍ଷାରେ ମୋ ମନ କୁଟିଛି । ବୁକୁଡ଼ର ଡରଙ୍ଗ ମୋର କାହା
ପାଦରେ ପଡ଼ିବ ? ଅନ୍ତରେ ଆଜି କି କଳରେଳ — ଅଗ୍ନିର ଶ୍ରାବ୍ଧ — ହୃଦୟ
ମଝିରେ ଏ ଭଦ୍ରବରେ ପାଗଳ ଜାଗିଛି । ଆଜି ଏମିତି ଘରେ ଓ ବାହାରେ
କିଏ ମାଉଛି ?

୨୮

ସବୁ, ତୋମା ଲଗି ଆଁଖି କାଗେ ;

ଦେଖା ନାହିଁ ପାଇ

ପଥ ଭୁଲ,

ସେଠ ମନେ ଭଲେ ଲଗେ ।

ଧୁଲତେ ବସିଯା ଦ୍ଵାରେ

ଭିଖାରି ହୃଦୟ, ହା ରେ,

ତୋମାରି କରୁଣା ମାଗେ ।

କୃପା ନାହିଁ ପାଇ

ଶୁଧୁ ଭୁଲ,

ସେଠ ମନେ ଭଲେ ଲଗେ ।

ଆଜି ଏ ଜଗତମାଝେ

କତ ସୁଖେ କତ କାନ୍ଦେ

ତଲେ ଗେଲ ସବେ ଆଗେ ।

ସାଥି ନାହିଁ ପାଇ

ତୋମାୟ ଭୁଲ,

ସେଠ ମନେ ଭଲେ ଲଗେ ।

ଭାରି ଦିନେ ସୁଧାଭର

ବ୍ୟାକୁଳ ଶ୍ୟାମଲ ଧର

କାଁଦାୟ ରେ ଅନୁରାଗେ ।

ଦେଖା ନାହିଁ ନାହିଁ

ବ୍ୟଥା ପାଇ,

ସେଠ ମନେ ଭଲେ ଲଗେ ।

୧୪ ଭଦ୍ର ୧୩୧୭ ଗର୍ଭ ।

ପ୍ରଭୁ ତମପାଇଁ ବାଟ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ଦେଖାପାଏନାହିଁ । ତଥାପି, ତା
 ଭଲଲଗେ । ଧୂଳିରେ ବସି ମୋର ଭକାରୁ ହୃଦୟ ତୁମ କରୁଣା ମାଗେ ।
 କୃପା ପାଏନାହିଁ, ମାଗିବାଟା ତଥାପି ଭଲଲଗେ । ଏ ଜଗତରେ, କେତେ
 ସ୍ତରରେ କେତେ କାମରେ ସବୁଆଁ ଆଗକୁ ବଢ଼ିଗଲେ । ସାଥୀ ପାଏନାହିଁ,
 ତମକୁ ଚାହିଁ । ଗୁରୁଦିନରେ ଅମୃତମୟ ଶ୍ୟାମଳ ଧରଣୀ ଅନୁରାଗରେ
 କଂଦାଏ । ଦେଖାପାଏନା, ବ୍ୟଥାପାଏ । ତଥାପି ତା ମଧ୍ୟ ଭଲଲଗେ ।

ଧନେ ଜନେ ଆଛି ଜଡ଼ାୟେ ହାୟ

ତବୁ ଜାନୋ ମନ ତୋମାରେ ଶୁୟ

ଅନ୍ତରେ ଆଛ, ହେ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ—

ଆମା ଚେୟେ ଆମାୟ ଜାନିଛ ସାମୀ

ସବ ସୁଖେ ଦୁଖେ ଭୁଲେ-ଆକାୟ

ଜାନୋ ମନ ମନ ତୋମାରେ ଶୁୟ ।

ଛାଡ଼ିତେ ପାରି ନି ଅହଂକାରେ,

ଘୁରେ ମରି ଶିରେ ବହିୟା ତାରେ,

ଛାଡ଼ିତେ ପାରିଲେ ବାଟି ଯେ ହାୟ—

ତୁମି ଜାନୋ ମନ ତୋମାରେ ଶୁୟ ।

ଯା ଆଛେ ଆମାର ସକଳଇ କବେ

ନିଜ ହାତେ ତୁମି ତୁଲିୟା ଲବେ—

ସବ ଛେଡ଼େ ସବ ପାବ ତୋମାୟ—

ମନେ ମନେ ମନ ତୋମାରେ ଶୁୟ ।

୧୪ ଭାଦ୍ର ୧୩୧୭

ଧନଜନରେ ଜଡ଼ିରହୁଛି, ତଥାପି ମନ ତମକୁ ଚାହେଁ । ହେ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ, ଅନ୍ତରରେ ଅଛ । ମୋ ଅପେକ୍ଷା ମୋତେ ତମେହିଁ ଜାଣିଛ । ସବୁ ପୁଣି ଦୁଃଖରେ ଭୁଲି ରହିଥିଲେ ବି ମନ ତମକୁ ଚାହେଁ ।

ଅହଂକାରକୁ ଗୁଡ଼ିପାରିନି, ମଥାରେ ନେଇ ତାକୁ ଘୁରିବୁଲେ । ଗୁଡ଼ି ପାରିଲେ ବଢ଼ିଯାଆନ୍ତି । ତମେ ଜାଣ ମୋ ମନ ତମକୁ ଚାହେଁ— ଯାହା ମୋର ଅଛି ସେସବୁ କେବେ ତୁମେ ନିଜ ହାତରେ ନେଇଯିବ ? ସବୁଗୁଡ଼ି ତୁମକୁ ସଂସ୍କର୍ମେ ପାଇବ କେବେ ? ମନ ମନେମନେ ତମକୁ ଚାହେଁ ।

ଏଇ ତୋ ତୋମାର ପ୍ରେମ, ଓଗୋ

ହୃଦୟହରଣ,

ଏଇ-ଯେ ପାତାୟ ଆଲେ ନାତେ

ସୋନାର ବରନ ।

ଏଇ-ଯେ ମଧୁର ଆଳସ-ଭରେ,

ମେଘ ଭେସେ ଯାୟ ଆକାଶ-ପରେ,

ଏଇ-ଯେ ବାତାସ ଦେହେ କରେ

ଅମୃତକ୍ଷରଣ—

ଏଇ ତୋ ତୋମାର ପ୍ରେମ, ଓଗୋ

ହୃଦୟହରଣ !

ପ୍ରଭତ-ଆଲେର ଧାରୟ ଆମାର

ନୟନ ଭେସେଛେ ।

ଏଇ ତୋମାରି ପ୍ରେମେର ବାଣୀ

ପ୍ରାଣେ ଏସେଛେ ।

ତୋମାରି ମୁଖ ଓଇ ନୁହେଛେ,

ମୁଖେ ଆମାର ଗୁଣ ଥୁଲେଛେ,

ଆମାର ହୃଦୟ ଆଜି ଛୁଁ ଯେଛେ ।

ତୋମାରି ଚରଣ ।

୧୭ ଭଦ୍ର ୧୩୧୭

ଏଇଯେ ପଥରେ ସୁନାରଙ୍ଗର ଆଲୁଅ ନାଚ କରୁଛି, ଏଇଯେ ମଧୁର ଅଳସତାରେ ଆକାଶରେ ମେଘ ଭାସିଯାଏ, ଦେହରେ ଏଇଯେ ପବନର ଅମୃତକ୍ଷରଣ ଏ ସବୁତ, ହେ ହୃଦୟହରଣ, ଏସବୁତ ତମର ପ୍ରେମ ।

ସକାଳ ଆଲୋକ ଧାରରେ ମୋ ଆଖି ଭାସିବ । ତୁମର ଏଇ ପ୍ରେମବାଣୀ ପ୍ରାଣକୁ ଆସିଛି । ତୁମ ମୁହଁ ଏଇ ନଜ ହେଲ ମୋ ମୁହଁରେ ଆଖି ରଖିଛି, ତୁମର ଚରଣ ଆଜି ମୋର ହୃଦୟ ଛୁଇଁଛି ।

ଆମି ହେଥାୟ ଥାକି ଶୁଧୁ
 ଗାଈତେ ତୋମାର ଗାନ,
 ଦିୟୋ ତୋମାର ଜଗତସଭାୟ
 ଏଇତୁକୁ ମୋର ସ୍ଥାନ ।
 ଆମି ତୋମାର ଭୁବନ-ମାଝେ
 ଲଗି ନି, ନାଥ, କୋନୋ କାଜେ,
 ଶୁଧୁ କେବଲ ସୁରେ ବାଜେ
 ଅକାଜେର ଏଇ ପ୍ରାଣ ।

ନିଶାୟ ନୀରବ ଦେବାଲୟେ
 ତୋମାର ଆରଧନ,
 ତଖନ ମୋରେ ଆଦେଶ କୋରେ
 ଗାଈତେ ହେ ରଞ୍ଜନ ।
 ଭେରେ ଯଖନ ଆକାଶ ଜୁଡ଼େ
 ବାଜବେ ବୀଣା ସୋନାର ସୁରେ
 ଆମି ଯେନ ନା ରଇ ଦୂରେ
 ଏଇ ଦିୟୋ ମୋର ମାନ ।

୧୭ ଭଦ୍ର ୧୩୧୭

ମୁଁ ତୁମର ବନ୍ଦନା କରିବାକୁ କେବଳ ଏଇଠି ରହେ । ତୁମର
 ଜଗତ ସଭାରେ ମୋତେ ଏଇଟିକକ ସ୍ଥାନ ଦିଅ । ମୁଁ ତୁମର ପୃଥ୍ବୀରେ
 କୌଣସି କାମରେ ଲାଗିନି । ଏଇ ବେକାର ପ୍ରାଣ କେବଳ ତମର ସ୍ୱରରେ
 ଧ୍ୱନିତ ହେଉଛି ।

ଅନ୍ଧାରରେ, ନୀରବ ଦେବାଲୟରେ ତୁମର ଆରଧନାବେଳେ ହେ ରଞ୍ଜନ !
 ମୋତେ ଗାଇବାକୁ ଆଦେଶ କର । ଭୋରରେ ଯେତେବେଳେ ଆକାଶ
 ଭଉଁସିକରି ସୁନାର ସ୍ୱରରେ ବାଣୀ ବାଜିଉଠିବ, ମୁଁ ଯେପରି ଦୂରେଇ ନରହେ ।
 ଏଇ ଅଭିମାନ ଦିଅ ।

ଦାଓ ହେ ଆମାର ଭୟ ଭେଙ୍ଗେ ଦାଓ ।

ଆମାର ଦିକେ ଓ-ମୁଖ ଫିରାଓ ।

ପାଶେ ଥେକେ ଚିନତେ ନାରି,

କୋନ୍ ଦିକେ ଯେ କା ନେହାରି,

ତୁମି ଆମାର ହୃଦବିହାରୀ

ହୃଦୟପାନେ ହାସିୟା ରାଓ ।

ବଲେ ଆମାୟ ବଲେ କଥା,

ଗାୟେ ଆମାର ପରଶ କରେ ।

ଦକ୍ଷିଣ ହାତ ବାଡ଼ିଲେ ଦିଲେ :

ଆମାୟ ତୁମି ତୁଲେ ଧରେ ।

ଯା ବୁଝି ସବ ତୁଲ ବୁଝି ହେ,

ଯା ଖୁଞ୍ଚି ସବ ତୁଲ ଖୁଞ୍ଚି ହେ—

ହାସି ମିଛେ, କାଳା ମିଛେ,

ସାମନେ ଏସେ ଏ ତୁଲ ଘୁରୁଓ ।

୧୬ ଭଦ୍ର ୧୩୧୬

ମୋର ଭୟ ଭଙ୍ଗିଦିଅ । ମୋ ଅଢ଼ିକୁ ମୁହଁକର । ପାଖରେ ଥାଇ
ଚହୁଁ ପାରେନା । କୁଆଡ଼େ କଣ ଦେଖୁଛୁ ? ତୁମେ ମୋର ହୃଦୟବିହାରୀ,
ହୃଦୟରେ ଥରେ ହସି ହସି ଚାହିଁ ।

ମୋତେ କଥାକୁହ । ମୋତେ ଖୁସିକର । ଜାହାଣ ହାତ ବଢାଇ
ମୋତେ ଟେକଧର । ଯାହା ମୁଁ ବୁଝେ ସବୁ ଭୁଲ ବୁଝେ । ଯାହା ମୁଁ
ଖୋଜେ ସବୁ ଭୁଲ । ମିଛରେ ହସେ, କାନ୍ଦେ । ସାମନାକୁଆସି ଏ ଭୁଲ ଘୁଞ୍ଚାଅ ।

ଶଶୀ

ଆବାର ଏଇ ଘିରେଛେ ମୋର ମନ ।

ଆବାର ଶ୍ରେଷ୍ଠେ ନାମେ ଯେ ଆବରଣ ।

ଆବାର ଏ ଯେ ନାନା କଥାଇ ଜମେ,

ଚିତ୍ତ ଆମାର ନାନା ଦିକେଇ ଛମେ,

ଦାହ ଆବାର ବେଡ଼େ ଉଠେ ଜମେ,

ଆବାର ଏ ଯେ ହାତର ଶ୍ରୀଚରଣ ।

ତବ ନୀରବ ବାଣୀ ହୃଦୟତଳେ

ତୋବେ ନା ଯେନ ଲେକେଇ କୋଲହଳେ ।

ସବାର ମାଝେ ଆମାର ସାଥେ ଆକୋ,

ଆମାୟ ସଦା ତୋମାର ମାଝେ ଡାକୋ,

ନିୟତ ମୋର ଚେତନା-ପରେ ରଖୋ

ଆଲେକେ-ଉର ଉଦାର ହିଁଭୁବନ ।

୧୭ ଭଦ୍ର ୧୩୧୭

ମୋନେ ପୁଣି ମୋ ମନକୁ ଘେରିରହଲେଣି । ଆଖିରେ ଆବରଣ
ପଡ଼ିଯାଉଛି । ପୁଣି ନାନା କଥା ଜମି ଚିତ୍ତ ଚଞ୍ଚଳ ହେଉଛି । ଦାହ ବଢ଼ୁଛି ।
ପୁଣି ମୁଁ ଶ୍ରୀଚରଣ ହସାଇ ବସୁଛି ।

ତମର ନୀରବବାଣୀ ଲୋକଙ୍କ କୋଲାହଳ ଭିତରେ ବି ଯେମିତି ନବୁଡ଼େ ।
ସମସ୍ତଙ୍କ ମଝିରେ ମୋ ପାଖରେ ରହୁଥାଅ । ମୋତେ ତମ ମଝରେ ଡାକି
ରଖିଥାଅ । ଆଲୋକିତ ଉଦାର ହିଁଭୁବନ ମୋ ଚେତନାରେ ପ୍ରତିନିୟୁତ ରଖ ।

ଆମାର ମିଳନ ଲାଗି ତୁମି

ଆସନ୍ତି କବେ ଥେକେ ।

ତୋମାର ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ ତୋମାୟ

ଗଞ୍ଜବେ କୋଥାୟ ଢେକେ ।

କତ କାଲେର ସକାଳ-ସାଝେ

ତୋମାର ଚରଣଧ୍ବନି ବାଜେ,

ଗୋପନେ ଦୂତ ହୃଦୟ-ମାଝେ

ଗେଛେ ଆମାୟ ଢେକେ ।

ଓଗୋ ପଥକ, ଆଜକେ ଆମାର

ସକଳ ପରନ ବ୍ୟାପେ

ଥେକେ ଥେକେ ହରଷ ଯେନ

ଉଠେଛେ କେଁପେ କେଁପେ

ଯେନ ସମୟ ଏସେଛେ ଆଜ,

ଫୁଲେ ମୋର ଯା ଛିଲ କାଜ—

ବାତାସ ଆସେ, ହେ ମହାରଜ,

ତୋମାର ଗନ୍ଧ ମେଖେ ।

୧୬ ଭଦ୍ର ୧୩୧୬

ମୋର ମିଳନଲାଗି ତମେ କେବେଠାରୁ ଆସୁଛ ? ତୁମର ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ ତୁମକୁ କେଉଁଠି ଢାଙ୍କି ରଖିବେ ? କେତେକାଳ ସକାଳ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ତୁମ ଚରଣ ଧ୍ବନି ବାଜିଉଠେ । ଦୂତଗୋପନରେ ହୃଦୟ ମଝିରେ ମୋତେ ଜାକିଯାଇଛି ।

ହେ ପଥକ, ଆଜି ମୋର ସକଳ ପ୍ରାଣ ବ୍ୟାପୁକରି ଆନନ୍ଦର ସୁଲଳ ରହୁରହୁ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଛି । ମନେହୁଏ, ମୋର ଯାହା କାମସ୍ଥଳ ସରିଯାଇଛି, ସମୟ ଆସିଯାଇଛି । ହେ ମହାରଜ, ତୁମର ଗନ୍ଧ ମାଖିହେଉ ପବନବୋହୁ ।

ଏସୋ ହେ ଏସୋ, ସଜଲ ଘନ,

ବାଦଲ-ବରିଷ୍ଟନେ—

ବିପୁଲ ତବ ଶ୍ୟାମଲ ସ୍ନେହେ

ଏସୋ ହେ ଏ ଜୀବନେ ।

ଏସୋ ହେ ଗିରିଶିଖର ତୁମ୍ଭି,

ଛାୟାୟ ଘିରି କାନନତୁମ୍ଭି—

ଗଗନ ଛେୟେ ଏସୋ ହେ ତୁମ୍ଭି

ଗଭୀର ଗରଜନେ ।

ବ୍ୟଥିୟେ ଉଠେ ନୀପେର ବନ

ପୁଲକ ଭର ଫୁଲେ ।

ଉଛନ୍ତି ଉଠେ କଲରେଦନ

ନିଦୀର କୂଳେ କୂଳେ ।

ଏସୋ ହେ ଏସୋ ହୃଦୟଭର,

ଏସୋ ହେ ଏସୋ ପିପାସାହର,

ଏସୋ ହେ ଆଖି-ଶିତଳ-କର,

ଘନାୟେ ଏସୋ ମନେ ।

୧୭ ଭଦ୍ର ୧୩୧୭

ହେ ହଜଲଘନ, ତମର ବିପୁଲ ଶ୍ୟାମଲ ସ୍ନେହ ବର୍ଷାକରି ଜୀବନକୁ
ଅସ କାନନତୁମ୍ଭିକୁ ଛୁଆଁଛନ୍ତିନିକରି, ଗିରିଶିଖର ଦୁମ୍ଭନକରି ତମେ ଗଭୀର
ଗର୍ଜନକରି ଆସ ।

ନୀପବନ ପୁଲକିତ ଫୁଲରେ ବ୍ୟଥିତ ହୋଇଉଠୁଛି । ନଦୀର କଳକଳ
ରେଦନ ଉଛୁଳି ଉଠୁଛି, ହେ ହୃଦୟଭର, ପିପାସାହର, ମନ ଭିତରେ
ଘନେଇ ଆସ ।

୩୭

ପାରିବି ନା କି ଯୋଗ ଦିତେ ଏଇ ଛନ୍ଦେ ରେ,

ଖସେ ଯାବାର ଭେଷେ ଯାବାର

ଭଙ୍ଗିବାରଇ ଆନନ୍ଦେ ରେ ।

ପାତିୟା କାନ ଖୁନିସ ନା ଯେ

ଦିକେ ଦିକେ ଗଗନ ମାଝେ

ମରଣ-ବାଣୀୟ କୀ ସୁର ବାଜେ

ତପନ-ତାର-ତହେ ରେ

କ୍ଳାଲିୟେ ଆଗୁନ ଧେୟେ ଧେୟେ

ଜୁଲିବାରଇ ଆନନ୍ଦେ ରେ ।

ପାଗଲ କର ଗାନେର ତାନେ

ଧାୟ ଯେ କୋଥା କେଉବା ଜାନେ,

ରାୟ ନା ପିରେ ପିଛନ-ପାନେ

ରାୟ ନା ବାଧା ବଢେ ରେ

ଲୁଟେ ଯାବାର ଛୁଟେ ଯାବାର

ଚଳିବାରଇ ଆନନ୍ଦେ ରେ ।

ସେଇ ଆନନ୍ଦ-ଚରଣ-ପାତେ

ଛନ୍ଦ ରତୁ ଯେ ନୃତ୍ୟ ମାତେ,

ପ୍ଳାବନ ବହେ ଯାୟ ଧରତେ

ବରନ-ଗୀତେ ଗଢେ ରେ ।

ଫେଲେ ଦେବାର ଛେଡ଼େ ଦେବାର

ମରବାରଇ ଆନନ୍ଦେ ରେ ।

ବୋଲପୁର

୧୮ ଭଦ୍ର ୧୩୧୭

ଖସିଯିବାର, ଭାସିଯିବାର ଭାଙ୍ଗିଯିବାର ଅନନ୍ଦର ଏଇ ଛନ୍ଦରେ ଯୋଗ-
ଦେଇପାରିବୁନିକି ? କାନପାତ ଶୁଣନା-ମରଣ-ସାଣରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚନ୍ଦ୍ର, ତାରାକୁ
ଜଳାଇ ଅଗ୍ନି ବୁଟିବୁଟି ସାରା ଅକାଶରେ କେଉଁ ସ୍ଵର ଜଳିବାର ଅନନ୍ଦରେ
ବାଜିଉଠେ ?

ପାଗଳକରା ଗୀତର ତାଳରେ କିଏକୁଅଡ଼େ ଧାଏଁ କିଏ ଜାଣେ ?
ପଛକୁ ଫେରି ଚାହିଁନି, ବାଧାବନ୍ଧନ ମାନୁନି— ପଡ଼ିବାର, ଦୌଡ଼ିବାର,
ଗୁଲିବାର କି ଅନନ୍ଦ ! ସେହି ଅନନ୍ଦ— ଚରଣର ପଦପାତରେ ଛଅରୁ
ନୃତ୍ୟରତ ହୁଅନ୍ତି । ଫିଙ୍ଗିଦେବାର, ଛୁଡ଼ିଦେବାର ମରିବାର କି ଅନନ୍ଦରେ !

ନିଶାର ସ୍ବପନ ଛୁଟିଲ ରେ ଏଇ

ଛୁଟିଲ ରେ ।

ଚୁଟିଲ ବାଧନ ଚୁଟିଲ ରେ ।

ରଜଲ ନା ଆର ଆଡ଼ାଲ ପ୍ରାଣେ,

ବେରିୟେ ଏଲେମ ଜଗତ-ପାନେ,

ହୃଦୟ-ଶତଦଲେର ସକଳ

-ଦଲଗୁଲି ଏଇ ଫୁଟିଲ ରେ ଏଇ

ଫୁଟିଲ ରେ ।

ଦୁଆର ଆମାର ଭେଙ୍ଗେ ଶେଷେ

ଦାଁଡ଼ାଲେ ଯେଇ ଆପନି ଏସେ

ନୟନଜଳେ ଭେସେ ହୃଦୟ-

ଚରଣ-ତଳେ ଲୁଟିଲ ରେ ।

ଆକାଶ ହତେ ପ୍ରଭତ-ଆଲେ

ଆମାର ପାନେ ହାତ ବାଡ଼ାଲେ

ଭଙ୍ଗା କାରର ଦ୍ଵାରେ ଆମାର

ଜୟଧ୍ଵନି ଉଠିଲ ରେ ଏଇ

ଉଠିଲ ରେ ।

୧୮ ଭଦ୍ର ୧୩୧୭

ନିଶାର ସ୍ଵପ୍ନ ଭଙ୍ଗିଗଲା । ପ୍ରାଣରେ ବାଧା ରହୁନାହିଁ । ଜଗତକୁ
ବାହାର ଆସିଲ । ହୃଦୟ ଶତଦଳର ସମସ୍ତ ପାଖୁଡ଼ା ଫୁଟିଉଠିଲା ।

ମୋ ଘର ଦୁଆର ଭଙ୍ଗି ଯେବେ ନିଜେ ଆସି ଛୁଡ଼ାହେଲ, ନୟନ
ଜଳରେ ହୃଦୟ ଭାସି ଚରଣତଳେ ଲେଟିଲା ।

ଆକାଶରୁ ପ୍ରଭତର ଆଲୋକ ମୋ ଅଡ଼କୁ ହାତ ବଢ଼ଇଲା । ଭଙ୍ଗା
କାରଦ୍ଵାରରେ ମୋର ଜୟଧ୍ଵନି ଉଠିଲା ।

୩୮

ଶରତେ ଆଜି କୋନ୍ ଅତିଥି
 ଏଲ ପ୍ରାଣେର ଦ୍ଵାରେ—
 ଆନନ୍ଦଗାନ ଗା ରେ ହୃଦୟ,
 ଆନନ୍ଦଗାନ ଗା ରେ ।
 ନୀଲ ଆକାଶେର ନୀରବ କଥା
 ଶିଶିର-ଭେଜା ବ୍ୟାକୁଳତା
 ବେଜେ ଉଠୁକ ଆଜି ତୋମାର
 ବୀଣାର ତାରେ ତାରେ ।
 ଶସ୍ୟକ୍ଷେତେର ସୋନାର ଗାନେ
 ଯୋଗ ଦେ ରେ ଆଜି ସମାନ ତାନେ,
 ଇସିୟେ ଦେ ସ୍ଥର ଭର ନଦୀର
 ଅମଳ ଜଳଧାରେ ।
 ଯେ ଏସେଛେ ତାହାର ମୁଖେ
 ଦେଖି ରେ ତେୟେ ଗଭୀର ସୁଖେ
 ଦୁଃସାର ଖୁଲେ ତାହାର ସାଥେ
 ବାହାର ହୁଏେ ଯା ରେ

ଶାନ୍ତିନିକେତନ .

୧୮ ଭଦ୍ର ୧୩୧୭

ଶରତରେ ଆଜି କେଉଁ ଅତିଥି ପ୍ରାଣେର ଦ୍ଵାରଦେଶକୁ ଅସିଲ ? ହେ ହୃଦୟ, ଆନନ୍ଦର ଗୀତ ଗାଆ ।

ଆଜି ତୁମ ବୀଣାର ତାରରେ ନୀଲ ଆକାଶର ନୀରବକଥା, ଶିଶିର ଭଜା ବ୍ୟାକୁଳତା ବାଜିଉଠୁ ।

ଶସ୍ୟକ୍ଷେତର ସୁନାର ଗୀତରେ ଆଜି ସମତାନରେ ଯୋଗ ଦେ । ଭର ନଦୀର ଜଳଧାରରେ ତୋ ସ୍ଥରକୁ ଭସାଇଦେ ।

ଯିଏ ଅସିତ ତା ମୁହଁକୁ ଗଭୀର ସୁଖରେ ଚୁହୁଁ । ଦ୍ଵାରଖୋଲି ତା' ସାଥୀରେ ବାହାରିଯାଆ ।

୩୯

ହେଥା ଯେ ଗାନ ଗାଇତେ ଆସା ଆମାର
ହୟ ନି ସେ ଗାନ ଗାଉୟା—

ଆଜଓ କେବଲଇ ସୁର ସାଧା, ଆମାର
କେବଲ ଗାଇତେ ଗୁଓୟା ।

ଆମାର ଲଗେ ନାଇ ସେ ସୁର, ଆମାର
ବାଁଧେ ନାଇ ସେ କଥା—

ଶୁଧୁ ପ୍ରାଣେରଇ ମାଝିଆନେ ଆଛେ
ଗାନେର ବ୍ୟାକୁଳତା ।

ଆଜଓ ଫୋଟେ ନାଇ ସେ ଫୁଲ, ଶୁଧୁ
ବହେଇ ଏକ ହାଓୟା ।

ଆମି ଦେଖି ନାଇ ତାର ମୁଖ ଆମି
ଶୁନି ନାଇ ତାର ବାଣୀ—
କେବଲ ଶୁନି କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେ ତାହାର
ପାୟେର ଧ୍ବନିଜାନି ।

ଆମାର ଦ୍ଵାରେର ସମୁଖ ଦିୟେ ସେ ଜନ
କରେ ଆସା-ଯାଉୟା ।

ଶୁଧୁ ଆସନ ପାତା ହଲ ଆମାର
ସାରଟି ଦିନ ଧରେ—

ଘରେ ହୟ ନି ପ୍ରଦୀପ ଜ୍ଵଳ, ତାରେ
ଡାକବ କେମନ କରେ ।

ଆଛି ପାବାର ଆଶା ନିୟେ, ତାରେ
ହୟ ନି ଆମାର ପାଓୟା ।

କଲିକତା

୨୭ ଭଦ୍ର ୧୩୧୭

ଯୋଡ଼ ଗୀତ ଗାଇବାପାଇଁ ମୋର ଅଗମନ, ସେ ଗୀତ ଗାନ କରୁ-
 ହୋଇନି । ଏବେବ କେବଳ ସ୍ମରଣାଧିନା, କେବଳ ପାଇବାର ଇଚ୍ଛା— ସେ
 ସ୍ମର ମୁଁ ପାଉନାହିଁ, ସେ କଥା ମୋତେ ଫିଟୁନାହିଁ— କେବଳ ଦୂରସ୍ଥ
 ମଝିରେ ଅଛି ଗାଇବାର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ତ୍ୱ । ଆଜିବ ସେ ଫୁଲ ଫୁଟିନି କେବଳ
 ପବନ ବୋହୁଛି । ମୁଁ ତାର ମୁହଁ ଦେଖିନି, ତାର କଥା ଶୁଣିନି, କେବଳ
 ତା ପାଦର ଧୂନ ଶୁଣିଛି । ମୋ ଘର ଆଗଦେଇ ସେ ଲୋକ ଛିଟାଅଟିବା
 କରେ । କେବଳ ଘରେ ଅସନ ପାତ ରହିଲି ସାରାଦିନ, ଘରେ ପ୍ରମାପ
 ଜଳା ହୋଇନଥିବାରୁ ତାକୁ ଡାକିପାରିଲିନି । ତାକୁ ପାଇବାର ଅଶାନ୍ତତା
 ରହିଛି, ମାତ୍ର ପାଇନି ।

ଯା ହାରିଲେ ଯାୟ ତା ଆଗଲେ ବସେ

ରଜବ କତ ଆର ।

ଆର ପାରି ନେ ରତ ଜାଗତେ, ହେ ନାଥ,

ଭବତେ ଅନିବାର ।

ଆଛି ରକ୍ତ ଦିବସ ଧରେ

ଦୁଆର ଆମାର ବନ୍ଦ କରେ,

ଆସତେ ଯେ ଗୁରୁ ସନ୍ଦେହେ ତାୟ

ତାହାର ବାରେ ବାର ।

ତାଇ ତୋ କାରେ ହୟ ନା ଆସା

ଆମାର ଏକା ଘରେ ।

ଆନନ୍ଦମୟ ଭୁବନ ତୋମାର

ବାଇରେ ଖେଳ କରେ ।

ତୁମ୍ଭେ ବୁଝି ପଥ ନାହିଁ ପାଓ,

ଏସେ ଏସେ ଫିରିଯା ଯାଓ,

ରଖତେ ଯା ଗୁରୁ ରୟ ନା ତାଓ—

ଧୁଲ୍ଲୟ ଏକାକାର ।

କଳିକତା

୧ ଆଶ୍ୱିନ ୧୩୧୬

ଯାହା ହଜିଯାଏ ତାହାକୁ ଅଗୁଳି ଅଛି କେତେ ବଢ଼ିରହିଛି । ହେ ନାଥ,
ଅଛି ଅନବାର ଭାବବାପାଇଁ ରାତି ଉଜାରେ ରହିପାରୁନି ! ଗର୍ବି ଦବସ
ବୁଥର ବନ୍ଦ କରିଅଛି, ଯିଏ ଅସିବାକୁ ଗୃହେ ତାକୁ ସନ୍ଦେହରେ ବାରବାର
ତଡ଼ିଦିଏ । ତୁମର ଅନନ୍ଦମୟ ଭୁବନ ବାହାରେ ଖେଳୁଛି, କିନ୍ତୁ ମୋର
ଏକାକୀ ଘରକୁ ଜାହାରି ଅସିବା ପଡ଼େନାହିଁ । ତୁମେ ବି ସମ୍ଭବତଃ ପଥ
ନପାଇ, ଆସି ଆସି ଫେରିଯାଅ । ଯାହା ରଖିବାକୁ ଗୃହେ ତାହାବ ରହେନା,
ଧୁଲ୍ଲରେ ଏକାକାର ହୋଇଯାଏ ।

ଏଇ ମଲିନ ବସ୍ତ୍ର ଛାଡ଼ିଦେ ହବେ

ହବେ ଗୋ ଏଇବାର—

ଆମାର ଏଇ ମଲିନ ଅହଂକାର—

ଦିନେର କାଜେ ଧୁଲି ଲାଗି

ଅନେକ ଦାଗେ ହଲ ଦାଗି,

ଏମିତି ତସ୍ତ୍ର ହସ୍ତେ ଆଛେ

ସହ୍ୟ କର ଉର ।

ଆମାର ଏଇ ମଲିନ ଅହଂକାର ।

ଏଖନ ତୋ କାଜ ସାଜା ହଲ

ଦିନେର ଅବସାନେ,

ହଲ ରେ ତାର ଆସାର ସମୟ,

ଆଶା ଏଲ ପ୍ରାଣେ ।

ସ୍ନାନ କରେ ଆୟ ଏଖନ ତବେ

ପ୍ରେମେର ବସନ ପରତେ ହବେ

ସନ୍ଧ୍ୟାବନେର କୁସୁମ ତୁଲେ

ଗାଁଥଡେ ହବେ ହାର ।

ଓରେ ଆୟ, ସମୟ ନେଇ ଯେ ଆର ।

୧୯ ଆଶ୍ୱିନ ୧୩୧୭

ଏଥର ଏଇ ମଲିନ ବସ୍ତ୍ର ଗୁଡ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଦିନର କାମର ଧୁଲି ଲାଗି ଅନେକ ଦାଗରେ ଦାଗୀ ମୋର ଏଇ ମଲିନ ଅହଂକାର ଏପରି ତସ୍ତ୍ର ହୋଇରହୁଛି ସହ୍ୟକରିବା କଠିନ ।

ଦିବାବସାନରେ ଏବେ କାମ ଶେଷହେଲା । ପ୍ରାଣରେ ଆଶା ଅସୁଛି : ଭାଙ୍ଗର ଆସିବା ସମୟ ହେଲା । ଏବେ ଭାହେଲେ ସ୍ନାନକରି ଆସି, ପ୍ରେମର ବସନ ପିନ୍ଧିବାକୁ ହେବ, ସନ୍ଧ୍ୟାବନର କୁସୁମ ତୋଳି ହାର ଗୁଡ଼ିବାକୁ ହେବ । ଆସିବ, ଆଉ ଯେ ସମୟ ନାହିଁ ।

ଗାୟେ ଆମାର ପୁଲକ ଲଗେ
 ଶ୍ରେଷ୍ଠେ ଘନାୟ ଘୋର—
 ହୃଦୟ ମୋର କେ ବେଧେକେ
 ରଜା ରଖୀର ଡୋର ।
 ଆଜିକେ ଏଇ ଆକାଶ-ତଳେ
 ଜଳେ ଛଳେ ଫୁଲେ ଫଳେ
 କେମନ କ'ରେ, ମନୋହରଣ
 ଛଡ଼ାଲେ ମନ ମୋର ।

କେମନ ଖେଳା ହଲ ଆମାର
 ଆଜି ତୋମାର ସନେ ।
 ପେୟେଛି କି ଖୁଜେ ବେଡ଼ାଇ
 ଭେବେ ନା ପାଇ ମନେ ।
 ଆନନ୍ଦ ଆଜ କିସେର ଛଳେ
 କାଁଦିତେ ଗୁରୁ ନୟନ-ଜଳେ,
 ବିରହ ଆଜ ମଧୁର ହେଲେ
 କରେଛେ ପ୍ରାଣ ଭେର ।

ଶିଳ୍ପଦ୍ରବ୍ୟ

୨୫ ଆଶ୍ୱିନ ୧୩୧୭

ହେ ମନୋହରଣ, କପରି ମୋର ମନକୁ ଆଜି ଏଇ ଆକାଶ ତଳେ
 ଜଳେ ଛଳେ ଫୁଲେ ଫଳେ ବିପ୍ଳବ ଦେଲ ଯେ ଦେହରେ ମୋର ପୁଲକ,
 ଅଖିରେ ଘନେଇ ଆସୁଛି ତନ୍ମୟ, ହୃଦୟରେ ମୋର କିଏ ବାନ୍ଧିଛି ରଜନୀ
 ରାକ୍ଷୀର ଡୋର ।

ଭ୍ରମସହ ଆଜି ମୋର କେମିତି ଖେଳ ହେଲା ! ପାଇବି କି ଟୋକି
 ବୁଲୁଛି ଭବିଷ୍ୟତ । ଆନନ୍ଦ ଆଜି କେଉଁ ଛଳରେ ନୟନ ଜଳରେ ଝରି-
 ବାକୁ ଗୁହେଁ, ବିରହ ଆଜି ମଧୁର ହୋଇ କପରି ପ୍ରାଣପୁର୍ଣ୍ଣ କରେ ?

୪୩

ପ୍ରଭୁ, ଆଜି ତୋମାର ଦକ୍ଷିଣ ହାତ

ରେଖା ନା ଢାଳି ।

ଏସେହି ତୋମାରେ ହେ ନାଥ,

ପରତେ ରଖି ।

ଯଦି ବାଁଧୁ ତୋମାର ହାତେ

ପଡ଼ବ ବାଁଧା ସବାର ସାଥେ,

ଯେଖାନେ ଯେ ଆଛେ କେହଲ

ରବେ ନା ବାକି ।

ଆଜି ଯେନ ଭେଦ ନାହିଁ ରୟ

ଆପନା ପରେ,

ତୋମାୟ ଯେନ ଏକ ଦେଖି ହେ

ବାହିରେ ଘରେ ।

ତୋମାର ସାଥେ ଯେ ବିଛେଦେ

ଘୁରେ ବେଢ଼ାଇ କେଁଦେ କେଁଦେ

କ୍ଷଣେକ-ତରେ ଘୁରୁତେ ତାଇ

ତୋମାରେ ଢାଳି ।

ଶିଳ୍ପଦତ୍ତ

୨୭ ଆଶ୍ୱିନ ୧୩୧୭

ପ୍ରଭୁ, ଅଜି ତୁମର ଦକ୍ଷିଣ ହାତ ଢାଳି ରଖନାହିଁ । ହେ ନାଥ, ତୁମକୁ ରାକ୍ଷୀ ପିନ୍ଧାଇବାକୁ ଆସିଛି । ଯଦି ତୁମ ହାତରେ ବାନ୍ଧେ, ଯେଉଁଠି ଯିଏ ଅଳ୍ପ ସତ୍ତ୍ୱଙ୍କ ସହ ବନ୍ଧା ହେବ । କେହି ବାକି ରହିବେ ନାହିଁ ।

ଆଜି ଯେପରି ପରାଧୀନ ଭେଦ ନରହେ । ଘର ବାହାରେ ତୁମକୁ ଯେପରି ଏକ ଦେଖି । ତୁମସହ ଯେଉଁ ବିଚ୍ଛେଦ ହେଉ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଘୁରିବୁଲେ, ଯେଉଁକିପାଇଁ ତାହା ଘୁଆଇବାକୁ ତୁମକୁ ଡାକୁଛି ।

ଜଗତେ ଆନନ୍ଦଯଜ୍ଞେ ଆମାର ନିମନ୍ତଣ
ଧନ୍ୟ ହଲ ଧନ୍ୟ ହଲ ମାନବଜୀବନ !

ନୟନ ଆମାର ବୁଝେର ପୁରେ
ସାଧ ମିଟାୟେ ବେଡ଼ାୟ ପୁରେ,
ଶ୍ରବଣ ଆମାର ଗଭୀର ସ୍ତରେ
ହସେଛେ ମଗନ ।

ତୋମାର ଯଜ୍ଞେ ଦିୟେଛ ଭର
ବାଜାଇ ଆମି ବାଁଶି ।
ଗାନେ ଗାନେ ଗେଁଥେ ବେଡ଼ାଇ
ପ୍ରାଣେର କାଳାହାସି ।

ଏଖନ ସମୟ ହସେଛେ କି ।
ସଭୟ ଗିୟେ ତୋମାୟ ଦେଖୁ
ଜୟଧ୍ବନି ଶୁନିୟେ ଯାବ
ଏ ମୋର ବିବେଦନ ।

ଶିଳଇଦହ

୩୦ ଆଶ୍ୱିନ ୧୩୧୭

ମାନବ ଜୀବନ ଧନ୍ୟହେଲା, ଜଗତର ଆନନ୍ଦ ଯଜ୍ଞରେ ମୁଁ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ।
ସାଧ ମେଣ୍ଟାଇ ମୋର ନୟନ ବୁଝେର ପୁରେ ଘୁରି ବୁଲୁଛି, ଶ୍ରବଣ ମୋର
ଗଭୀର ସ୍ତରେ ମନ ହୋଇଛି ।

ତୁମ ଯଜ୍ଞର ଭର ପାଇ ମୁଁ ବଞ୍ଚି ବଜାଉଛି, ଗୀତଗୀତରେ ପ୍ରାଣର
ହସକାନ୍ଦ ଗୁଡ଼ିବୁଲି । ଏବେ ସମୟ ହୋଇଛି କି ସଭାରେ ଯାଇ ତୁମକୁ
ଦେଖିବି ? ଜୟଧ୍ବନି ଶୁଣାଇ ଯିବି, ଏହାହିଁ ମୋର ନିବେଦନ ।

ଆଲୋୟ ଆଲୋକମୟ କ'ରେ ହେ

ଏଲେ ଆଲୋର ଆଲେ ।

ଆମାର ନୟନ ହତେ ଆଧାର

ମିଲଲେ ମିଲଲେ ।

ସକଳ ଆକାଶ ସକଳ ଧର

ଆନନ୍ଦେ ହାସିତେ ଭର,

ଯେଦିକ-ପାନେ ନୟନ ମେଲି

ଭଲେ ସବଇ ଭଲେ ।

ତୋମାର ଆଲେ ଗାଢ଼େର ପାତାୟ

ନାଟିୟେ ତୋଲେ ପ୍ରାଣ ।

ତୋମାର ଆଲେ ପାଖିର ବାସାୟ

ଜାଗିୟେ ତୋଲେ ଗାନ ।

ତୋମାର ଆଲେ ଭଲେବେସେ

ପଡ଼େଛେ ମୋର ଗାୟେ ଏସେ,

ହୃଦୟେ ମୋର ନିର୍ମଳ ହାତ

ବୁଲଲେ ବୁଲଲେ ।

ବୋଲପୁର

୨୦ ଅଗ୍ରହାୟଣ ୧୩୧୭

ଆଲୋକରେ ଆଲୋକମୟ କରି ହେ ଆଲୋକର ଆଲୁଅ ଆସିଲ ! ମୋର
ନୟନରୁ ଅଧକାର ମିଳେଇ ଗଲା । ସକଳ ଆକାଶ ଓ ସକଳ ଧର ଅନନ୍ଦ
ହୃଦରେ ଭର, ଯେଉଁ ଦିଗକୁ ଅଖିମେଲେ ସବୁ ଭଲଲଗେ ।

ଗଛର ପତ୍ତରେ ତୁମର ଆଲୋକ ପ୍ରାଣକୁ ନୟଏ, ପକ୍ଷୀର ବସାରେ
ତୁମର ଆଲୋକ ସଙ୍ଗୀତ ଜଗାଏ । ତୁମର ଆଲୋକ ଭଲପାଇ ମୋର ଦେହରେ
ପଡ଼ିଛି, ମୋର ହୃଦୟରେ ତାର ନିର୍ମଳ ହାତ ବୁଲାଇ ଦେଉଛି ।

ଆସନତଳେର ମାଟିର' ପରେ ଲୁଚିଯେ ରବ,
 ତୋମାର ଚରଣ-ଧୁଲୁୟ ଧୁଲୁୟ ଧୂସର ହବ ।
 କେନ ଆମାୟ ମାନ ଦିୟେ ଆର ଦୂରେ ରଖ,
 ଚିରଜନମ ଏମନ କରେ ଭୁଲିଯୋ ନାକୋ,
 ଅସନ୍ନାନେ ଆନୋ ଟେନେ ପାୟେ ତବ ।
 ତୋମାର ଚରଣ-ଧୁଲୁୟ ଧୁଲୁୟ ଧୂସର ହବ ।

ଆମି ତୋମାର ଯାତ୍ରୀଦଳେର ରବ ପିଛେ,
 ସ୍ଥାନ ଦିୟୋ ହେ ଆମାୟ ଭୁମି ସବାର ନୀତେ ।
 ପ୍ରସାଦ ଲଗି କତ ଲେକେ ଆସେ ଧେୟେ,
 ଆମି କିଛିର ଚାଇବ ନା ତୋ, ରଇବ ତେୟେ—
 ସବାର ଶେଷେ ବାକି ଯା ରୟ ତାହାଇ ଲବ ।
 ତୋମାର ଚରଣ-ଧୁଲୁୟ ଧୁଲୁୟ ଧୂସର ହବ ।

ଶାନ୍ତିନିକେତନ

୧୦ ପୌଷ ୧୩୧୬

ଆସନ ତଳର ମାଟି ଉପରେ ଲେଟି ରହିବ । ତୁମର ଚରଣ ଧୂଳିରେ
 ଧୂସର ହେବ । କାହିଁକି ମୋତେ ସମ୍ମାନ ଦେଇ ଦୂରେ ରଖ, ଚିର ଜନ୍ମ
 ଏମିତି ଭୁଲେଇ ରଖନା । ବରଂ ଅସମ୍ମାନରେ ତୁମର ପାଦତଳକୁ ଟାଣି ଆଣ,
 ତୁମର ଚରଣ ଧୂଳିରେ ଧୂସର ହେବ ।

ତୁମ ଯାତ୍ରୀ ଦଳର ପଛରେ ମୁଁ ରହିବି, ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ତଳେ ମୋତେ
 ସ୍ଥାନ ଦିଅ । ପ୍ରସାଦ ପାଇଁ କେତେ ଲୋକ ଧାଇଁ ଆସିବେ, ମୁଁ କିନ୍ତୁ କିଛି
 ବୁଝିବି ନାହିଁ, ଅପେକ୍ଷା କରିବି ସମସ୍ତଙ୍କର ଶେଷ ହେଲେ ବାକି ଯାହା ରହିବ
 ତାହାହିଁ ନେବି । ତୁମର ଚରଣ ଧୂଳିରେ ଧୂସର ହେବ ।

ରୂପ-ସାଗରେ ଭୁବ ଦିୟେଛି
 ଅରୂପ-ରତନ ଆଶା କରି;
 ଘାଟେ ଘାଟେ ଘୁରବ ନା ଆର
 ଭସିୟେ ଆମାର ଜୀର୍ଣ୍ଣ ତରୀ
 ସମୟ ଯେନ ହୁଏ ରେ ଏବାର
 ଢେଉ-ଖାଉଣା ସବ ତୁକିୟେ ଦେବାର,
 ସୁଧାୟ ଏବାର ତଲିୟେ ଗିୟେ
 ଅମର ହୁୟେ ରବ ମରି ।
 ଯେ ଗାନ କାନେ ଯାୟ ନା ଶୋନା
 ସେ ଗାନ ଯେଥାୟ ନିତ୍ୟ ବାଜେ,
 ପ୍ରାଣେର ବୀଣା ନିୟେ ଯାବ
 ସେଇ ଅତଲେର ସଭ-ମାଝେ ।
 ଚିରଦିନେର ସ୍ମରତି ବେ'ଥେ
 ଶେଷ ଗାନେ ତାର କାନ୍ଦା କେ'ଦେ
 ନୀରବ ଯିନି ତାହାର ପାୟେ
 ନୀରବ ବୀଣା ଦିବ ଧରି ।

ଶାନ୍ତିନିକେତନ

୧୨ ପୌଷ ୧୩୧୭

ଅରୂପ-ରତ୍ନ ଲଭ ଆଶାରେ ରୂପସାଗରରେ ବୁଡ଼ିଛି । ନାନା ଘାଟରେ
 ମୋର ଜୀର୍ଣ୍ଣତସ୍ତ ଭସାଇ ଆଉ ଘୁରବ ନାହିଁ । ଏଥର ଯେପରି ଢେଉ
 ଶେଳିବା ମେଣ୍ଟାଇ ଦେବାର ସମୟ ହୁଏ । ଏଥର ଅନୁଭବେ ଭୁବିଯାଇ
 ମରି ଅମର ହୋଇ ରହିବ ।

ଯେଉଁ ଗୀତ କାନକୁ ଶୁଣାଯାଏନା, ସେ ଗୀତ ଯେଉଁଠି ନିତ୍ୟବାଜେ,
 ସେଇ ଅତଲର ସଭ ମଝିକୁ ପ୍ରାଣର ବୀଣା ନେଇଯିବ । ଚିରଦିନର ସ୍ମର
 ଦେଇ, ଶେଷ ଗୀତରେ ତାର କାନ୍ଦଣା କାନ୍ଦି, ଯିଏ ନୀରବ ଭାଙ୍ଗ ପାଦରେ
 ନୀରବବାଣୀ ଧରିବ ଦେବ ।

୪୮

ଆକାଶତଳେ ଉଠଇ ପୁଟେ

ଆଲୋର ଶତଦଳ ।

ପାପଡ଼ି ଗୁଲି ଥରେ ଥରେ

ଛଡ଼ାଲେ ଦିକ୍-ଦିଗନ୍ତରେ,

ତେକେ ଗେଲ ଅନ୍ଧକାରେର

ନିବିଡ଼ କାଲେ ଜଲ ।

ମାଝୁଖାନେତେ ସୋନାର କୋଷେ

ଆନନ୍ଦେ, ଭଲ, ଆଛି ବସେ—

ଆମାୟ ଘିରେ ଛଡ଼ାୟ ଧୀରେ

ଆଲୋର ଶତଦଳ ।

ଆକାଶେତେ ତେଜ ଦିୟେ ରେ

ବାତାସ ବହେ ଯାୟ ।

ଶୂର ଦିକେ ଗାମ ବେଳେ ଉଠେ,

ଶୂର ଦିକେ ପ୍ରାଣ ନାତେ ଛୋଟେ,

ଗରମ-ଭୟ ପରଶଖାନି

ଲଗେ ସକଳ ଗାୟ ।

ତୁବ ଦିୟେ ଏଇ ପ୍ରାଣ-ସାଗରେ

ନିତେଛି ପ୍ରାଣ ବନ୍ଧ ଭରେ,

ଫିରେ ଫିରେ ଆମାୟ ଘିରେ

ବାତାସ ବହେ ଯାୟ ।

ଦଶ ଦିନେତେ ଆଁତଳ ପେତେ
କୋଲ ଦିୟେଛେ ମାଟି
ରୟେଛେ ଜୀବ ଯେ ଯେଖାନେ
ସକଳକେ ସେ ତେକେ ଆନେ,
ସବାର ହାତେ ସବାର ପାତେ
ଅନ୍ନ ସେ ଦେୟ କାଟି ।

ଭରେଛେ ମନ ଗୀତେ ଗହେ,
ବସେ ଆଛି ମହାନନ୍ଦେ,
ଆମାୟ ଘିରେ ଆଁତଳ ପେତେ
କୋଲ ଦିୟେଛେ ମାଟି ।

ଆଲେ, ତୋମାୟ ନମି, ଆମାର
ମିଲକ ଅପରଧ ।
ଲଲଟେତେ ରଖୋ ଆମାର
ପିତାର ଆଶୀର୍ବାଦ ।

ବତାସ, ତୋମାୟ ନମି, ଆମାର
ଘୁରୁକ ଅବସାଦ ।
ସକଳ ଦେହେ ବୁଲିଲେ ଦାଓ
ପିତାର ଆଶୀର୍ବାଦ ।

ମାଟି, ତୋମାୟ ନମି, ଆମାର
ମିରୁକ ସର୍ବ ସାଧ ।
ଗୃହ ଭରେ ପଲିୟେ ତୋଲେ ।
ପିତାର ଆଶୀର୍ବାଦ ।

ପୌଷ ୧୩୧୭

ଅକାଶତଳେ ଅଲେକର ଶବ୍ଦଦଳ ଫୁଟି ଉଠିଲା । ପାଖୁଡ଼ା ଗୁଡ଼ିକ ଧରିଧରି
ଦିଗଦିଗନ୍ତକୁ ଖେଳେଇ ଗଲା, ଅନ୍ଧକାରର ନିବିଡ଼ କଳାଜଳ ଡାକି ଗଲା । ମଝିରେ
ମୁନାର କୋଷରେ ଆନନ୍ଦରେ ବସିଛି ମୁଁ, ମୋତେ ଘେରି ଅଲେକର ଶବ୍ଦଦଳ
ଧୀରେ ଖେଳେଇ ଯାଇଛି ।

ଅକାଶରେ ତେଉ ଦେଇ ପବନ ବୋହୁ ଯାଉଛି । ଗୁରୁଦିଗରେ ଗୀତ ବାଜି
ଉଠୁଛି, ପ୍ରାଣ ଗୁରୁଦିଗକୁ ଧାଉଁଛି, ନାଚୁଛି, ଗଗନଭର ପରଶ ସବୁର ଦେହରେ
ବାଜୁଛି ।

ଏଇ ପ୍ରାଣ ସାଗରରେ ବୁଡ଼ି ବନ୍ଧିଉଛି ପ୍ରାଣ ନେଇଛି । ମତେ ଘେରି
ଫେରିଫେରି ପବନ ବୋହୁ ଯାଉଛି ।

ଦଶ ଦିନରେ ଅଞ୍ଚଳପାତ ମାଟି କୋଳ ମେଲେଇ ବସିଛି । ଜବ ଯିଏ
ଯେଉଁଠି ଅଛି ତାକାଆଣି ସବୁର ହାତରେ, ସବୁର ପହରେ ଅନ୍ଧ ବାଣୀ ଦିଏ । ଗୀତ
ଓ ଗନ୍ଧରେ ମନ ଭରିଛି । ମହା ଆନନ୍ଦରେ ବସିଛି । ମୋତେ ଘେରି
ପଣତ ପାତ... ।

ଅଲେକ, ତୁମକୁ ନମସ୍କାର । ମୋର ଅପରାଧ ଧମାକର । ମୋ ଲଳାଟରେ
ପିତାର ଅଶୀର୍ବାଦ ରଖ । ପବନ ତୁମକୁ ନମସ୍କାର । ମୋର ଅବସାଦ ଗୁହ୍ୟଯାଉ ।
ସଭିଙ୍କ ଦେହରେ ପିତାଙ୍କ ଅଶୀର୍ବାଦ ଲେପିଦିଅ । ମାଟି, ତୁମକୁ ନମସ୍କାର କରୁଛି ।
ମୋର ସକଳ ବାଞ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଉ । ପିତାର ଅଶୀର୍ବାଦ ଗୃହ ଭବିଷ୍ୟତ
ଫଳାଇ ଦିଅ ।

୪୯

ହେଥାୟ ତିନି କୋଲ ପେତେଛେନ

ଆମାଦେର ଏଇ ଘରେ ।

ଆସନଟି ତାଁର ସାଜିଲେ ଦେ, ଭଲ,

ମନେର ମତୋ କରେ ।

ଗାନ ଶେଷେ ଆନନ୍ଦ ମନେ

ଝାଟିଲେ ଦେ ସବ ଧୁଲ ।

ଯତ୍ନ କରେ ଦୂର କରେ ଦେ

ଆବର୍ଜନା ଗୁଲ ।

କଲ ଛିଟିଲେ ଫୁଲଗୁଲି ରଖ୍

ସାଜିଖାନି ଭରେ—

ଆସନଟି ତାଁର ସାଜିଲେ ଦେ, ଭଲ,

ମନେର ମତୋ କରେ ।

ଦିନ-ରଜନୀ ଆଛେନ ତିନି

ଆମାଦେର ଏଇ ଘରେ ।

ସକାଳବେଲେୟ ତାଁରି ହାସି

ଆଲୋକ ଜେଲେ ପଡ଼େ ।

ଯେମନି ଭେରେ କେବେ ଭତେ

ନୟନ ମେଲେ ଚାଲ,

ଖୁସି ହଲେ ଆଛେନ ଚେଲେ

ଦେଖିତେ ମୋର ପାଇ ।

ତାଁରି ମୁଖେର ପ୍ରସନ୍ନତାୟ

ସମସ୍ତ ଘର ଭରେ ।

ସକାଳ ବେଲେୟ ତାଁରି ହାସି

ଆଲୋକ ଜେଲେ ପଡ଼େ ।

ଏକଲ ତିନି ବସେ ଆକେନ
 ଆମାଦେର ଏଇ ଘରେ
 ଆମର ଯଜ୍ଞନ ଅନ୍ୟ କୋଥାଓ
 ଚଳି କାଳେର ତରେ ।
 ଦ୍ଵାରେର କାଛେ ତିନି ମୋଦେର
 ଏରିୟେ ଦିୟେ ଯାନ—
 ମନେର ସୁଖେ ଧାଇରେ ପଥେ,
 ଆନନ୍ଦେ ଗାଇ ଗାନ ।
 ଦିନେର ଶେଷେ ଫିରି ଯଜ୍ଞନ
 ନାନା କାଳେର ପରେ,
 ଦେଖୁ ତିନି ଏକଲ ବସେ
 ଆମାଦେର ଏଇ ଘରେ ।
 ତିନି କେରେ ବସେ ଆକେନ
 ଆମାଦେର ଏଇ ଘରେ
 ଆମର ଯଜ୍ଞନ ଅଚେତନେ
 ଘୁମାଇ ଶଯ୍ୟା-ପରେ ।
 ଜଗତେ କେଉଁ ଦେଖତେ ନା ପାୟ
 ଲୁକାନୋ ତାର ବାତି,
 ଆଁଚଲ ଦିୟେ ଆଡ଼ାଇ କରେ
 କୁଲନ ସାର ରତି ।
 ଘୁମେର ମଧ୍ୟେ ସପନ କତଇ
 ଆନାଗୋନା କରେ,
 ଅନ୍ଧକାରେ ହାସେନ ତିନି
 ଆମାଦେର ଏଇ ଘରେ ।

ଏଠାରେ ଆମର ଏଇ ଘରେ ସେ କୋଳ ପାଉଛନ୍ତି, ଭାଇ, ଭାଉଁର ଅସନଟି ଇଚ୍ଛୁମତ ସଜାଇ ଦେ । ଆନନ୍ଦ ମନରେ ଗୀତଗାଉ ସବୁ ଧୁଳି ଓଳାଇ ଦେ । ଯନ୍ତ୍ରକର ଆବର୍ଜନା ଗୁଡ଼ିକ ଦୂର କରିଦେ । ଜଳ ଛୁଣ୍ଟି ଚାଲୁ ଥିବା ଉରି ଫୁଲ ରଖ । ମନମୁତାବକ ଅସନଟି ଭାଙ୍ଗି ସଜାଇ ଦେ ।

ସଜାଇ ଭାଙ୍ଗି ହସ ଆଲୋକ ଡାଳି ଝରେ । ଭୋରରେ ଜାଗିଉଁ ନୟନ ମେଲି ଚାହିଁବା ମାତେ, ସେ ଖୁସିହୋଇ ଚାହିଁଥାନ୍ତି । ଭାଙ୍ଗି ମୁହଁର ପ୍ରସନ୍ନତାରେ ଘର ଭରିଯାଏ ।

ଆମେ କାର୍ଯ୍ୟାନୁରରେ ଅନ୍ୟତ୍ର ଗଲେ ସେ ଏକା ଆମର ଘରେ ବସିରହନ୍ତି । ଦୁଆର ପାଖରେ ସେ ଆମକୁ ଆଗେଇ ଦେଇଥାନ୍ତି । ମନ ଖୁସିରେ ପଥବାହୁ ଆନନ୍ଦ ମନରେ ଗୀତଗାଏ । ନାନା କାମ ସାର ଦିନ ଖୋସରେ ଫେରିବା ବେଳେ ଦେଖେ, ସେ ଏକା ଆମର ଘରେ ବସିଛନ୍ତି ।

ଆମେ ଶଯ୍ୟାରେ ଅବତତ ଶୋଇଥିବା ବେଳେ ସେ ଆମର ଘରେ ଜାଗି ବସିଥାନ୍ତି । ପକ୍ଷତରେ ବଡ଼କୁ ଉଦ୍‌ଘାଡ଼ କରି ସାରା ରାତି ସେ ଲୁଚାଇ ଜଳାଇ ରଖନ୍ତି, ଜଗତର କେନ୍ଦ୍ର ଦେଖିବାକୁ ପାଏନା । ନିଦ୍ରାରେ କେତେ ସ୍ୱପ୍ନର ଯିବା ଅସିବା ଲାଗି ରହେ, ଆମର ଏଇ ଘରେ ବସି, ଅନ୍ଧକାରରେ ସେ ହସନ୍ତି ।

ନିଜୁତ ପ୍ରାଣେର ଦେବତା

ଯେଖାନେ ଜାଗେନ ଏକା,

ଭକ୍ତ, ସେଥାୟ ଖୋଲେ ଦ୍ଵାର—

ଆଜ ଲବ ତା'ର ଦେଖା ।

ସାର ଦିନ ଶୁଧୁ ବାହିରେ

ଘୁରେ ଘୁରେ କାରେ ଗୁହିରେ,

ସନ୍ଧ୍ୟାବେଲର ଆରତି

ହୟ ନି ଆମାର ଶେଖା ।

ତବ ଜୀବନେରୁ ଆଲୋଚେ

ଜୀବନ ପ୍ରଦୀପ ଜ୍ଵାଳି

ହେ ପୁଜାରି, ଆଜ ନିଜୁତେ

ସାଜାବ ଆମାର ଥାଲି ।

ଯେଥା ନିଶ୍ଚିଲେର ସାଧନା

ପୁଜାଲେକ କରେ ରଚନା

ସେଥାୟ ଆମିତ ଧରିବ

ଏକଟି ଜ୍ୟୋତିର ରେଖା

ଶାନ୍ତିନିକେତନ

୧୭ ପୌଷ ୧୩୧୭ ।

ନିଜୁତ ପ୍ରାଣେର ଦେବତା ଯେଉଁଠି ଏକା ଜାଗୁତ, ଭକ୍ତ ! ସେଇଠାରେ
ଦ୍ଵାର ଖୋଲି, ଆଜି ତାର ସାକ୍ଷାତ ହେବ । ସାରଦିନ କେବଳ ବାହାରେ
ଘୁରି ଘୁରି କାହାକୁ ଚାହେଁ, ସଂଧ୍ୟା ବେଳର ଅରଣ୍ୟ ମୁଁ ଶିଖି ନାହିଁ ।

ହେ ପୁଜାରି, ତୁମ ଜୀବନର ଆଲୋକରେ ଜୀବନ ପ୍ରଦୀପ ଜାଳି ଅଜ
ନିଜୁତରେ ମୋର ଥାଲି ସଜାଡ଼ିବ । ଯେଉଁଠି ନିଶ୍ଚିଲର ସାଧନା ପୁଜାଲେକ ରଚନା
କରେ, ସେଇଠାରେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଏକ ଜ୍ୟୋତିର ରେଖା ଧରିବି ।

କୋନ୍ ଆଲେଡେ ପ୍ରାଣେର ପ୍ରଦୀପ
 କ୍ୱାଲିୟେ ତୁମ୍ଭି ଧରନ୍ ଆସୋ—
 ସାଧକ ଓଗୋ, ପ୍ରେମିକ ଓଗୋ,
 ପାଗଲ ଓଗୋ, ଧରନ୍ ଆସୋ ।
 ଏଇ ଅକ୍ଲ ସଂସାରେ
 ଦୁଃଖ-ଆତ୍ମାତ ତୋମାର ପ୍ରାଣେ ବାଣୀ ଝଂକାରେ ।
 ଘୋର ବିପଦ-ମାଝେ
 କୋନ୍ ଜନନୀର ମୁଖେର ହାସି ଦେଖିୟା ହାସୋ ।
 ତୁମ୍ଭି କାହାର ସନ୍ଧାନେ
 ସକଲ ସୁଖେ ଆଗୁନ କ୍ଲେଲେ ବେଡ଼ାଓ କେ ଜାନେ ।
 ଏମନ ବ୍ୟାକୁଲ କରେ
 କେ ତୋମାରେ କାଦାୟ ଯାରେ ଭଲେବାସୋ ।
 ତୋମାର ଭବନା କିଛି ନାହିଁ—
 କେ ସେ ତୋମାର ସାଥେର ସାଥୀ ଭବି ମନେ ତାଇ ।
 ତୁମ୍ଭି ମରଣ ଭୁଲେ
 କୋନ୍ ଅନନ୍ତ-ପ୍ରାଣ-ସାଗରେ ଆନନ୍ଦେ ଭସୋ ।

୧୭ ପୌଷ ୧୩୧୬

ହେ ସାଧକ, ହେ ପ୍ରେମିକ, ହେ ପାଗଲ, କେଉଁ ଆଲେକରେ ପ୍ରାଣର ପ୍ରଦୀପ ଜାଳି ତୁମେ ଧରକୁ ଆସ ?

ଏଇ ଅକ୍ଲ ସଂସାରରେ, ଦୁଃଖ-ଆତ୍ମାତରେ ତୁମ ପ୍ରାଣର ବାଣୀ ଝଂକୁତ । ଘୋର ବିପଦ ମଝରେ କେଉଁ ଜନମାର ମୁହଁର ହସ ଦେଖି ତୁମେ ହସ ।

ତୁମେ ସକଲ ସୁଖରେ ଅନ୍ତ୍ରୀ ସଂଯୋଗ କରି କାହା ସନ୍ଧାନରେ ଘୁରି ବୁଲି କିଏ ଜାଣେ । ଯାହାକୁ ଭଲପାଅ କିଏ ସେ ଏପରି ବ୍ୟାକୁଲ ରୂପେ ତୁମକୁ କନ୍ଦାଏ ।

ତୁମର କିଛି ଚିନ୍ତା ନାହିଁ— କିଏ ତୁମର ସାଥୀ ମୁଁ ଭବି ମରେ । ତୁମେ ମରଣ ଭୁଲି କେଉଁ ଅନନ୍ତ-ପ୍ରାଣ-ସାଗରେ ଅନନ୍ଦରେ ଭସ ।

ତୁମି ଆମାର ଆପନ, ତୁମି ଆଛ ଆମାର କାଛେ,

ଏଇ କଥାଟି ବଲତେ ଦାଓ ହେ ବଲତେ ଦାଓ ।

ତୋମାର ମାଝେ ମୋର ଜୀବନେର ସବ ଆନନ୍ଦ ଆଛେ,

ଏଇ କଥାଟି ବଲତେ ଦାଓ ହେ ବଲତେ ଦାଓ ।

ଆମାୟ ଦାଓ ସୁଧାମୟ ସୁର,

ଆମାର ବାଣୀ କରେ ସୁମଧୁର—

ଆମାର ପ୍ରିୟତମ ତୁମି ଏଇ କଥାଟି

ବଲତେ ଦାଓ ହେ ବଲତେ ଦାଓ ।

ଏଇ ନିଖିଲ ଆକାଶ ଧର

ଏ ଯେ ତୋମାୟ ଦିୟେ ଭର,

ଆମାୟ ହୃଦୟ ହତେ ଏଇ କଥାଟି

ବଲତେ ଦାଓ ହେ ବଲତେ ଦାଓ ।

ଦୁଃଖୀ ଜେନେଇ କାଛେ ଆସୋ,

ଛୋଟୋ ବ'ଲେଇ ଭଲେବାସୋ,

ଆମାର ଛୋଟ ମୁଖେ ଏଇ କଥାଟି

ବଲତେ ଦାଓ ହେ ବଲତେ ଦାଓ ।

ମାଘ ୧୩୧୭

ମୋର ଅପଣାର ଭ୍ରମେ, ମୋର ନିକଟରେ ଅଛି— ଏଇ କଥାଟି କହିବାକୁ ଦିଅ । ଏଇ କଥାଟି କହିବାକୁ ଦିଅ — ତୁମର ଭିତରେ ମୋ ଜୀବନର ସବୁ ଆନନ୍ଦ ରହିଛି ।

ମୋତେ ସୁଧାମୟ ସୁର ଦିଅ, ମୋର ବାଣୀକୁ ସୁମଧୁର କର — ମୋର ପ୍ରିୟତମ ଭ୍ରମେ— ଏଇ କଥାଟି କହିବାକୁ ଦିଅ ।

ଏଇ ନିଖିଲ ଆକାଶ ଧର, ତୁମର ଦ୍ଵାର ପୂର୍ଣ୍ଣ— ମୋତେ ଅନ୍ତରର ସହ ଏଇ କଥାଟି କହିବାକୁ ଦିଅ ।

ମୁଁ ଦୁଃଖୀ ଜାଣି ମୋ ପାଖକୁ ଆସ, ମୁଁ କ୍ଷୁଦ୍ର ବୋଲି ମୋତେ ଭଲପାଅ— ମୋର ଗ୍ରେଟ ମୁହଁରେ ଏଇ କଥାଟି କହିବାକୁ ଦିଅ ।

ନାମାଓ ନାମାଓ ଆମାୟ ତୋମାର

ଚରଣତଳେ—

ଗଲ୍ଲ ଓ ହେ ମନ, ଭସାଓ ଜୀବନ

ନୟନଜଳେ ।

ଏକା ଆମି ଅହଂକାରେର

ଉଚ୍ଚ ଅତଳେ—

ପାଷାଣ—ଆସନ ଧୁଲ୍ଲୟ ଲୁଟାଓ,

ଭଙ୍ଗେ ସବଳେ ।

ନାମାଓ ନାମାଓ ଆମାୟ ତୋମାର

ଚରଣତଳେ ।

କୀ ଲୟେ ବା ଗର୍ବ କରି

ବ୍ୟର୍ଥ ଜୀବନେ ।

ଭର ଗୁହେ ଶୂନ୍ୟ ଆମି

ତ୍ରୋମା ବିହନେ ।

ବିନେର କର୍ମ ତୁବେଛେ ମୋର

ଆସନ ଅତଳେ,

ସନ୍ଧ୍ୟାବେଲର ପୂଜା ଯେନ

ଯାୟ ନା ବିଫଳେ,

ନାମାଓ ନାମାଓ ଆମାୟ ତୋମାର

ଚରଣତଳେ ।

ମାର୍ଚ୍ଚ ୧୩୧୭

ମୋତେ ଭୁମର ଚରଣ ତଳେ ନିଜକର, ଲୁହରେ ମନକୁ ଭରଳାଅ,
ଜୀବନକୁ ଭସାଅ । ମୁଁ ଏକା ଅହଂକାରର ଉଚ୍ଚ ଅଟଳରେ—ସବଳେ ଭୁଲି
ପାଶାଣ—ଆତ୍ମନକୁ ଧୂଳିରେ ଲୋଟାଅ, ମୋତେ ଭୁମର ଚରଣତଳେ ରଖ ।

କଣ ନେଇ ଗର୍ବ କରିବି ବ୍ୟର୍ଥ ଜୀବନରେ ? ଭୁମ ବିହ୍ୱଳେ ଭରା ଶୂନ୍ୟରେ
ମୁଁ ଶୂନ୍ୟ । ମୋର ଦିନର କର୍ମ ମୋର ଅତଳରେ ଭୁବିଛି । ସଂଧ୍ୟାର ପୂଜା ଯେପରି
ବିଫଳ ନହୁଏ, ମୋତେ ଭୁମର ଚରଣ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଦିଅ ।

ଆଜି ଗନ୍ଧବିଧୁର ସମୀରଣେ
 କାର ସନ୍ଧ୍ୟାନ୍ତେ ଫିରି ବନେ ବନେ ।
 ଆଜି କ୍ଷୁବ୍ଧ ନୀଲମର ମାଝେ
 ଏକି ଚଞ୍ଚଳ ହୃଦୟ ବାଜେ ।
 ସୁଦୂର ଦିଗନ୍ତେର ସକରୁଣ ସଂଗୀତ
 ଲଗେ ମୋର ଚିନ୍ତାୟ କାଜେ—
 ଆମି ଖୁଞ୍ଚି କାରେ ଅନ୍ତରେ ମନେ
 ଗନ୍ଧବିଧୁର ସମୀରଣେ ।

ଓଗୋ ଜାନି ନା କୀ ନୟନରାଗେ
 ସୁଖେ ଉତ୍ସୁକ ଯୌବନ ଜାଗେ ।
 ଆଜି ଆତ୍ମମୁକୁଳ ସୌଗନ୍ଧେ
 ନବ-ପଲ୍ଲବ ମର୍ମର ଛନ୍ଦେ
 ଚନ୍ଦ୍ର କିରଣ ସୁଧା ସିଞ୍ଚିତ ଅମରେ
 ଅଶ୍ରୁ ସରସ ମହାନନ୍ଦେ
 ଆମି ପୁଲକିତ କାର ପରଶନେ
 ଗନ୍ଧବିଧୁର ସମୀରଣେ ।

ବୋଲପୁର

ଫାଲ୍‌ଗୁନ ୧୩୧୭

ଆଜି ଗନ୍ଧବିଧୁର ସମୀରଣରେ କାହାର ସନ୍ଧାନରେ ମୁଁ ବନେ ବନେ ଘୁଞ୍ଚି
 ବୁଲି । କ୍ଷୁବ୍ଧ ନୀଳାମ୍ବର ମଧ୍ୟରେ ଆଜି ଏକ ଚଞ୍ଚଳ ହୃଦୟ ବାଜୁଛି । ସୁଦୂର
 ଦିଗନ୍ତେର ସକରୁଣ ସଂଗୀତ ମୋର ଚନ୍ଦ୍ରା ଓ କର୍ମରେ ଲଗୁଛି — ଗନ୍ଧବିଧୁର
 ସମୀରଣରେ କାହାକୁ ଆନ୍ତରିକ ମନରେ ଖୋଜୁଛି ?

ଆଗୋ, ମୁଁ ଜାଣେନା କେଉଁ ନୟନ ରାଗର ସୁଖରେ ଉତ୍ସୁକ ଯୌବନ
 ଜାଗି ଉଠିଛି । ଅମ୍ଭ ମୁକୁଳ ପୁରସ୍କରେ ନବ ପଲ୍ଲବର ମର୍ମର ଛନ୍ଦରେ ଚନ୍ଦ୍ର
 କିରଣ-ସୁଧା ସିଞ୍ଚିତ ଅମ୍ଭରେ ଅଶ୍ରୁ ସରସ ମହାନନ୍ଦରେ ଗନ୍ଧବିଧୁର ସମୀରଣରେ
 ଆଜି ମୁଁ କାର ପରଶନେ ପୁଲକିତ ।

ଆଜି ବସନ୍ତ ଜାଗ୍ରତ ଦ୍ଵାରେ ।
 ତବ ଅବଗୁଣିତ କୁଣ୍ଠିତ ଜୀବନେ
 କୋରେ ନା ବିଡ଼ିଯିତ ତାରେ ।

ଆଜି ଖୁଲିଯୋ ହୃଦୟଦଳ ଖୁଲିଯୋ
 ଆଜି ଭୁଲିଯେ ଆପନପର ଭୁଲିଯୋ,
 ଏଇ ସଂଗୀତ ମୁଖରିତ ଗଗନେ
 ତବ ଗନ୍ଧ ତରଙ୍ଗି ଯା ଭୁଲିଯୋ ।
 ଏଇ ବାହିର ଭୁବନେ ଦିଶା ହାଲୟେ
 ଦିଯୋ ଛତାୟେ ମାଧୁରୀ ଭାରେ ଭାରେ ।

ଅତି ନିବିଡ଼ ବେଦନା ବନମାଝେ ରେ
 ଆଜି ପଲବେ ପଲବେ ବାଜେ ରେ—
 ଦୂରେ ଗଗନେ କାହାର ପଥ ଚାହିଁଲୁ
 ଆଜି ବ୍ୟାକୁଳ ବସୁନ୍ଧର ସାଜେରେ ।

ମୋର ପରନେ ଦଖୁନ ବାୟୁ ଲାଗିଛି,
 କାରେ ଦ୍ଵାରେ ଦ୍ଵାରେ କର ହାନି ମାଗିଛି,
 ଏଇ ସୌରଭ ବିହ୍ନିଲ ରଜନୀ
 କାର ତରଣେ ଧରଣୀତଳେ ଜାଗିଛି ।
 ଓଗୋ ସୁନ୍ଦର, ବଲ୍ଲଭ, କାନ୍ତ,
 ତବ ଗମ୍ଭୀର ଆହ୍ଵାନ କାରେ ।

ବୋଲପୁର
 ୨୬ ଫେବୃ ୧୩୧୬

ଆଜି ବସନ୍ତ ଦ୍ଵାରରେ ଜାଗ୍ରତ । ତବ ଅବଗୁଣିତ କୃଣିତ ନାବନରେ
ତାହାକୁ ବିଡ଼ମ୍ବିତ କରନା ।

ପର ଆପଣା ଭୁଲି ଆଜି ହୃଦୟର ପାଖୁଡ଼ା ଖୋଲିଦିଅ । ଏଇ ସଙ୍ଗୀତ
ମୁଖରୁ ଗଗନକୁ ଗୁମର ଗଳରେ ଡରଜାୟିତ କରି ତୋଳ । ଏଇ ବାହାର
ଭୁବନରେ ଦିଗହର ହୋଇ ଯୁରେ ଯୁରେ ଗୁମର ମାଧୁରୀ ବଞ୍ଚିଦିଅ ।

ବନ ମଧ୍ୟରେ ପଲ୍ଲବ ପଲ୍ଲବ ଦେହରେ ଆଜି ଅତି ନିବିଡ଼ ବେଦନା
ବାଜୁଛି । ଦୂର ଗଗନରେ କାହାର ପଥରୁଁ ବ୍ୟାକୁଳ ବସୁନ୍ଧରା ସଜ ହେଉଛି ।

ମୋର ପ୍ରାଣରେ ଦକ୍ଷିଣା ପବନ ଲାଗିଛି । ଦ୍ଵାରେ ଦ୍ଵାରେ କରକ୍ଷଣ କରି
କାହାକୁ ମାରୁଛି । ଏଇ ହୌରତ ବହୁଳ ରଜନୀ କାହାର ଚରଣରେ ଧରଣୀ
ତଳେ ଜାଗି ଉଠିଛି । ଆଗେ ସୁନ୍ଦର, ବଲ୍ଲଭ, କାନ୍ତ, ଗୁମର ଗନ୍ତୀର ଆହ୍ୱାନ
କାହା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ।

ତବ ସିଂହାସନେର ଆସନ ହତେ

ଏଲେ ତୁମି ନେମେ—

ମୋର ବିଜନ ଘରେର ଦ୍ଵାରେର କାଛେ

ଦାଁଡ଼ାଲେ, ନାଥ, ଥେମେ ।

ଏକଲ ବସେ ଆପନ-ମନେ

ଗାଇତେଛିଲେମ ଗାନ,

ତୋମାର କାନେ ଗଲ ସେ ସୁର,

ଏଲେ ତୁମି ନେମେ—

ମୋର ବିଜନ ଘରେର ଦ୍ଵାରେର କାଛେ

ଦାଁଡ଼ାଲେ, ନାଥ, ଥେମେ ।

ତୋମାର ସଭୟ କତନା ଗାନ

କତଲ ଆଛେନ ଗୁଣୀ—

ଗୁଣହୀନେର ଗାନଖାନି ଆଜ

ବାଜଲ ତୋମାର ସେମେ ।

ଲଗଲ ବିଶ୍ଵତାନେର ମାଝେ

ଏକଟି କରୁଣ ସୁର,

ହାତେ ଲୟେ ବରଣମାଲ

ଏଲେ ତୁମି ନେମେ—

ମୋର ବିଜନ ଘରେର ଦ୍ଵାରେର କାଛେ

ଦାଁଡ଼ାଲେ, ନାଥ, ଥେମେ ।

ନାଥ, ତୁମ ସିଂହାନରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସି ତୁମେ ମୋର ବିଜନ ଘରର ଦୁଆରରେ ଅଟକି ଠିଆହେଲ । ଏକାବସି ମନକୁ ମନଗୀତ ଗାଉଥିଲି, ତୁମ କାନରେ ଯେ ସ୍ଵର ବାଜିବା ମାତ୍ରେ ତୁମେ ଓହ୍ଲାଇ ଆସି ମୋର ନିର୍ଜନ ଘରର ଦୁଆରରେ ଅଟକି ଠିଆ ହେଲ ।

ତୁମ ସଞ୍ଚରେ କେତେ ଗୀତ, କେତେ ଗୁଣୀ ନ ଅଛନ୍ତି ? ଗୁଣ ଘନର ଗୀତଟି ଆଜି ତୁମ ପ୍ରେମରେ ବାଜିଲା ।

ବିଶ୍ଵତାନର ମଝିରେ ଗୋଟିଏ କରୁଣ ସ୍ଵର ମିଶିଲା । ତୁମେ ହାତରେ ବରଣମାଞ୍ଛା ନେଇ ମୋର ବିଜନ ଘରର ଦ୍ଵାରରେ ଅଟକିଲ ।

ତୁମି ଏବାର ଆମାୟ ଲହୋ ହେ ନାଥ, ଲହୋ ।

ଏବାର ତୁମି ଫିରେ ନା ହେ—

ହୃଦୟ କେଡ଼େ ନିୟେ ରହୋ ।

ଯେଦିନ ଶେଷେ ତୋମା ବିନା

ତାରେ ଆର ଫିରେ ରୁହି ନା,

ଯାକ ସେ ଧୁଲତେ ।

ଏଖନ ତୋମାର ଆଲୋୟ ଜୀବନ ମେଲେ

ଯେନ ଜାରି ଅହରହ ।

କୀ ଆବେଶେ କିସେର କଥାୟ

ଫିରେଛି ହେ ଯଥାୟ ତଥାୟ

ପଥେ ପ୍ରାନ୍ତରେ, :

ଏବାର ବୁକେର କାଛେ ଓ ମୁଖ ରେଖେ

ତୋମାର ଆପନ ବାଣୀ କହୋ ।

କତ କଲୁଷ କତ ଫାଁକି

ଏଖନୋ ଯେ ଆଛେ ବାକି

ମନେର ଗୋପନେ—

ଆମାୟ ତାର ଲଗି ଆର ଫିରିଯୋ ନା,

ତାରେ ଆଗୁନ ଦିୟେ ଦହୋ ।

ହେ ନାଥ, ଏଥର ତୁମେ ଫେରନାହିଁ, ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ କାହିଁ ନାହିଁ, ଏଥର ତୁମେ ମୋତେ ନାହାନ୍ତି ।

ଯେଉଁ ଦିନଗୁଡ଼ିକ ତୁମ ବନା ଗୁଲି ଯାଇଛି, ସେ ଧୂଳିରେ ମିଶି ତାକୁ ଫେରି ଗୁଲିବନ । ଏବେ ଯେପରି ତୁମର ଅଲୋକରେ ଜୀବନ ମେଲି ଅହରହ ଜାଗି ରହେ ।

କେଉଁ ଅବେଶରେ କେଉଁ କଥାରେ ପଥ ପ୍ରାନ୍ତରେ ଯଯାତୟୀ ଘୁରିଛି, ଏଥର ଛାତରେ ସେ ମୁହଁ ରଖି ତୁମ ନିଜର ବାଣୀ କୁହ ।

କେତେ କଳ୍ପେ କେତେ ଫାଙ୍କି ଏବେ ବି ମନର ନୋପନରେ ବାକି ଅଛି ସେ ନିମନ୍ତେ ମୋତେ ଆଉ ଫେରାଇ ଦିଅନା, ସେ ସବୁକୁ ଅଗ୍ନିରେ ଦହନ କର ।

ଜୀବନ ଯଶନ ଶୁକାୟେ ଯାୟ
 ଜରୁଣାଧାରୟ ଏସୋ ।
 ସକଳ ମାଧୁରୀ ଲୁକାୟେ ଯାୟ,
 ଗୀତ ସୁଧା ରସେ ଏସୋ ।

କର୍ମ ଯଶନ ପ୍ରବଳ-ଆକାର
 ଗରଜି ଉଠିଲା ଜାକେ ଗୁରିଧାର
 ହୃଦୟ ପ୍ରାନ୍ତେ, ହେ ନୀରବ ନାଥ,
 ଶାନ୍ତ ଚରଣେ ଏସୋ ।

ଆପନାରେ ଯବେ କରିଲା କୃପଣ
 କୋଣେ ପଡ଼େ ଥାକେ ଦୀନହୀନ ମନ
 ଦୁୟାର ଖୁଲିଲା, ହେ ଉଦାର ନାଥ,
 ରଜ ସମାରେହେ ଏସୋ ।

ବାସନା ଯଶନ ବିପୁଳ ଧୁଲୁୟ
 ଅନ୍ଧ କରିଲା ଅବୋଧେ ଭୁଲୁୟ
 ଓହେ ପବିତ୍ର, ଓହେ ଅନିଦ୍ର,
 ଭୁଦ୍ର ଆଲୋକେ ଏସୋ ।

୨୮ ଚୈତ୍ର ୧୩୧୭

ଜୀବନ ଯେତେବେଳେ ଶୁଖିଯାଏ, ଜରୁଣା ଧାରରେ ସେତେବେଳେ ଆସ ।
 ସକଳ ମାଧୁରୀ ଲୁଚିଗଲୁବେଳେ ଗୀତ ସୁଧାରସରେ ଆସ ।

କର୍ମ ଯେତେବେଳେ ପ୍ରବଳାକାର ଗର୍ଜିଉଠି ଗୁରିଦଗକୁ ଡାକେ, ହେ
 ନୀରବନାଥ, ସେତେବେଳେ ଶାନ୍ତଚରଣରେ ହୃଦୟ ପ୍ରାନ୍ତକୁ ଆସ ।

ଯେତେବେଳେ ନିଜକୁ କୃପଣ କରି ଦୀନହୀନ ମନ କୋଣରେ ପଡ଼ିଥାଏ,
 ହେ ଉଦାର ନାଥ, ସେତେବେଳେ ଦୁଆରଖୋଲି ରଜ ସମାରେହରେ ଆସ ।

ବାସନା ଯେତେବେଳେ ବିପୁଳ ଧୁଲରେ ଅନ୍ଧକରି ଏ ଅବୋଧକୁ ଭୁଲିଏ,
 ହେ ପବିତ୍ର, ହେ ଅନିଦ୍ର, ସେତେବେଳେ ଭୂମେ ଚୁଦ୍ର ଆଲୋକରେ ଆସ ।

ଏବାର ନୀରବ କରେ ଦାଓ ହେ ତୋମାର
ମୁଖର କବିରେ,

ତାର ହୃଦୟ-ବୀଣୀ ଆପନି କେଡ଼େ
ବାଜାଓ ଗଭୀରେ ।

ନିଶୀଥରତେର ନିବିଡ଼ ସୁରେ
ବୀଣୀତେ ତାନ ଦାଓ ହେ ପୁରେ,
ଯେ ତାନ ଦିଲେ ଅବାକ କର
ଗୁହଶଶୀରେ ।

ଯା— କିଛି ମୋର ଛଡ଼ିଲେ ଆଛେ
ଜୀବନ—ମରଣେ,
ଗାନେର ଟାନେ ମିଳୁକ ଏସେ
ତୋମାର ଚରଣେ ।

ବହୁଦିନେର ବାକ୍ୟରାଶି
ଏକ ନିମେଷେ ଯାବେ ଭାସି,
ଏକଲ ବସେ ଶୁନବ ବୀଣୀ
ଅକଲ ତିମିରେ ।

୩୦ ଚୈତ୍ର ୧୩୧୭

ମୁଖର କବିକୁ ଏଥର ନୀରବ କରିଦେଇ ତାର ହୃଦୟ-ବୀଣୀଟିକୁ କାଢ଼ି
ନେଇ ତୁମେ ନିଜେ ବଜାଅ ।

ନିଶୀଥ ରାତିର ସେଇ ନିବିଡ଼ ସୁରେ ବୀଣୀରେ ତାନ ଭରି ଦିଅ, ଯେଉଁ
ତାନ ଦେଇ ଗୁହଶଶୀକୁ ଅବାକ କର ।

ମୋର ଜୀବନ-ମରଣରେ ଯାହା କିଛି ବହୁଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିଛି, ତୁମର
ଗାନର ଅକର୍ଷଣରେ ତୁମ ଚରଣରେ ଆସି ମିଶୁ ।

ଏକାବସି ଅକଲ ତିମିରେ ତୁମର ବୀଣୀ ଶୁଣିବି, ନିମିଷକରେ ବହୁ ଦିନର
ବାକ୍ୟରାଶି ଭାସିଯିବ ।

୭୦

ବିଶ୍ଵ ଯଶନ ନିନ୍ଦା ମଗନ,
ଗଗନ ଅନ୍ଧକାର,
କେ ଦେୟ ଆମାର ବୀଣାର ତାରେ
ଏମନ ଝଙ୍କାର ।

ନୟନେ ଘୁମ ନିଲ କେନ୍ଦ୍ରେ
ଉଠେ ବସି ଶୟନ ଛେଦେ,
ମେଲେ ଆଁଖୁ ବେୟେ ଥାକି—
ପାଇ ନେ ଦେଖା ତାର
ଗୁଞ୍ଜରିୟା ଗୁଞ୍ଜରିୟା

ପ୍ରାଣ ଉଠିଲ ପୁରେ,
ଜାନି ନେ କୋନ୍ ବିପୁଲ ବାଣୀ
ବାଜେ ବ୍ୟାକୁଲ ସୁରେ ।
କୋନ୍ ବେଦନାୟ ବୁଝି ନା ରେ
ହୃଦୟ ଭର ଅଶ୍ରୁଭରେ,
ପାରିୟେ ଦିତେ ଗୁଲ କାହାରେ
ଆପନ କଷ୍ଟହାର ।

୪ ବୈଶାଖ ୧୩୧୭

ଯେତେବେଳେ ବିଶ୍ଵ ନିନ୍ଦାରେ, ଗଗନ ଅନ୍ଧକାରରେ ମନ, କିଏ ମୋର
ବୀଣାର ତାରରେ ଏପରି ଝଙ୍କାର ଦିଏ । କିଏ ଆଖିରେ ନନ୍ଦ କାନ୍ଦି ନେଲା ?
ଉଠି ବସିଲ, ଅଖିମେଲି ଗୁଞ୍ଜି ରହିଲି, ମାତ୍ର ତାର ଦେଖା ମିଳିଲା ନାହିଁ ।

କେଉଁ ବିପୁଲ ବାଣୀ ବ୍ୟାକୁଲ ସୁରେ ବାଜୁଛି ଜାଣେନା, ମାତ୍ର
ଗୁଞ୍ଜରିଣରେ ପ୍ରାଣ ପୁର ଉଠୁଛି । ଜଣେ ନାଁ—କେଉଁ ବେଦନାରେ ହୃଦୟ ଅଗ୍ର,
ଭରରେ ଭର, କାହାକୁ ନିଜର କଣ୍ଠହାର ପିନ୍ଧାଇ ଦେବାକୁ ଗୁଞ୍ଜି
ବୁଝିପାଝୁ ନାହିଁ ।

ସେ ଯେ ପାଖେ ଏସେ ବସେଛିଲି,
ତବୁ ଜାଗି ନି ।

କୀ ଘୁମ ତୋରେ ପେୟେଛିଲି
ହତଭଗିନୀ ।

ଏସେ ଛିଲ ନୀରବ ଗଡେ,
ବୀଣାଖାନି ଛିଲ ହାତେ,
ସ୍ବପନ-ମାଝେ ବାଜିୟେ ଗେଲ
ଗଭୀର ଗଗିଣୀ ।

କେଗେ ଦେଖୁ ଦଖୁନ ହାଓୟା
ପାଗଲ କରିୟା
ଗନ୍ଧ ତାହାର ଭେସେ ବେଢ଼ାୟ
ଆଁଧାର ଭରିୟା ।

କେନ ଆମାର ରଜନୀ ଯାୟ,
କାଛେ ପେୟେ କାଛେ ନା ପାୟ,
କେନ ଗୋ ତାର ମାଲର ପରଶ
ବୁକେ ଲଗେ ନି ।

ବୋଲପୁର

୧୨ ବୈଶାଖ ୧୩୧୭

ହତଭଗିନୀ, ତୋତେ କି ନିଦ ଭାରିଥିଲା, ସେ ପାଖରେ ଆସି ବସିଥିଲେ
ପୁରା ରୁ ଉଠିଲୁ ନାହିଁ ତାର ହାତରେ ବାଣୀ ଥିଲା, ନିରବ ରାତିରେ ଆସି
ସ୍ବପ୍ନ ମଧ୍ୟରେ ଗଭୀର ଗଗିଣୀ ବଜାଇ ଗଲା ।

ଜାଗି ଉଠି ଦେଖିଲି ଅନ୍ଧାରକୁ ପୁଣ୍ୟକରି ଦକ୍ଷିଣ ପବନକୁ ପାଗଲ କରି
ତାର ଗନ୍ଧ ଭାସି ବୁଲୁଛି । କାହିଁକି ମୋର ରାତି ବିତେ, ପାଖରେ ପାଇ ପାଇ
ପାରେନା, କାହିଁକି ତାର ମାଲର ସ୍ପର୍ଶ ହୃଦୟରେ ଲଗେନା ।

ତୋର ଶୁନିବ ନି କି ଶୁନିବ ନି କି ତାର ପାୟେର ଧୁନି,
 ଓଇ ଯେ ଆସେ, ଆସେ, ଆସେ ।
 ଯୁଗେ ଯୁଗେ ପଲେ ପଲେ ଦିନ-ରଜନୀ
 ସେ ଯେ ଆସେ, ଆସେ, ଆସେ ।

ଗେୟେଛି ଗାନ ଯଜନ ଯତ
 ଆପନ-ମନେ ଖ୍ୟାପାର ମତୋ ।
 ସକଳ ସୁରେ ବେଜେଛେ ତାର
 ଆଗମନୀ
 ସେ ଯେ ଆସେ, ଆସେ, ଆସେ ।

କିତ କାଲେର ପାଗୁନ-ଦିନେ ବନେର ପଥେ
 ସେ ଯେ ଆସେ, ଆସେ, ଆସେ ।
 କିତ ଶ୍ରୀବତ୍ସ-ଅନ୍ଧକାରେ ମେଘେର ରଥେ
 ସେ ଯେ ଆସେ, ଆସେ, ଆସେ ।

ଦୁଃଖେର ପରେ ପରମ ଦୁଃଖେ
 ତାରଇ ଚରଣ ବାଜେ ବୁଜେ,
 ସୁଖେ କଖନ ବୁଲିଯେ ସେ ଦେୟ
 ପରଶମଣି ।
 ସେ ଯେ ଆସେ, ଆସେ, ଆସେ ।

କଲିକତା

୩ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ୧୩୧୭

ଦୁଃସମାଜେ ଶୁଣିନକି, ଶୁଣିନକି ଭାରି ପଦଧ୍ବନି-ହେଇ ଯେ ଯେ ଆସେ...।
ଯୁଗ ଯୁଗ, ପଲପଲ, ଦବସ ରଜନୀ ସେ ଆସେ । ଯେତେବେଳେ ଯେମିତି ମନକୁ
ମନ ପାଗଲ ପରି ଗୀତ ବୋଲୁଛି, ସକଳ ସୁରରେ ଭାରି ଆଗମନ ବାଜି ଉଠିଛି ।
ସେ ଯେ ଆସେ... ।

କେତେ କାଳର ଫଗୁଣ ମାସରେ ବଣ ପଥରେ ସେ ଯେ ଆସେ... ।
କେତେ ଶ୍ରାବଣ ଅକ୍ଷରରେ ମେଘ ରଥରେ ସେ ଯେ ଆସେ...। ଦୁଃଖ ପରେ
ପରମ ଦୁଃଖରେ ଭାଦ୍ରାର ଚରଣ ହୃଦୟରେ ବାଜେ । ସୁଖରେ କେବେ ସେ
ପରଶମଣି ବୁଲାଇ ଦିଏ । ସେ ଯେ ଆସେ... ।

ବ୍ରଜ

ମେନେଛି ହାର ମେନେଛି ।

ଠେଲତେ ଗେଛି ତୋମାୟ ଯତ

ଆମାୟ ତତ ହେନେଛି ।

ଆମାର ଚିରଗଗନ ଥେକେ

ତୋମାୟ କେଉଁ ଯେ ଗୁଣବେ ଦେକେ

କୋନୋମତେଇ ସଜବେ ନା ସେ

ବାରେବାରେଇ ଜେନେଛି ।

ଅତୀତ ଜୀବନ ଛାୟାର ମତେ।

ତଳଛେ ପିଛେ ପିଛେ,

କତ ମାୟାର ବାଣୀର ସୁରେ

ଡାକଛେ ଆମାୟ ମିଛେ ।

ମିଲ ଛୁଟେଛୁ ତାହାର ସାଥେ,

ଧର ଦିଲେମ ତୋମାର ହାତେ,

ଯା ଆଛେ ମୋର ଏଇ ଜୀବନେ

ତୋମାର ଦ୍ଵାରେ ଏନେଛି ।

ତିନଧରିୟା

୭ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ୧୩୧୭

ମାନଛୁ, ହାର ମାନଛୁ । ତମକୁ ଯେତେ ଠେଲିବାକୁ ଯାଇଛି, ନିଜକୁ
ସେତେ ହାଣ୍ଡିଛି । ମୋ ଚକ୍ରାକାଶରୁ ତୁମକୁ କେହି ଯେ ଡାକି ରଖିବ ଏକଥା
କୌଣସିମତେ ସେ ସହବ ନାହିଁ । ବାରମ୍ବାର ମୁଁ ଜାଣିଛି ।

ଅତୀତ ଜୀବନ ଗୁଣ୍ଠା ସଦୃଶ; ପଛରେ ଚାଲିଛି । କେତେ ମାୟାର ବନ୍ଧା
ସୁର ମୋତେ ମିଛରେ ଡାକିଛି । ଭାସି ସାଥରେ ମେଲ କଟିଛି । ମୋର ଜୀବନରେ
ଯାହା ଅଛି ତୁମ ଦ୍ଵାରକୁ ଅଣିଛି । ତମର ହାତରେ ଧରି ଦେଇଛି ।

ଏକଟି ଏକଟି କରେ ତୋମାର
ପୁରନୋ ତାର ଖୋଲେ,
ସେତାର ଖାନି ନୂତନ ବେଁଧେ ତୋଲେ ।

ଭେଙ୍ଗେ ଗେଛେ ଦିନେର ମେଲି,
ବସବେ ସଭ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଲି,
ଶେଷେର ସ୍ଥର ଯେ ବାଜାବେ ତାର
ଆସାର ସମୟ ହଲ—
ସେତାର ଖାନି ନୂତନ ବେଁଧେ ତୋଲେ ।

ଫୁଲାର ତୋମାର ଖୁଲେ ଦାଓ ଗୋ
ଆଁଧାର ଆକାଶ-ପରେ
ସାପ୍ତ ଲେକେର ନୀରବତା

ଆସ୍ଥକ ତୋମାର ଘରେ ।
ଏତଦିନ ଯେ ଗେୟେଛେ ଗାନ
ଆଜକେ ତାରଇ ହୋକ ଅବସାନ,
ଏ ଯନ୍ତ୍ର ଯେ ତୋମାର ଯନ୍ତ୍ର
ସେଇ କଥାଟାର ଭେଲେ ।
ସେ ତାର ଖାନି ନୂତନ ବେଁଧେ ତୋଲେ ।

ତିନଧରିୟା

୮ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ୧୩୧୭

ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କରି ତୁମର ସୀତାରରେ ପୁରୁଣା ତାର ଖୋଲି ନୂତନ
କରି ବାଜି । ଦିନର ମେଲା ଶୁଣି ଯାଇଛୁ, ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳା ସଭା ବସିବ । ଶେଷ-ସ୍ବର
ଯିଏ ବଜାଇବ ତାର ଆସିବା ସମୟ ହେଲା । ସୀତାରକୁ ନୂତନ କରି...

ଅନ୍ଧାର ଆକାଶ ଆଡ଼େ ଦୁଆର ତୁମର ଖୋଲିଦିଅ । ତମ ଘରକୁ ସମ୍ବ
ଲେକର ନୀରବତା ଆସୁ । ଏତେ ଦିନ ଯିଏ ଗୀତ ଗାଇଛୁ ଅଜିତାର ଅବସାନ
ହେଉ । ଏ ଯେ ତୁମର ଯନ୍ତ୍ର ସେଇ କଥାଟା ଭୁଲିଯାଅ । ସୀତାରକୁ ନୂତନ
କରି ବାଜି ।

୭୫

କବେ ଆମି ବାହିର ହଲେମ ତୋମାରଇ ଗାନ ଗେୟେ—

ସେ ତୋ ଆଜକେ ନୟ ସେ ଆଜକେ ନୟ ।

ଭୁଲେ ଗେଛି କବେ ଥେକେ ଆସିଛି ତୋମାୟ ତେୟେ—

ସେ ତୋ ଆଜକେ ନୟ ସେ ଆଜକେ ନୟ ।

ଝୁର୍ନା ଯେମନ ବାହିରେ ଯାୟ,

ଜାନେ ନା ସେ କାହାରେ ଗୁୟ,

ତେମନି କରେ ଧେୟେ ଏଲେଇ

ଜୀବନଧାର ବେୟେ—

ସେ ତୋ ଆଜକେ ନୟ ସେ ଆଜକେ ନୟ ।

କତର ନାମେ ଡେକେଛି ଯେ,

କତର ଛବି ଏକେଛି ଯେ,

କୋନ୍ ଆନୟେ ଚଲେଛି ତାର

ଠିକାନା ନା ପେୟେ—

ସେ ତୋ ଆଜକେ ନୟ ସେ ଆଜକେ ନୟ ।

ପୁଷ୍ପ ଯେମନ ଆଲୋର ଲଗି

ନା ଜେନେ ରତ କାଟାୟ ଜାଗି

ତେମନି ତୋମାର ଆଶାୟ ଆମାର

ହୃଦୟ ଆଛେ ଛେୟେ—

ସେ ତୋ ଆଜକେ ନୟ ସେ ଆଜକେ ନୟ ।

ଚିନଧରିୟା

୯ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ୧୩୧୭

ଭୂମ ଗୀତ ଗାଈ କେବେ ମୁଁ ବାହାରି ଆସିଲି, ତମକୁ ପାଇବା ପାଇଁ
 କେବେଠି ଆସିଛି ଭୁଲିଯାଇଛି । ସେ ତ ଆଜି ନୁହେଁ... । ଝରଣା ସେମିତି
 କାହାକୁ ଚାହେଁ ନ ଜାଣି ବାହାରି ଆସେ, ମୁଁ ସେପରି ଜୀବନଧାରା ବାହି ଚାଲି
 ଆସିଲି । ସେ ତ ଆଜି ନୁହେଁ... । କେତେ ନାମରେ ଡାକିଛି, କେତେ ଛବି
 ଆଙ୍କିଛି, କେଉଁ ଆନନ୍ଦରେ ଚାଲିଛି ତାର ଠିକଣା ପାଏ ନାହିଁ । ସେ ତ ଆଜି
 ନୁହେଁ... । ପୁଷ୍ପ ଯେପରି ଆଲୋକ ପାଇଁ ଅଜାଣତରେ ଅନ୍ନଦ୍ରା ହୋଇ ରହି
 କଟାଏ ସେମିତି ଭୂମର ଅଶା ମୋ ହୃଦୟ ଗୁଚ୍ଛ ରହିଛି । ସେ ତ ଆଜିନୁହେଁ... ।

୭୭

ତୋମାର ପ୍ରେମ ଯେ ବଇତେ ପାରି

ଏମନ ସାଧ୍ୟ ନାହିଁ ।

ଏ ସଂସାରେ ତୋମାର ଆମାର

ମାଝ ଖାନେତେ ତାଜ

କୃପା କରେ ରେଖେଇ ନାଥ,

ଅନେକ ବ୍ୟବଧାନ—

ଦୁଃଖ ସୁଖେର ଅନେକ ବେଡ଼ା

ଧନଜନମାନ ।

ଆଡ଼ାଲ ଥେକେ କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେ

ଆଉସେ ଦାଓ ଦେଖା—

କାଲେ ମେଘେର ଫାଙ୍କେ ଫାଙ୍କେ

ରବିର ମୁହଁ ଢେଙ୍କା ।

ଶକ୍ତି ଯାରେ ଦାଓ ବହିତେ

ଅସୀମ ପ୍ରେମେର ଭର

ଏକେବାରେ ସକଳ ପର୍ବା

ଘୁରୁରେ ଦାଓ ତାର ।

ନା ରଖ ତାର ଘରେର ଆଡ଼ାଲ,

ନା ରଖ ତାର ଧନ,

ପଥେ ଏନେ ନିଃଶେଷେ ତାୟ

କର ଅକ୍ଷିତନ ।

ନା ଥାକେ ତାର ମାନ ଅପମାନ,

ଲଜାଶରମ ଭୟ—

ଏକଲ ତୁମି ସମସ୍ତ ତାର

ବିଶ୍ୱଭୁବନ ମୟ ।

ଏମନ କରେ ମୁଖୋମୁଖି

ସାମନେ ତୋମାର ଥାକା,

କେବଲ ମାତ୍ର ତୋମାତେ ପ୍ରାଣ

ପୂର୍ଣ୍ଣ କରେ ଗଣା,

ଏ ଦୟା ଯେ ପେୟେଛେ ତାର

ଲେଭେର ସୀମା ନାହିଁ—

ସକଳ ଲେଭ ସେ ସରିୟେ ଫେଲେ

ତୋମାୟ ଦିତେ ଠାଉ ।

ଚିନ୍ତଧରିୟା

୧୦ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ୧୩୧୭

ତୁମ ପ୍ରେମ ଯେ ବୋହୁ ନେଇ ପାରିବ ଏ ସାକ୍ଷି ମୋର ନାହିଁ । ହେ ନାଥ,
ସେଇଥପାଇଁ ଦୟାକରି ଆମଦିହିଙ୍କ ମଝିରେ ପୁଣ୍ୟଦୁଃଖର ବାଡ଼ି, ଧନଜନମାନ
ଆଦି ଅନେକ ବ୍ୟବଧାନ ରଖିଛ । ଅତୁଆଳରୁ ଛଣେ ଛଣେ ଅଭାସରେ
ଦେଖାଦିଅ, ଯେମିତି ଜଳା ମେଘର ଫାଙ୍କେ ଫାଙ୍କେ ସୂର୍ଯ୍ୟର ମୁଦୁରେଖା ।

ଅସୀମ ପ୍ରେମର ଭାର ବୋହୁବାକୁ ଯାହାକୁ ଶକ୍ତି ଦିଅ, ତାର ମଝିରୁ ସକଳ
ପର୍ବ ଦୁଃଖାଳ ଦିଅ । ତାର ଘରର ବନ୍ଧନ ରଖନା, ଧନ ରଖନା, ପଥକୁ ଆଣି
ତାକୁ ନିଃଶେଷ ଓ ଅକ୍ଷୟନ କରିଦିଅ ।

ତାର ମାନ ଅପମାନ ରହେନା, ରହେନା ଲଜ ଲଜା ଭୟ । ତାପାଇଁ
ତୁମେ ହିଁ ବନ୍ଧୁ ଭୁବନମୟ । ଏମିତି କରି ତୁମ ସମ୍ମୁଖରେ ରହିବା-କେବଳ
ତୁମ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରାଣ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ରଖିବା ତାର କାମ । ଏ ଦୟା ଯିଏ ପାଇବ ତାର
ଲେଭର ସୀମା ନାହିଁ । ସକଳ ଲେଭକୁ ସେ ତୁମକୁ ସ୍ଥାନ ଦେବା ପାଇଁ
ଦୁଃଖାଳ ଦିଏ ।

ସୁନ୍ଦର ତୁମି ଏସେ ଛିଲେ ଆଜ ପ୍ରାତେ
ଅରୁଣ ବରନ ପାରିଜାତ ଲୟେ ହାତେ ।

ନିଦ୍ରିତ ପୁରୀ, ପଥକ ଛିଲ ନା ପଥେ,
ଏକା ତଳି ଶେଲେ ତୋମାର ସୋନାର ରଥେ—
ବାରେକ ଆମିୟା ମୋର ବାତାୟନ—ପାନେ
ଚେୟେଛିଲେ ତବ କରୁଣ ନୟନପାତେ ।
ସୁନ୍ଦର, ତୁମି ଏସେଛିଲେ ଆଜ ପ୍ରାତେ ।

ସ୍ବପନ ଆମାର ଭରେ ଛିଲ କୋନ୍ ଗନ୍ଧେ,
ଘରେର ଆଁଧାର କେଁପେଛିଲ କୀ ଆନନ୍ଦେ,
ଧୁଲ୍ଲୟ—ଲୁଟାନୋ ନୀରବ ଆମ୍ଭାର ବୀଣା
ବେଜେ ଉଠେଛିଲ ଅନାହତ କୀ ଆଘାତେ ।

କତବାର ଆମି ଭେବେଛିନ୍ତୁ ଉଠି—ଉଠି,
ଆଲସ ତ୍ୟକିୟା ପଥେ ବାହିରଇ ଛୁଟି,
ଉଠିନ୍ତୁ ଯଶନ ତଖନ ଗିୟେଛ ଚଳେ—
ଦେଖା ବୁଝି ଆର ହଲ ନା ତୋମାର ସାଥେ ।
ସୁନ୍ଦର, ତୁମି ଏସେ ଛିଲେ ଆଜ ପ୍ରାତେ ।

ଚିନ୍ତାଧରୀୟା

୧୭ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ୧୩୧୭

ଅରୁଣ ବର୍ଣ୍ଣ ପାରିଜାତ ଧରି ହେ ପୁରୀର, ତୁମେ ଆଜି ସକାଳେ ଆସିଥିଲ ।
ତୁମର ପୁରୁଣି ରଥରେ ପୁର ନିଦ୍ରାମଗ୍ନ ଥିବାବେଳେ, ପଥ ପଥକହୀନ ହୋଇ
ଥିବାବେଳେ ଚାଲିଗଲା । ଅରୁଣିଏ ମୋ ଝରକା ଆଡ଼କୁ ତମର କରୁଣ ନୟନ
-ପାତରେ ଚାହିଁଥିଲା । ପୁରୀର ତୁମେ...

ମୋର ସ୍ବପ୍ନ କେଉଁ ଗନ୍ଧରେ ଭରିଯାଇଥିଲା, ଘରର ଅନ୍ଧାର କି ଆନନ୍ଦରେ
କମି ଉଠିଥିଲା, ଧୂଳି ଧୂସରିତ ମୋର ନୀରବ ବାଣୀ ଅନାହତ କେଉଁ ଆଘାତରେ
ବାଜି ଉଠିଥିଲା !

କେତେଥର ଭାବିବି ଅଳସ୍ୟ ତେଜି ପଥକୁ ଛୁଟିଯିବି...ଯେତେବେଳେ
ଉଠିଲି ସେତେବେଳେ ତମେ ଚାଲିଯାଇଛ । ତୁମ ସହିତ ଆଉ ଦେଖାହେଲାନି ।
ପୁରୀର ତୁମେ...

୭୮

ଆମାର ଖେଳ ଯଶନ ଛିଲ ତୋମାର ସନେ
ତଖନ କେ ତୁମି ତା କେ ଜାନତ ।

ତଖନ ଛିଲ ନା ଭୟ, ଛିଲ ନା ଲଜ ମନେ,
ଜୀବନ ବହେ ଯେତ ଅଶାନ୍ତ ।

ତୁମି ଭେରେର ବେଳ ଭାବ ଦିୟେଛ କତ
ଯେନ ଆମାର ଆପନ ସଖାର ମତୋ,
ହେସେ ତୋମାର ସାଥେ ଫିରେଛିଲେମ ଛୁଟେ
ସେଦିନ କତ-ନା ବନ-ବନାନ୍ତ ।

ଓଗୋ, ସେଦିନ ତୁମି ଗାଲତେ ଯେ-ସବ ଗାନ
କୋନୋ ଅର୍ଥ ତାହାର କେ ଜାନତ ।

ସୁଧୁ ସଙ୍ଗେ ତାରଇ ଗାଲତ ଆମାର ପ୍ରାଣ,
ସଦା ନାଚତ ହୃଦୟ ଅଶାନ୍ତ ।

ହଠାତ ଖଲର ଶ୍ରେଷ୍ଠେ ଆଜକୀ ଦେଖୁ ଛବି—
ସ୍ତବ୍ଧ ଆକାଶ, ନୀରବ ଶଶୀ ରବି,
ତୋମାର ଚରଣପାନେ ନୟନ କରି ନିତ
ଭୁବନ ଦାଁଡ଼ିୟେ ଆଛେ ଏକାନ୍ତ ।

୧୭ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ୧୩୧୭

ଯେତେବେଳେ ତୁମ ସହୃଦ ମୁଁ ଖେଳା କରୁଥିଲି, ଜାଣି ନ ଥିଲି ତୁମେ
କିଏ । ସେତେବେଳେ ମନରେ ଭୟ ନଥିଲା, ଲଜ ନ ଥିଲା । ଜୀବନ ଅଶାନ୍ତ
ହୋଇ ବୋହୁ ଯାଉଥିଲା । ମୋର ସଖାପରି ତୁମେ ସକାଳେ କେତେ ଡାକିଛ-
ତମ ସହୃଦ ସେଦିନ କେତେ ବଣ ଜଙ୍ଗଲ ଘୁରି ବୁଲୁଥିଲି ।

ସେଦିନ ତୁମେ ଯେଉଁ ଗୀତ ସବୁ ଗାଉଥିଲି, କିଏ ତାର ଅର୍ଥ ଜାଣୁଥିଲା !
କେବଳ ତା ସହୃଦ ମୋର ପ୍ରାଣ ଗୀତ ଗାଉଥିଲା । ଅଶାନ୍ତ ହୃଦୟ ସଦା ଥିଲା
ନୃତ୍ୟରତ । ଖେଳ ଶେଷରେ ଆଜି କଣ ଦେଖୁଛ-ସ୍ତବ୍ଧ ଅକାଶ, ନୀରବ ଚନ୍ଦ୍ର,
ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ସାରା ଭୁବନ ତୁମ ଚରଣରେ ନିଜ ନୟନରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଛି ।

୭୯

ଓଢ଼ ରେ ଡରା ଦିଲ ଖୁଲେ ।

ତୋର ବୋଝା କେ ନେବେ ତୁଲେ ।

ସାମନେ ଯଶନ ଯାବି ଓରେ

ଥାକୁ-ନା ପିଛନ ପିଛେ ପଡ଼େ—

ପିଠେ ତାରେ ବଢ଼ତେ ଗେଲି,

ଏକଲ ପଡ଼େ ରଜଲି କୂଳେ ।

ଘରେର ବୋଝା ଟେନେ ଟେନେ

ପାରେର ଘାଟେ ରଖିଲି ଏନେ,

ତାଳ-ଯେ ତୋରେ ବାରେ ବାରେ

ଫିରତେ ହଲ ଗୋଲି ତୁଲେ ।

ଜୀବରେ ଆବାର ମାଝିରେ ଡାକୁ,

ବୋଝା ତୋମାର ଯାକ ଭେଷେ ଯାକୁ,

ଜୀବନ ଖାନି ଉଜାଡ଼ କରେ

ସିଂପେ ଦେ ତାର ଚରଣମୁଲେ ।

ଚିନ୍ତାଧରୀ

୧୮ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ୧୩୧୭

ହେଉ ତୁ ମେଲିଦେଲା । ତୋ ବୋଝ କିଏ ଉଠାଇବ ? ଆଗକୁ
ଯେତେବେଳେ ଯିବୁ, ପଛରେ ପଛ କଥା ପଡ଼ି ରହୁ । ପିଠିରେ ସେସବୁ ବୋହୁ
ଏକା କୁଲରେ ପଡ଼ିରହୁ । ଘରର ବୋଝ ଟାଣି ଟାଣି ଘାଟରେ ରଖିଲୁ । ଭେଟୁ
ତୋତେ ଯେ ବାରମ୍ବାର ଫେରିବାକୁ ହେବ-ଭୁଲିଗଲୁ ।

ପୁଣି ନାଉରାଆକୁ ଡାକ । ବୋଝ ତୋର ଭସିଯାଉ । ଜୀବନ ଉଜାଡ଼ କର
ତା ଚରଣରେ ସମର୍ପି ଦେ ।

ଚିତ୍ତ ଆମାର ହାତରେ ଆଜି
ମେଘେର ମାଝିଆନେ,
କୋଥାୟ ଛୁଟେ ତଳେଛେ ସେ
କୋଥାୟ କେ ଜାନେ ।

ବିଜୁଲି ତାର ବୀଣାର ତାରେ
ଆଘାତ କରେ ବାରେ ବାରେ,
ବୁକେର ମାଝେ ବଜୁ ବାଜେ
କୀ ମହାତାନେ ।

ପୁଞ୍ଜ ପୁଞ୍ଜ ଭରେ ଭରେ
ନିବିଡ଼ ନୀଳ ଅନ୍ଧକାରେ
ଜଡ଼ାଲେ ରେ ଅଙ୍ଗ ଆମାର
ଛଡ଼ାଲେ ପ୍ରାଣେ ।

ପାଗଳ ହାଓୟା ନୃତ୍ୟେ ମାତି
ହଲ ଆମାର ସାଥେ ସାଥୀ,
ଅଜହାସେ ଧାୟ କୋଥା ସେ—
ବାରଣ ନା ମାନେ ।

ତିନଧରିୟା

୧୮ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ୧୩୧୭

ମେଘମାଳା ମଝିରେ ଚଢ଼ି ମୋର ଆଜି ହଜିଯାଏ । କୁଆଡ଼େ ତାହା
ଛୁଟିଗଲିଛି କିଏ ଜାଣେ ? ତାର ବାଣୀତାରରେ ବିଜୁଲି ବାରମ୍ବାର ଆଘାତ
କରେ । ବୁକୁରେ ବଜୁ ବାଜେ ମହା ଶବ୍ଦରେ ।

ନିବିଡ଼ ନୀଳ ଅନ୍ଧକାର ମୋ ଅଳ୍ପକୁ ଜଡ଼ାଇ ଧଲେ । ମୋର ପ୍ରାଣ
ଛୁଡ଼ିଗଲା ।

ମୋ ସାଥରେ ପାଗଳ ପବନ ନୃତ୍ୟରେ ମାତି ସାଥୀ ହେଲା । ଅଜହାସ୍ୟ
କରି କୁଆଡ଼େ ଯେ ଧାଏଁ, ବାରଣ ମାନେ ନା ।

ଓଗୋ ମୌନ, ନା ଯଦି କଓ

ନାଜ କହିଲେ କଥା ।

ବକ୍ଷ ଭରି ବଜବ ଆମି

ତୋମାର ନୀରବତା ।

ସ୍ତବ୍ଧ ହେଲେ ରଜବ ପଡ଼େ

ରଜନୀ ରୟ ଯେମନ କରେ

ଜ୍ଵାଲିଲେ ତାର ନିମେଷହାର

ଧୈର୍ଯ୍ୟେ ଅବନତା ।

ହବେ ହବେ ପ୍ରଭତ ହବେ,

ଆଧାର ଯାବେ କେତେ ।

ତୋମାର ବାଣୀ ସୋନାର ଧାର

ଉଡ଼ବେ ଆକାଶ ଫେଟେ ।

ତଖନ ଆମାର ପାଖର ବାସାୟ

ଜାଗବେ କି ଗାନ ତୋମାର ଉଷାୟ ।

ତୋମାର ତାନେ ଫୋଟାବେ ଫୁଲ

ଆମାର ବନଲତା ?

ଚିନଧରୀୟା

୧୮ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ୧୩୧୭

ହେ ମୌନ, ତୁମେ କଥା ନ କହିଲେ ନାହିଁ, ତୁମର ନୀରବତା ମୁଁ
ବୁଦ୍ଧ ଭରି ବୋହୁଣ । ଶୁଣି ପରି ସ୍ତବ୍ଧ, ଯେଉଁ ଅବନତା ହୋଇ ଅପଲକ
ଭାବ ଜଳାଇ ମୁଁ ପଡ଼ି ରହୁଣ ।

ପ୍ରଭତ ହେବ, ଅନ୍ଧକାର କଟିଯିବ । ଆକାଶ ଫୁଟାଇ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଧାର ବାଣୀ
ତୁମର ବୁଝିବ । ସେତେବେଳେ ମୋର ପକ୍ଷୀ ବସାରେ ତୁମର ଗୀତ ଜାଣି
ଉଠିବ କି ? ତୁମ ଭାନରେ ମୋର ବନଲତା ଫୁଲ ଫୁଟାଇବ କି ?

ଯତବାର ଆଲେ ଛାଲତେ ତାଲ

ନିବେ ଯାୟ ବାରେ ବାରେ ।

ଆମାର ଜୀବନେ ତୋମାର ଆସନ

ଗଢ଼ୀର ଅନ୍ଧକାରେ ।

ଯେ ଲତାଟି ଆଛେ ଶୁକାୟେଛେ ମୂଲ-
କୂଡ଼ି ଧରେ ଶୁଧୁ, ନାହିଁ ଫୋଟେ ଫୁଲ,
ଆମାର ଜୀବନେ ତବ ସେବା ତାଲ

ବେଦନାର ଉପହାରେ ।

ପୂଜା ଗୌରବ ପୁଣ୍ୟବିଭବ

କିଛି ନାହିଁ, ନାହିଁ ଲେଖି-

ଏ ତବ ପୂଜାରୀ ପରିୟା ଏସେଛେ

ଲଜ୍ଜାର ଦୀନ ବେଶି ।

ଉତ୍ସର୍ଗେ ତାର ଆସେ ନାଲି କେନ୍ଦ୍ର,

ବାଜେ ନାଲି ବାଣି, ସାଜେ ନାଲି ଗେହ-

କାନ୍ଦିୟା ତୋମାୟ ଏନେଛେ ଡାକିୟା

ଘଣ୍ଟା ମନ୍ଦିର ଦ୍ଵାରେ ।

ତିନଧରିୟା

୨୧ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ୧୩୧୭

ଯେତେଥର ଆଲୁଅ ଜଳାଇବାକୁ ଚାହେଁ, ସେତେଥର ଲିଭିଯାଉଛି । ମୋ
ଜୀବନରେ ତୁମର ସ୍ଥାନ ଗଭୀର ଅନ୍ଧକାରରେ । ଯେଉଁ ଲତାଟି ଅଳ୍ପ ତାର ମୂଲ
ଶୁଣିଯାଇଛି । କଡ଼ ଧରେ ମାତ୍ର ଫୁଲ ଫୁଟିନା । ମୋ ଜୀବନରେ ତୁମର ସେବା,
ତେଣୁ ବେଦନାର ଉପହାର ।

ତୁମର ଏ ପୂଜାରୀ ପାଖରେ ପୂଜା-ଗୌରବ ନାହିଁ ବା ନାହିଁ ପୁଣ୍ୟର
ବିଭବ । ଲଜ୍ଜାର ଦୀନବେଶ ପିନ୍ଧି ସେ ଅସିଛି । ତାର ଉତ୍ସବରେ କେନ୍ଦ୍ର ଆସନ୍ତି
ନାହିଁ । ନା ସାଜସଜ୍ଜା ନା ବଶିବାଦନ ହୁଏ ? ତୁମକୁ ଗୋଟେ ଭଜା ମନ୍ଦିରକୁ
କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଡାକି ଆଣିଛି ।

୭୩

ସବା ହତେ ଗଞ୍ଜବ ତୋମାୟ

ଆଡ଼ାଇ କ'ରେ

ହେନ ପୂଜାର ଘର କୋଥା ପାଇ

ଆମାର ଘରେ ।

ଯଦି ଆମାର ଦିନେ ଗତେ

ଯଦି ଆମାର ସବାର ସାଥେ

କୟା କ'ରେ ଦାଓ ଧର ତୋ

ଗଞ୍ଜବ ଧରେ ।

ମାନ ଦିବ ଯେ ତେମନ ମାନୀ

ନଇ ତୋ ଆମି,

ପୂଜା କରି ସେ ଆୟୋଜନ

ନାଇ ତୋ ସ୍ଥାନୀ ।

ଯଦି ତୋମାୟ ଉଲ୍ଲେବାସି

ଆପନି ବେଜେ ଉଠବେ ବାଣି,

ଆପନି ଫୁଟେ ଉଠବେ କୁସୁମ

କାନନ ଭ'ରେ ।

୨୧ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ୧୩୧୭

ମୋ ଘରେ ଏପରି ପୂଜାର ଘର କେଉଁଠୁ ପାଇବି ଯେ ତମକୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆଡ଼ୁଆଳରେ ରଖିବି ? ତୁମେ ଯଦି ଦିନ ରାତି, ମୋ ଆପଣାର ସଭିଙ୍କ ଗହଣରେ ଦୟାକରି ଧରାଦେବ ତ, ଧରି ରଖିବି ।

ତୁମକୁ ପୂଜା ଓ ମାନ ଦେବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ମୋର ନାହିଁ । ଯଦି ତମକୁ ଭଲପାଏ, ଏ ବର୍ଣ୍ଣା ଆପଣାରୁଏ ବାଜି ଉଠିବ । ବଗିଚାରେ ଆପଣାରୁଏ ଏ ଫୁଲ ଫୁଟିବ ।

ବଜେ ତୋମାର ବାଜେ ବାଣୀ,

ସେ କି ସହଜ ଗାନ ।

ସେଇ ସୁରେତେ ଜାଗବ ଆମି

ଦାଓ ମୋର ସେଇ କାନ ।

ଭୁଲବ ନା ଆର ସହଜେତେ

ସେଇ ସ୍ରାଣେ ମନ ଉଠବେ ମେତେ

ମୃତ୍ୟୁମାଝେ ଜାକା ଆଛେ

ଯେ ଅନ୍ତହୀନ ସ୍ରାଣ ।

ସେ ଝଡ଼ ଯେନ ସଇ ଆନନ୍ଦେ

ଚିତ୍ତ ବୀଣାର ତାରେ

ସହ ସନ୍ଥ ଦଶଦଗନ୍ତ

ନାରାଓ ଯେ ଝଙ୍କାରେ ।

ଆରମ୍ଭ ହେତେ ଛିନ କ'ରେ

ସେଇ ଗଭୀରେ ଲଓ ଗୋ ମୋରେ

ଅଶାନ୍ତିର ଅନ୍ତରେ ଯେଥାନ୍ତ

ଶାନ୍ତି ସୁମହାନ ।

ଚିନଧରିୟା

୨୧ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ୧୩୧୭

ମୋତେ ସେପରି କାନ ଦିଅ ଯେପରି ତମର ବକ୍ତୃ ଧ୍ବନିଦୁର୍ପା ବଶୀସ୍ତନ ଶୁଣି
ଜାଗି ଉଠିବ । ମୃତ୍ୟୁରେ ଉଜ୍ଜା ଅନ୍ତହୀନ ଯେ ସ୍ରାଣ, ତାହା ଜାଗି ଉଠିବ
ମନରେ ।

ସପ୍ତସିନ୍ଧୁ ଓ ଦଶଦଗନ୍ତ ଯେଉଁ ଝଙ୍କାରରେ ନଗୁଅ, ସେଇ ଝଡ଼-
ଝଙ୍କାରକୁ ଚିତ୍ତବୀଣାର ତାରରେ ଯେପରି ଆନନ୍ଦରେ ସହଯାଏ । ମୋତେ ସୁଖ
ଆରମ୍ଭରୁ ଦୂରେଇ ସେଇ ଗଭୀରତାକୁ ନେଇଯାଅ ଅଶାନ୍ତି-ଅନ୍ତରରେ ଯେଉଁଠି
ମହାନ ଶାନ୍ତି ରହୁବ ।

ଦୟା ଦିୟେ ହବେ ଗୋ ମୋର

ଜୀବନ ଥୁଡ଼େ ।

ନଇଲେ କି ଆଉ ପାରବ ତୋମାର

ଚରଣ ଛୁଡ଼େ ।

ତୋମାୟ ଦିତେ ପୂଜାର ଭାଲି

ବେରିୟେ ପଡ଼େ ସକଳ କାଲି,

ପରନ ଆମାର ପାରି ନେ ତାଜ

ପାୟେ ଥୁଡ଼େ ।

ଏତ ଦିନ ତୋ ଛିଲ ନା ମୋର

କୋନୋ ବ୍ୟଥା,

ସର୍ବ ଅଙ୍ଗେ ମାଖା ଛିଲ

ମଳିନତା ।

ଆଜ ଓଇ ଶୁଭ୍ର କୋଲେର ତରେ

ବ୍ୟାକୁଲ ହୃଦୟ କେଁଦେ ମରେ;

ଦିୟୋ ନା ଗୋ ଦିୟୋ ନା ଆଉ

ଧୁଲୟ ଶୁଡ଼େ ।

କଳିକତା

୨୪ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ୧୩୧୭

ମୋ ଜୀବନକୁ ତମ କରୁଣା ଦ୍ଵାରା ଧୋଇଦିଅ । ନରେନ୍ଦ୍ର ଗୁମ ଚରଣ
ଛୁଇବ କପରି ? ଗୁମର ପୂଜା ଦେବାକୁ ଡାଲରେ କାଳିମା ଭରିଯାଏ । ତେଣୁ ମୋ
ପ୍ରାଣ ଗୁମ ପାଦତଳେ ମୁଁ ସମର୍ପି ପାରୁନାହିଁ ।

ଏତେ ଦିନ ମୋର କୌଣସି ବ୍ୟଥା ନ ଥିଲା । ମଳିନତା ସକଳ ଅଙ୍ଗରେ
ମଖା ହୋଇଥିଲା । ଆଜ ସେଇ ଶୁଭ୍ର କୋଲରେ ଶୋଇବାକୁ ବ୍ୟାକୁଲ ହୃଦୟ
ମୋର କାନ୍ଦ ମରେ । ମୋତେ ଆଉ ଧୁଳିରେ ଶୋଇବାକୁ ଦିଅନା ।

ସଭା ଯଜନ ଭଙ୍ଗବେ ତଜନ

ଶେଷେର ଗାନ କି ଯାବ ଗେୟେ ।

ହୟତୋ ତଜନ କଣହାର

ମୁଖେର ପାନେ ରବ ଚେୟେ ।

ଏଖନୋ ଯେ ସୁର ଲଗେ ନି,

ବାଜବେ କି ଆର ସେଇ ଗରିଣୀ—

ପ୍ରେମେର ବ୍ୟଥା ସୋନାର ତାନେ

ସନ୍ଧ୍ୟାଗଗନ ଫେଲବେ ଛେୟେ ?

ଏତଦିନ ଯେ ସେଧେଛି ସୁର

ଦିନେ ଗତେ ଆପନ—ମନେ,

ଭାଗ୍ୟେ ଯଦି ସେଇ ସାଧନା

ସମାପ୍ତ ହୟ ଏଇ ଜୀବନେ—

ଏ ଜନମେର ପୂର୍ଣ୍ଣ ବାଣୀ

ମାନସବନେର ପଦୁଖାନି

ଭସାବ ଶେଷ ସାଗର-ଗାନେ

ବିଶ୍ୱଗାନେର ଧାର ବେୟେ ।

କଲିକତା

୨୪ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ୧୩୧୭

ସଭା ଶେଷରେ ମୁଁ କଣ ଶେଷ ପଞ୍ଜୀତ ଗାଇପାରିବି ? ହୁଏତ ସେତେବେଳେ ତୁମ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ରହିଥିବି । ଯେଉଁ ପୁର ଆସିଯାଏଁ ଗୀତ ହୋଇନ ଯେ ଗୁଣିଣୀ ଅଛି କଣ ବାଜବ ? ପ୍ରେମର ବ୍ୟଥା ସନ୍ଧ୍ୟା ଗଗନକୁ କଣ ଗୁଲୁଯିବ ?

ଯେଉଁ ପୁର ଅନରାଦି ଆପଣା ଗୁଣ ସାଧୁଛୁ ଏ ଜୀବନରେ ଭାହା ଯଦି ସମାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତା ! ଏ ଜନ୍ମର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ତଥା ସ୍ଥାନସ୍ଥ ବନର ଜମଲକୁ, ବିଶ୍ୱ ଗାନର ଧାରରେ ମୁଁ ଯଦି ସାଗର ଆଡ଼କୁ ବୁହାଇ ଦିଅନ୍ତି !

ଚିରଜନମେର ବେଦନା,
ଓହେ ଚିର ଜୀବନେର ସାଧନା,

ତୋମାର ଆଗୁନ ଉଠୁକ ହେ ଜ୍ୱଳେ,
କୃପା କରିୟୋ ନା ଦୁର୍ବଳ ବଳେ
ଯତ ତାପ ପାଇ ସହିବାରେ ତାଇ—
ପୁଡ଼େ ହୋନି ଛାଇ ବାସନା ।

ଅମୋଘ ଯେ ତାକ ସେଇ ତାକ ଦାଓ,
ଆର ଦେରି କେନ ମିଛେ ।
ଯା ଆଛେ ବାଧନ ବନ୍ଧ ଜଡ଼ାୟେ
ଛିତେ ପଡ଼େ ଯାକ ପିଛେ ।

ଗରଜି ଗରଜି ଶିଂଖ ତୋମାର
ବାଜିୟା ବାଜିୟା ଉଠୁକ ଏବାର,
ଗର୍ବ ଗୁଟିୟା ନିଦ୍ରା ଛୁଟିୟା
ଜାଗୁକ ତାବ୍ର ଚେତନା ।

କଲିକଟା

୨୭ ଜେଞ୍ଚୁ ୧୩୧୭

ଚିର ଜୀବନର ବେଦନା ମୋର ଚିର ଜୀବନର ସାଧନା । ଚୁମ୍ବର ଅନ୍ନି
ମୋ ଭିତରେ ପ୍ରକୃତିତ ହୋଇଉଠୁ । ଦୁର୍ବଳ ବୋଲି ମୋତେ କୃପା କରନା ।
ଯେତେ ତାପ ସବୁ ସହିବାକୁ ଚାହେଁ । ମୋର ସକଳ ବାସନାପୋଡ଼ି ପାରିଣହେଉ ।
ଅଥବା ବିଳମ୍ବନକରି ଅମୋଘ ତାକରେ ମୋତେ ଡାକଦିଅ । ଯାହା ବନ୍ଦନ
ଅଛି ଛୁଟୁ ପଛରେ ପଡ଼ିରହୁ । ତମର ଶିଂଖ ଏଥର ଗର୍ଜି ବାଜିଉଠୁ । ମୋର ଗର୍ବ
ଭଙ୍ଗି, ନିଦ୍ରା ଗୁଡ଼ି ଗଦ୍ର ଚେତନା ଜାଗ୍ରତ ହେଉ ।

ତୁମି ଯଶନ ଗାନ ଗାହିତେ ବଲ୍ଲ’
 ଗର୍ବ ଆମାର ଭରେ ଓଠେ ବୁକେ,
 ଦୁଇ ଆଖି ମୋର କରେ ଛଲଛଲ
 ନିମେଷହୀନ ରେଷେ ତୋମାର ମୁଖେ ।

କଠିନ କଟୁ ଯା ଆଛେ ମୋର ପ୍ରାଣେ
 ଗଳିତେ ଗୁଣ୍ଡ ଅମୃତମୟ ଗାନେ,
 ସବ ସାଧନା ଆରାଧନା ମମ
 ଭଡ଼ିତେ ଗୁଣ୍ଡ ପାଖୁର ମତୋ ସୁଖେ ।

ତୁମ୍ଭ ତୁମି ଆମାର ଗୀତଗୁଣେ,
 ଭଲେ ଲଗେ ତୋମାର ଭଲେ ଲଗେ—
 ଜାନି ଆମି ଏଇ ଗାନେରଇ ବଲେ
 ବସି ଗିୟେ ତୋମାରି ସମ୍ମୁଖେ ।
 ମନ ଦିୟେ ଯା’ର ନାଗାଲ ନାହିଁ ପାଇ
 ଗାନ ଦିୟେ ସେଇ ଚରଣ ଛୁୟେଁ ଯାଇ,
 ସୁରେର ଘୋରେ ଆପନାକେ ଯାଇ ଭୁଲେ
 ବନ୍ଧୁ ବ’ଲେ ଡାକି ମୋର ପ୍ରଭୁକେ ।

୨୭ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ୧୩୧୭

ତୁମେ ମୋତେ ଯେତେବେଳେ ଗୀତ ଗାଇବାକୁ କୁହ ମୋ ବୁକୁ ଗର୍ବରେ
 ଫୁଲିଉଠେ । ମୋର ଦୁଇ ଆଖି ଛଲଛଲ କରିଉଠେ—ନିଷ୍ଠୁର ନୟନରେ ମୁଁ ତୁମ
 ମୁଖକୁ ଚାହିଁ ରହେ । ମୋ ପ୍ରାଣରେ କହୁ ଓ କଠିଣ ଯାହା ଅଛି, ଅମୃତମୟ
 ଗୀତରେ ତାହା ତରଳିବାକୁ ଚାହେଁ । ମୋର ସକଳ ସାଧନା, ଆରାଧନା ସହଜରେ
 ପକ୍ଷୀପରି ଉଡ଼ି ଯିବାକୁ ଚାହେଁ ।

ମୋ ଗୀତରେ ତୁମେ ଢୁପ୍ତ । ଜାଣେ, ଏ ଗୀତ ବଳରେ ମୁଁ ତୁମ ସମ୍ମୁଖରେ
 ବସେ । ଯାହାର ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ମନ ଅର୍ପଣ କରି ଫୁଲ ପାଏ ନାହିଁ, ତାହାର ଚରଣ
 ଗୀତ ବଳରେ ଛୁଇଁ ପାରେ । ସୁର ବଳରେ ଆପଣାକୁ ଭୁଲି ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ବି ବନ୍ଧୁ
 ବୋଲି ଡାକେ ।

- ଧାୟ ଯେନ ମୋର ସକଳ ଉଲ୍ଲେବାସୀ
 ପ୍ରଭୁ, ତୋମାର ପାନେ, ତୋମାର ପାନେ, ତୋମାର ପାନେ ।
 ଧାୟ ଯେନ ମୋର ସକଳ ଗଭୀର ଆଶା
 ପ୍ରଭୁ, ତୋମାର କାନେ, ତୋମାର କାନେ, ତୋମାର କାନେ ।
 ଚିତ୍ତ ମମ ଯଜ୍ଞନ ଯେଥାୟ ଆକେ
 ସାହା ଯେନ ଦେୟ ସେ ତୋମାର ଡାକେ,
 ଯତ ବାଧା ସବ ଟୁଟେ ଧାୟ ଯେନ
 ପ୍ରଭୁ, ତୋମାର ଟାନେ, ତୋମାର ଟାନେ, ତୋମାର ଟାନେ ।
 ବାହିରେର ଏଇ ଭିକ୍ଷାଭର ଆଲି
 ଏବାର ଯେନ ନିଃଶେଷେ ହୟ ଖାଲି—
 ଅନ୍ତର ମୋର ଗୋପନେ ଧାୟ ଭରେ
 ପ୍ରଭୁ, ତୋମାର ଦାନେ, ତୋମାର ଦାନେ, ତୋମାର ଦାନେ ।
 ହେ ବନ୍ଧୁ ମୋର, ହେ ଅନ୍ତରତର
 ଏ ଜୀବନେ ଯା-କିଛି ସୁନ୍ଦର
 ସକଳର ଆଜ ବେଳେ ଉଠୁକ ସୁରେ
 ପ୍ରଭୁ, ତୋମାର ଗାନେ, ତୋମାର ଗାନେ, ତୋମାର ଗାନେ ।

କଲିକତା

୨୮ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ୧୩୧୭

ପ୍ରଭୁ ! ମୋର ସମସ୍ତ ପ୍ରେମ ତୁମ ଆଡ଼କୁ ଯାଉ, ମୋର ସମସ୍ତ ଆଶା ତୁମ କର୍ପୁରୋତ୍ତର ହେଉ ।

ମୋ ମନ ଯେତେବେଳେ ଯେଉଁ ଆଉଁଶ କାହିଁକି ତୁମ ଡାକରେ ଜବାବ ଦେଉ । ତୁମ ଅକର୍ଷଣରେ ଯେତେ ବାଧା ସବୁ ଯେପରି ଛୁଣି ଯାଉ ।

ବାହ୍ୟ ଭିକ୍ଷାରେ ଭର୍ତ୍ତି ଏ ଆଲ ଯେପରି ନିଃଶେଷ ହୋଇ ଉଠିଯାଉ । ତୁମ ଦାନରେ ମୋ ଅନ୍ତର ଗୋପନରେ ଭରିଯାଉ ।

ହେ ବନ୍ଧୁ ମୋର, ହେ ଅନ୍ତରତର, ଏ ଜୀବନରେ ଯାହା କିଛି ସୁନ୍ଦର ଥେ ସବୁ କିଛି ଆଜ ତୁମ ଗୀତରେ ବାଜିଉଠୁ ।

ତାର ଦିନେର ବେଳ ଏସେଛିଲି
 ଆମାର ଘରେ—
 ବଳେଛିଲି, 'ଏକଟି ପାଶେ
 ରଜବ ପ'ଡ଼େ ।'
 ବଳେଛିଲି, 'ଦେବତା ସେବାୟ
 ଆମାର ହବ ତୋମାର ସହାୟ—
 ଯା-କିଛି ପାଇ ପ୍ରସାଦ ଲବ
 ପୂଜାର ପରେ' ।
 ଏମି କରେ ଦରିଦ୍ର ଶାଶୁ,
 ମଳିନ ବେଶେ
 ସଂକୋତେତେ ଏକଟି କୋଣେ
 ରଜଲ ଏସେ ।
 ଗତେ ଦେଖୁ ପ୍ରବଳ ହୟେ
 ପଶେ ଆମାର ଦେବାଳୟେ,
 ମଳିନ ହାତେ ପୂଜାର ବଳି
 ହରଣ କରେ ।

ବିଳାସପୁର

୨୯ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ୧୩୧୭

ଥରେ ଦିନବେଳା ସେ' ମୋ ଘରକୁ ଆସିଥିଲେ । କହୁଥିଲେ, ଘରର
 ଗୋଟିଏ କୋଣରେ ପଡ଼ି ରହୁବ । ଦେବତା ସେବାରେ ତୁମକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ଓ
 ପୂଜା ପଠର ପ୍ରସାଦ ପାଇ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ରହୁବ ।

ଏପରି ସେ ଦରିଦ୍ର, ମଳିନ, ଦାନ ବେଶରେ ସଂକୋତେ ଗୋଟିଏକୋଣରେ
 ପଡ଼ି ରହୁଲ । ରାତରେ ଦେଖିଲି, ବ୍ରତାସରେ ସେ ମୋ ଦେବାଳୟରେ ପଶି ପୂଜା
 କୈବେଦ୍ୟ ହରଣ କରୁଛି ।

ତାର ତୋମାର ନାମେ ବାଟେର ମାଝେ
 ମାସୁଲ ଲୟ ଯେ ଧରି,
 ଦେଖୁ ଶେଷେ ଘାଟେ ଏସେ
 ନାଇକୋ ପାରେର କଢ଼ି ।
 ତାର ତୋମାର କାଳେର ଲନେ
 ନାଶ କରେ ଗୋ ଧନେ ପ୍ରାଣେ,
 ସାମାନ୍ୟ ଯା ଆଛେ ଆମାର
 ଲୟ ତା ଅପହରି ।
 ଆଜକେ ଆମି ତିନେହିଁ ସେଇ
 ଛଦ୍ମବେଶୀ-ଦଲେ,
 ତାରଓ ଆମାୟ ତିନେଛେ ହାୟ
 ଶକ୍ତି ବିହୀନ ବ'ଲେ ।
 ଗୋପନ ମୂର୍ତ୍ତି ଛେଡ଼େଛେ ତାଇ,
 ଲଜାଶରମ ଆର କିଛି ନାଇ,
 ଦାଁଡ଼ିୟେଛେ ଆଜ ମାଆ ତୁଲେ
 ପଥ ଅବରୋଧ କରି ।

ବୋଲପୁର

୨୯ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ୧୩୧୭

ସେମାନେ ବାଟରେ ଭୁମ ନାମରେ ମାସୁଲ ଆଦାୟ କରନ୍ତି, ଶେଷରେ
 ଘାଟକୁ ଆସି ଦେଖି ପାରିହେବାପାଇଁ କରୁଥିଲେ । ଭୁମ କାମ ନାଁରେ ସେମାନେ
 ଧନେ ପ୍ରାଣେ ନାଶ କରନ୍ତି, ସାମାନ୍ୟ ଯାହା ଅଳ୍ପ ଜାହାକୁ ଅପହରଣ କରି ନିଅନ୍ତି ।
 ସେଇ ଛଦ୍ମବେଶୀ ଦଳକୁ ଆଜି ମୁଁ ଚିହ୍ନିଛି । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ମୋତେ
 ଶକ୍ତି ବିହୀନ ବୋଲି ଚିହ୍ନିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ଆଉ କିଛି ଲଜ୍ୟା ସରମ ଗୋପନତା
 ଛାଡ଼ି, ସେମାନେ ଆଜି ମଥାଟେକି ପଥ ଅବରୋଧ କରି ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି ।

ଏଇ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାରତେ ଜାଗେ ଆମାର ପ୍ରାଣ,
 ପାଶେ ତୋମାର ହବେ କି ଆଜ ସ୍ଥାନ-
 ଦେଖତେ ପାବ ଅପୂର୍ବ ସେଇ ମୁଖ,
 ରଜବେ ତେୟେ ହୃଦୟ ଉସ୍ତୁକ,
 ବାରେ ବାରେ ଚରଣ ଘିରେ ଘିରେ
 ଫିରବେ ଆମାର ଅଶ୍ରୁଭର ଗାନ ?
 ସାହସ କରେ ତୋମାର ପଦମୂଳେ
 ଆପନାରେ ଆଜ ଧରି ନାହିଁ ଯେ ତୁଲେ,
 ପଡ଼େ ଆଜି ମାଟିତେ ମୁଖ ରେଖେ
 ଫିରିଯେ ପାଛେ ଦାଓ ଏ ଆମାର ଦାନ ।
 ଆପନି ଯଦି ଆମାର ହାତେ ଧରେ
 କାଛେ ଏସେ ଉଠତେ ବଳ' ମୋରେ
 ତବେ ପ୍ରାଣେର ଅସୀମ ଦରିଦ୍ରତା
 ଏଇ ନିମେଷେଇ ହବେ ଅବସାନ ।

ବିବିଳପୁର

୨୯ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ୧୩୧୭

ଏଇ ଜୋଷା ରାତିରେ ମୋର ପ୍ରାଣ ଜାଗ୍ରତ, ପାଖରେ ତୁମର ଆଜି ସ୍ଥାନ
 ପାଇବ କି ? ସେଇ ଅପୂର୍ବ ମୁଖ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବ, ଉସ୍ତୁକ ହୃଦୟ ଚାହିଁ
 ରହିବ । ଚରଣକୁ ଘେରି ଘେରି ବାରମ୍ବାର ମୋର ଅଶ୍ରୁଭର ଗାନ ଗୁଡ଼ାଇଦେବ ?
 ସାହସ କରି ଆଜି ତୁମ ପଦ ମୂଳରେ ନିଜକୁ ଭୋଲି ଧରିନାହିଁ, ମାଟିରେ
 ମୁହଁ ରଖି ପଡ଼ି ଅଛି, କାଳେ ମୋର ଏ ଦାନ ତମେ ଫେରାଇ ଦେବ ।
 ନିଜେ ଯଦି ମୋର ହାତ ଧରି ପାଖକୁ ଆସି ଉଠିବାକୁ କୁହ, ତାହେଲେ
 ପ୍ରାଣର ଅସୀମ ଦରିଦ୍ରତାର ଏଇ ନିମିଷେଇ ଅବସାନ ହେବ ।

୮୩

କଥା ଛିଲ ଏକ-ତରୀତେ କେବଳ ତୁମି ଆମି
 ଯାବ ଅକାରଣେ ଭେସେ କେବଳ ଭେସେ,
 ତ୍ରୁତୁବନେ ଜାନବେ ନା କେଉ ଆମର ତୀର୍ଥଗାମୀ
 କୋଥାୟ ଯେତେଛି କୋନ୍ ଦେଶେ ସେ କୋନ୍ ଦେଶେ ।
 କୁଲହାର ସେଇ ସମୁଦ୍ର-ମାଝଖାନେ
 ଶୋନାବ ଗାନ ଏକଲ ତୋମାର କାନେ,
 ତେଉଝେର ମତନ ଭଷା-ବ୍ୟାଧନ-ହାର
 ଆମାର ସେଇ ଗର୍ଗଣୀ ଶୁନବେ ନୀରବ ହସେସେ ।
 ଆଜଓ ସମୟ ହୟ ନି କି ତାର, କାଜ କି ଆଛେ ବାକି ।
 ଓଗୋ ଓଇ-ଯେ ସନ୍ଧ୍ୟା ନାମେ ସାଗର ତୀରେ ।
 ମଲିନ ଆଲେୟ ପାଖା ମେଲେ ସିନ୍ଧୁପାରେର ପାଖୁ
 ଆପନ କୁଲୟ-ମାଝେ ସବାଇ ଏଇ ଫିରେ ।
 କଖନ ତୁମି ଆସବେ ଘାଟେର 'ପରେ
 ବ୍ୟାଧନଟୁକୁ କେଟେ ଦେବାର ତରେ ।
 ଅସ୍ତରବିର ଶେଷ ଆଲେଟିର ମତୋ
 ତରୀ ନିଶୀଥ-ମାଝେ ଯାବେ ନିରୁଦେଶେ ।

ବୋଲପୁର

୩୦ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ୧୩୧୭

କଥାଥିଲା ଏକ ଭଗ୍ନରେ କେବଳ ତୁମେ ଓ ମୁଁ ଅକାରଣ କେବଳ ଭାସି-
 ଯିବା । ଯି ଭୁବନରେ କେତେ ଜାଣିବେ ନାହିଁ ଯେ ତୀର୍ଥଗାମୀ ଆମେ କେଉଁ
 ଦେଶକୁ ଯାଉଛୁ । କୁଲହାର ସେଇ ସମୁଦ୍ର ମଝିରେ ଏକା ତୁମର କାନରେ
 ଗୀତ ଶୁଣାଇବ । ଦେଉଝେର ଭଷା-ବ୍ୟାଧନ-ହାର ମୋର ସେଇ ଗର୍ଗଣୀ ତୁମ
 ସହାୟ ନରବରେ ଶୁଣିବ ।

ଅଳବ କଣ ସେ ସମୟ ହୋଇନି, କି କାମ ବାକି ଅଛି ? ଅଗୋ,
 ଏଇଯେ ସାଗର ଗରରେ ସନ୍ଧ୍ୟା ନଇଁ ଆସୁଛି । ସିନ୍ଧୁପାରେ ପକ୍ଷୀ ମଳିନ
 ଆଲେକରେ ପକ୍ଷ ମେଲୁଛି, ଅପଣା କୁଳାସୁକୁ ସମସ୍ତେ ଫେରିଲେ । ତୁମେ
 କେତେବେଳେ ଘାଟକୁ ଆସିବ, ବନ୍ଧନ ଟିକକ କାଟିଦେବାପାଇଁ । ଅସ୍ତରବିର
 ଶେଷ ଆଲେକଟି ପର ମଝି ରାତିରେ ତରୀ ନିରୁଦେଶେ ଭାସିଯିବ ।

ଆମାର ଏକଲ ଘରେର ଆଡ଼ାଲ ଭେଙ୍ଗେ
 ବିଶାଳ ଭବେ
 ପ୍ରାଣେର ରଥେ ବାହିର ହତେ
 ପାରବ କବେ ।
 ପ୍ରବଳ ପ୍ରେମେ ସବାର ମାଝେ
 ଫିରବ ଧେୟେ ସକଳ କାଜେ,
 ହାତେର ପଥେ ତୋମାର ସାଥେ
 ମିଳନ ହବେ ।
 ପ୍ରାଣେର ରଥେ ବାହିର ହତେ
 ପାରବ କବେ ।

ନିଖୁଲ ଆଶା—ଆକାଞ୍ଚକ୍ଷା-ମୟ
 ଦୁଃଖେ ସୁଖେ,
 ଝାଁପ ଦିୟେ ତାର ତରଙ୍ଗପାତ
 ଧରବ ବୁକେ ।
 ମନ୍ଦ-ଭଲେର ଆଦାତ-ବେଗେ
 ତୋମାର ବୁକେ ଉଠବ ଜେଗେ,
 ଶୁନବ ବାଣୀ ବିଶ୍ୱ ଜନେର
 କଲରବେ ।
 ପ୍ରାଣେର ରଥେ ବାହିର ହତେ
 ପାରବ କବେ ।

ମୋର ଏକାକୀ ଘରର ଆଡୁଆଳ ଭାଙ୍ଗି ଏଇ ବିଶାଳ ଭବରେ ପ୍ରାଣର ରଥରେ କେବେ ବାହାରି ପାରିବି । ପ୍ରବଳ ପ୍ରେମରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସବୁକାମରେ ଧାଇଁ ଚୁଲିବି । ହାଟର ପଥରେ ତୁମ ସହ ମିଳନ ହବ, କେବେ ପ୍ରାଣର ରଥରେ ବାହାରି ପାରିବି ?

ଆଶା-ଆକାଂକ୍ଷାମୟ ନିଖିଳର ସୁଖ-ଦୁଃଖ ମଧ୍ୟକୁ ଡେଇଁପଡ଼ି ତାର ତାରଙ୍ଗ-ପାତକୁ ଗୁଡରେ ବନ୍ଦନ କରିବି । ଭଲ-ମନ୍ଦର ଆଘାତ ବେଗରେ ତୁମ ଚୁକ୍କରେ ଜାଗି ଉଠିବି, ବିଶ୍ୱଜନର କଲରବରେ ତୁମର ବାଣୀ ଶୁଣିବି । କେବେ ପ୍ରାଣର ରଥରେ ବାହାରି ପାରିବି ?

ଏକା ଆମି ଫିରବ ନା ଆର

ଏମନ କରେ—

ନିଜେର ମନେ କୋଣେ କୋଣେ

ମୋହେର ଘୋରେ ।

ତୋମାୟ

ଏକଲ ବାହୁର ବାଁଧନ ଦିୟେ

ଛୋଟୋ କରେ ଘିରତେ ଗିୟେ

ଆପନାକେ ଯେ ବାଁଧୁ କେବଲ

ଆପନ ତୋରେ ।

ଯଜନ ଆମି ପାବ ତୋମାୟ

ନିଖିଲ-ମାଝେ

ସେଇ ଖନେ ହୃଦୟେ ପାବ

ହୃଦୟଗଜେ ।

ଏଇ

ଚିତ ଆମାର ବୃନ୍ତ କେବଲ,

ତାରି 'ପରେ ବିଶ୍ୱକମଳ—

ତାରି 'ପରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରକାଶ

ଦେଖାଓ ମୋରେ ।

୨ ଆଷାଢ଼ ୧୩୧୭

ଏମିତି ଭାବରେ ନିଜ ମନର କୋଣେ କୋଣେ ମୋହାଛନ୍ନ ହୋଇ ଏକା ଆଉ ଘୂରି ବୁଲିବ ନାହିଁ । ତୁମକୁ ଛୋଟଭାବ ବାହୁର ବନ୍ଧନ ଦେଇ ଏକାକୀ ଘେରି ନେବାକୁ ଯାଇ ଆପଣକୁହିଁ ଆପଣା ଡୋରରେ କେବଳ ବାନ୍ଧୁଛୁ ।

ଯେତେବଳେ ତୁମକୁ ନିଖିଳ ମଧ୍ୟରେ ପାଇବି, ସେଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ହୃଦୟରେ ହୃଦୟଗଜକୁ ପାଇବି । ଏଇ ଚିତ୍ତ ମୋର କେବଳ ବୃନ୍ତଟିଏ, ତାରି ଉପରେ ବିଶ୍ୱକମଳର ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରକାଶ ତୁମର ଦେଖାଅ ।

୮୭

ଆମାରେ ଯଦି ଜାଗାଲେ ଆଜି, ନାଥ,
ଫିରେ ନା ତବେ ଫିରେ ନା, କରେ
କରୁଣ ଆଁଖୁପାତ ।

ନିବିଡ଼ ବନଶାଖାର 'ପରେ
ଆଷାଢ଼-ମେଘେ ବୃଷ୍ଟି ଝରେ,
ବାଦଲ ଭର ଆଲସ ଭରେ
ଘୁମାୟେ ଆଛେ ରତ ।
ଫିରେ ନା ତୁମି ଫିରେ ନା, କରେ
କରୁଣ ଆଁଖୁପାତ ।

ବିରମହାନ ବିକୁଳିୟାତେ
ନିଦ୍ରାହାର ପ୍ରାଣ
ବରଷା ଜଳ ଧାରର ସାଥେ
ଗାହିତେ ଶୁଦ୍ଧେ ଗାନ ।

ହୃଦୟ ମୋର ଶ୍ରେଷ୍ଠେର ଜଳେ
ବାହିର ହଲ ତିମିରତଳେ;
ଆକାଶ ଖୋଜେ ବ୍ୟାକୁଳ ବଳେ
ବାଡ଼ାୟେ ଦୁଇ ହାତ ।
ଫିରେ ନା ତୁମି ଫିରେ ନା, କରେ
କରୁଣ ଆଁଖୁପାତ ।

୩ ଆଷାଢ଼ ୧୩୧୭

ହେ ନାଥ, ଯଦି ମୋତେ ଜାଗ୍ରତ କଲ, ତେବେ ଫେରିଯାଅନାହିଁ, କରୁଣ ଦୃଷ୍ଟି ପାତ କର । ନିବିଡ଼ ବନଶାଖା ଉପରେ ଆଶାତ ମେଘର ବୃଷ୍ଟି ଝରୁଛି, ବାଦଲଭର ରାତି ଅଳସରେ ଶୋଇଯାଇଛି । ତୁମେ ଫେରନାହିଁ, କରୁଣ ଦୃଷ୍ଟି-ପାତ କର ।

ବିରାମସ୍ଥାନ ବିଜୁଳିପାତରେ ମୋର ନିଦ୍ରାହରା ପ୍ରାଣ ବରଷାଧାର ସହ ଗୀତ-ଗାଇବାକୁ ଚାହେଁ ।

ହୃଦୟ ମୋର ସାଗ୍ରୁ ନୟନରେ ତମିରତଳେ ବହାରିଛି, ବ୍ୟକ୍ତିଗତବେଦି'ହାତ ବଢାଇ ଆକାଶ ଖୋଜୁଛି, ତୁମେ ଫେରିଯାଅନାହିଁ କରୁଣ ନୟନପାତ କର ।

ଛିନି କ'ରେ ଲଓ ହେ ମୋରେ
 ଆର ବିଲମ୍ବ ନୟ ।
 ଧୁଲ୍ଲୟ ପାଛେ ଝରେ ପଡ଼ି
 ଏଇ ଜାଗେ ମୋର ଭୟ ।
 ଏ ଫୁଲ ତୋମାର ମାଲର ମାଝେ
 ଠାଉ ପାବେ କି ଜାନି ନା ଯେ,
 ତବୁ ତୋମାର ଆଘାତଟି ତାର
 ଭଗ୍ୟେ ଯେନ ରୟ ।
 ଛିନି କରେ, ଛିନି କରେ,
 ଆର ବିଲମ୍ବ ନୟ ।

କଖନ୍ ଯେ ଦିନ ଫୁରିୟେ ଯାବେ—
 ଆସବେ ଆଁଧାର କ'ରେ,
 କଖନ୍ ତୋମାର ପୂଜାର ବେଲ
 କାଟବେ ଅଗୋତରେ ।
 ଯେତୁକୁ ଏର ରଙ୍ଗ ଧରେଛେ,
 ଗନ୍ଧେ ସୁଧାୟ ବୁକ ଭରେଛେ,
 ତୋମାର ସେବାୟ ଲଓ ସେତୁକୁ
 ଆକତେ ସୁସମୟ ।
 ଛିନି କରେ, ଛିନି କରେ
 ଆର ବିଲମ୍ବ ନୟ ।

ଆଉ ବିଳମ୍ବ କରନା, ମୋତେ ଛୁନ୍ନ କରିନିଅ, ଧୂଳିରେ କାଳେ ଝରିପଡ଼ିବ,
ମୋର ଏଇ ଭୟ ହେଉଛି । ଏ ଫୁଲ ତୁମ ମାଳା ମଝିରେ ସ୍ଥାନ ପାଇବକିନା ମୁଁ
ଯେ ଜାଣେନା, ତଥାପି ତୁମର ଆସାତଟି ଯେପରି ତାର ଭାଗ୍ୟରେ ଘଟେ ।

କେବେ ଯେ ଦିନ ଶେଷ ହୋଇଯିବ, ଅନ୍ଧାର ହୋଇ ଆସିବ, ତୁମର ପୁଜା
ବେଳା କେତେବେଳେ ଅଗୋଚରରେ କଟିଯିବ । ଯେତକି ଟିକିଏ ରଙ୍ଗ ଲାଗିଛି,
ଗନ୍ଧସୁଧାରେ ଦୃଢ଼ୟୁ ଭରିଛି, ସେଇ ଟିକିକୁ ସମୟ ଆଉଁଆରି ତୁମ ସେବାପାଇଁ
ନିଅ । ବିଳମ୍ବ ନକରି ମୋତେ ଛୁନ୍ନ କର ।

ଗୁଲ ଗୋ ଆମି ତୋମାରେ ଗୁଲ,

ତୋମାୟ ଆମି ଗୁଲ—

ଏଇ କଥାଟି ସଦାକ ମନେ

ବଲ୍ଲତେ ଯେନ ପାଇ ।

ଆର ଯା-କିଛି ବାସନାତେ

ଘୁରେ ବେଡ଼ାଇ ଦିନେ ଗତେ

ମିଥ୍ୟା ସେ-ସବ ମିଥ୍ୟା, ଓଗୋ,

ତୋମାୟ ଆମି ଗୁଲ ।

ରତ୍ନ ଯେମନ ଲୁକିଲେ ଗଣେ

ଆଲେର ପ୍ରାର୍ଥନାକ,

ତେମନି ଗଭୀର ମୋହେର ମାଝେ

ତୋମାୟ ଆମି ତାଇ ।

ଶାନ୍ତିରେ ଝଡ଼ ଯଖନ ହାନେ

ଶାନ୍ତି ତବୁ ଗୁଲ ସେ ପ୍ରାଣେ,

ତେମନି ତୋମାୟ ଆଘାତ କରି

ତବୁ ତୋମାୟ ଗୁଲ

୩ ଆଷାଢ଼ ୧୩୧୭

ମୁଁ ତୁମକୁହି ଗୁହେଁ— ଏଇ କଥାଟି ଯେପରି ସବୁବେଳେ ମନ ଭିତରେ କହିପାରେ । ଦିନରାତି ଆଉ ଯେଉଁ ସବୁ ବାସନାରେ ଘୁରିବୁଲେ, ସେସବୁ ମିଥ୍ୟା, କେବଳ ତୁମକୁ ମୁଁ ଗୁହେଁ ।

ରାତି ଯେପରି ଆଲୋକର ପ୍ରାର୍ଥନାକୁ ଲୁକ୍କାୟିତ କରି ରଖେ, ସେଇପରି ମୋରି ମଧ୍ୟରେ ତୁମକୁ ମୁଁ ଗୁହେଁ । ଝଡ଼ ଯେପରି ଶାନ୍ତିକୁ ହତ୍ୟାକରେ, ତଥାପି ଶାନ୍ତିକୁହି ପ୍ରାଣରେ କାମନା କରେ, ସେଇପରି ମୁଁ ତୁମକୁ ଆଘାତ କରିଥିବା ତୁମକୁହି ଗୁହେଁ ।

ଆମାର ଏ ପ୍ରେମ ନୟ ତୋ ଭାବୁ,
 ନୟ ତୋ ହୀନବଳ—
 ଶୁଧୁ କି ଏ ବ୍ୟାକୁଳ ହୃଦେ
 ଫେଲବେ ଅଶ୍ରୁଜଳ ।
 ମନ୍ଦମଧୁର ସୁଖେ ଶୋଭୟ
 ପ୍ରେମକେ କେନ ଘୁମେ ତୋବାୟ ।
 ତୋମାର ସାଥେ ଜାଗତେ ସେ ଗୁୟ
 ଆନନ୍ଦେ ପାଗଲ ।
 ନାଚ' ଯଶନ ଭୀଷଣ ସାଜେ
 ତୀବ୍ର ତାଲେର ଆଘାତ ବାଜେ,
 ପାଲୟ ଡାସେ ପାଲୟ ଲଜେ
 ସନ୍ଦେହ ଦୃଷ୍ଟିଲ ।
 ସେଇ ପ୍ରତୀକ ମନୋହରେ
 ପ୍ରେମ ଯେନ ମୋର ବରଣ କରେ,
 କ୍ଷୁଦ୍ର ଆଶାର ଶର୍ମ ତାହାର
 ଦିକ ସେ ରସାତଳ ।

୪ ଆଷାଢ଼ ୧୩୧୭

ମୋର ଏ ପ୍ରେମତ ଶ୍ରବୁ, ଦୁଃଖ ନୁହେଁ, କାହିଁକି କେବଳ ବ୍ୟାକୁଳ
 ଅଶ୍ରୁଜଳକୁହାଇବ ? ମନ୍ଦମଧୁର ସୁଖ ଶୋଭ ଏ ପ୍ରେମକୁ କାହିଁକି ନିଦ୍ରାମଗ୍ନ କରି-
 ଦିଏ ? ଭୁମ ସହ ସେ ଆନନ୍ଦରେ ପାଗଲ ହୋଇ ଜାଗିବାକୁ ଚାହେଁ ।

ଯେତେବେଳେ ଶ୍ରୀପଣ ସାଜରେ ଡାକ୍ର ତାଳର ଆଘାତରେ ଭୁମେ ନାଚ,
 ସେତେବେଳେ ସେ ସନ୍ଦେହ ବିହୀନ ହୋଇ ସାସରେ, ଲଜ୍ୟରେ ପଳାଏ । ସେଇ
 ପ୍ରତୀକ ମନୋହରକୁ ମୋର ପ୍ରେମ ଯେପରି ବରଣ କରୁ, ତାର କ୍ଷୁଦ୍ର ଆଶାର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ
 ଯେପରି ରସାତଳକୁ ଠେଲିଦେଉ ।

ଆରେ ଆଗାତ ସଇବେ ଆମାର,

ସଇବେ ଆମାରେ—

ଆରେ କଠିନ ସୁରେ ଜୀବନ—

ତାରେ ଝଙ୍କାରେ ।

ଯେ ରାଗଜାଗାଓ ଆମାର ପ୍ରାଣେ

ବାଜେ ନି ତା ତରମ ତାନେ,

ନିଠୁର ମୂର୍ଦ୍ଧନାୟ ସେ ଗାନେ

ମୂର୍ତ୍ତି ସଞ୍ଚାରେ ।

ଲଗେ ନା ଖେଳ କେବଳ ଯେନ

କୋମଳ କରୁଣା,

ମୃଦୁ ସୁରେର ଖେଳୟ ଏ ପ୍ରାଣ

ବ୍ୟର୍ଥ କୋରେ ନା ।

ଜ୍ଞଳେ ଉଠୁକ ସକଳ ହୁତାଣ,

ଗର୍ଜି ଉଠୁକ ସକଳ ବାତାସ,

ଜାଗିୟେ ଦିୟେ ସକଳ ଆକାଶ

ପୂର୍ଣ୍ଣତା ବିସ୍ତାରେ ।

୪ ଆଷାଢ଼ ୧୩୧୭

ମୋର ଜୀବନ ତାରକୁ ଆଉରି କଠିନ ସୁରେ ଝଙ୍କୁତ କର,
ଆଉରି ଆଗାତ ସହିବ ସେ । ମୋର ପ୍ରାଣରେ ଯେଉଁ ରାଗ ଜଗାଅ ତାହା ତରମ
ତାନରେ ବାଜିନାହିଁ, ନିଷ୍ଠୁର ମୂର୍ଦ୍ଧନା ଦ୍ଵାରା ସେ ଗୀତକୁ ପ୍ରମୁର୍ତ୍ତି କର ।

କେବଳ କୋମଳ କରୁଣାରେ ମୃଦୁ ସୁରେର ଖେଳାରେ ଏ ପ୍ରାଣକୁ ବ୍ୟର୍ଥ
କରନା । ସକଳ ହୁତାଣ ଜଳିଉଠୁ, ସକଳ ବାତାସ ଗର୍ଜିଉଠୁ, ସକଳ ଆକାଶକୁ
ଜଗାଇ ପୂର୍ଣ୍ଣତା ବିସ୍ତାର କର ।

ଏଇ କରେଇ ଭଲେ, ନିଠୁର

ଏଇ କରେଇ ଭଲେ ।

ଏମନି କରେ ହୃଦୟେ ମୋର

ତୀବ୍ର ଦହନ କ୍ୱାଲେ ।

ଆମାର ଏ ଧୂପ ନା ପୋଡ଼ାଲେ

ଗନ୍ଧ କିଛି ନାହିଁ ତାଲେ,

ଆମାର ଏ ଦୀପ ନା କ୍ୱାଲଲେ

ଦେୟ ନା କିଛି ଆଲେ ।

ଯଜ୍ଞନ ଆକେ ଅଚେତନେ

ଏ ଚିତ୍ତ ଆମାର

ଆତ୍ମାତ ସେ ଯେ ପରଶ ତବ

ସେଇ ତୋ ପୁରସ୍କାର ।

ଅନ୍ଧକାରେ ମୋହେ ଲଜେ

ଗ୍ରେଶେ ତୋମାୟ ଦେଖିନା ଯେ,

ବଜେ ତୋଲେ ଆଗୁନ କ'ରେ

ଆମାର ଯତ କାଲେ ।

୪ ଆଷାଢ଼ ୧୩୧୭

ହେ ନିଷ୍ଠୁର ଏହାହିଁ ଭଲ କଲ । ଏମିତି କରି ମୋର ହୃଦୟରେ ତୀବ୍ର
ଦହନ ଜାଳିଦିଅ । ଧୂପ ନ ପୋଡ଼ିଲେ କିଛି ଗନ୍ଧ ତାଲେନାହିଁ, ଦୀପ ନ ଜାଳିଲେ
କିଛି ଅଲୋକ ଦିଏନାହିଁ ।

ମୋର ଏ ଅଚେତନ ଚିତ୍ତରେ ତମର ସ୍ପର୍ଶାଦିତ — ମୋର ପୁରସ୍କାର ।
ଅନ୍ଧାରର, ମୋହ ଓ ଲଜରେ ମୁଁ ତୁମକୁ ଗୁଣ୍ଡୁଣ କରିନି । ମୋର କାଳିମାକୁ
ବଳାଗ୍ନିରେ ଦହନ କର ।

ଦେବତା ଜେନେ ଦୂରେ ରଇ ଦାଁଡ଼ାୟେ,

ଆପନ ଜେନେ ଆଦର କରି ନେ ।

ପିତା ବଲେ ପ୍ରଣାମ କରି ପାୟେ,

ବନ୍ଧୁ ବଲେ ଦୁ ହାତ ଧରି ନେ

ଆପନି ତୁମି ଅତି ସହଜ ପ୍ରେମେ

ଆମାର ହୟେ ଏଲେ ଯେଥାୟ ନେମେ

ସେଥାୟ ସୁଖେ ବୁଜେଇ ମଧ୍ୟେ ଧ'ରେ

ସଙ୍ଗୀ ବଲେ ତୋମାୟ ବରି ନେ ।

ଭଇ ତୁମି ଯେ ଭଇୟେଇ ମାଝେ ପ୍ରଭୁ,

ତାଦେଇ ପାନେ ତାକାଇ ନା ଯେ ତବୁ,

ଭଇୟେଇ ସାଥେ ଭଗ କରେ ମୋର ଧନ

ତୋମାର ମୁଠା କେନ ଭରି ନେ ।

ଛୁଟେ ଏସେ ସବାର ସୁଖେ ବୁଝେ

ଦାଁଡ଼ାଇ ନେ ତୋ ତୋମାରଇ ସମ୍ମୁଖେ

ସିପିୟେ ପ୍ରାଣ କ୍ଳାନ୍ତିବିହୀନ କାଜେ

ପ୍ରାଣ ସାଗରେ ଝାଁପିୟେ ପଡ଼ି ନେ ।

୫ ଆଷାଢ଼ ୧୩୧୭

ଦେବତା ଜାଣି ଦୂରରେ ଠିଆହୋଇ ରହେଁ, ନିଜର ଜାଣି ଆଦର କରେ-
ନାହିଁ । ପିତାବୋଲି ପ୍ରଣିପାତ କରେଁ, ବନ୍ଧୁ ମନେକରି ଦହାତ ଧରିନାହିଁ ।

ତୁମେ ନିଜେ ଅତି ସହଜ ପ୍ରେମରେ ମୋର ହୋଇ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଲ,
ମାତ୍ର ପୁଣିରେ ତୁମକୁ ଗ୍ରହରେ ଜାକି ସଙ୍ଗୀ ବୋଲି ବରଣ କରିନାହିଁ ।

ପ୍ରଭୁ, ଭାବନାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ତୁମେ ଭାବ, ତଥାପି ସେମାନଙ୍କ ଆତ୍ମକୁ
ଅନାଏନାହିଁ, ଭାବ ସହ ମୋର ଧନ ଭଗକରି ତୁମର ମୁଠାକୁ କାହିଁକିୟେ ଭରେ
ନାହିଁ ।

ସମସ୍ତଙ୍କ ପୁଣି ଦୁଃଖରେ ତୁମ ପାଖକୁ ଧାଇଁଆସି ଠିଆ ହୁଏନାହିଁ, କ୍ଳାନ୍ତ
ବିହୀନ କର୍ମରେ ପ୍ରାଣ ସମର୍ପଣ କରି ପ୍ରାଣ-ସାଗରକୁ ଡେଇଁପଡେନାହିଁ ।

ତୁମି ଯେ କାଜ କରଛ, ଆମାୟ

ସେଇ କାଜେ କି ଲଗାବେ ନା ।

କାଜେର ଦିନେ ଆମାୟ ତୁମି

ଆପନ ହାତେ ଜାଗାବେ ନା ?

ଭଲେମନ୍ଦ ଓଠାପଡ଼ାୟ

ବିଶ୍ୱଶାଲର ଭଙ୍ଗାଗଡ଼ାୟ

ତୋମାର ପାଶେ ଦାଁଡ଼ିୟେ ଯେନ ।

ତୋମାର ସାଥେ ହୟେ ଗୋ ତେନା ।

ଭେବେଛିଲେମ ବିଜନ ଛାୟାୟ

ନାଲ ଯେଖାନେ ଆନାଗୋନା

ସନ୍ଧ୍ୟାବେଲୟ ତୋମାୟ ଆମାୟ

ସେଥାୟ ହବେ ଜାନ୍ନାଶୋନା ।

ଅନ୍ଧକାରେ ଏକା ଏକା

ସେ ଦେଖା ଯେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖା,

ତାକୋ ତୋମାର ହାତେର ମାଝେ

ଚଲଛେ ସେଥାୟ ବେଗୁକେନା ।

୬ ଆଷାଢ଼ ୧୩୧୭

ତୁମେ ଯେଉଁ କାମ କରୁଛ, ମୋତେ ସେ କାମରେ ଲଗାଇବନାହିଁ ? କାମ-ବେଳେ ତୁମେ ମୋତେ ନିଜ ହାତରେ ଜାଗ୍ରତ କରିବ ନାହିଁ ? ବିଶ୍ୱର ଭଲମନ୍ଦ ଉଠାପଡ଼ା ଭଙ୍ଗା-ଗଡ଼ା ମଧ୍ୟରେ ତୁମ ପାଖରେ ଠିଆହୋଇ ତୁମକୁ ଜାଣିବାକୁ ମୁଁ ଚାହେଁ ।

ଭବିଷ୍ୟି ବିଜନ ରୁସ୍ତାରେ, ଯେଉଁଠି କାହାର ଯାତାୟାତ ନାହିଁ, ସେଠାରେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ତୁମର ମୋର ଚିହ୍ନାପରିଚୟ ହେବ । ଅନ୍ଧକାରରେ ଏକାଏକା ସେ ଦେଖାହେବ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବା ପରି । କିନ୍ତୁ ତୁମେ ହାଟମଟିକୁ ଡାକ, ଯେଉଁଠି ବିକାକିଶା ଲାଗିଛି !

ବିଶ୍ୱସାଥେ ଯୋଗେ ଯେଥାୟ ବିହାର’
ସେଇଖାନେ ଯୋଗ ତୋମାର ସାଥେ ଆମାଗେ ।

ନୟକୋ ବନେ ନୟ ବିଜନେ,
ନୟକୋ ଆମାର ଆପନ ମନେ,
ସବାର ଯେଥାୟ ଆପନ ତୁମି, ହେ ପ୍ରିୟ,
ସେଥାୟ ଆପନ ଆମାଗେ ।

ସବାର ପାନେ ଯେଥାୟ ବାହୁ ପସାର’
ସେଇଖାନେତେଇ ପ୍ରେମ ଜାଗିବେ ଆମାଗେ ।

ଗୋପନେ ପ୍ରେମ ରୟ ନା ଘରେ,
ଆଲୋର ମତୋ ଛଡ଼ିୟେ ପଡ଼େ—
ସବାର ତୁମି ଆନନ୍ଦ ଧନ, ହେ ପ୍ରିୟ,
ଆନନ୍ଦ ସେଇ ଆମାଗେ ।

୭ ଆଶ୍ୱିନ ୧୩୧୭

ବିଶ୍ୱ ସହ ସଂଯୁକ୍ତହୋଇ ଯେଉଁଠି ତୁମେ ବିହାର କରୁଛ, ସେଇଠି ତୁମସହ
ମୋର ସଂଯୋଗ । ବନରେ କି ନିର୍ଜନରେ କି ନିଜ ମନରେ ନୁହଁ, ହେ ପ୍ରିୟ,
ଯେଉଁଠି ତୁମେ ସବୁର ପ୍ରିୟ, ସେଇଠି ତୁମେ ମୋର ମଧ୍ୟ ପ୍ରିୟ ।

ଯେଉଁଠି ସବୁର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତୁମେ ବାହୁ ପ୍ରସାରିତ କର, ସେଇଠାରେହିଁ
ମୋର ପ୍ରେମ ଜାଗ୍ରତ ହେବ । ପ୍ରେମ ଗୋପନରେ ଘରେ ନରହୁ ଆଲୋକପରି
ବିଛୁଡ଼ିପଡ଼େ; ତୁମେ ସବୁର ଆନନ୍ଦଧନ, ହେ ପ୍ରିୟ, ତାହାହିଁ ମୋର ଆନନ୍ଦ ।

ତାକୋ ତାକୋ ତାକୋ ଆମାରେ
ତୋମାର ସ୍ନିହ ଶୀତଲ ଗଭୀର
ପବିତ୍ର ଆଧାରେ ।

ତୁଛ ଦିନେର କ୍ଳାନ୍ତି ଗୁନି
ଦିତେଲେ ଜୀବନ ଧୁଲିତେ ଚାନ୍ତି
ସାରକ୍ଷଣେର ବାକ୍ୟମନେର
ସହସ୍ର ବିକାରେ ।

ମୁକ୍ତ କରେ ହେ ମୁକ୍ତ କରେ ଆମାରେ
ତୋମାର ନବିତ୍ ନୀରବ ଭଦାର
ଅନନ୍ତ ଆଧାରେ ।

ନୀରବ ଗନ୍ତେ ହାରାଇଯା ବାକ୍
ବାହିର ଆମାର ବାହିରେ ମିଶାକ
ଦେଖା ଦିକ ମମ ଅନ୍ତରତମ
ଅଖଣ୍ଡ ଆକାରେ ।

୭ ଆଷାଢ଼ ୧୩୧୭

ତୁମର ସ୍ନିହ, ଶୀତଲ, ଗଭୀର, ପବିତ୍ର ଅନ୍ଧକାର ଭିତରକୁ ମୋତେହାକ ।
ତୁଛ ଦିନର କ୍ଳାନ୍ତି ଓ ନ୍ଧାନି ସାରକ୍ଷଣେର ବାକ୍ୟ ଓ ମନର ସହସ୍ର ବିକାରରେ
ଜୀବନକୁ ଧୁଲିତ୍ରୟ କରାଉଛ ।

ତୁମର ନବିତ୍, ନୀରବ, ଅନନ୍ତ ଅନ୍ଧାରରେ ମୋତେ ମୁକ୍ତ କର । ନୀରବ
ରାତିରେ ବାକ୍ସର ହୋଇ ମୋର ବାହାର ମିଶୁ ବାହାରରେ, ଅଖଣ୍ଡ ଆକାରରେ
ମୋର ଅନ୍ତରତମ ଦେଖାଦେଉ ।

ଯେଥାୟ ତୋମାର ଲୁଟ ହତେଛେ ଲୁବନେ
 ସେଇଖାନେ ମୋର ଚିତ୍ତ ଯାବେ କେମନେ ।
 ସୋନାର ଘଟେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ତାର
 ନିଜେ ତୁଲେ ଆଲୋର ଧାର,
 ଅନନ୍ତ ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ିଲେ ପଡ଼େ ଗଗନେ ।
 ସେଇଖାନେ ମୋର ଚିତ୍ତ ଯାବେ କେମନେ ।

ଯେଥାୟ ତୁମି ବସ' ଦାନେର ଆସନେ
 ଚିତ୍ତ ଆମାର ସେଥାୟ ଯାବେ କେମନେ ।
 ନିତ୍ୟ ନୂତନ ରସେ ଜେଲେ
 ଆପନାକେ ଯେ ଦିଛ ମେଲେ,
 ସେଥା କି ତାକ ପଡ଼ବେ ନା ଗୋ ଜୀବନେ ।
 ସେଇଖାନେ ମୋର ଚିତ୍ତ ଯାବେ କେମନେ ।

୮ ଆଷାଢ଼ ୧୩୧୮

ବିଶ୍ୱକ୍ଷୁବନରେ ଯେଉଁ ଚୁମର ଲୁଟ ଦେଉଛୁ ସେଠାକୁ ମୋର ଚିତ୍ତ
 କପରି ଯିବ ? ଅକାଶରେ ଅନନ୍ତପ୍ରାଣ ବଢ଼ୁ ରିତ । ପୁନାର ଘଟରେ ସୂର୍ଯ୍ୟତାରା,
 ଆଲୋକର ଧାର ଭରି ନେଉଛନ୍ତି, ସେଠାକୁ ମୋର ଚିତ୍ତ କପରି ଯିବ ?

ତୁମେ ଯେଉଁ ଦାନର ଆସନରେ ବସିଛୁ ସେଠାକୁ ମୋର ଚିତ୍ତ ଯିବ
 କପରି । ନିତ୍ୟ ନୂତନ ରସ ଢାଳି ଅପଣାକୁ ଯେ ମେଲି ଦେଉଛୁ ସେଠାକୁ
 ଜୀବନରେ କଣ ମୋତେ ଡାକରୁ ଆସିବନାହିଁ, ସେଠାକୁ କପରି ମୋର ଚିତ୍ତ ଯିବ ?

ଫୁଲେର ମତନ ଆପନି ଫୁଟାଓ ଗାନ,
 ହେ ଆମାର ନାଥ, ଏଇ ତୋ ତୋମାର ଦାନ
 ଓଗୋ, ସେ ଫୁଲ ଦେଖିଆ ଆନନ୍ଦେ ଆମି ଭାସି
 ଆମାର ବଲିୟା ଉପହାର ଦିତେ ଆସି,
 ତୁମି ନିଜ ହାତେ ତାରେ ତୁଲେ ଲଓ ସ୍ନେହେ ହାସି—
 ଦୟା କରେ ପ୍ରଭୁ ଋଷି' ମୋର ଅଭିମାନ ।
 ତାର ପରେ ଯଦି ପୂଜାର ବେଲର ଶେଷେ
 ଏ ଗାନ ଝରିୟା ଧରର ଧୁଲୁୟ ମେଶେ
 ତବେ କିଛି ନାହିଁ—ତବ କରତଲପୁଟେ
 ଅଜସ୍ର ଧନ କତ ଲୁଟେ କତ ଚୁଟେ,
 ତାର ଆମାର ଜୀବନେ କ୍ଷଣକାଳତରେ ଫୁଟେ
 ଚିରକାଳତରେ ସାର୍ଥକ କରେ ପ୍ରାଣ ।

୯ ଆଷାଢ଼ ୧୩୧୭

ଫୁଲପରି ତୁମେ ଅପେ ଗୀତ ଫୁଟାଅ । ହେ ନାଥ, ଏହା ତୁମରହିଁ
 ଦାନ । ସେ ଫୁଲ ଦେଖି ଆନନ୍ଦରେ ଭାସି ମୋର ବୋଲି କହୁ ଉପହାର
 ଦେବାକୁ ଗଲେ ତୁମେ ସସ୍ନେହ ହାସି ନିଜ ହାତରେତାକୁ ଭେଳିନିଅ । ପ୍ରଭୁ, ତୁମେ
 ମୋର ଅଭିମାନକୁ ଦୟାକରି ରକ୍ଷାକର ।

ଏହାପରେ, ଯଦି ପୁଜାଳଗ୍ନ ଶେଷରେ ଏ ଗୀତ ଝରିପଡ଼ି ଧରର ଧୁଲିରେ
 ମିଶେ ତାହେଲେ କିଛି କ୍ଷତିନାହିଁ—ତୁମ କରତଲପୁଟରେ ଅଜସ୍ର ଧନ, କେତେ
 ଲୁଟେ, କେତେ ଚୁଟେ, ସେସବୁ ମୋର ଜୀବନରେ କ୍ଷଣକାଳପାଇଁ ଫୁଟି ଚିରକାଳ
 ପାଇଁ ପ୍ରାଣକୁ ସାର୍ଥକ କରେ ।

ମୁଖ ଫିରାୟେ ରବ ତୋମାର ପାନେ

ଏଇ ଇଚ୍ଛାଟି ସଫଳ କରେ ପ୍ରାଣେ ।

କେବଳ ଥାକା, କେବଳ ଚେୟେ ଥାକା,

କେବଳ ଆମାର ମନଟି ତୁଲେ ଗଣା,

ସକଳ ବ୍ୟାଥା ସକଳ ଆକାଞ୍ଛାୟ

ସକଳ ଦିନେର କାଜେରଇ ମାଝିଆନେ

ନାନା ଇଚ୍ଛା ଧାୟ ନାନା ଦିକ୍-ପାନେ,

ଏକଟି ଇଚ୍ଛା ସଫଳ କରେ ପ୍ରାଣେ ।

ସେଇ ଇଚ୍ଛାଟି ଗତେର ପରେ ଗତେ

ଜାଗେ ଯେନ ଏକେର ବେଦନାତେ,

ଦିନେର ପରେ ଦିନକେ ଯେନ ଗାଁଥେ

ଏକେର ସୁତେ ଏକ ଆନନ୍ଦଗାନେ ।

୧୦ ଆଷାଢ଼ ୧୩୧୭

ତୁମ ଦିଗରେ ମୁହଁ କରି ରହିବି—ଏଇ ଇଚ୍ଛାଟିକୁ ମୋର ସଫଳକର ।
କେବଳ ଚାହୁଁ ରହିବି, କେବଳ ମୋର ମନଟି ତୋଳି ଧରିବି, ସକଳ ବ୍ୟାଥା,
ସକଳ ଅକାଞ୍ଛା, ସାର୍ବଦିନର କାମର ମଝିରେ ଖାଲି ଚାହୁଁ ରହିବି ।

ନାନା ଦିଗରେ ନାନା ଇଚ୍ଛା ପ୍ରଧାବିତ; ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରାଣର ଗୋଟିଏ ଇଚ୍ଛା
ପୂର୍ଣ୍ଣକର । ସେଇ ଇଚ୍ଛାଟି ଯେପରି ସ୍ବଦିପରେ ସ୍ବଦି ଏକମାତ୍ର ବେଦନାରେ ଜାତ୍ରତ
ରଖେ, ଦିନପରେ ଦିନ ଯେପରି ଏକଇ ସୁନ୍ଦର ଏକଇ ଆନନ୍ଦରେ ଗ୍ରସ୍ତକରେ ।

ଆବାର ଏସେଛେ ଆଷାଢ଼ ଆକାଶ ଛେୟେ,

ଆସେ ବୃଷ୍ଟିର ସୁବାସ ବାତାସ ବେୟେ ।

ଏଇ ପୁରତନ ହୃଦୟ ଆମାର ଆଜି

ପୁଲକେ ଦୁଲିୟା ଉଠିଛେ ଆବାର ବାଜି

ନୂତନ ମେଘେର ଘନିମାର ପାନେ ଚେୟେ ।

ଆବାର ଏସେଛେ ଆଷାଢ଼ ଆକାଶ ଛେୟେ ।

ରହିୟା ରହିୟା ବିପୁଲ ମାଠେର 'ପରେ

ନବବୃଣ ଦଲେ ବାଦଲେର ଛାୟା ପଡ଼େ ।

‘ଏସେଛେ ଏସେଛେ’ ଏଇ କଥା ବଲେ ପ୍ରାଣ,

‘ଏସେଛେ ଏସେଛେ’ ଉଠିତେଛେ ଏଇ ଗାନ—

ନୟନେ ଏସେଛେ ହୃଦୟେ ଏସେଛେ ଧେୟେ ।

ଆବାର ଆଷାଢ଼ ଏସେଛେ ଆକାଶ ଛେୟେ ।

୧୦ ଆଷାଢ଼ ୧୩୧୭

ଆଷାଢ଼ ପୁନଶ୍ଚ ଆସିଛି ଆକାଶ ଢାଙ୍କି, ବତାସରେ ବୃଷ୍ଟିର ସୁବାସ ।
ମୋର ଏଇ ପୁରତନ ହୃଦୟ ନୂତନ ମେଘର ଘନଘଟା ଦେଖି ପୁନଶ୍ଚ ଆଜି
ପୁଲକିତ, ଆନ୍ଦୋଳିତ ଓ ନିନାଦିତ ।

ବିପୁଲ ପଡ଼ିଆର ନବଭୃଣଦଳ ଉପରେ ରହି ରହି ମେଘର ଗୁଲ ପଡ଼ୁଛି ।
‘ଆସିଛି ଆସିଛି’ ବୋଲି ପ୍ରାଣ କହୁଛି, ‘ଆସିଛି ଆସିଛି’ ବୋଲି ଗାନ ଉଠୁଛି ।
ହୃଦୟରେ, ନୟନରେ ଆଜି ଧାଇଁ ଆସିଛି, ଆସିଛି ଆକାଶ ଢାଙ୍କି ଆଷାଢ଼ ।

ଆଜି ବରଷାର ରୂପ ହେଉ ମାନବେର ମାଝେ,
ତଳେଛେ ଗରଜି, ତଳେଛେ ନିବିଡ଼ ସାଜେ ।

ହୃଦୟେ ତାହାର ନୀତିୟା ଉଠିଛେ ଭୀମା,
ଧାଇତେ ଧାଇତେ ଲେପ କ'ରେ ତଳେ ସୀମା
କୋନ୍ ତାଡ଼ନାୟ ମେଘେର ସହିତ ମେଘେ
ବସେ ବସେ ମିଳିୟା ବଜ୍ର ବାଜେ ।
ବରଷାର ରୂପ ହେଉ ମାନବେର ମାଝେ ।

ପୁଞ୍ଜେ ପୁଞ୍ଜେ ଦୂର ସୁଦୂରେର ପାନେ
ଦଲେ ଦଲେ ତଳେ, କେନ ତଳେ ନାହିଁ ଜାନେ ।
ଜାନେ ନା କିଛୁଇ କୋନ୍ ମହାଦ୍ରୁତଳେ
ଗଭୀର ଶ୍ରୀବଣେ ଗଲିୟା ପଡ଼ିବେ ଜଳେ,
ନାହିଁ ଜାନେ ତାର ଘନଘୋର ସମାରେହେ
କୋନ୍ ସେ ଭୀଷଣ ଜୀବନମରଣ ରାଜେ ।
ବରଷାର ରୂପ ହେଉ ମାନବେର ମାଝେ ।

ଇଶାନ କୋଣେତେ ଓଲ-ଯେ ଝଡ଼େର ବାଣୀ
ଗୁରୁ ଗୁରୁ ରବେ କୀ କରିଛେ କାନାକାନି ।
ଦିଗନ୍ତରଳେ କୋନ୍ ଭବିତବ୍ୟତା
ସ୍ବର୍ଧ ତିମିରେ ବହେ ଭୀଷାହୀନ ବ୍ୟଥା,
କାଲେ କଳ୍ପନା ନିବିଡ଼ ଛାୟାର ତଳେ
ଘନାୟେ ଉଠିଛେ କୋନ୍ ଆସନ କାଜେ ।
ବରଷାର ରୂପ ହେଉ ମାନବେର ମାଝେ ।

୧୧ ଆଷାଢ଼ ୧୩୧୭

ଆଜି ମାନବର ମଝିରେ ବର୍ଷାକୁ ଦେଖୁଛି, ଗର୍ଜନ କରି ନିବିଡ଼ ସାଜରେ ଚାଲୁଛି ବର୍ଷା । ହୃଦୟରେ ତାର ଶ୍ରାମ ନାଚି ଉଠିଛି, ସବୁ ସୀମା ଲୋକ କରି ଧାଇଁଛି ମେଘ । କେଉଁ ତାଡ଼ନାରେ ମେଘ ସହ ମେଘ ଧାଉଁ ଧାଉଁ ବନ୍ଧରେ ଦକ୍ଷ ମିଳି ବଳି ବାଜି ଉଠୁଛି ।

ଦୂର ସୁଦୂର ଦିଗରେ ଦଳଦଳ ପୁଞ୍ଜପୁଞ୍ଜ ମେଘ କାହିଁକି ଯେ ଚାଲୁଛି ଜାଣେନା । ଜାଣେନା କେଉଁ ମହାଦ୍ରୁତଲେ ଗଭୀର ଶ୍ରାବଣରେ ଜଳ ହୋଇ ଗଳି ପଡ଼ିବ ଏ ମେଘ । ଜାଣେନା ଏ ମେଘର ଘନ ଘୋର ସମାବେଶରେ କେଉଁ ଶୁଦ୍ଧ ଜୀବନ ବା ମରଣ ବିରୁଦ୍ଧ ।

ଗୁରୁଗୁରୁ ରବରେ ଛିଣ୍ଡାନ କୋଣରେ ଏଇ ଯେ ଝଡ଼ର ବାଣୀ କଣ ଯେ ପରସ୍ପରକୁ କହୁଛି । ଦିଗାନ୍ତବାଳରେ କେଉଁ ଭବିତବ୍ୟତା ହୁଏତ ତମିରରେ ଭାଷାସ୍ଥାନ ବ୍ୟଥା ବହନ କରୁଛି । କେଉଁ ଆସନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟାର୍ଥେ ଏଇ କାଳିଆ-କଳ୍ପନା ନିବିଡ଼ ଗୁମ୍ଫାତଳେ ଘଟନଇ ଆସିଛି — ସେଇ ବରଫାର ରୂପ ମାନବ ମଝିରେ ଦେଖୁଛି ମୁଁ ।

ସଂପ୍ରତି ଭାରତ ସରକାରଙ୍କର ନାଶ୍ଟା ମର୍ଯ୍ୟାଦା ସୁରକ୍ଷା ସମ୍ବଳିତ ଏକ ସାମାଜିକ ନୀତି ପ୍ରଣୟନ କରିଛନ୍ତି । ଏହା ଆପାତତଃ କଳା ଓ ସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରତ୍ୟାଗ ନିମନ୍ତେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ସରକାରୀ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ଅକାଶବାଣୀ ଓ ଦୂରଦର୍ଶନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହା ଲାଗୁ କରିବାପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଆଗଲାଣି ।

ହେ ମୋର ଦେବତା, ଭରିଯା ଏ ଦେହ ପ୍ରାଣ
କୀ ଅମୃତ ତୁମି ଗୁହ କରିବାରେ ପାନ ।

ଆମାର ନୟନେ ତୋମାର ବିଶ୍ୱ ଛବି
ଦେଖିଲା ଲଇତେ ସାଧ ଯାୟ ତବ କରି—
ଆମାର ମୁଗୁଧ ଶ୍ରବଣେ ନୀରବ ରହି

ଶୁନିଲା ଲଇତେ ଗୁହ ଆପନାର ଗାନ ।
ହେ ମୋର ଦେବତା, ଭରିଯା ଏ ଦେହ ପ୍ରାଣ
କୀ ଅମୃତ ତୁମି ଗୁହ କରିବାରେ ପାନ ।

ଆମାର ଚିତ୍ତେ ତୋମାର ସୃଷ୍ଟି ଖାନି
ରଚିଲା ତୁଲିଛେ ବିଚିତ୍ର ଏକ ବାଣୀ ।

ତାରି ସାଥେ, ପ୍ରଭୁ, ମିଳିଲା ତୋମାର ପ୍ରୀତି
ଜାଗାୟେ ତୁଲିଛେ ଆମାର ସକଳ ଗୀତି,

ଆପନାରେ ତୁମି ଦେଖିଲୁ ମଧୁର ରସେ
ଆମାର ମାଝାରେ ନିଜେରେ କରିଯା ଦାନ ।
ହେ ମୋର ଦେବତା, ଭରିଯା ଏ ଦେହ ପ୍ରାଣ
କୀ ଅମୃତ ତୁମି ଗୁହ କରିବାରେ ପାନ ।

୧୩ ଆଷାଢ଼ ୧୩୧୭

ହେ ମୋର ଦେବତା, ଏ ଦେହପ୍ରାଣ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କରି କେଉଁ ଅମୃତ ତୁମେ
ପାନ କରିବାକୁ ଚାହୁଁ । ହେ କବି, ମୋର ନୟନରେ ତୁମର ବିଶ୍ୱର ଛବି ଦେଖି-
ବାର ବ୍ୟୟନା ତୁମର, ମୋର ମୁଗୁଧ ଶ୍ରବଣରେ ନୀରବରେ ଅବସ୍ଥାନ କରି ତୁମେ
ତୁମର ନିଜର ଗୀତ ଶୁଣିବାକୁ ଚାହୁଁ ।

ମୋର ଚିତ୍ତରେ ତୁମର ସୃଷ୍ଟି ଏକ ବିଚିତ୍ର ବାଣୀ ରଚନାକରିଛ । ତା ସହ,
ହେ ପ୍ରଭୁ, ତୁମର ପ୍ରୀତି ମିଳିତ ହୋଇ ମୋର ସକଳ ଗୀତକୁ ଜାଗ୍ରତ କରିଛ ।
ମୋର ମଧ୍ୟରେ ନିଜକୁ ଦାନକରି, ଆପଣାକୁ ତୁମେ ମଧୁରସରେ ଦେଖିଛ । ହେ
ଦେବତା, ଏ ଦେହ ପ୍ରାଣପୂର୍ଣ୍ଣକରି କେଉଁ ଅମୃତ ତୁମେ ପାନ କରିବାକୁ ଚାହୁଁ ।

ଏଇ ମୋର ସାଧ ଯେନ ଏ ଜୀବନ ମାଝେ

ତବ ଆନନ୍ଦ ମହା ସଙ୍ଗତେ ବାଜେ ।

ତୋମାର ଆକାଶ, ଉଦାର ଆଲୋକଧାର,

ଦ୍ଵାର ଛୋଟା ଦେଖେ ଫେରେ ନା ଯେନ ଗୋ ତାର—

ଛନ୍ଦ ରତ୍ନ ଯେନ ସହଜ ନୃତ୍ୟ ଆସେ

ଅନ୍ତରେ ମୋର ନିତ୍ୟ ନୃତନ ସାଜେ ।

ତବ ଆନନ୍ଦ ଆମାର ଅଙ୍ଗେ ମନେ

ବଧା ଯେନ ନାହିଁ ପାୟ କୋନୋ ଆବରଣେ ।

ତବ ଆନନ୍ଦ ପରମ ଦୁଃଖେ ମମ

ଜୁଲେ ଉଠେ ଯେନ ପୁଣ୍ୟ-ଆଲୋକ-ମମ,

ତବ ଆନନ୍ଦ ଦୀନତା ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି

ଫୁଟେ ଉଠେ ଫେଟେ ଆମାର ସକଳ କାଜେ ।

୧୩ ଆଷାଢ଼ ୧୩୧୭

ଏହାହିଁ ମୋର ବାସନା-ଯେପରି ମୋର ଜୀବନ ମଝିରେ ତୁମ ଆନନ୍ଦର ମହାସଙ୍ଗୀତ ବାଜୁ, ତୁମ ଆକାଶର ଉଦାର ଆଲୋକଧାର, ମୋର ହୁଆର ଛୋଟ ଦେଖି ନ ଫେରୁ, ମୋର ଅନ୍ତରରେ ଛଅରତ୍ନ ନିତ୍ୟନୃତନସାଜରେ ସହଜ ନୃତ୍ୟରେ ଆସୁ ।

କୌଣସି ଆବରଣ ହେତୁ ତୁମର ଆନନ୍ଦ ଯେପରି ମୋର ଦେହ ମନରେ ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ ନହୁଏ । ମୋର ପରମ ଦୁଃଖରେ ତୁମର ଆନନ୍ଦ ଯେପରି ପୁଣ୍ୟାଲୋକ-ସମ ଜଳିଉଠେ । ମୋର ଦୈନିକ ବୁଝିକରି ସମସ୍ତ କର୍ମରେ ତୁମର ଆନନ୍ଦ ଯେପରି ଫୁଟିଉଠେ ।

ଏକଲ ଆମି ବାହିର ହଲେମ
 ତୋମାର ଅଭିସାରେ,
 ସାଥେ ସାଥେ କେ ଚଲେ ମୋର
 ନୀରବ ଅନ୍ଧକାରେ ।
 ଛାଡ଼ାତେ ଗୁରୁ ଅନେକ କରେ,
 ଘୁରେ ଚାଲି, ଯାଇ ଯେ ସରେ,
 ମନେ କରି ଆପଦ ଗୋଛେ—
 ଆବାର ଦେଖୁ ତାରେ ।
 ଧରଣୀ ସେ କାଁପିୟେ ଚଲେ,
 ବିଷମ ଚଞ୍ଚଳତା ।
 ସକଳ କଥାର ମଧ୍ୟେ ସେ ଗୁରୁ
 କଇତେ ଆପନ କଥା ।
 ସେ ଯେ ଆମାର ଆମି, ପ୍ରଭୁ,
 ଲଜ୍ଜା ତାହାର ନାହିଁ ଯେ କହୁ—
 ତାରେ ନିୟେ କୋନ୍ ଲଜେ ବା
 ଯାବ ତୋମାର ଦ୍ଵାରେ ।

୧୪ ଆଷାଢ଼ ୧୩୧୭

ଗୁମ ଅଭିସାରରେ ମୁଁ ଏକାକୀ ବାହାରିଲି । ମୋ ସାଥୀରେ ଏ ନୀରବ
 ଅନ୍ଧକାରେ କିଏ ଚାଲେ ? ତାକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ, ମୁଁ ଘୁରିଗଲେ ସେ ଘୁଷ୍ଟି-
 ଯାଏ । ଭବେ ବିପଦଗଳ । ପୁଣି ଦେଖେ ତାକୁ !

ଧରଣୀ କମ୍ପାଇ ସେ ବିଷମ ଚଞ୍ଚଳତାରେ ଚାଲେ । ସବୁକଥା ମଧ୍ୟରେ ନିଜ-
 କଥା କହିବାକୁ ସେ ଚାହେଁ । ସେ ଯେ ମୋର-ମୁଁ କାର ! ତାର ଲଜ୍ଜା ନାହିଁ ।
 ତାକୁ ନେଇ କେଉଁ ଲଜରେ ବା ଗୁମ ଦ୍ଵାରକୁ ଯିବ ?

ଆମି ଚେୟେ ଆଛି ତୋମାଦେର ସବା-ପାନେ ।

ଛାନ ଦାଓ ମୋରେ ସକଲେର ମାଝଖାନେ ।

ନୀତେ ସବ-ନୀତେ ଏ ଧୂଲିର ଧରଣୀତେ

ଯେଥା ଆସନେର ମୂଲ୍ୟ ନା ହୟ ଦିତେ,

ଯେଥା ରେଖା ଦିୟେ ଭଗ କର ନେଇ କିଛି,

ଯେଥା ଭେଦ ନାଇ ମାନେ ଆର ଅପମାନେ ।

ଛାନ ଦାଓ ସେଥା ସକଲେର ମାଝଖାନେ ।

ଯେଥା ବାହିରେର ଆବରଣ ନାହିଁ ରୟ,

ଯେଥା ଆପନାର ଭଲଙ୍ଗ ପରିଚୟ ।

ଆମାର ବଲିୟା କିଛି ନାଇ ଏକେବାରେ

ଏ ସତ୍ୟ ଯେଥା ନାହିଁ; ତକେ ଆପନାରେ,

ସେଥାୟ ଦାଁଡ଼ାୟେ ନିଲଜ ଦୈନ୍ୟ ମମ

ଭରିୟା ଲଭବ ତାହାର ପରମଦାନେ ।

ଛାନ ଦାଓ ମୋରେ ସକଲେର ମାଝଖାନେ ।

୧୫ ଆଷାଢ଼ ୧୩୧୭

ମୁଁ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ରହୁଛି । ମୋତେ ସଭୁଙ୍କ ମଝିରେ ସ୍ଥାନ-
ଦିଅ । ସ୍ବବାତଳେ ଧୂଳିମାଟିରେ ଯେଉଁଠି ବସିବାକୁ ମୂଲ୍ୟ ନେବାକୁ ପଡ଼େନା,
ଯେଉଁଠି ଭାଗାଭାଗି କିଛିନାହିଁ, ଯେଉଁଠି ମାନ-ଅପମାନର ଭେଦନାହିଁ, ମୋତେ
ସେଉଁଠି ସଭୁଙ୍କ ମଝିରେ ସ୍ଥାନଦିଅ ।

ଯେଉଁଠି ବାହାରର ଆଡ଼ମ୍ବର ନଥାଏ, ଯେଉଁଠି ପ୍ରକୃତ ପରିଚୟ ଦେବାରେ
ସଂକୋଚ ନଥାଏ, ଯେଉଁଠି ନିଜରବୋଲି କିଛି ନଥାଏ, ସେଠି ଛୁଡ଼ାହୋଇ ମୋର
ଲଜ୍ଜାହୀନ ଦୈନ୍ୟ ତୁମର ଅତୁଳ ଦାନରେ ଦୂର ହୋଇଯିବ ।

ଆର   ଆମାୟ ଆମି ନିଜେର ଶିରେ
                  ବଇବ ନା ।

ଆର   ନିଜେର ଦ୍ଵାରେ କାଙ୍ଗାଲ ହୟେ
                  ରଇବ ନା ।

ଏଇ   ବୋଝା ତୋମାର ପାୟେ ଫେଲେ
                  ବେରିୟେ ପଡ଼ବ ଅବହେଲେ-
          କୋନୋ ଖବର ରଖବ ନା ଓର,
          କୋନୋ କଥାଇ କଇବ ନା
          ଆମାୟ ଆମି ନିଜେର ଶିରେ
                  ବଇବ ନା ।

ବାସନା ମୋର ଯାରେଇ ପରଶି
                  କରେ ସେ
          ଆଲେଟି ତାର ନିବିୟେ ଫେଲେ
                  ନିମେଷେ ।

ଓରେ   ସେଇ ଅଶୁଚି ଦୁଇହାତେ ତାର
          ଯା ଏନେଛେ ଗୁଲ ନେ ସେ ଆର;
          ତୋମାର ସ୍ତେମେ ବାଜବେ ନା ଯା
          ସେ ଆର ଆମି ସଇବ ନା
          ଆମାୟ ଆମି ନିଜେର ଶିରେ
                  ବଇବ ନା ।

ଆଉ ମୁଁ ମୋ ନିଜ କାନ୍ଦରେ ନିଜକୁ ବୋହୁବନ୍ଧି । ଆଉ ନିଜ ଦ୍ଵାରରେ
କାଙ୍ଗାଳ ହୋଇ ରହୁବନ୍ଧି । ନିଜର ବୋଝ ଚୁମ୍ପ ପାଦତଳେ ଫିଙ୍ଗି ଅବହେଳାରେ
ବାହାର ପଡ଼ିବି । ଆଉ ତାର ଖବର ରଖିବନ୍ଧି ।

ମୋ ବାସନାର ପବନ ଯାହାକୁଛୁଏ, ତାର ଆଲୋକ କ୍ଷଣକରେ ଲିଭିଯାଏ ।
ଯାହା ଅପବିତ୍ର ଦୁଇହାତ ଭରି ଆଣିଥିଲା ତାହା ଆଉ ଚାହିଁନା ଚୁମ୍ପ ପ୍ରେମରେ
ଯାହା ନବାଜେ—ତାହାକୁ ମୁଁ ସହପାରିବି ନାହିଁ ।

୧୦୭

ହେ ମୋର ଚିତ୍ତ, ପୁଣ୍ୟ ତୀର୍ଥେ

ଜାଗୋ ରେ ଧୀରେ—

ଏଇ ଭରତେର ମହାମାନବେର

ସାଗରତୀରେ ।

ହେଥାୟ ଦାଁଡ଼ାୟେ ଦୁ ବାହୁ ବାଡ଼ାୟେ

ନମି ନରଦେବତାରେ,

ଉଦାର ଛନ୍ଦେ ପରମାନନ୍ଦେ

ବନ୍ଦନ କରି ତାଁରେ ।

ଧ୍ୟାନଗମ୍ଭୀର ଏଇ-ସେ ଭୂଧର,

ନଦୀଜପମାଲ ଧୃତ ପ୍ରାଚର,

ହେଥାୟ ନିତ୍ୟ ହେରେ ପବିତ୍ର

ଧର୍ମିତ୍ରୀରେ

ଏଇ ଭରତେର ମହାମାନବେର

ସାଗରତୀରେ ।

କେହି ନାହିଁ ଜାଣେ କାର ଆହ୍ୱାନେ

କତ ମାନୁଷେର ଧାର

ଦୁର୍ଗାର ପ୍ରୋତେ ଏଇ କୋଥା ହତେ

ସମୁଦ୍ରେ ହଲ ହାର ।

ହେଥାୟ ଆର୍ଯ୍ୟ, ହେଥା ଅନାର୍ଯ୍ୟ,

ହେଥାୟ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଶନ—

ଶକହୁନଦଲ ପାଠାନ ମୋଗଲ

ଏକ ଦେହେ ହଲ ଲୀନ

ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଜି ଖୁଲିଯାଇଛେ ଦ୍ଵାର

ସେଥା ହତେ ସବେ ଆନେ ଉପହାର,

ଦିବେ ଆର ନିବେ, ମିଳିବେ ମିଳିବେ,

ଯାବେ ନା ପିରେ—

ଏଇ ଭରତେର ମହାମାନବେର

ସାଗରତୀରେ ।

ରଣଧାର ବହି ଜୟଗାନ ଗାହି

ଉନ୍ମାଦ କଲରବେ

ଭେଦି ମରୁପଥ ଗିରିପର୍ବତ

ଯାର ଏସେଞ୍ଜିଲ ସବେ

ତାର ମୋର ମାଝେ ସବାଇ ବିରଜେ

କେହ ନହେ ନହେ ଦୂର,

ଆମାର ଶୋଣିତେ ରଘେଛେ ଧ୍ଵନିତେ

ତାରି ବିଚିତ୍ର ସ୍ଵର ।

ହେ ବୁଦ୍ଧବୀଣା, ବାଜୋ ବାଜୋ ବାଜୋ,

ଘୁଣା କରି ଦୂରେ ଆଛେ ଯାର ଆଜଓ

ବନ୍ଧ ନାଶିବେ, ତାରଓ ଆସିବେ,

ଦାଁଡ଼ାବେ ଘିରେ

ଏଇ ଭରତେର ମହାମାନବେର

ସାଗରତୀରେ

ହେଥା ଏକଦିନ ବିରମ ବିହୀନ

ମହା ଓଙ୍କାର ଧ୍ବନି

ଦ୍ରୁଦୟତବ୍ଧେ ଏକେର ମନ୍ତ୍ରେ

ଉଠେହିଲ ରନରନି ।

ତପସ୍ୟାବଳେ ଏକେର ଅନଳେ

ବହୁରେ ଆହୁତି ଦିୟା

ବିଭେଦ ଭୁଲିଲ, ଜାଗାୟେ ତୁଲିଲ

ଏକଟି ବିରଟ ହିୟା ।

ସେଇ ସାଧନାର ସେ ଆରଧନାର

ଯଜ୍ଞଶାଳର ଖୋଲ ଆଜି ଦ୍ବାର,

ହେଥାୟ ସବାରେ ହବେ ମିଳିବାରେ

ଆନତଶିରେ

ଏଇ ଭରତେର ମହାମାନବେର

ସାଗରତୀରେ ।

ସେଇ ହୋମାନଳେ ହେଲେ ଆଜି କ୍ବଳେ

ଦୁଃଖେର ରକ୍ତ ଶିଖା ।

ହବେ ତା ସହିତେ, ମର୍ମେ ଦହିତେ—

ଆଛେ ସେ ଭଗେ୍ୟ ଲିଖା ।

ଏ ଦୁଃଖବହନ କରେ ମୋର ମନ,

ଶୋନେ। ରେ ଏକେର ଡାକ ।

ଯତ ଲଜ ଭୟ କରେ କରେ ଜୟ

ଅପମାନ ଦୂରେ ଯାକ ।

ଦୁଃସହ ବ୍ୟଥା ହେଲେ ଅବସାନ
ଜନ୍ମ ଲଭିଲେ କୀ ବିଶାଳ ପ୍ରାଣ ।
ପୋହାୟ ରଜନୀ, ଜାଗିଲେ ଜନନୀ
ବିପ୍ଳବ ନୀଡ଼େ
ଏଇ ଭରତେର ମହାମାନବେର
ସାଗରତୀରେ ।

ଏସୋ ହେ ଆର୍ଯ୍ୟ, ଏସୋ ଅନାର୍ଯ୍ୟ
ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନ
ଏସୋ ଏସୋ ଆଜ ତୁମି ଇଂରଜ,
ଏସୋ ଏସୋ ଖୃଷ୍ଣାନ ।

ଏସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଶୁଚି କରି ମନ
ଧରେ ହାତ ସବାକାର ।

ଏସୋ ହେ ପତିତ, କରେ ଅପନୀତ
ସବ ଅପମାନଭର ।

ମାର ଅଭିଷେକେ ଏସୋ ଏସୋ ଦୁର୍ଗ
ମଜଲିସ୍‌ଟ ହେଲ ନିନ୍ଦେ ଭର
ସବାର-ପରଶେ-ପବିତ୍ର-କର
ତୀର୍ଥନୀରେ

ଆଜି ଭରତେର ମହାମାନବେର
ସାଗରତୀରେ ।

ହେ ମୋର ଚିତ୍ତ, ଏ ପୁଣ୍ୟଘାଟରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଜାଗ୍ରତ ହୁଅ । ଏଇ ଭାରତର ମହାମାନବର ସାଗର ଡରରେ ଜାଗିଉଠ । ଏଠି ଛୁଡ଼ାହୋଇ ଯୋଡ଼-
ନସ୍ତ ମୁଁ ମାନବ ଦେବତାକୁ ନମସ୍କାରକରେ । ନିଜଗୀତରେ ପରମାନନ୍ଦରେ ଭାର
ବନ୍ଦନା କରେ । ଏଇ ଧ୍ୟାନମଗ୍ନ ପବିତ୍ର ଶିଖର, ନଦୀ-ଜୟମାଳା ଧାରଣ କରିଥିବା
ବିସ୍ମୃତ କ୍ଷେତ୍ର, ଏଇ ନିତ୍ୟ ପବନ ପୃଥିବୀ ରୁ ଅବଲୋକନ କର ।

କିଏଜାଣେ, କାହା ଆହ୍ୱାନରେ କେତେ ମନୁଷ୍ୟର ଧାର ଦୁଃଖର ସ୍ରୋତରେ
କୁଆଡୁ ଆସି ଏଇ ସମୁଦ୍ରରେ ବନ୍ଧନ ହୋଇଗଲା । ଏଠି ଆର୍ଯ୍ୟ, ଅନାର୍ଯ୍ୟ, ଦ୍ରାବିଡ଼,
ଶନ, ଶକ, ଦ୍ରୱିଡ଼, ପଠାଣ, ମୋଗଲ ଏକ ଶକ୍ତରେ ବନ୍ଧନ ହୋଇଗଲେ । ଆଜି
ମହିମ ଦ୍ୱାର ଖୋଲିଛି, ଉପହାର ଦେଉଛି । ସେମାନେ ଦେବେ ଆଉ ନେବେ
ମିଶିବେ ଓ ମିଶାଇବେ, ଫେରିଯିବେନାହିଁ ଏଇଭାରତର...

ଯେଉଁମାନେ ରଣକ୍ଷେତ୍ରରେ ରକ୍ତ ବୁଝାଇ, ଉନ୍ମତ୍ତ କୋଳାହଳ କରି ଜୟ-
ଗାନ ଗାଇ, ଦୁର୍ଗମ ମଧୁ ପବିତ୍ର ଡେଇଁ ଆସିଥିଲେ ସେ ସଭୁ ଅମର ଭିତରେ
ଏକାକାର । ସେମାନଙ୍କର ବିବିଧ ସ୍ୱର ମୋ ରକ୍ତରେ ଧ୍ୱନିତ ହେଉଛି । ହେ ବୁଦ୍ର-
ଶାଶା, ବାଳ ବାଳିଉଠ । ଏବେବି ଯେଉଁମାନେ ଘଣ୍ଟାକରି ଦୂରରେ ଅଛନ୍ତି—
ସେମାନେବି ବନ୍ଧନ ଭାଙ୍ଗି ଆସି ଘେରି ଛୁଡ଼ାହେବେ ଏଇ ଭାରତର...

ଏକଦା ଏଠି ବିରାମଜ୍ଞାନ ମହା ଓ କାର ଧ୍ୱନି ବାଜିଉଠିଥିଲା—ଏକତା ଅଗ୍ନି
ଯଜ୍ଞରେ ଅନେକତାକୁ ଆହୂତ ଦେଇ, ବିଭେଦ ଭୁଲି, ଏକ ବିରାଟ ହୃଦୟ ଜାଗ-
ରିତ କରିଥିଲା । ସେଇ ସାଧନା, ଯଜ୍ଞଶାଳାର ଦ୍ୱାରଆଜି ଉନ୍ମୁକ୍ତ । ଏଠି ସମସ୍ତଙ୍କୁ
ନିଜ ମଞ୍ଚକରେ ମିଳିବାକୁ ହେବ—ଏଇ ଭାରତର...

ଦେଖ, ସେଇ ହୋମାନଳେ, ଦୁଃଖର ରକ୍ତଶିଖାଜଳେ । ସେଥିରେ ମର୍ମ
ଦହନ ସହ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ—ଏହା ଭାଗ୍ୟଲିଖନ । ହେ ମନ, ଏ ଦୁଃଖବହନ
କର, ଶୁଣ, ଏକତାର ଡାକ । ସମସ୍ତ ଲଜିତୟ ଜୟକର । ଅପମାନ ଦୂରେଇ
ଯାଉ । -

ଦୃଃସହ ବ୍ୟଥାର ହୁଏ ଅବସାନ । ବିଶାଳପ୍ରାଣ ଜନ୍ମନ୍ଦିଏ । ରଜନୀ
ପାହେ, ଜନନୀ ଜାଗିଉଠେ, ଏଇ ଭାରତର...

ଆସ ହେ ଆର୍ଯ୍ୟ, ଅନାର୍ଯ୍ୟ, ହିନ୍ଦୁ, ମୁସଲମାନ, ଇଂରେଜ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ - ଆସ
ହେ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଶୂର ମନରେ ସଭିଙ୍କ ହାତଧର । ଆସ ହେ ପତିତ, ସମସ୍ତ ଅପମାନର
ଭାର ଲଘବ କର । ମା'ର ଅଭିଷେକ ପାଇଁ ଶୀଘ୍ର ଆସ । ସଭିଙ୍କ ସ୍ପର୍ଶରେ ପବନ-
କୁଚ ଗର୍ଭିଣୀରେ ସେ ମଙ୍ଗଳଘଟ ଏବେବି ଅପୂର୍ଣ୍ଣ, ଆଜି ଭାରତର...। ●

ଅମର ମନେ ମନେ ମନେ

ମନେ ମନେ ॥

ମନେ ମନେ ମନେ ମନେ

ମନେ ମନେ ମନେ ।

ମନେ ମନେ ମନେ ମନେ

ମନେ ମନେ ମନେ ।

ମନେ ମନେ ମନେ ମନେ

ମନେ ମନେ ମନେ,

ମନେ ମନେ ମନେ, ମନେ ମନେ

ମନେ ମନେ ମନେ ।

ମନେ ମନେ ମନେ ମନେ

ମନେ ମନେ ମନେ ମନେ

ମନେ ମନେ ମନେ ମନେ

ମନେ ମନେ

ମନେ ମନେ ମନେ ମନେ

ମନେ ମନେ ॥

ମନେ ମନେ ମନେ ମନେ

ମନେ ମନେ
୧୯୯୯

অনতি।

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
 श्रीगणेशाय नमः
 श्रीगणेशाय नमः
 श्रीगणेशाय नमः
 श्रीगणेशाय नमः

[illegible][illegible]

ଯେଥାୟ ଥାକେ ସବାର ଅଧମ ଦୀନେର ହୃଦେ ଦୀନ

ସେଇଖାନେ ଯେ ଚରଣ ତୋମାର ଗଳ୍ପେ

ସବାର ପିଛେ, ସବାର ନୀଚେ,

ସବ-ହାରଦେର ମାଝେ ।

ଯଜନ ତୋମାୟ ପ୍ରଣାମ କରି ଆମି

ପ୍ରଣାମ ଆମାର କୋନ୍‌ଖାନେ ଯାୟ ଥାମି—

ତୋମାର ଚରଣ ଯେଥାୟ ନାମେ ଅପମାନେର ତଳେ

ସେଥାୟ ଆମାର ପ୍ରଣାମ ନାମେ ନା ଯେ

ସବାର ପିଛେ, ସବାର ନୀଚେ,

ସବ-ହାରଦେର ମାଝେ ।

ଅହଂକାର ତୋ ପାୟ ନା ନାରାୟ ଯେଥାୟ ତୁମି ଫେର'

ରିକ୍ତ ଭୁଷଣ ଦୀନଦରିଦ୍ର ସାଜେ

ସବାର ପିଛେ, ସବାର ନୀଚେ,

ସବ-ହାରଦେର ମାଝେ ।

ଧନେ ମାନେ ଯେଥାୟ ଆଛେ ଭରି

ସେଥାୟ ତୋମାର ସଙ୍ଗ ଆଶା କରି—

ସଙ୍ଗୀ ହୟେ ଆଛ ଯେଥାୟ ସଙ୍ଗୀହୀନେର ଘରେ

ସେଥାୟ ଆମାର ହୃଦୟ ନାମେ ନା ଯେ

ସବାର ପିଛେ, ସବାର ନୀଚେ,

ସବ-ହାରଦେର ମାଝେ ।

ଯେଉଁଠି ସବୁଠାରୁ ଅଧମଜ୍ଞାନ ଆସନ୍ତି ସେଇଠି ତମର ଚରଣ ପଡ଼େ ।
ସବୁଠୁ ପଛୁଆ, ସବୁଠୁ ନୀଚ; ସବୁଦିନ ମଝିରେ ତମର ଚରଣ ପଡ଼େ ।
ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ତୁମକୁ ପ୍ରଣାମ କରୁଛି ମୋ ପ୍ରଣାମ ତୁମପାଖକୁ—
ଯେଉଁଠି ତମର ଚରଣ ପଡ଼େ—ସେଠି ପହଞ୍ଚି ପାରୁନାହିଁ ।

ଅହଂକାର ମୋର ସେଠିକି ପହଞ୍ଚେନା ଯେଉଁଠି ଅଛନ୍ତି ଘନ ଦରିଦ୍ର,
ବିକ୍ରାତ ବୁଝିଣ ସବୁଦିନ ... । ଧନ, ମାନ ସଂପନ୍ନତା ମଧ୍ୟରେ ତୁମକୁ ଅଣା
କରୁଛି, କିନ୍ତୁ ତୁମର ସାହଚର୍ଯ୍ୟେତ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଯେଉଁମାନଙ୍କର କେହି
ସଙ୍ଗୀ ନାହିଁ । ସେଠିଯେ ମୋର ହୃଦୟ ପହଞ୍ଚେନା...

ହେ ମୋର ଦୁର୍ଭାଗା ଦେଶ, ଯାଦେର କରେଛ ଅପମାନ
ଅପମାନେ ହତେ ହବେ ତାହାଦେର ସବାର ସମାନ ।

ମାନୁଷେର ଅଧିକାରେ

ବଞ୍ଚିତ କରେଛ ଯାରେ,

ସମ୍ମୁଖେ ଦାଁଡ଼ାୟେ ରେଖେ ତବୁ କୋଲେ ଦାଓ ନାଇ ସ୍ଥାନ,
ଅପମାନେ ହତେ ହବେ ତାହାଦେର ସବାର ସମାନ ।

ମାନୁଷେର ପରଶେରେ ପ୍ରତିଦିନ ଠେକାଇଲା ଦୂରେ
ଘୃଣା କରିଯାଇ ତୁମି ମାନୁଷେର ପ୍ରାଣେର ଠାକୁରେ

ବିଧାତାର ଛୁଦ୍ରଭେଷେ

ଦୁର୍ଭିକ୍ଷେର ଦ୍ଵାରେ ବ'ସେ

ଭାଗ କରେ ଖେତେ ହବେ ସକଲେର ସାଥେ ଅଳପାନ
ଅପମାନେ ହତେ ହବେ ତାହାଦେର ସବାର ସମାନ ।

ତୋମାର ଆସନ ହତେ ଯେଥାୟ ତାଦେର ଦିଲେ ଠେଲେ
ସେଥାୟ ଶକ୍ତିରେ ତବ ନିର୍ବାସନ ଦିଲେ ଅବହେଲେ ।

ଚରଣେ ଦଲିତ ହୟେ

ଧୁଲୟ ସେ ଯାୟ ବୟେ—

ସେଇ ନିମ୍ନେ ନେମେ ଏସୋ, ନହିଲେ ନାହିଁ ରେ ପରିଭ୍ରାଣ
ଅପମାନେ ହତେ ହବେ ଆଜି ତୋରେ ସବାର ସମାନ ।

ଯାରେ ତୁମି ନୀତେ ଫେଲ' ସେ ତୋମାରେ ବାଁଧୁବେ ଯେ ନୀତେ,
ପକ୍ଷାତେ ରେଖେଇ ଯାରେ ସେ ତୋମାରେ ପକ୍ଷାତେ ଚାଲିଛେ ।

ଅଜ୍ଞାନେର ଅନ୍ଧକାରେ

ଆଡ଼ାଲେ ଜାକିଛ ଯାରେ

ତୋମାର ମଙ୍ଗଲ ଜାକି ଗଢ଼ିଛେ ସେ ଘୋର ବ୍ୟବଧାନ ।

ଅପମାନେ ହତେ ହବେ ତାହାଦେର ସବାର ସମାନ ।

ଶତେକ ଶତାବ୍ଦୀ ଧରେ ନାମେ ଶିରେ ଅସମ୍ମାନଭର,

ମାନୁଷେର ନାରାୟଣେ ତବୁଓ କର ନା ନମସ୍କାର ।

ତବୁ ନତ କରି ଆଁଖୁ

ଦେଖିବାରେ ପାଓ ନା କି

ନେମେଛେ ଧୁଲର ତଳେ ହୀନ-ପତିତେର ଭଗବାନ ।

ଅପମାନେ ହତେ ହବେ ସେଥା ତୋରେ ସବାର ସମାନ ।

ଦେଖିତେ ପାଓ ନା ତୁମି ମୃତ୍ୟୁଦୂତ ବାଁଡ଼ାୟେଛେ ଦ୍ଵାରେ,

ଅଭିଶାପ ଆଁକି ଦିଲ ତୋମାର ଜାତିର ଅହଂକାରେ ।

ସବାରେ ନା ଯଦି ତାକ'

ଏଖନୋ ସରିୟା ଥାକ'

ଆପନାରେ ବୈଧେ ରଖ' ରୈଦିକେ ଜଡ଼ାୟେ ଅଭିମାନ

ମୃତ୍ୟୁମାଝେ ହବେ ତବେ ଚିତାଭସ୍ତେ ସବାର ସମାନ ।

ହେ ମୋର ଦୁର୍ଭାଗା ଦେଶ, ଯାହାକୁ ଅପମାନ କରିଛ, ତାଙ୍କ ସହ
ସମାନଭାବେ ଅପମାନିତ ହେବାକୁ ହେବ । ଯାହାକୁ ମାନସମ୍ବନ୍ଧ ଅଧିକାରରୁ ବଞ୍ଚିତ
କରିଛ, ସମ୍ମୁଖରେ ଛୁଡ଼ା କରାଇ ସାଥୀରେ ବସିବାର ମାନ ଦେଇନା ତାଙ୍କ ସହିତ
ଅପମାନିତ ହେବାକୁ ହେବ ।

ମାନବତାକୁ ଠକାଇ ମଣିଷ ଭିତରେ ଥିବା ଅନ୍ତର—ଦେବତାକୁ ଗୃଣା
କରିଛ । ବିଧାତାର ରୂପ ଦୋଷରେ ଯେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଅସିଛି, ସେମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ
ଭାଗକରି ଖାଇବାକୁ ହେବ । ଅପମାନ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସମାନ ହେବ ।

ସମାନ ଅସନରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଠେଲିଦେଇ ନିଜ ଶକ୍ତିକୁ ବିସର୍ଜିତ କରିଛ ।
ପଦ ଦଳିତ ହୋଇ ସେମାନେ ଯେଉଁ ଧୂଳି ଧୂସରିତ—ସେଠିକି ତୁମେବି ଓହ୍ଲାଇ
ଆସ । ଅନ୍ୟଥା ତମର ପରିସାଧ ନାହିଁ ।

ଯାହାକୁ ତଳକୁ ଠେଲିଛ—ସେ ତୁମକୁ ତଳେ ବାନ୍ଧିବେ । ଯାହାକୁ ପଛରେ
ରଖିଛ—ସେମାନେ ପଛରୁ ଟାଣିବେ । ଅଜ୍ଞାନ ଅନ୍ଧକାରେ ଯାହାକୁ ଯେଉଁଠି
ରଖିବ—ସେମାନେ ତୁମ ମଙ୍ଗଳ ମାର୍ଗରେ ବ୍ୟବଧାନ ଆଣିବେ ।

ବହୁ ଶତାବ୍ଦୀ ଧରି ଅପମାନର ଗୁରୁ ମୁଣ୍ଡରେ ବହୁଛି । ନର ନାରୀମାନଙ୍କୁ
ତଥାପିବ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରନାହିଁ । ଧୂଳିରେ ଅବନତ ହାନିପଡ଼ିତ ଭରବାନଙ୍କୁ ଧରେବ
ତଳକୁ ଦୂର୍ଭିକ୍ଷ କରି ଦେଖିପାରୁନା କି ?

ମୃତ୍ୟୁଦୂତ ଆଗରେ, ଏହାକଣ ଦେଖାଯାଉନାହିଁ ? ତମ ଜାତୀୟ ଅହଂକାର
ପ୍ରତି ସେ ଅଭିଶାପ ଦେଉଛି ! ଯଦି ଏବେବି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନ ଡ୍ରାକ ଦୂରେଇ ରୁହ,
ନିଜକୁ ଗୁରୁଅଛୁ ଅଭିମାନରେ ଜଡ଼ାଇ ରଖ—ତେବେ କେବଳ ମୃତ୍ୟୁ ମଧ୍ୟରେ
ସମସ୍ତଙ୍କ ଚିତାତସ୍ତ୍ର ସମାନ ହୋଇଯିବ !

ଛାଡ଼ିସ ନେ, ଧରେ ଥାକ୍ ଏତେ,

ଓରେ, ହବେ ତୋର ଜୟ ।

ଅନ୍ଧକାର ଯାୟ ବୁଝି କେତେ,

ଓରେ, ଆର ନେଇ ଭୟ ।

ଓଇ ଦେଖ୍ ପୂର୍ବାଶାର ଭଲେ

ନିବିଡ଼ ବନେର ଅନ୍ଧଗଲେ

ଶୁକ୍ରତାର ହୟେଛେ ଉଦୟ ।

ଓରେ, ଆର ନେଇ ଭୟ ।

ଏର ଯେ କେବଳ ନିଶୀତର—

ଅବିଶ୍ୱାସ ଆପନାର 'ପର

ନିରଶ୍ୱାସ, ଆଲସ୍ୟ, ସଂଶୟ,

ଏର ପ୍ରଭତେର ନୟ ।

ଛୁଟେ ଆୟ, ଆୟରେ ବାହିରେ—

ଚେୟେ ଦେଖ, ଦେଖ୍ ଉଦ୍‌ଶ୍ଚିରେ

ଆକାଶ ହତେଛେ ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ।

ଓରେ, ଆର ନେଇ ଭୟ ।

୨୧ ଆଷାଢ଼ ୧୩୧୭

ସ୍ଥିତନି, ଜୋରକରି ଧରିଥା, ତୋର ଜୟହେବ । ମନେହୁଏ ଅନ୍ଧକାର କଟି
ଯାଉଛି, ଆଉ ଭୟନାହିଁ । ଦେଖ, ପୂର୍ବାଶା କପାଳରେ ବନ ଅନ୍ଧାରରେ ଶୁକ୍ର-
ତାର ଉଦୟ । ଅଉ ଭୟନାହିଁ ।

ଏମାନେ ନିଶୀତର, ନିଜ ଉପରେ ଅସ୍ଥାୟୀନ । ନିରାଶା, ଆଲସ୍ୟ ସଂଶୟ
ପ୍ରଭତର ଧର୍ମନୁହେଁ । ବାହାରକୁ ପଳାଇ ଆ—ଉଦ୍‌ଶ୍ଚିମୁଖରେ ଚାହିଁ ଦେଖ —
ଆକାଶ ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ହେଉଛି, ଆଉ ଭୟ ନାହିଁ ।

ଆଜ୍ଞେ ଆମାର ହୃଦୟ ଆଜ୍ଞେ ଭରେ,

ଏଖନ ତୁମି ଯା ଖୁସି ତାଜ କରେ ।

ଏମିତି ଯଦି ବିରଜ' ଅନ୍ତରେ

ବାହିର ହୃତେ ସଜଲଇ ମୋର ହରେ ।

ସବ ପିପାସାର ଯେଥାୟ ଅବସାନ

ସେଥାୟ ଯଦି ପୂର୍ଣ୍ଣ କର ପ୍ରାଣ,

ତାହାର ପରେ ମନ୍ତ୍ର ପଥେର ମାଝେ

ଉଠେ ଗୌତ୍ର ଉଠଇ ଖରତର ।

ଏଇ-ଯେ ଖେଲ ଖେଲଇ କତ ଛଲେ

ଏଇ ଖେଲ ତୋ ଆମି ଭଲେବାସି ।

ଏକ ଦିକେତେ ଭସାଓ ଆଁ ଖୁଜଲେ,

ଆରେକ ଦିକେ ଜାଗିୟେ ତୋଲ 'ହାସି ।

ଯଖନ ଭବି ସବ ଖୋୟାଲେମ ବୁଝି

ଗଭୀର କରେ ଧାଇଁ ତାହାରେ ଖୁଞ୍ଚି,

କୋଲେର ଥେକେ ଯଖନ ଫେଲ 'ଦୂରେ

ବୁକେର ମାଝେ ଆବାର ତୁଲେ ଧର' ।

ରେଲପଥ, ଇ. ଆଇ. ଆର.

୨୧ ଆଷାଢ଼ ୧୩୧୭

ମୋ ହୃଦୟ ଭରିହୋଇ ଅଛି । ଏବେ ତୁମର ଯାହା ଖୁସି ତାହାକରି ।
ଯଦି ଅନ୍ତରେ ଏପରି ବିରାଜମାନ କରିଥିବ ତେବେ ବାହାରର ସବୁକିଛି ମୋର
ନେଇଯାଅ । ଯେଉଁଠି ସବୁ ପିପାସାର ଅବସାନ, ମୋ ପ୍ରାଣକୁ ସେଇଠି ଯଦି
ତୃପ୍ତିରେ ଭରିଦିଅ, ତାପରେ ସଂସାର ମରୁଭୂମିରେ ଅଗ୍ନି ବର୍ଷ, ଅଥ ବନ୍ୟା
ନଥିବ ।

ଏଇଯେ କେତେ ଛଳରେ ତୁମେ ଖେଳୁଛ, ମୋତେତ ଏହା ଭଲଲଗେ ।
ଆଖିଜଳରେ ମୋତେ ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ଭସାଇଦିଅ, ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ହସାଇ-
ଥାଅ । ମୋର ସବୁକିଛି ହଜାଇଛି ବୋଲି ଭାବିଲେ ମନେହୁଏ ତୁମକୁହିଁ ଖୋଜି-
ପାଉଛି । କୋଳରୁ କେବେ ଦୂରକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦିଅ ସିନା, ହୃଦୟରେ ପୁଣିଆରଣ କରି ।

ଗର୍ବ କରେ ନିଜ ନେ ଓ ନାମ, ଜାନ ଅଭ୍ୟାସୀ—

ଆମାର ମୁଖେ ତୋମାର ନାମ କି ସାଜେ
ଯଶନ ସବାଇ ଉପହାସେ ତଜନ ଛବି ଆମି,

ଆମାର କଣ୍ଠେ ତୋମାର ନାମ କି ବାଜେ ।

ତୋମା ହତେ ଅନେକ ଦୂରେ ଥାକି

ସେ ଯେନ ମୋର ଜାନତେ ନା ରୟ ବାକି—

ନାମ—ଗାନେର ଏଇ ଛଦ୍ମବେଶେ ଦିଲ ପରିତୟ ପାଛେ

ମନେ ମନେ ମରି ଯେ ସେଇ ଲଜେ ।

ଅହଂକାରେର ମିଥ୍ୟା ହତେ ବାଁରୁଓ ଦୟାକରେ,

ରଖୋ ଆମାୟ ଯେଥା ଆମାର ସ୍ଥାନ ।

ଆର-ସକଲେର ଦୃଷ୍ଟି ହତେ ସରିୟେ ଦିୟେ ମୋରେ

କରେ ତୋମାର ନତ ନୟନ ଦାନ ।

ଆମାର ପୁଜା ଦୟା ପାବାର ତରେ,

ମାନ ଯେନ ସେ ନା ପାୟ କରେ ଘରେ

ନିତ୍ୟ ତୋମାୟ ଡାକି ଆମି ଧୁଲର ପରେ ବସେ

ନିତ୍ୟନୂତନ ଅପରାଧେର ମାଝେ ।

ରେଲପଥ । ଇ ବି ଏସ, ଆର

୨୨ ଆଷାଢ଼ ୧୩୧୭

ତୁମ ନାମ ଗର୍ବକରି ମୁଁ ଜପୁନି, ମୋ ମୁହଁରେ ତୁମ ନାମ କଣ ସାଜେ ?
ଯେବେ ସତ୍ତ୍ୱ ଉପହାସ କରନ୍ତି । ଭାବେ ମୋ କଣ୍ଠରେ ତୁମ ନାମ କଣ ବାଜେ ?
ମୁଁ ଯେ ତୁମଠୁ ବହୁ ଦୂରରେ—ଏକଥା ଜାଣିବାରେ ମୋର ବାକନରହୁ ।
ନାମକାର୍ତ୍ତିନର ଛଦ୍ମବେଶରେ ପରିତୟ ଦେବାକଥା ଭାବି ମନେମନେ ଲଜରେମରେ ।

ଅହଂକାରର ମିଥ୍ୟାରୁ ବଞ୍ଚାଅ । ମୋତେ ମୋ ସ୍ଥାନରେ ରଖ । ସତ୍ତ୍ୱ
ଚକ୍ଷୁରୁ ଦୃଷ୍ଟାଇ ନେଇ ତମ ଆନତ ବୃଷ୍ଟି ମୋ ଉପରେ ପକାଅ । ମୋର ପୁଜା,
ତମର ଦୟା ପାଇବାପାଇଁ, ଅନ୍ୟଠାରୁ ସମ୍ମାନ ପାଇ ନୁହେଁ । ନିତ୍ୟ ନୂତନ ପାପ
ମଞ୍ଚରେ ମୁଁ ତୁମକୁ ଏମିତି ଧୁଲରେ ବସି ଡାକୁଥିବି ।

କେ ବଲେ ସବ ଫେଲେ ଯାବି
 ମରଣ ହାତେ ଧରବେ ଯବେ—
 ଜୀବନେ ତୁଲ ଯା ନିୟେଛିସ
 ମରଣେ ସବ ନିତେ ହବେ ।
 ଏଇ ଭର ଉଷାରେ ଏସେ
 ଶୂନ୍ୟ କି ତୁଲ ଯାବି ଶେଷେ ।
 ନେବାର ମତେ ଯା ଆଛେ ତୋର
 ଭଲେ କରେ ନେ ତୁଲ ତବେ ।

ଆବର୍ଜନାର ଅନେକ ବୋଝା
 ଜମିଯେଛିସ ଯେ ନିରବଧି—
 ବେତେ ଯାବି, ଯାବାର ବେଲ
 କ୍ଷୟ କରେ ସବ ଯାସ ରେ ଯଦି ।
 ଏସେଛି ଏଇ ପୃଥିବୀତେ,
 ହେଥାୟ ହବେ ସେଜେ ନିତେ—
 ରଜାର ବେଶେ ଚଲ୍ ରେ ହେସେ
 ମୃତ୍ୟୁ ପାରେର ସେ ଉତ୍ସବେ ।

ଶିଳ୍ପଦ୍ରବ୍ୟ

୨୫ ଆଷାଢ଼ ୧୩୧୭

କିଏ କହେ ମରଣ ହାତ ଧରିଲେ, ସବୁ ଗୁଡ଼ିଦେଇ ଯିବାକୁ ହେବ ?
 ଜୀବନରେ ଯାହା ତୁ ନେଇଛୁ, ମରଣରେ ତାହାସବୁ ନେବାକୁ ହେବ । ଏ ଭର
 ଭଣ୍ଡାରକୁ ଆସି ତୁ କଣ ଶୂନ୍ୟ ହାତରେ ଯିବୁ ? ନେବାପରି ଯାହା ଅଛି ତୁ
 ଭଲକରି ନେ ।

ଯେଉଁ ଆବର୍ଜନାର ବୋଝ ଜମାକରି ରଖିଛୁ, ଯିବାବେଳେ ଚିତ୍କରିଗଲେ,
 ରକ୍ଷା ପାଇଯିବୁ । ଯେତେବେଳେ ପୃଥିବୀକୁ ଆସିଛୁ, ରଜାଭଳି ବେଶ ସାଜ ହସି-
 ହସି ମୃତ୍ୟୁ ସେପାରିର ଉତ୍ସବରେ ଯୋଗ ଦେ !

ନଦୀ ପାରେର ଏଇ ଆଷାଢ଼େର

ପ୍ରଭତଖାନି

ନେ ରେ, ଓ ମନ, ନେ ରେ ଆପନ

ପ୍ରାଣେ ଟାନି ।

ସବୁଜ ନୀଲେ ସୋନାୟ ମିଲେ

ଯେ ସୁଧା ଏଇ ଛଡ଼ିୟେ ଦିଲେ,

ଜାଗିୟେ ଦିଲେ ଆକାଶ ତଲେ

ଗଉରବାଣୀ,

ନେ ରେ, ଓ ମନ, ନେ ରେ ଆପନ

ପ୍ରାଣେ ଟାନି ।

ଏମନି କରେ ଚଳତେ ପଥେ

ଭବେର କୂଲେ

ଦୁଇ ଧାରେ ଯା ଫୁଲ ଫୁଟେ ସବ

ନିସ ରେ ତୁଲେ ।

ସେଗୁଲି ତୋର ଚେତନା ତେ

ଗେଁଥେ ତୁଲିସ ଦିବସ-ରାତେ

ପ୍ରତିଦିନଟି ଯତନ କ'ରେ

ଭଗ୍ୟ ମାନି—

ନେ ରେ, ଓ ମନ, ନେ ରେ ଆପନ

ପ୍ରାଣେ ଟାନି ।

ଶିଳ୍ପଦଳ

୨୫ ଆଷାଢ଼ ୧୩୧୭

ରେ ମନ, ନଦୀ ଡାରର ଏଇ ଆସାଦ-ପ୍ରସାଦକୁ ନିଜ ହୃଦୟକୁ ଟାଣିନେ ।
ହବୁଜ, ନୀଳ ଓ ସୁନେଲି ରଙ୍ଗମିଶା ଯେଉଁ ସୁଧା ବଛୁଡ଼ି ହେଇଛି, ଅକାଶରେ
ଯେଉଁ ବାଣୀ ଜାଗିଛି, ହେ ମନ, ନିଜ ପ୍ରାଣରେ ଭରିନେ ।

ଏମିତି ପଥ ଚାଲୁ ଚାଲୁ ପୃଥିବୀର ଦୁଇ ଧାରରେ ଯାହା ଫୁଲ ଫୁଟିଥିବ
ତୋଳିନେ । ସେସବୁକୁ ତୋ ଚେତନାରେ ଦବସ ରାହି ଗୁଡ଼ି ପକା, ପ୍ରତି
ଦିନକୁ ଭାଗ୍ୟବୋଲି ଭାବି ନେ—

ମରଣ ଯେଦିନ ଦିନେର ଶେଷେ
 ଆସବେ ତୋମାର ଦୁୟାରେ
 ସେଦିନ ତୁମି କୀ ଧନ ଦିବେ ଉହାରେ ।
 ଭର ଆମାର ପରମଖାନି
 ସମ୍ମୁଖେ ତାର ଦିବ ଆନି,
 ଶୂନ୍ୟ ବିଦାୟ କରବ ନା ତୋ ଉହାରେ—
 ମରଣ ଯେଦିନ ଆସବେ ଆମାର ଦୁୟାରେ ।

କତ ଶରତ-ବସନ୍ତ ଋତ,
 କତ ସନ୍ଧ୍ୟା, କତ ପ୍ରଭତ
 ଜୀବନପାତ୍ରେ କତ ଯେ ରସ ବରଷେ—
 କତଜ ପଲେ କତଜ ଫୁଲେ
 ହୃଦୟ ଆମାର ଭରି ତୁଲେ
 ଦୁଃଖସ୍ବଖେର ଆଲୋଛାୟାର ପରଶେ ।

ଯା-କିଛି ମୋର ସଞ୍ଚିତ ଧନ
 ଏତ ଦିନେର ସବ ଆୟୋଜନ
 ଚରମ ଦିନେ ସାଜିଲେ ଦିବ ଉହାରେ—
 ମରଣ ଯେଦିନ ଆସବେ ଆମାର ଦୁୟାରେ ।

ଶିଳ୍ପଦଳ

୨୫ ଆଷାଢ଼ ୧୩୧୭

ମରଣ ଯେବେ ଶେଷଦିନ ତୁମ ଦୁଆରକୁ ଆସିବ ସେଦିନ ତାକୁ କି ଧନ ଦେବ ? ମୋ ଉଚ୍ଛ୍ୱସିତ ପ୍ରାଣଟି ତା ଆଗରେ ଆଣିଦେବ । ଖାଲି ହାତରେ ବଦାୟ ଦେବନାହିଁ, ଯେଉଁଦିନ ମରଣ ମୋ ଦୁଆରକୁ ଆସିବ ।

କେତେ ଶରତ-ବସନ୍ତ ରାତି, କେତେ ସନ୍ଧ୍ୟା, କେତେ ପ୍ରଭାତ, ପୁଣ୍ୟ-ଦୁଃଖର ଗୁଣ୍ଡାଳେକ ସ୍ପର୍ଶରେ ଜୀବନପାଥେ କେତେ ଯେ ରସ ବରଷେ, କେତେ ଫୁଲ ଓ ଫଳରେ ଦୃଢ଼ତା ଭରିଦିଏ ।

ମୋର ଯାହା ସଞ୍ଚିତ ଧନ, ଏତେ ଦିନର ଆୟୋଜନ, ସେହି ଚରମ ଦିନରେ ତାକୁ ସଜାଇ ଦେବ ମରଣ ଯେଉଁଦିନ ମୋ ଦୁଆରକୁ ଆସିବ ।

ଦୟା କ'ରେ, ଲଜ୍ଜା କ'ରେ, ଆପଣି ଛୋଟୋ ହସେ
 ଏସୋ ତୁମ ଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ଆଲୟେ,
 ତାର ତୋମାର ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ସୁଧା,
 ଘୁରୁଇ ଆମାର ଆଖିର କ୍ଷୁଧା,
 କଲେ ସଲେ ଦାଓ ଯେ ଧର
 କତ ଆକାର ଲୟେ ।

ବନ୍ଧୁ ହସେ, ପିତା ହସେ, ଜନନୀ ହସେ,
 ଆପଣି ତୁମି ଛୋଟୋ ହସେ ଏସୋ ହୃଦୟେ ।
 ଆମିଓ କି ଆପନ ହାତେ
 କରବ ଛୋଟୋ ବିଶ୍ୱନାଥେ—
 ଜାନାବ ଆର ଜାନବ ତୋମାୟ
 କ୍ଷୁଦ୍ର ପରିଚୟେ ?

ଶିଳ୍ପଦଳ

୨୭ ଆଷାଢ଼ ୧୩୧୭

ଦୟାକରି ସ୍ୱଇଚ୍ଛାରେ ନିଜେ ଛୋଟହୋଇ ଏ ଛୋଟ ଘରକୁ ତୁମେ ଆସ ।
 ତୁମର ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ସୁଧା ମୋ ଅଖିର ଯୁଧା ଶାନ୍ତ କରୁଛି । ଜଳ, ସ୍ଥଳରେ କେତେ
 ଅକାରରେ ତୁମେ ଧରୁଥିଅ ।

ବଧୂ, ପିତା ଜନନୀ ହୋଇ ଆସେ ତୁମେ ଛୋଟ ହୋଇ ମୋ ହୃଦୟକୁ
 ଆସ । ମୁଁ କି ମୋ ନିଜ ହାତରେ ବିଶ୍ୱନାଥଙ୍କୁ ଛୋଟ କରିବି ? କଣ
 ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ପରିଚୟରେ ମୁଁ ତୁମକୁ ଜାଣିବି ଓ ଜଣାଇବି ?

ଓଗୋ ଆମାର ଏଇ ଜୀବନେର

ଶେଷ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା

ମରଣ, ଆମାର ମରଣ, ତୁମି

କଓ ଆମାରେ କଥା

ସାର ଜନମ ତୋମାର ଲଗି

ପ୍ରତିଦିନ ଯେ ଆଛି ଜାଗି,

ତୋମାର ତରେ ବହେ ବେଡ଼ାଇ

ଦୁଃଖସୁଖେର ବ୍ୟଥା ।

ମରଣ, ଆମାର ମରଣ, ତୁମି

କଓ ଆମାରେ କଥା ।

ଯା ପେୟେଛି, ଯା ହିୟେଛି,

ଯା-କିନ୍ତୁ ମୋର ଆଶା,

ନା ଜେନେ ଧାୟ ତୋମାର ପାନେ

ସକଲ ଭଲେ ବାସା ।

ମିଲନ ହବେ ତୋମାର ସାଥେ

ଏକଟି ଶୁଭ ଦୃଷ୍ଟିପାତେ,

ଜୀବନ ବଧୂ ହବେ ତୋମାର

ନିତ୍ୟ-ଅନୁଗତା ।

ମରଣ, ଆମାର ମରଣ, ତୁମି

କଓ ଆମାରେ କଥା ।

ବରଣମାଲ ଗାଁଥା ଆଜେ
 ଆମାର ଚିଠିମାଝେ,
 କବେ ନୀରବ ହାସ୍ୟମୁଖେ
 ଆସବେ ବରେଇ ସାଜେ ।
 ସେଦିନ ଆମାର ରବେ ନା ଘର,
 କେଇ-ବା ଆପନ କେଇ-ବା ଅପର,
 ବିଜନ ଗଡେ ପଡ଼ିର ସାଥେ
 ମିଲବେ ପଡ଼ିବ୍ରତା ।
 ମରଣ, ଆମାର ମରଣ, ତୁମି
 କଓ ଆମାରେ କଥା ।

ଶିଳ୍ପଇଦହ

୨୭ ଆଷାଢ଼ ୧୩୧୭

ମୋ ଜୀବନର ଶେଷ ପରପୂର୍ଣ୍ଣତା ମରଣ ? ମୋତେ କଥାକୁହ । ତୁମପାଇଁ
 ଯେ ପ୍ରତିଦିନ ଜାଗିଅଛି । ପୁଣ୍ୟଦୁଃଖର ବ୍ୟଥା ତୁମପାଇଁ ବୋହୁ ଚାଲିଛି । ମରଣ;
 ମୋର ମରଣ; ତୁମେ ମୋତେ କଥାକୁହ —

ଯାହା ପାଇଛି, ଯାହା ହୋଇଛି, ଯାହାକିଛି ମୋର ଅଶା, ପ୍ରେମସବୁ ଅଜ୍ଞାତ
 ଅକର୍ଷଣରେ ତୁମଅଡ଼କୁ ଧାଉଁଛି । ଗୋଟିଏ ଶୁଭଦୃଷ୍ଟି ପାତରେ ତୁମ ସହିତ
 ମିଳନ ହେବ । ଜୀବନବଧୂ ତୁମର ନିତ୍ୟ ଅନୁଗତା ହେବେ । ମରଣ, ମୋର
 ମରଣ... ।

ମୋ ଚିତ୍ତରେ ବରଣମାଳା ଗୁହାହୋଇ ରହିଛି । କେବେ ବରଯାଜି
 ଜୀବ ହାସ୍ୟରେ ଆସିବ ? ସେଦିନ ମୋର ନିଜ ପର, ଘରଦ୍ୱାର କେହି
 ରହିବେନି । ବିଜନ ଗଡ଼ରେ ପଡ଼ିଯିବ ପଡ଼ିବ୍ରତା ମିଳିତ ହେବ । ମରଣ... ।

ଯାତ୍ରୀ ଆମି ଓରେ ।

ପାରବେ ନା କେଉଁ ରଖିତେ ଆମାୟ ଧରେ ।
ଦୁଃଖ ସୁଖର ବାଧନ ସବଲ ମିଛେ,
ବାଧା ଏ ଘର ରଇବେ କୋଥାୟ ପିଛେ—
ବିଷୟ-ବୋଧା ଟାନେ ଆମାୟ ନିତେ,
ଛିନ ହୟେ ଛଡ଼ିୟେ ଯାବେ ପଡ଼େ ।

ଯାତ୍ରୀ ଆମି ଓରେ ।

ଚଳତେ ପଥେ ଗାନ ଗାହି ପ୍ରାଣ ଭରେ ।
ଦେହଦୁର୍ଗେ ଶୁଲବେ ସକଲ ଦ୍ଵାର,
ଛିନ ହବେ ଶିକଲ ବାସନାର,
ଭଲେମୟ କାଟିୟେ ହବ ପାର
ଚଳତେ ରବ ଲୋକେ ଲୋକାନ୍ତରେ ।

ଯାତ୍ରୀ ଆମି ଓରେ ।

ଯା-କିଛି ଭର ଯାବେ ସକଲ ସରେ ।
ଆକାଶ ଆମାୟ ଡାକେ ଦୂରେର ପାନେ
ଭଷାବିହୀନ ଅଜାନିତେର ଗାନେ,
ସକାଲ ମାଝେ ପରାମ ମମ ଟାନେ
କାହାର ବାଣି ଏମନ ଗଭୀର ସ୍ଵରେ

ଯାତ୍ରୀ ଆମି ଓରେ ।

ବାହିର ହଲେମ ନା ଜାନି କୋନ୍ ଭେରେ ।
ଝୁଞ୍ଚନ କୋଥାଓ ଗାୟ ନି କୋନୋ ପାଖୁ,
କୀ ଜାନି ରତ କତଇ ଛିଲ ବାକି,
ନିମେଷହାର ଶୁଧୁ ଏକଟି ଆଖୁ
କେଗେ ଛିଲ ଅନ୍ଧକାରେର 'ପରେ ।

ଯାତ୍ରୀ ଆମି ଓରେ ।

କୋନ୍ ଦିନାନ୍ତେ ପୌଛବ କୋନ୍ ଘରେ ।

କୋନ୍ ତାରକା ଦୀପ ଜ୍ଵାଲେ ସେଇଖାନେ,

ବାତାସ କାଁଦେ କୋନ୍ କୁସୁମେର ଘ୍ରାଣେ,

କେ ଗୋ ସେଥାୟ ସିନ୍ଧୁ ଦୁ'ନୟାନେ

ଅନାଦିକାଲ ଗୁହେ ଆମାର ତରେ ।

ଗୋରଲ ନଦୀ

୨୭ ଆଷାଢ଼ ୧୩୧୭

ମୁଁ ଏକ ଯାତ୍ରୀ । ମୋତେ କେହି ଅଟକାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ସୁଖ-
ଦୁଃଖର ବ୍ୟଥା ମିଥ୍ୟା । ଏ ଘରଦ୍ଵାର, ବନ୍ଦନ ଯକୁ ପଛରେ ପଡ଼ିରହିବ । ଯେ
ବନ୍ଧୁ-ବୋହୂ ମୋତେ ଭଲକୁ ଟାଣୁଛି ତାହା ଛୁଣି ଭଲେ ପଡ଼ିବ ।

ମୁଁ ଏକ ଯାତ୍ରୀ । ପ୍ରାଣଭର ଗୀତଗାଇ ପଥ ଚାଲୁଛି । ମୋ ଦେହ
ଦୁର୍ଗର ସକଳ ଦ୍ଵାର ଖୋଲିଯିବ । ବାସନାର ଶୃଙ୍ଗାଳ ଛୁଡ଼ିଯିବ । ଭଲମନ୍ଦ କାଟି
ଲୋକଲୋକାନ୍ତର ପାରନ୍ତୋଇ ଚାଲିଥିବ ।

ମୁଁ ଏକ ଯାତ୍ରୀ । ଯବୁ ଭର ଦୂରେଇ ଯିବ ଆକାଶ ଦୂରନ୍ତକୁ ମୋତେ
ଡାକୁଛି । କାହାର ଭାଷାସ୍ଥାନ ଅଜଣା ଗୀତର ବର୍ଣ୍ଣାସ୍ଥାନ ସକାଳେ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ
ମୋ ପ୍ରାଣକୁ ଟାଣେ ।

ମୁଁ ଏକ ଯାତ୍ରୀ । କେତେ ସକାଳୁ ବାହାରିଛି ଜାଣେନା । କୌଣସି ପକ୍ଷୀ
ସେତେବେଳେ ରବିନ, କେଜାଣି ରାତି କେତେ ବାଜିଥିଲା । ନିମେଷସ୍ଥାନ
ଗୋଟିଏ ଅଖି କେବଳ ଅନ୍ଧକାରରେ ଚାହିଁଥିଲା ।

ମୁଁ ଏକ ଯାତ୍ରୀ । କେଉଁ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ କାହା ଘରେ ପହଞ୍ଚିବ ? କେଉଁ
ତାରକା ସେଠି ଗପଜାଲେ ? ପବନ କେଉଁ କୁସୁମର ପ୍ରାଣପାଇଁ କାନ୍ଦେ ? କିଏ
ସେଠି ଦୁଇ ସିନ୍ଧୁ ନୟନରେ ଅନନ୍ତକାଳ ମୋତେ ଚାହିଁରହିବ ?

ଉଡ଼ିଲେ ଧୂଳି ଅଭ୍ରଭେଦୀ ରଥେ
 ଓଇ-ଯେ ତିନି, ଓଇ-ଯେ ବାହିର ପଥେ ।
 ଆୟ ରେ ଛୁଟେ, ଟାନତେ ହବେ ରଖି—
 ଘରେର କୋଣେ ରଇଲି କୋଥାୟ ବସି ।
 ଭିଡ଼େର ମଧ୍ୟେ ଝାପିଲେ ପଡ଼େ ଗିଲେ
 ଠାଇ କରେ ତୁଲ ନେ ରେ କୋନୋମତେ

କୋଥାୟ କୀ ତୋର ଆଛେ ଘରେର କାଜ
 ସେ-ସବ କଥା ଭୁଲତେ ହବେ ଆଜ ।
 ଟାନ୍ ରେ ଦିଲେ ସକଲ ଚିତ୍କାୟା,
 ଟାନ୍ ରେ ଛେଡ଼େ ତୁଛ ପ୍ରାଣେର ମାୟା,
 ତଲ୍ ରେ ଟେନେ ଆଲେୟ ଅନ୍ଧକାରେ
 ନଗର-ଗ୍ରାମେ ଅରଣ୍ୟେ ପର୍ବତେ ।

ଓଇ ଯେ-ଶୁକା ଘୁରୁଛେ ଝନଝନି,
 ବୁକେର ମାଝେ ଶୁନଛ କି ସେଇ ଧ୍ବନି ।
 ରକ୍ତେ ତୋମାର ଦୁଲ୍ଲକ୍ଷେ ନା କି ପ୍ରାଣ ।
 ଗାଇଛେ ନା ମନ ମରଣଜୟା ଗାନ ?
 ଆକାଂକ୍ଷା ତୋର ବନ୍ୟାବେଗେର ମତୋ ।
 ଛୁଟିଛେ ନା କି ବିପ୍ଳବ ଭବିଷ୍ୟତେ ।

ଗୋରଲ

୨୭ ଆଷାଢ଼ ୧୩୧୭

ଏଇସେ— ଅଳ୍ପଭେଦୀ ରଥରେ ଧୂଳା ଉଡ଼ାଇ ସେ ବାହାରିଛନ୍ତି । ଘର-
କୋଣରେ କେଉଁଠି ବସିଲ ? ଆରେ କୌଡ଼ିଆସ, ରସି ଟାଣିବାକୁ ହବ । ଭିଡ଼-
ଭିଡ଼ରେ ଝାଞ୍ଚିପଡ଼ି କୌଣସିମତେ ସ୍ଥାନ କରିନେ ।

କଣ ଘର କାମଅଛି, ଆଜି ତାହା ଭୁଲି ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ପ୍ରାଣର ଉଛୁମାୟା
ପ୍ରାଣ ଅଲୋକ ଅନ୍ଧକାରରେ, ମନପ୍ରାଣ ଦେଇ ନଗର ଗ୍ରାମ ଅରଣ୍ୟ, ପଟ୍ଟରେ ଭୁ
ଟାଣିଗଲା ।

ଚକର ସେ ଝନଡ଼ିକାର ଦୃଢ଼ସ୍ୱରେ ଶୁଣିପାରୁଛନ୍ତି ? ମନ କଣ ମୁଝୁଝିଯି
ଗୀତ ଗାଉନି; ପ୍ରାଣ ଚଞ୍ଚଳ ହେଉନି ? ତୋର ଅକାଂକ୍ଷା ବନ୍ୟାପରି ଭବିଷ୍ୟତ
ଆଡ଼କୁ କଣ ଛୁଟି ଚାଲୁନି ?

ଭଜନ ପୂଜନ ସାଧନ ଆରାଧନା

ସମସ୍ତ ଥାକ୍ ପଡ଼େ ।

ଭୁବନରେ ଦେବାଲୟର କୋଣେ

କେନ ଆଜ୍ଞିତ ଓରେ ।

ଅନ୍ଧକାରେ ଲୁକିଯେ ଆପନ-ମନେ

କାହାରେ ତୁଇ ପୂଜିବ ସଂଗୋପନେ,

ନୟନ ମେଲେ ଦେଖି ଦେଖି ତୁଇ ଚେୟେ—

ଦେବତା ନାହିଁ ଘରେ ।

ତିନି ଶେହେନ ଯେଥାୟ ମାଟି ଭେଙ୍ଗେ

କରଛେ ଗୁପ୍ତା ଗୁପ୍ତ—

ପାଥର ଭେଙ୍ଗେ କାଟଛେ ଯେଥାୟ ପଥ,

ଖାଟଛେ ବାରେ ମାସ ।

ରୌଦ୍ରେ ଜଳେ ଆଛେନ ସବାର ସାଥେ,

ଧୁଲି ଚାହାର ଲେଗେଛେ ଦୁଇ ହାତେ—

ତାରଇ ମତନ ଶୁଦ୍ଧି ବସନ ଛାଡ଼ି

ଆୟ ରେ ଧୁଲର ପରେ ।

ମୁକ୍ତି ? ଓରେ, ମୁକ୍ତି କୋଥାୟ ପାବି,

ମୁକ୍ତି କୋଥାୟ ଆଛେ ।

ଆପନି ପ୍ରଭୁ ସୃଷ୍ଟି ବାଧନ ପରେ

ବାଧା ସବାର କାଛେ ।

ଗଣ୍ଡା ରେ ଧ୍ୟାନ, ଥାକ୍ରେ ପୁଲେଇ ତାଲି,

ଛିଡ଼ୁକ ବସ୍ତ୍ର, ଲଗୁକ ଧୁଲବାଲି—

କର୍ମଯୋଗେ ତାର ସାଥେ ଏକ ହୟେ

ଘର୍ମ ପଡ଼ୁକ ଝରେ ।

କୟା । ଗୋରାଲ

୨୭ ଆଷାଢ଼ ୧୩୧୭

ଭଜନ ପୁଜନ ସବୁ ପଡ଼ିଆଉ । ଦେବାଳୟର ଚୂକ୍ରଦ୍ୱାରେ କାହିଁକି ରହିବୁ ?
ଅନ୍ଧକାରରେ ତୁ କାହାକୁ ସଂଗୋପନରେ ପୁଚ୍ଛୁଛୁ— ଆଖି ଖୋଲି ରୁହଁ ଘରେ
ଦେବତା ନାହିଁ ।

ମାଟି ଫଟାଇ ଚଷା ଯେଉଁଠି ଗୁପ୍ତ କରୁଛି, ପଥର କାଟି ରାସ୍ତା ଯେଉଁଠି
ହଉଛି ସେ ସେଠିକି ଯାଇ ଖରାବଖାରେ ସଭିଙ୍କ ଭିତରେ ଅଛନ୍ତି । ଦୁଇ ହାତରେ
ତାଙ୍କର ଧୁଳି ଲାଗିଛି । ଶୁଣି ବସନ ତ୍ୟାଗକରି ତାଙ୍କଭଳି ଧୁଳିକୁ ଆଏ ।

ମୁଁ କି କେଉଁଠୁ ମିଳିବ ? ପ୍ରଭୁଙ୍କ ନିଜେ ସୃଷ୍ଟିରେ ବ୍ୟା ହୋଇଛନ୍ତି ।
ତୋର ଧ୍ୟାନ, ଫୁଲଭାଲ ପଡ଼ିଆଉ । ବସ୍ତ୍ର ମଳିନ ହୋଇ ଛୁଣିଯାଉ । ତା ସହିତ
ଶାଳ ନିଗିଡ଼ା କର୍ମଯୋଗରେ ଯୋଗ ଦେ ।

ସୀମାର ମାଝେ, ଅସୀମ, ତୁମି

ବାଜାଓ ଆପନ ସୁର ।

ଆମାର ମଧ୍ୟେ ତୋମାର ପ୍ରକାଶ

ତାଇ ଏତ ମଧୁର ।

କତ ବର୍ଣ୍ଣେ କତ ଗନ୍ଧେ

କତ ଗାନେ କତ ଛନ୍ଦେ,

ଅରୁପ, ତୋମାର ରୂପେର ଲୀଳୟ

କାଗେ ହୃଦୟପୁର ।

ଆମାର ମଧ୍ୟେ ତୋମାର ଶୋଭା

ଏମନ ସୁମଧୁର ।

ତୋମାୟ ଆମାୟ ମିଳିନ ହଲେ

ସକଳଇ ଯାୟ ଖୁଲେ—

ବିଶ୍ୱସାଗର ଢେଉ ଖେଳୟେ

ଉଠେ ତଖନ ଦୁଲେ ।

ତୋମାର ଆଲେୟ ନାଜ ତୋ ଛାୟା,

ଆମାର ମାଝେ ପାୟ ସେ କାୟା—

ହୟ ସେ ଆମାର ଅଶ୍ରୁଜଳେ

ସୁନ୍ଦର ବିଧୁର ।

ଆମାର ମଧ୍ୟେ ତୋମାର ଶୋଭା

ଏମନ ସୁମଧୁର ।

ଗୋରଇ ଜାନିପୁର

୨୭ ଆଷାଢ଼ ୧୩୧୭

ହେ ଅସୀମ ! ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ତୁମେହିଁ ନିଜ ସ୍ୱର ଶୁଣାଅ । ତେଣୁକରି
ମୋ ଭିତରେ ତୁମର ପ୍ରକାଶ ଏତେ ମଧୁର । କେତେ ବର୍ଷ, ଗନ୍ଧ ଗାନ ଓ
ଛନ୍ଦରେ ଅରୂପ ତୁମର ରୂପଲୀଳା ହୃଦୟରେ ଜାଗେ । ମୋ ଭିତରେ ମୋର
ଶୋଭା ଏତେ ସୁମଧୁର ।

ତୁମର ମୋର ମିଳନହେଲେ ସବୁ ଖୋଲିଯାଏ । ବିଶ୍ୱସାଗର ଢେଉ
ଖୋଲାଏ । ତୁମ ଆଲୋକ ଗୁମ୍ଫାଘନ । ମୋ ଭିତରେ ସେ କାହାନ୍ତୁକ ହୁଏ ।
ମୋ ଅଶ୍ରୁରେ ସେ ସୁନ୍ଦର ହୁଏ । ମୋ ଭିତରେ ତୁମରଶୋଭା କେତେ ସୁମଧୁର ।

ତାଲ ତୋମାର ଆନନ୍ଦ ଆମାର' ପର,

ତୁମି ତାଲ ଏସେଇ ନୀଚେ—

ଆମାୟ ନଇଲେ, ହିତୁବନେଶ୍ୱର,

ତୋମାର ପ୍ରେମ ହତ ଯେ ମିଛେ ।

ଆମାୟ ନିୟେ ମେଲେଇ ଏଇ ମେଲ,

ଆମାର ହିୟାୟ ଚଲେଇ ଚସେର ଖେଲ,

ମୋର ଜୀବନେ ବିଚିତ୍ର ରୂପ ଧ'ରେ

ତୋମାର ଇଚ୍ଛା ତରଙ୍ଗିଛେ ।

ତାଲ ତୋ ତୁମି ଗଜାର ଗଜା ହୟେ

ତବୁ ଆମାର ହୃଦୟ ଲାଗି

ଫିରଇ କତ ମନୋହରଣ ବେଶେ

ପ୍ରଭୁ; ନିତ୍ୟ ଆଛ ଜାଗି ।

ତାଲ ତୋ, ପ୍ରଭୁ, ହେଥାୟ ଏଇ ନେମେ

ତୋମାରି ପ୍ରେମ ଭକ୍ତପ୍ରାଣେର ପ୍ରେମେ,

ମୂର୍ତ୍ତି ତୋମାର ଯୁଗଲ ସମ୍ମିଳନେ

ସେଥାୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରକାଶିଛେ ।

ଜାନିପୁର । ଗୋରାଇ

୨୮ ଆଷାଢ଼ ୧୩୧୭

ଭୁମର ଆନନ୍ଦ ମୋ ଉପରେ କେନ୍ଦ୍ରୀଭୂତ । ତେଣୁ ଭୁମେ ନମ୍ନକୁ ଆସିଛ । ହେ ହିତୁବନେଶ୍ୱର, ମୋ ବିନା ଭୁମର ପ୍ରେମ କେଉଁଠି ରହନ୍ତା ? ମୋତେ-ନେଇ ଏ ମେଲା ରଚିଛ, ରସର ଖେଳା ମୋ ହୃଦୟରେ ମାଡ଼ିଛ । ମୋ ଜୀବନରେ ଭୁମର ଇଚ୍ଛା ବିଚିତ୍ର ରୂପରେ ତରଙ୍ଗାୟିତ ।

ତେଣୁ ଭୁମେ ରାଜାଙ୍କ ରାଜାହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ମୋ ହୃଦୟପାଇଁ ମନୋ-ହରଣ ବେଶ ସାଜି ଜାଗି ରହିଛ । ତେଣୁ ପ୍ରଭୁ ଭୁମେ ଏଠାକୁ ଅବତରିଛ । ଭକ୍ତ ଓ ଭୁମ ପ୍ରାଣର ପ୍ରେମରେ ମିଳନରେ ଭୁମେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରକାଶିତ ।

ମାନେର ଆସନ, ଆରମ୍ଭଣନ

ନୟ ତୋ ତୋମାର ତରେ ।

ସବ ଛେଡ଼େ ଆଜ ଖୁଣି ହେଲେ

ଚଳେ ପଥେର' ପରେ ।

ଏସୋ, ବନ୍ଧୁ, ତୋମର ସବେ

ଏକସାଥେ ସବ ବାହିର ହବେ,

ଆଜକେ ଯାତ୍ରା କରବ ମୋର

ଅମାନିତେର ଘରେ ।

ନିନ୍ଦା ପରବ ଭୁଷଣ କ'ରେ

କାଁଚାର କଷ୍ଟହାର,

ମାଆୟ କରେ ତୁଲେ ଲବ

ଅପମାନେର ଘର ।

ଦୁଃଖୀର ଶେଷ ଆଲୟ ଯେଥା

ସେଇ ଧୁଲିତେ ଲୁଟାଇ ମାଆ,

ତ୍ୟାଗେର ଶୂନ୍ୟପାତ୍ରଟି ନିଜ

ଆନନ୍ଦରସ ଭରେ ।

ଗୋରାଈ

୨୯ ଆଷାଢ଼ ୧୩୧୭

ତୁମପାଇଁ ସମ୍ମାନର ଅର୍ପଣ ଓ ଆର୍ତ୍ତମତାୟକ ଶୟନ ଅଭିଷେକ କୁହୁଁ ।
ସେ ମୋହୁ ତ୍ୟାଗକରି ମନୁ ଅନନ୍ଦରେ ରାତ୍ରାକୁ ବାହାରପଡ଼ । ଅସ ବଧୁ
ସଭାଏ ମିଳି ବାହାର ପଡ଼ିବା ଅପମାନିତଙ୍କ ଘରେ ।

ନିନ୍ଦାକୁ ଭୁଷଣ କରି, କଷ୍ଟକୁ କଷ୍ଟହାର କରି ଅପମାନ ଭର ମଥାରେ
ବୋହୁ ଦୁଃଖୀରକିଙ୍କ ଘରେ ତ୍ୟାଗର ଶୂନ୍ୟ ପାତ୍ରରେ ଅନନ୍ଦରସ ଭରିନେବା ।

୧୨୩

ପ୍ରଭୁଗୃହ ହତେ ଆସିଲେ ଯେଦିନ

ବୀରେର ଦଲ

ସେଦିନ କୋଥାୟ ଛିଲ ଯେ ଲୁକାନେ।

ବିପ୍ଳବ ବଲ !

କୋଥାୟ ବର୍ମ, ଅସ୍ତ୍ର କୋଥାୟ,

କ୍ଷୀଣ ଦରିଦ୍ର ଅତି-ଅସହାୟ,

ଗୁରି ଦିକ ହତେ ଏସେହେ ଆଘାତ

ଅନର୍ଗଳ—

ପ୍ରଭୁଗୃହ ହତେ ଆସିଲେ ଯେଦିନ

ବୀରେର ଦଲ ।

ପ୍ରଭୁଗୃହ ମାଝେ ପିରିଲେ ଯେଦିନ

ବୀରେର ଦଲ

ସେଦିନ କୋଥାୟ ଲୁକାଲେ ଆବାର

ବିପ୍ଳବ ବଲ !

ଧନୁ ଶର ଆସି କୋଥା ଗେଲ ଖସି,

ଶାନ୍ତିର ହାସି ଉଠିଲ ବିକର୍ଷି—

ତଲେ ଗେଲେ ଗଣ୍ଡ ସାର କୀବନେର

ସକଳ ଫଲ,

ପ୍ରଭୁଗୃହମାଝେ ପିରିଲେ ଯେଦିନ

ବୀରେର ଦଲ ।

କଲିକତା

୩୧ ଆଷାଢ଼ ୧୩୧୭

ଯେଉଁଦିନ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଘରୁ ବାରଗଣ ଆସିଲେ ସେଦିନ ପ୍ରଣେଶକ୍ତ କେଉଁଠି
ଲୁଚିକାହିଁତ ହେଲା ? ବର୍ମ, ଅସ୍ତ୍ର, କେଉଁଠି ରହିଲା ? ଶୀତ ଓ ଅସହ୍ୟ
କାହିଁକି ? ଚତୁର୍ଦିଗରୁ ଅନର୍ଗଳ ଆଘାତ ଆସିଥିଲା ।

ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଘରକୁ ସେଦିନ ଯେବେ ବାରଗଣ ଫେରିଲେ ସେଦିନ ପୁଣି
ଧନୁର କେଉଁଠି ରହିଲା, ଶକ୍ତି କାହିଁ ଲୁଚିଲା ? ଶାନ୍ତିର ହସ ଫୁଟିଉଠିଲା ।
ସାରାଜୀବନର ସମସ୍ତ ଫଳ ପ୍ରାପ୍ତି ସେମାନେ ଚାଲିଗଲେ ।

ଭେବେଛିନୁ ମନେ ଯା ହବାର ତାରି ଶେଷେ

ଯାତ୍ରା ଆମାର ବୁଝି ଥେମେ ଗେଛେ ଏସେ ।

ନାଇ ବୁଝି ପଥ; ନାଇ ବୁଝି ଆର କାଜ,

ପାଥେୟ ଯା ଛିଲ ପୁରୁଷେଛେ ବୁଝି ଆଜ,

ଯେତେ ହବେ ସରେ ନୀରବ ଅନ୍ତରଲେ

ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନେ ଛିନ୍ନ ମଲିନ ବେଶେ ।

କୀ ନିରଞ୍ଜ ଆଜି ଏକି ଅପୁରୁଷ ଲୀଳ—

ଏକି ନବୀନତା ବହେ ଅନ୍ତଃଶୀଳ ।

ପୁରୁଷତନ ଭାଷା ମରେ ଏଲ ଯବେ ମୁଖେ

ନବଗାନ*ହୟେ ରୁମ୍ଭରି ଉଠିଲ ବୁକେ,

ପୁରୁଷତନ ପଥ ଶେଷ ହୟେ ଗେଲ ଯେଥା

ସେଥାୟ ଆମାରେ ଆନିଲେ ନୂତନ ଦେଶେ !

କଲିକତା । ଠିକାଗାଡ଼ିତେ

୩୧ ଆଷାଢ଼ ୧୩୧୭

ଦିନେ ଭାବିଲି, ଯାତ୍ରା ହେବାର ଥିଲା ହୋଇଯାଇଛି । ଯାତ୍ରାମୋର ସରିଯାଇଛି । ଅଉ କାମନାହିଁ, ପଥନାହିଁ । ପାଥେୟ ବ ସରିଯାଇଛି । ଏଥର ଛିନ୍ନ ମନେ ବେଶରେ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନର ଅନ୍ତରାଳକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

କିନ୍ତୁ ଆଜି ଏକ ଅପୁରୁଷ ଲୀଳା ଦେଖୁଛି ! ଅନ୍ତରରେ ଏକ ନବୀନତା-ପୁରୁଷତନ ଭାଷା ବଦଳରେ ନବୀନଗାନ ବୁକ୍ତରେ ଗୁଞ୍ଜରି ଉଠୁଛି । ପୁରୁଷତନ ପଥ ଯେଉଁଠି ଶେଷ ହୋଇଗଲା, ସେଇଠୁ ମତେ ନୂତନ ଦେଶକୁ ଅଣିଲ ।

ଆମାର ଏ ଗାନ ଛେଡ଼େଛେ ତାର

ସକଳ ଅଳଙ୍କାର

ତୋମାର କାନ୍ଧେ ଗଞ୍ଜେ ନି ଆର

ସାଜେର ଅଙ୍ଗକାର ।

ଅଳଙ୍କାର ଯେ ମାଝେ ପ'ଡ଼େ

ମିଳନେତେ ଆଡ଼ାଇ କରେ,

ତୋମାର କଥା ଜାଣେ ଯେ ତାର ।

ମୁଖର ଝଙ୍କାର ।

ତୋମାର କାନ୍ଧେ ଖାଟେ ନା ମୋର

କବିର ଗରବ କର-

ମହାକବି, ତୋମାର ପାଶେ

ଦିତେ ଗୁରୁ ଯେ ଧର ।

ଜୀବନ ଲକ୍ଷେ ଯତନ କରି

ଯଦି ସରଳ ବାଣୀ ଗଢ଼ି,

ଆପନ ସ୍ତରେ ଦିବେ ଭରି

ସକଳ ଛିଦ୍ର ତାର ।

କଲିକତା

୧ ଶ୍ରାବଣ ୧୩୧୭

ତୁମ ଅଗରେ ମୋର ଗୀତ ତାର ଅଳଙ୍କାର ଓ ଅଙ୍ଗକାର ପରିତ୍ୟାଗ
କରିବୁ । ମଝିରେ ଅଳଙ୍କାର ମିଳନକୁ ଅତ୍ୟୁତ୍ତମ କରେ । ତାର ଝଙ୍କାର
ତୁମର କଥାକୁ ଯୋଡ଼ାଇ ଦିଏ ।

ମହାକବି, ତୁମ ପାଶରେ ମୋର କବିତାବେ ଗର୍ବ କରିବା ଚଳେନା ।
ତୁମ ପଦତଳେ ଧରାଦେବାକୁ ଚାହେଁ । ଯଦି ପ୍ରାଣପଣେ ଗୋଟିଏ ସରଳ ବାଣୀ
ଗଢ଼ିଦିଏ, ତାର ସକଳ ଛିଦ୍ରକୁ ନିଜ ସ୍ତରେ ଭରିଦିଅ ।

ନିନ୍ଦା ଦୁଃଖେ ଅପମାନେ

ଯତ ଆଦାତ ଖାଇ

ତବ ଜାନି କିନ୍ତୁର ସେଥା

ହାରବାର ତୋ ନାଇ ।

ଆଜି ଯଶନ ଧୁଲର 'ପରେ

ଭବତେ ନା ହୟ ଆସନ—ତରେ,

ଦୈନ୍ୟମାଝେ ଅସଂକୋଚେ

ପ୍ରସାଦ ତବ ଭାଇ ।

ଲୋକେ ଯଶନ ଭଲେ ବଲେ

ଯଶନ ସୁଖେ ଆଜି,

ଜାନି ମନେ, ତହାର ମାଝେ

ଅନେକ ଆଛେ ପାଁକି ।

ସେଇ ପାଁକିରେ ସାଜିଯେ ଲୟେ

ସୁରେ ବେଢ଼ାଇ ମାଆୟ ବୟେ,

ତୋମାର କାଛେ ଯାବ ଏମନ

ସମୟ ନାହିଁ ପାଇ ।

ବୋଲପୁର

୨ ଶ୍ରାବଣ ୧୩୧୭

ନିନ୍ଦା, ଦୁଃଖ, ଅପମାନର ଯେତେ ଅଦାତ ଖାଏ, ସେଥିରେ ହରାଇବାର କିଛି ନାହିଁବୋଲି ଜାଣେ । ଯେତେବେଳେ ତଳେ ଧୁଳିରେବସିଥାଏ ସେତେବେଳେ ଅସନର କଥା ଭାବେନାହିଁ । ଦୈନ୍ୟ ମଝରେ ଅସଂକୋଚରେ ତମର ପ୍ରସାଦ ଗୁହଁ ।

ଯେତେବେଳେ ଲୋକେ ପ୍ରଶଂସା କରନ୍ତି ଓ ପୁଣିରେଥାଏ, ମୁଁ ଜାଣିପାରେ ସେଥିରେ ମିଛ କେତେ । ସେଇ ମିଛକୁ ସଜାଇ, ମୁଣ୍ଡାଇ ମୁଁ ବୁଲି । ଅଥଚ ରୂପ ପାଖକୁ ଯିବାକୁ ଅବସର ମିଳେନା ।

ରଜାର ମତୋ ବେଶେ ତୁମି ସାଜାଓ ଯେ ଶିଶୁରେ,
 ପରଓ ଯାରେ ମଣିରତନ-ହାର—
 ଖେଳୁଲ ଆନନ୍ଦ ତାର ସକଲଇ ଯାୟ ଘୁରେ,
 ବସନ-ଭୂଷଣ ହୟ ଯେ ବିଷମ ଭର ।
 ଛେଡ଼େ ପାଛେ ଆସାତ ଲଗି,
 ପାଛେ ଧୁଲୟ ହୟ ସେ ଦାଣି,
 ଆପନାକେ ତାଇ ସରିୟେ ରଖେ ସବାର ହତେ ଦୂରେ,
 ଚଳତେ ଗେଲେ ଭବନା ଧରେ ତାର—
 ରଜାର ମତୋ ବେଶେ ତୁମି ସାଜାଓ ଯେ ଶିଶୁରେ,
 ପରଓ ଯାରେ ମଣିରତନ-ହାର ।

କୀ ହବେ, ମା ଅମନ-ତରେ ରଜାର ମତୋ ସାଜେ,
 କୀ ହବେ ଓଇ ମଣିରତନ-ହାରେ—
 ଦୁୟାର ଖୁଲେ ଦାଓ ଯଦି ତୋ ଛୁଟି ପଥେର ଗାଝେ
 ରୌଦ୍ର ବାୟୁ-ଧୁଲକାଦାର ପାଡ଼େ ।
 ଯେଥାୟ ବିଶ୍ଵଜନେର ମେଲ,
 ସମସ୍ତ ଦିନ ନାନାନ ଖେଲ,
 ଗୁରି ଦିକେ ବିରଟ ଗାଥା ବାଜେ ହାଜାର ସୁରେ,
 ସେଥାୟ ସେ ଯେ ପାୟ ନା ଅଧିକାର—
 ରଜାର ମତୋ ବେଶେ ତୁମି ସାଜାଓ ଯେ ଶିଶୁରେ,
 ପରଓ ଯାରେ ମଣିରତନ-ହାର ।

ବୋଲପୁର

୨ ଶ୍ରାବଣ ୧୩୧୭

ରାଜବେଶ କରି, ମଣିମୟ ଅଭୂଷଣରେ ସଜାଇ ପିଲାଙ୍କର ଖେଳକୁଦର
ଆନନ୍ଦ କାହିଁକି ଛାଡ଼ାଇ ନେଉଛ ? ବସ୍ତ୍ର ଓ ଭୂଷଣରେ ଧୁଳିମଳି ଲାଗିବ,
ଛୁଣିଯିବ ଏଇଆ ଭାବି ସେମାନେ ଅଛ ଖେଳିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ନିଜକୁ ଦୂରେଇ
ରଖନ୍ତି । ପାଦ ପକାଇଲେହିଁ ସେଇ ଭାବନା ଘାରେ ।

ମା, ଏଇ ରାଜବେଶ ଓ ଅଭୂଷଣ କି ଦରକାର ? ଦ୍ଵାର ଖୋଲି-
ଦେଲେ ଖରା-ବର୍ଷାରେ ଧୁଳି ମାଟିଆଡ଼େ ଛୁଟି ଯାଆନ୍ତା । ଯେଉଁଠି ବିଶ୍ଵ-
ଜନଙ୍କ ମେଲା, ନାନା ରକମର ଖେଳା, ଗୁରୁଆଡ଼େ ହଜାର ସ୍ଵରର ଗାନ—
ଖେଳ ଖେଳିବାକୁ ଛାଡ଼ିଦିଅ । ସେଠି ବି ଯିବାର ଅଧିକାର ପାଏନା ।

ଜଡ଼ିୟେ ଗେଛେ ସବୁ ମୋଟା

ଦୁଟୋ ତାରେ,

ଜୀବନ-ବୀଣା ଠିକ୍ ସୁରେ ତାଉ

ବାଜେ ନା ରେ ।

ଏଇ ବେସୁରେ ଜଟିଲତାୟ

ପରନ ଆମାର ମରେ ବ୍ୟଥାୟ,

ହଠାତ୍ ଆମାର ଗାନ ଥେମେ ଯାୟ

ବାରେ ବାରେ ।

ଜୀବନ-ବୀଣା ଠିକ୍ ସୁରେ ଆଉ

ବାଜେ ନା ରେ ।

ଏଇ ବେଦନା ବଇତେ ଆମି

ପାରି ନା ଯେ,

ତୋମାର ସଜ୍ଜର ପଥେ ଏସେ

ମରି ଲଜେ ।

ତୋମାର ଯାଇ ଗୁଣୀ ଆଛେ

ବସତେ ନାରି ତାଦେର କାଛେ,

ଦ୍ଵାଡ଼ିୟେ ଥାକି ସବାର ପାଛେ

ବାହିର-ଦ୍ଵାରେ ।

ଜୀବନ-ବୀଣା ଠିକ୍ ସୁରେ ଆଉ

ବାଜେ ନା ରେ ।

ବୋଲପୁର

୩ ଶ୍ରାବଣ ୧୩୧୭

ନୀବନ ବାଣୀରେ ସବୁ ଓ ମୋଟା ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଭାର ଯୋଡ଼ିଯାଇଛି,
କେଣୁ ଯେଟା ଠିକ୍ ବାଜୁନି । ବେସୁର ଜଟିଳତାରେ ମୁଁ ମର୍ମିତ । ହଠାତ୍
ମୋ ଗୀତ ବାରମ୍ବାର ଅମିୟାଏ ।

ଏ ବେଦନା ମୁଁ ସହ ପାରୁନାହିଁ । ତୁମ ସବୁ ଆଡ଼କୁ ଆସି ମୁଁ
ଲଜରେ ମରିଯାଉଛି । ତୁମ ସବୁର ଗୁଣାଜନଙ୍କ ପାଖରେ ବସିବା ଯୋଗ୍ୟତା
ମୋର କାହିଁ ? ସବାପଛରେ ଦ୍ଵାରପାଖରେ ଛୁଡ଼ାହୋଇ ରହିବି । ନୀବନ-
ବାଣୀ ଠିକ୍ ଆଉ ବାଜୁନାହିଁ ।

ଗାବାର ମତୋ ହୟ ନି କୋନୋ ଗାନ,

ଦେବାର ମତୋ ହୟ ନି କିନ୍ତୁ ଦାନ ।

ମନେ ଯେ ହୟ ସବଲ ରଲଲ ବାକି,

ତୋମାୟ ଶୁଧୁ ଦିୟେ ଏଲେମ ଫାକି,

କବେ ହବେ ଜୀବନ ପୁଣି କ'ରେ

ଏଇ ଜୀବନେର ପୂଜା ଅବସାନ

ଆର-ସକଲେର ସେବା କରି ଯତ

ପ୍ରାଣପଣେ ଦିଲ ଅର୍ଘ୍ୟ ଭରି ଭରି—

ସତ୍ୟ ମିଥ୍ୟା ସାଜିୟେ ଦିଲ ଯେ କତ

ଦାନ ବଲିୟା ପାଛେ ଧର ପଡ଼ି ।

ତୋମାର କାଛେ ଗୋପନ କିନ୍ତୁ ନାହିଁ,

ତୋମାର ପୂଜାୟ ସାହାସ ଏତ ତାଇ,

ଯା ଆଛେ ତାଇ ପାୟେର କାଛେ ଆନି

ଅନାବୃତ ଦରିଦ୍ର ଏଇ ପ୍ରାଣ ।

୭ ଶ୍ରାବଣ ୧୩୧୭

ମୋ ପାଖରେ ଗାଇବାକୁ କୌଣସି ଗୀତ, ଦେବାକୁ କୌଣସି ଭେଟିନାହିଁ ।
ମନେ ହେଉଛି, ସବୁ ବାକି ରହିଗଲା । ତୁମକୁ ସୁଧୁ ଫାଙ୍କିଦେଇ ଆସିଲି ।
ଜୀବନ ପୂର୍ଣ୍ଣକରି ଏ ପୂଜା କେବେ ସମାପ୍ତ ହେବ କେଜାଣି ?

ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପୂଜା କଲବେଳେ ମୁଁ ନିଜ ଦୈନ୍ୟ ଲୁଚାଇବାକୁ ଯାଇ ସତ୍ୟ
ମିଥ୍ୟା ସଜାଇ କେତେ ଅର୍ଘ୍ୟ ନଦିଏ । ତୁମ ପାଖରେ କିଛି ଗୋପନ ନାହିଁ ।
ତୁମ ପୂଜାପାଇଁ ମୁଁ ତେଣୁ ଏତେ ସାହସୀ । ଦରିଦ୍ର ପ୍ରାଣରେ ଯା ଅଛି, ଅନାବୃତ
ଭାବେ ତମ ଚରଣରେ ରଖିଛି ।

୧୩୦

ଆମାର ମାଝେ ତୋମାର ଲାଲ ହବେ,
ତାଇ ତୋ ଆମି ଏସେଛି ଏଇ ଭବେ ।
ଏଇ ଘରେ ସବ ଖୁଲେ ଯାବେ ଦ୍ଵାର,
ଘୂଟେ ଯାବେ ସକଳ ଅହଂକାର,
ଆନନ୍ଦମୟ ତୋମାର ଏ ସଂସାରେ
ଆମାର କିଛି ଆର ବାକି ନା ରବେ ।

ମରେ ଗିୟେ ବାଁଚବ ଆମି, ତବେ
ଆମାର ମାଝେ ତୋମାର ଲାଲ ହବେ ।
ସବ ବାସ୍ତବ୍ୟ ଯାବେ ଆମାର ଥେମେ
ମିଲେ ଗିୟେ ତୋମାରି ଏକ ପ୍ରେମେ,,
ଦୁଃଖସୁଖର ବିଚିତ୍ର ଜୀବନେ
ତୁମି ଛାଡ଼ା ଆର କିଛି ନା ରବେ ।

୭ ଶ୍ରାବଣ ୧୩୧୭

ମୋ ଜୀବନରେ ତୁମର ଲୀଳା ପ୍ରକଟ ହେବାପାଇଁ ମୁଁ ଏ ଭବକୁ ଆସିଛି ।
ଏ ଘରରସକୁ କବାଟ ଖୋଲିଯିବ, ସକଳ ଅହଂକାର ଘୁଟିଯିବ । ଆନନ୍ଦମୟ ତୁମର
ଏ ସଂସାରରେ ମୋର କିଛି ବାକି ରହୁବନି ।

ମୁଁ ମରିଯିବି ଅମର ରହୁବି, କାରଣ ମୋ ଭିତରେ ତମର ଲୀଳା ହେବ ।
ମୋର ଯବୁ ବାସନା ଅମିୟାଇ ତୁମ ପ୍ରେମରେ ମିଳିତ ହେବ । ଦୁଃଖସୁଖର ବିବିଧ
ଜୀବନରେ ତୁମଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ରହୁବନି ।

ଦୃଃପନ କୋଥା ହତେ ଏସେ

ଜୀବନେ ବାଧାୟ ଶେଷଗୋଲ ।

କେଁଦେ ଉଠେ ଜେଗେ ଦେଖୁ ଶେଷେ

କିଛି ନାହିଁ, ଆଛେ ମାର କୋଲ

ଭେବେଛିନୁ ଆର-କେହ ବୁଝି

ଭୟେ ତାଲ ପ୍ରାଣପଣେ ଯୁଝି,

ତବ ହାସି ଦେଖେ ଆଜ ବୁଝି

ତୁମିଇ ଦିୟେଛ ମୋରେ ଦୋଲ ।

ଏ ଜୀବନ ସଦା ଦେୟ ନାଡ଼ା

ଲୟେ ତାର ସୁଖ ଦୁଖ ଭୟ—

କିଛି ଯେନ ନାହିଁ ଗୋ ସେ ଛାଡ଼ା,

ସେଇ ଯେନ ମୋର ସମୁଦୟ ।

ଏ ଘୋର କାଟିୟା ଯାବେ ଶ୍ରେଣେ

ନିମେଷେଇ ପ୍ରଭତ-ଆଲୋକେ,

ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ତୋମାର ସମ୍ମୁଖେ

ଥେମେ ଯାବେ ସକଳ କଲୋଲ ।

୮ ଶ୍ରାବଣ ୧୩୧୭

କେଉଁଠୁ ଦୁଃସ୍ବପ୍ନ ଆସି ମୋ ଜୀବନରେ ଗଣ୍ଡଗୋଲ ଭରିଦେଉଛି ? କାହିଁ-କାହିଁ ଉଠିପଡ଼ି ଦେଖିବ କେଉଁଠି କିଛିନାହିଁ, କେବଳ ଅଛି ମା'ର କୋଲ । ଆଉ କେହି ହେଉଥିବ ଭାବ ଭୟରେ ପ୍ରାଣପଣେ ଯୁଝିଥିଲ । ତମର ହସ ଦେଖି ଜାଣୁଛି, ତୁମେ ହିଁ ମୋତେ ଏପରି ଦୋହଲାଇଥିଲ !

ଜୀବନ ସୁଖଦୁଃଖରେ ଦୋଳାଉଛି । ମନେହେଉଛି ଏସବୁଛଡ଼ା ଜୀବନରେ ଆଉକିଛି ଯେପରି ନାହିଁ । ପ୍ରଭାତର ଆଲୋକ ଆଖିରେ ପଡ଼ିବାମାତ୍ରେ ଏ ଭ୍ରମ କଟିଯିବ । ତୁମର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଦର୍ଶନ ପରେ ଚଉର ଦେଉଛେଉଛା ଅମିୟିବ ।

୧୩୨

ଗାନ ଦିଲେ ଯେ ତୋମାୟ ଖୁଜି

ବାହିର-ମନେ

ଚିର ଦିବସ ମୋର ଜୀବନେ ।

ନିଧେ ଶେଷେ ଗାନ ଆମାରେ

ଘରେ ଘରେ ଦ୍ଵାରେ ଦ୍ଵାରେ

ଗାନ ଦିଲେ ହାତ ବୁଲିଲେ ବେଡ଼ାଲ

ଏଇ ଭୁବନେ ।

କତ ଶେଖା ସେଇ ଶେଖାଲେ

କତ ଗୋପନ ପଥ ଦେଖାଲେ

ଚିନିଲେ ଦିଲ କହୁ ତାର

ହୃଦୟଗଗନେ ।

ବିଚିତ୍ର ସୁଖ-ଦୁଃଖର ଦେଶେ

ରହସ୍ୟଲେଖ ଘୁରିଲେ ଶେଷେ

ସନ୍ଧ୍ୟାବେଲେ ନିଧେ ଏଇ

କୋନ୍ ଭବନେ ।

୯ ଶ୍ରାବଣ ୧୩୧୭

ମୁଁ ଆଜନ୍ମ ମୋର ଅନ୍ତର ବାହାର ସବୁଠି ମୋ ଗୀତ ଦ୍ଵାରା ତୁମକୁ ଖୋଜିଛି । ଘର ଘର, ଦ୍ଵାର ଦ୍ଵାର ଏଗୀତ ମୋତେ ନେଇଯାଇଛି । ଏହି ଗୀତ ଦ୍ଵାରା ସାରା ବିଶ୍ଵଦେହରେ ମୁଁ ହାତ ବୁଲାଇଛି ।

ସେ ଗୀତ କେତେକଣ ଶିଖାଇଲା, କେତେ ଗୋପନ ପଥ ଦେଖାଇଲା । ହୃଦୟ ଗଗନର କେତେ ତାରା ଚିହ୍ନାଇଦେଲା । ସୁଖଦୁଃଖର ବିଚିତ୍ର ଦେଶରେ, ରହସ୍ୟଲେଖରେ ବୁଲାଇ ଶେଷରେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ କେଉଁ ଭୁବନକୁ ମୋତେ ନେଇ ଆସିଲା ?

୧୩୩

ତୋମାୟ ଖୌଜା ଶେଷ ହବେ ନା ମୋର

ଯବେ ଆମାର ଜନମ ହବେ ଭେର ।

ତଲେ ଯାବ ନବଜୀବନ ଲେକେ,

ନୂତନ ଦେଖା ଜାଗବେ ଆମାର ରେଖେ,

ନବୀନ ହୟେ, ନୂତନ ସେ ଆଲେକେ

ପରବ ତବ ନବମିଲନ-ତୋର ।

ତୋମାୟ ଖୌଜା ଶେଷ ହବେ ନା ମୋର ।

ତୋମାର ଅନ୍ତ ନାଲ ଗୋ ଅନ୍ତନାଲ,

ବାରେ ବାରେ ନୂତନ ଲୀଲ ତାଇ ।

ଆବାର ତୁମି ଜାନି ନେ କୋନ୍ ବେଶେ

ପଥେର ମାଝେ ଦାଁଡ଼ାବେ, ନାଥ, ହେ ସେ—

ଆମାର ଏ ହାତ ଧରବେ କାଢ଼େ ଏସେ,

ଲଗବେ ପ୍ରାଣେ ନୂତନ ଭାବେର ଘୋର ।

ତୋମାୟ ଖୌଜା ଶେଷ ହବେନା ମୋର ।

. ୧୦ ଶ୍ରାବଣ ୧୩୧୭

ମୋ ଜୀବନର ସମାପ୍ତି ଆସିବାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମକୁ ଖୋଜିବା ମୋର ସରିବନାହିଁ । ମୁଁ ଏବେ ନୂଆ ଜୀବନର ପ୍ରଦେଶକୁ ଯିବି । ସେଠି ମୋ ନେତ୍ର ନୂତନ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିବ । ନୂଆ ଅଲୋକରେ ନିର୍ବାନ ହୋଇ ନବମିଲନର ଡୋରରେ ବାନ୍ଧ ହେଉଯିବି । ତୁମକୁ ଖୋଜିବା ମୋର ଶେଷ ହେବନାହିଁ ।

ତୁମର ଅନ୍ତନାହିଁ । ତେଣୁ ତମେ ନିତ୍ୟ ନୂଆ ଲୀଳା ରଚନା କର । ଜାଣେନା ମଝି ରାସ୍ତାରେ କେଉଁ ବେଶ ସାଜି ତୁମେ ଛୁଡ଼ାହେବ । ପାଖକୁ ଆସି ମୋ ହାତଟି ଧରିବ । ପ୍ରାଣରେ ନୂତନ ଚମକ ଲାଗିବ । ତୁମକୁ ଖୋଜିବା ଶେଷ ହେବନି ମୋର ।

ଯେନ ଶେଷ ଗାନେ ମୋର ସବ ରଗିଣୀ ପୁରେ,

ଆମାର ସବ ଆନନ୍ଦ ମେଲେ ତାହାର ସୁରେ ।

ଯେ ଆନନ୍ଦେ ମାଟିର ଧର ହାସେ

ଅଧୀର ହସେ ତରୁଳତାୟ ଘାସେ,

ଯେ ଆନନ୍ଦେ ଦୁଇ ପାଗଲେର ମତେ ।

ଜୀବନ ମରଣ ବେଢ଼ାୟ ଭୁବନ ଘୁରେ—

ସେଇ ଆନନ୍ଦ ମେଲେ ତାହାର ସୁରେ ।

ଯେ ଆନନ୍ଦ ଆସେ ଝଡ଼ର ବେଶେ,

ଯୁମନ୍ତ ପ୍ରାଣ ଜୁଗାୟ ଅଜ ହେସେ ।

ଯେ ଆନନ୍ଦ ଦାଁଡ଼ାୟ ଆଁଖିଜଳେ

ଦୁଃଖ ବ୍ୟଥାର ରକ୍ତଶତଦଳେ,

ଯା ଆଛେ ସବ ଧୁଲୁୟ ଫେଲେ ଦିୟେ

ଯେ ଆନନ୍ଦେ ବଚନ ନାହିଁ ଫୁରେ—

ସେଇ ଆନନ୍ଦ ମେଲେ ତାହାର ସୁରେ ।

୧୧ ଶ୍ରାବଣ ୧୩୧୭

ମୋର ଶେଷ ଗୀତରେ ସକଳ ରଗିଣୀ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଉ ମୋ ହୃଦୟର ସକଳ
ଆନନ୍ଦ ସେଥିରେ ବ୍ୟକ୍ତ ହେଉଯାଉ । ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦରେ ପୃଥିବୀ, ତରୁଳତା
ହସିଉଠନ୍ତି, ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦରେ ଜୀବନ ଓ ମୃତ୍ୟୁ ଦୁଇ ପାଗଳସମ ଜଗତ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ
ଚାଲନ୍ତି ସେଇ ଆନନ୍ଦ ସେ ସ୍ତରରେ ମିଶୁ ।

ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦ ଝଡ଼ ବେଶରେ ଆସି ଅଞ୍ଜନାସରେ ସୁପ୍ତ ପ୍ରାଣକୁ ଜଗାଏ,
ଅଶ୍ରୁଜଳ ବିନ୍ଦୁପରି ଦୁଃଖର ରକ୍ତ କମଳରେ ବିରଜିତ ହୁଏ, ସବୁକିଛି ଧୂଳିରେ
ଫିଙ୍ଗି ଦେଇ ନିଷାକ କରାଏ—ସେଇଆନନ୍ଦ ଏ ସ୍ତରରେ ମିଶୁ ।

୧୩୫

ଯଶନ ଆମାୟ ବାଁଧ' ଆଗେ ପିଛେ

ମନେ କରି ଆର ପାବ ନା ଛାଡ଼ା

ଯଶନ ଆମାୟ ଫେଲ' ତୁମି ନୀଚେ

ମନେ କରି ଆର ହବ ନା ଖାଡ଼ା ।

ଆବାର ତୁମି ଦାଓ ଯେ ବାଁଧନ ଖୁଲେ,

ଆବାର ତୁମି ନାଓ ଆମାରେ ତୁଲେ,

ଚିରଜୀବନ ବାହୁଦୋଲୟ ତବ

ଏମନି କରେ କେବଲଇ ଦାଓ ନାଡ଼ା ।

ଭୟ ଲଗାୟେ ତହା କର କ୍ଷୟ,

ଭୁମ ଭଙ୍ଗାୟେ ତଖନ ଭଙ୍ଗ' ଭୟ ।

ଦେଖା ଦିୟେ ଡାକ ଦିୟେ ଯାଓ ପ୍ରାଣେ,

ତାହାର ପରେ ଲୁକାଓ ଯେ କୋନ୍‌ଖାନେ,

ମନେ କରି ଏଇ ହାରଲେମ ବୁଝି—

କୋଥା ହତେ ଆବାର ଯେ ଦାଓ ସାଡ଼ା ।

୧୧ ଶ୍ରୀବଣ ୧୩୧୭

ଆନରୁ ପଛରୁ ମୋତେ ଯେବେବାନ୍ତି, ମନେହୁଏ ମୋର ମୁକ୍ତି ହେବନାହିଁ ।
ମୋତେ ଯେବେ ତଳକୁ ନିକ୍ଷେପ କର, ମନେହୁଏ ଆଉ ଛୁଡ଼ା ହେଇ ପାରିବିନି ।
ପୁଣି ତୁମେ ହିଁ ମୋର ବନ୍ଧନ ଖୋଜିଦାଅ । ତୁମେହିଁ ମୋତେ ଉଠାଇ ନାଅ ।
ଏମିତି ତମ ବାହୁରେ ମତେ ଆଜନ୍ମ ଝୁଲୁଥିବି ।

ଭୟ ଦେଖାଇ ତୁମେ ମୋର ନିଦ୍ରା ଭଙ୍ଗକର । ପୁଣି ନିଦ୍ରାମଗ୍ନ କରି ଭୟ
ନକ୍ଷକର । ଦେଖାଦେଇ, ଡାକମାରି ପୁଣିଯେ କେଉଁଠିଲୁଚିପଡ଼ି, ମନେହୁଏ ତୁମକୁ
ହରାଇଲି ମାତ୍ର ପୁଣି କେଉଁଠୁ ତମର ଡାକ ଶୁଣିବି ।

୧୩୭

ଯତକାଳ ତୁଲ ଶିଶୁର ମତେ ।

ରଇବି ବଲହାନ

ଅନ୍ତରେରଇ ଅନ୍ତଃପୁରେ

ଥାକ୍ରେ ତତଦିନ ।

ଅଳ୍ପ ଘାୟେ ପଡ଼ିବି ଘୁରେ,

ଅଳ୍ପ ଦାହେ ମରବି ପୁରେ,

ଅଳ୍ପ ଗାୟେ ଲଗଲେ ଧୁଲ୍ଲ

କରବେ ଯେ ମଲିନ—

ଅନ୍ତରେରଇ ଅନ୍ତଃପୁରେ

ଥାକ୍ରେ ତତଦିନ ।

ଯଶନ ତୋମାର ଶକ୍ତି ହବେ

ଉଠବେ ଭରେ ପ୍ରାଣ,

ଆଗୁନ-ଭର ସୁଧା ତାହାର

କରବି ଯଶନ ପାନ—

ବାଇରେ ତଖନ ଯାସ୍ରେ ଛୁଟେ,

ଥାକବି ଶୁଚି ଧୁଲ୍ଲ ଲୁଟେ,

ସକଳ ବାଧନ ଅଙ୍ଗେ ନିୟେ

ବେଡ଼ାବି ସ୍ବାଧୀନ—

ଅନ୍ତରେରଇ ଅନ୍ତଃପୁରେ

ଥାକ୍ରେ ତତଦିନ ।

ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ତୁ ଶିଶୁ ପରିବଳଣୀର ହୋଇ ରହିପାରିବୁ, ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଅନ୍ତରର
ଅନ୍ତରରେ ରହ ଏବେ ତୁ ସାମାନ୍ୟ ଆଦାତରେ ପଡ଼ିଯିବୁ, ସ୍ୱଳ୍ପ ତାପରେ ଜଳିଯିବୁ
ଓ ସାମାନ୍ୟ ଧୂଳିରେ ମଳିନ ହେଇଯିବୁ ଅନ୍ତରର ଅନ୍ତରରେ ତୁ ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହ ।

ଯେବେ ତୋର ଶକ୍ତି ହେବ, ପ୍ରାଣ ଭରିଯିବ, ଅଗ୍ନି-ସୁଧା ପାନ କରି-
ପାରିବୁ ସେତେବେଳେ ବାହାରକୁ ଛୁଟି ଆସିବୁ । ସେତେବେଳେ ତୁ ଧୂଳିରେ
ଲେଟି ମଧ୍ୟ ପବନ, ସକଳବନ୍ଦନ ସତ୍ତ୍ୱେ ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇ ପାରିବୁ ।

୧୩୭

ଆମାର   ଚିତ୍ତ ତୋମାୟ ନିତ୍ୟ ହବେ
                              ସତ୍ୟ ହବେ—
 ଓଗୋ   ସତ୍ୟ, ଆମାର ଏମନ ସୁଦିନ
                              ଘଟବେ କବେ ।
                              ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ଜପି,
                              ସକଳ ବୁଦ୍ଧି ସତ୍ୟେ ସାପି,
                              ସାମାର ବାଧନ ପେରିୟେ ଯାବ
                              ନିଶ୍ଚଳ ଭବେ—
                              ସତ୍ୟ, ତୋମାୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରକାଶ
                              ଦେଖିବ କବେ ।

ତୋମାୟ ଦୂରେ ସରିୟେ ମରି
                              ଆପନ ଅସତ୍ୟ ।
                              କି ଯେ କାଣ୍ଡ କରି ଗୋ ସେଇ
                              ଭୂତେର ରଜତେ ।
                              ଆମାର ଆମି ଧୁୟେ ମୁହେ
                              ତୋମାର ମଧ୍ୟେ ଯାବେ ଘୁଟେ,
                              ସତ୍ୟ, ତୋମାୟ ସତ୍ୟ ହବ
                              ବାଟବ ତବେ—
                              ତୋମାର ମଧ୍ୟେ ମରଣ ଆମାର
                              ମରବେ କବେ ।

ମୋ ଚିତ୍ତ ନିତ୍ୟ ଓ ସତ୍ୟ ତୁମର ହେବ, ଏ ସୁଦ୍ଧନ ହେ ସତ୍ୟ ସ୍ବରୂପ,
କେବେ ଆସିବ ? ସତ୍ୟ ସତ୍ୟଜିପି ମୋର ସକଳ ବୁଦ୍ଧି ସତ୍ୟକୁ ସମର୍ପଣ କରି,
ସଂସାର ସୀମାର ବ୍ୟଧନ ପାରିହେଇ ତମର ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରକାଶ କେବେ ଦେଖିବି ?

ତୁମକୁ ଦୂରେଇ ଦେଇ ମୋ ଅସତ୍ୟରେ ମୁଁ ମରୁଛି ଏବଂ ସେଇ ଭୂତ
ରାଜତ୍ବରେ କି କାଣ୍ଡ ନ କରୁଛି ? ନିଜତ୍ବକୁ ପୋଛିଦେଇ ତୁମ ପାଖକୁ ଘୁଞ୍ଚିଗଲେହିଁ
ହେ ସତ୍ୟପ୍ରକାଶ, ମୁଁ ବଞ୍ଚିଯିବି । କେବେ ତମ ମଧ୍ୟରେ ମୋର ଏପରି ମରଣ
ହେବ ?

୧୩୮

ତୋମାୟ ଆମାର ପ୍ରଭୁ କରେ ଗର୍ଜ୍ଜି,
ଆମାର ଆମି ସେଇଟୁକୁ ଥାକ୍ ବାକି ।

ତୋମାୟ ଆମି ହେରି ସକଳ ଦିଶି,
ସକଳ ଦିୟେ ତୋମାର ମାଝେ ମିଶି,
ତୋମାରେ ପ୍ରେମ କୋଗାଇ ଦିବାନିଶି

ଇଚ୍ଛା ଆମାର ସେଇଟୁକୁ ଥାକ୍ ବାକି—
ତୋମାୟ ଆମାର ପ୍ରଭୁ କରେ ଗର୍ଜ୍ଜି ।

ତୋମାୟ ଆମି କୋଥାଓ ନାହିଁ ଜାକି,
କେବଳ ଆମାର ସେଇଟୁକୁ ଥାକ୍ ବାକି ।

ତୋମାର ଲୀଳ ହବେ ଏ ପ୍ରାଣ ଭିତରେ
ଏ ସଂସାରରେଖେଇ ତାଇ ଧରେ,

ରଇବ ବାଧା ତୋମାର ବାହୁଡ଼ୋରେ
ବାଧନ ଆମାର ସେଇଟୁକୁ ଥାକ୍ ବାକି—
ତୋମାୟ ଆମାର ପ୍ରଭୁ କରେ ଗର୍ଜ୍ଜି ।

୧୪ ଶ୍ରୀବତୀ ୧୩୧୭

ମୋ ଭିତରେ ତୁମେ ଏତିକି ଅହଂକାର ଦେଇଥାଅ ଯେ ତୁମକୁ ମୁଁ ପ୍ରଭୁ
ବୋଲି ମାନେ ! ମୋର କେବଳ ଏଇ ଇଚ୍ଛା ଯେ ମୁଁ ତୁମକୁ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ
ଅନୁଭବ କରେ । ସବୁକିଛି ବସନ୍ତି ଦେଇ ତୁମ ଭିତରେ ଲୀନ ହୋଇଯାଏ ।
ରାତିଦିନ ସର୍ବଦା ମୋ ପ୍ରେମ ତୁମକୁ ଅର୍ପଣ କରିପାରେ ! ତୁମେ ହୁଅ ମୋର
ଏକମାତ୍ର ପ୍ରଭୁ ।

ମୋର କେବଳ ଏତିକି ଆବରଣ ରହୁ ଯା ତୁମକୁ ଲୁଚାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।
ତୁମର ଲୀଳା ମୋ ଜୀବନରେ ସଞ୍ଚାରିତ ହେବବୋଲି ମତେ ସଂସାରରେ ରଖିଛ ।
ପ୍ରଭୁ, ମୋତେ ଏପରି ଭାବେ ବାନ୍ଧ ଯେ ମୁଁ ତୁମ ପାଖରେ ଅବଶେଷରେ ରହୁବି ।
ତୁମେ ହିଁ ହେବ ମୋର ପ୍ରଭୁ ।

୧୩୯

ଯା ଦିୟେଇ ଆମାର ଏ ପ୍ରାଣ ଭରି

ଖେଦ ରବେ ନା ଏଖନ ଯଦି ମରି ।

ରଜନୀଦିନ କତ ଦୁଃଖେ ସୁଖେ

କତ-ଯେ ସ୍ଥର ବେଜେଜେ ଏଇ ବୁକେ,

କତ ବେଶେ ଆମାର ଘରେ ଢୁକେ

କତ ରୂପେ ନିୟେଇ ମନ ହରି ।

ଖେଦ ରବେ ନା ଏଖନ ଯଦି ମରି ।

ଜାନି ତୋମାୟ ନିଜ ନି ପ୍ରାଣେ ବରି,

ପାଇନି ଆମାର ସକଲ ପୁଣି କରି ।

ଯା ପେୟେଛି ଭାଗ୍ୟ ବଲେ ମାନି,

ଦିୟେଇ ତୋ ତବ ପରଶଖାନି,

ଆଛ ତୁମି ଏଇ ଜାନା ତୋ ଜାନି—

ଯାବ ଧରି ସେଇ ଭରସାର ତରୀ ।

ଖେଦ ରବେ ନା ଏଖନ ଯଦି ମରି ।

୧୭ ଶ୍ରୀବତୀ ୧୩୧୭

ମୋତେ ଏତେ ପୁଣିକରି ଦେଇଛ ଯେ ଏବେ ମଲେ ବି ମୋର ଖେଦ
ରହୁବ ନାହିଁ । ଦିନରାତି ସୁଖଦୁଃଖରେ କେତେ ସୁର ଏଇ ବୁକୁରେ ବାଜିଛି ।
କେତେ ବେଶରେ ମୋ ଘରର ପଣି ମନହରଣ କରିଛି । ଖେଦ ରହୁବ ନାହିଁ
ଆଜି ଯଦି ମରିଯାଏ ।

ଜାଣେ, ତମକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବରଣ କରିପାରିନାହିଁ । ଅନ୍ତରରେ ପରପୁଣ୍ୟ କରି
ଅନୁଭବ ନାହିଁ । ଯାହା ସ୍ତ୍ରୀ ମାତ୍ର ପାଇଛି ତାହା ମୋର ଭାଗ୍ୟ । ‘ତୁମେ ଅଛ’
ଏଇ ବୋଧ ମୋର ଜ୍ଞାନ ସେଇ ଭରସାର ତଣ୍ଡରେ ମୁଁ ଯାଇପାରିବି ମରିଗଲେ
ଖେଦ ନାହିଁ ।

ଓରେ ମାଝି, ଓରେ ଆମାର
 ମାନବଜନ୍ମତରୀର ମାଝି,
 ଶୁନତେ କି ପାସ ଦୂରେର ଥେକେ
 ପାରେର ବାଣି ଉଠେ ବାଜି ।
 ତରୀ କି ତୋର ଦିନେର ଶେଷେ
 ଠେକବେ ଏବାର ଘାଟେ ଏସେ ।
 ସେଥାୟ ସନ୍ଧ୍ୟା-ଅନ୍ଧକାରେ
 ଦେୟ କି ଦେଖା ପ୍ରଦୀପ ରଜି ।

ଯେନ ଆମାର ଲଗେ ମନେ,
 ମନ୍ଦମଧୁର ଏଇ ପବନେ
 ସିନ୍ଦୂପାଘେର ହାସିଟି କାର
 ଆଁଧାର ବେୟେ ଆସେ ଆଜି ।
 ଆସାର ବେଲୟ କୁସୁମଗୁଳି
 କିଛି ଏନେଛିଲେମ ତୁଲି,
 ଯେଉଁଲି ତାର ନବୀନ ଆଛେ
 ଏଇବେଲ ନେ ସାଜିୟେ ସାଜି ।

୧୮ ଶ୍ରାବଣ ୧୩୧୭

ହେ ମାଝି, ହେ ମୋର ମାନବଜନ୍ମ-ତରଣୀର ମାଝି, ସେ କୁଳରୁ ବହୁତୁରୁ
 ଯେ ବଂଶୀସ୍ତନ ଶୁଣାଯାଉଛି ତାକୁ ତୁ ଶୁଣିପାରୁଛୁ ? ଦିନଶେଷରେ କଣ ଭୋର
 ଭଗ୍ନ ଘାଟରେ ଲାଗେ ? ସେଠି ସନ୍ଧ୍ୟା ଅନ୍ଧାରରେ ଘାସମାଲ୍ଲା କଣ ଭଜେ ଦେଖା
 ଯାଏ ?

ମୋର ମନେ ହେଉଛି ଏଇ ମନ୍ଦମଧୁର ପବନରେ ସିନ୍ଦୂ ସେପାରିରୁ ଗନ୍ଧନ
 ଅନ୍ଧକାର ଭେଦି ଯେପରି କାହାର ହସ ଭାସିଆସୁଛି ।

ଆସିବାବେଳେ ମୁଁ କିଛି ଫୁଲ ଭୋଲି ଆଣିଥିଲି । ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ ସେଥିରୁ
 ସତେଜ ଅଛି, ଏଇ ବେଳାରେ ସେଥିରେ ଡାଲ ସଜାଇ ନେ ।

ମନକେ, ଆମାର କାୟାକେ,
 ଆମି ଏକେବାରେ ମିଳିଲେ ଦିତେ
 ଗୁଲ ଏ କାଲେ ଛାୟାକେ ।
 ଓଇ ଆଗୁନେ ଜୁଲିଲେ ଦିତେ,
 ଓଇ ସାଗରେ ତଳିଲେ ଦିତେ,
 ଓଇ ଚରଣେ ଗଲିଲେ ଦିତେ;
 ଦଳିଲେ ଦିତେ ମାୟାକେ—
 ମନକେ, ଆମାର କାୟାକେ ।

ଯେଖାନେ ଯାଇ ସେଥାୟ ଏକେ
 ଆସନ ଜୁଡ଼େ ବସତେ ଦେଖେ
 ଲକେ ମରି, ଲଓ ଗୋ ହରି
 ଏଇ ସୁନିବିଡ଼ ଛାୟାକେ—
 ମନକେ, ଆମାର କାୟାକେ ।

ତୁମି ଆମାର ଅନୁଭବେ
 କୋଥାଓ ନାଲ ବାଧା ପାବେ,
 ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକା ଦେବେ ଦେଖା
 ସରିଲେ ଦିଲେ ମାୟାକେ—
 ମନକେ, ଆମାର କାୟାକେ ।

୧୯ ଶ୍ରାବଣ ୧୩୧୭

ମୋର ମନ ଓ ଦେହକୁ ଓ ଏଇ କଳାଗୁସ୍ତାକୁ ଏକବାରେ ମିଶେଇ ଦେବାକୁ ଚାହେଁ । ସେହି ନିଆଁରେ ଜଳାଇ, ସାଗରରେ ବୁଡ଼ାଇ, ପାଦତଳେ ଭରଳାଇ ଏଇ ମାୟାକୁ ଦଳିଦେବାକୁ ଚାହେଁ ।

ମୁଁ ଯେଉଁଠାକୁ ଯାଏ ସେଠାରେ ଏ ଗୁସ୍ତାକୁ ଆସନମାଡ଼ି ବସିଥିବାର ଦେଖେ । ଲଜରେ ମରୁଛି—ଏ ସୁନିବିଡ଼ ଗୁସ୍ତାକୁ ଅପସର ନଥ ।

ତୁମେ ମୋ ଅନୁଭବରେ ନିଷୀଧରେ ଓ ପୁର୍ଣ୍ଣିତ୍ତ୍ୱେ ଦେଖାଦିଅ ଏ ମାୟାକୁ ଦେହ ଓ ମନରୁ ଅପସାରିତ କର ।

ଯାବାର ଦିନେ ଏଇ କଥାଟି

ବଲେ ଯେନ ଯାଇ—

ଯା ଦେଖେଛି ଯା ପେୟେଛି

ତୁଲନା ତାର ନାଇ ।

ଏଇ ଜ୍ୟୋତିଃ ସମୁଦ୍ର ମାଝେ

ଯେ ଶତଦଳ ପଦ୍ମ ଉଜେ

ତାରଇ ମଧୁ ପାନ କରେଛି,

ଧନ୍ୟ ଆମି ତାଇ—

ଯାବାର ଦିନେ ଏଇ କଥାଟି

ଜାନିୟେ ଯେନ ଯାଇ ।

ବିଶ୍ୱରୂପେର ଖେଳଘରେ

କତଇ ଗେଲେମ ଖେଲେ,

ଅପରୂପକେ ଦେଖେ ଗେଲେମ

ଦୁଟି ନୟନ ମେଲେ ।

ପରଶ ଯାଁରେ ଯାୟ ନା କର

ସକଲ ଦେହେ ଦିଲେନ ଧର,

ଏଇଖାନେ ଶେଷ କରେନ ଯଦି

ଶେଷ କରେ ଦିନ ତାଇ—

ଯାବାର ବେଲ ଏଇ କଥାଟି

ଜାନିୟେ ଯେନ ଯାଇ ।

ଯିବା ଦିନରେ ଏ କଥାଟି କହିଯାଏ ଯେ, ଯାହା ଦେଖିଛି, ଯାହା ପାଇଛି
ତାର ଭୁଲନା ନାହିଁ । ଯିବା ଦିନରେ ଏ କଥାଟି ଜଣାଇ ଯାଏ ଯେ, ଜ୍ୟୋତି
ସମୁଦ୍ର ମଝିରେ ଯେଉଁ ଶତଦଳ ପଦ୍ମ ବିରାଜିତ ମୁଁ ତାର ମଧୁ ପାନକରି
ଧନ୍ୟ ହୋଇଛି ।

ବିଶ୍ୱରୂପର ଖେଳଘରେ କେତେ ଖେଳିଗଲି । ଅପରୂପକୁ ଦୁଇ ନୟନଭର
ଦେଖିଲେ । ଯାହାକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରାଯାଏନା ମୋର ସାରା ଶରୀରରେ ସେ ଧରାଦେଲେ ।
ଏହାପରେ ମତେ ଯଦି ଶେଷ କରିଦେବେ କରିଦିଅନ୍ତୁ । ଯିବା ବେଳରେ ଏକଥା
ମୁଁ ଯେମିତି ଜଣେଇଯାଏ ।

୧୪୩

ଆମାର ନାମଟା ଦିୟେ ତେକେ ରଖୁ ଯାରେ
ମରଛେ ସେ ଏଇ ନାମେର କାରଗାରେ ।
ସକଳ ଭୁଲେ ଯତଲ ଦିବାଗତି
ନାମଟାରେ ଓଇ ଆଜ୍ଞାଶ-ପାନେ ଗାଁଥି,
ତତଇ ଆମାର ନାମେର ଅନ୍ଧକାରେ
ହାରଇ ଆମାର ସତ୍ୟ ଆପନାରେ ।

ଜଡ଼ୋ କରେ ଧୂଲିର 'ପରେ ଧୂଲି
ନାମଟାରେ ମୋର ଭଜ କରେ ଭୂଲି ।
ଛିଦ୍ର ପାଛେ ହୟରେ କୋନୋଖାନେ
ଚିତ୍ର ମମ ବିରମ ନାହିଁ ମାନେ,
ଯତନ କରି ଯତଇ ଏ ମିଥ୍ୟାରେ
ତତଇ ଆମି ହାରଇ ଆପନାରେ ।

୨୧ ଶ୍ରାବଣ ୧୩୧୭

ମୋ ନାମଟି ଦେଇ ଯାହାକୁ ମୁଁ ତାଙ୍କିରଣେ, ସେ ଏଇନାମର କାର୍ଯ୍ୟ
ଗୃହରେ ମରୁଛି । ସବୁ ଭୁଲି ସେଇ ନାମକୁ ଦିବାଗତି ଯେତେ ଅଜ୍ଞାନ କୁଆ
ବୁଝି ଚାଲିବ ସେତେ ମୋ ନାମର ଅନ୍ଧକାରରେ ମୋର ସତ୍ୟ ମୋଠୁ
ଦୂରେଇଯାଏ ।

ଧୂଳିପରେ ଧୂଳି ଜମାକରି ମୋ ନାମକୁ ମୁଁ ଭଜକରି ଚିତାଲେ । କେଉଁଠି
ଛତ୍ର ରହୁଥିବ ବୋଲି ମୋ ଚିତ୍ତ ବିଶ୍ରାମ ଲଭେନାହିଁ । ଏ ମିଥ୍ୟାକୁ ମୁଁ ଯେତେ
ଯତ୍ନକରେ, ନିଜକୁ ସେତେ ହୁରାସଦେ ।

ନାମଟା ସେହିନ ଘୁରୁବେ, ନାଥ,

ବାଟବ ସେହିନ ମୁକ୍ତ ହୟେ—

ଆପନ-ଗଡ଼ା ସ୍ବପନ ହତେ

ତୋମାର ମଧ୍ୟେ ଜନମ ଲୟେ ।

ତେକେ ତୋମାର ହାତେର ଲେଖା

କାଟି ନିଜେର ନାମେର ରେଖା,

କତହିନ ଆର କାଟବେ ଜୀବନ

ଏମନ ଭୀଷଣ ଆପଦ ବୟେ ।

ସବାର ସଜ୍ଜା ହରଣ କରେ

ଆପନାକେ ସେ ସାଜାତେ ଗୁୟ ।

ସକଳ ସ୍ବରକେ ଛାପିୟେ ଦିୟେ

ଆପନାକେ ସେ ବାଜାତେ ଗୁୟ ।

ଆମାର ଏ ନାମ ଯାକ-ନା ତୁକେ,

ତୋମାରଇ ନାମ ନେବ ମୁଖେ,

ସବାର ସଙ୍ଗେ ମିଲବ ସେହିନ

ବିନା ନାମେର ପରିଚୟେ ।

* ୨୧ ଶ୍ରାବଣ ୧୩୧୭

ମୋ ନାମଟି ଯେଉଁଦିନ ମୋଠାରୁ ଘୁଞ୍ଚାଇବ, ହେ ନାଥ, ମୁଁ ସେହିଦିନ ମୁକ୍ତହୋଇ ବଞ୍ଚିବି । ନିଜର ସ୍ବପ୍ନ ଜଗତରୁ ବାହାର ତୁମ ମଧ୍ୟରେ ଜନ୍ମ ନେବି । ତୁମ ହାତ ଲେଖାକୁ ଡାକି ନିଜ ନାମରେଖା ନିଜେ ଲେଖେ । ଏମିତି ଅପଦରେ ଆଉ କେତେଦିନ ଜୀବନ ବୋହୁ ଚାଲିବ ?

ଅନ୍ୟର ବେଶି ହରଣକରି ନିଜକୁ ମୁଁ ସଜାଏ । ସକଳ ସ୍ବରକୁ ଛପାଇ ନିଜରଟା ବଜାଇବାକୁ ଚାହୁଁ । ଫୋର ଏ ନାମ ଲୁଚିଯାଉ । ତୁମ ନାମଟି ମୁହଁରେ ରହୁ । ତେବେ ସେଦିନ ନାମସ୍ଥାନ ହୋଇ ସଭିଙ୍କ ସହୃଦ ମିଶିବ ।

ଜଡ଼ାୟେ ଆଛେ ବାଧା, ଛାଡ଼ାୟେ ଯେତେ ଶୁଭ—

ଛାଡ଼ାତେ ଗେଲେ ବ୍ୟଥା ବାଜେ ।

ମୁକ୍ତି ଗୁହିବାରେ ତୋମାର କାନ୍ଧେ ଯାଇ,

ଗୁହିତେ ଗେଲେ ମରି ଲଜେ ।

ଜାନି ହେ ତୁମି ମମ ଜୀବନେ ଶ୍ରେୟତମ,

ଏମନ ଧନ ଆର ନାହିଁ ଯେ ତୋମା-ସମ

ତବୁ ଯା ଉଜ୍ଜାଗ୍ରେୟ ଘରେତେ ଆଛେ ଗୋର

ଫେଲିଯା ଦିତେ ପାରି ନା ଯେ ।

ତୋମାରେ ଆବରିୟା ଧୁଲ୍ଲତେ ତାକେ ହିୟା,

ମରଣ ଆନେ ଗଣି ଗଣି—

ଆମି ଯେ ପ୍ରାଣ ଭରି ତାଦେର ଘୁଣା କରି,

ତବୁଓ ତାଇ ଉଲ୍ଲେବାସି ।

ଏତଇ ଆଛେ ବାକି, ଜମେନ୍ଦେ ଏତ ଫୈଜ୍—

କତ ଯେ ବିଫଳତା, କତ ଯେ ଜାକା ଜାକି—

ଆମାର ଉଲ୍ଲେ ତାଇ ଗୁହିତେ ଯବେ ଯାଇ

ଭୟ ଯେ ଆସେ ମନୋମାଝେ ।

୨୨ ଶ୍ରୀବଣ ୧୩୧୭

ଚେଉଦିଗରେ ବାଧାର ଘେର ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ଚାହେଁ, କିନ୍ତୁ ଛଡ଼ାଇବା ବେଳେ ବ୍ୟଥା ଲାଗେ । ମୁକ୍ତି ମାନିବାକୁ ତୁମ ପାଖକୁ ଯିବାକୁ ଚାହେଁ, ମାତ୍ର ଯିବାବେଳେ ଲଜ୍ଜାଲଗେ । ଜାଣେ, ତମେ ମୋ ଜୀବନର ଶ୍ରେୟତମ । ତୁମ ସମ ଧନ ଅଛି ନାହିଁ । ତଥାପି ଏ ଉଜ୍ଜାଗ୍ରେୟ ମୁଁ ଉପେକ୍ଷା କରିପାରୁନାହିଁ ।

ତୁମକୁ ଆବୋରି ଧୁଲ୍ଲରେ ଦୃଢ଼ଯୁକ୍ତାଙ୍ଗେ—ମୃତ୍ୟୁମୟ ସେଇ ଗଣିଗଣି ଧୁଲ୍ଲ । ପ୍ରାଣଭରି ମୁଁ ତାକୁ ଘୁଣା କଲେବି ଗୁଡ଼ିପାରେନା । ଏତେ ବାକି, ଏତେ ଫୈଜ୍, ଏତେ ବିଫଳତା, ଏତେ ବୁକାବୁକି—ତେଣୁ ଭଲପାଇଁ ତମଠାରୁ ଉଦ୍ଧାରୁଣ୍ଡିବାକୁ ବି ମନରେ ଭୟଲଗେ ।

ତୋମାର ଦୟା ଯଦି

ରହିତେ ନାଓ ଜାନି

ତବୁଓ ଦୟା କରେ

ଚରଣେ ନିୟୋ ଟାନି ।

ଆମି ଯା ରହେ ତୁଲେ

ଆରମେ ଥାକି ଭୁଲେ,

ସୁଖେର ଉପାସନା

କରି ଗୋ ଫଲେ ଫୁଲେ—

ସେ ଧୁଲ-ଖେଲଘରେ

ରେଖୋ ନା ଘୁଣାଭରେ ।

ଜାଗାୟୋ ଦୟା କରେ

ବହୁଖେଲ ହାନି ।

ସତ୍ୟ ମୁଦେ ଆଛେ

ଦୁଧାର ମାଝଖାନେ,

ତାହାରେ ତୁମି ଛାଡ଼ା

ଫୁଟାତେ କେ ବା ଜାନେ ।

ମୃତ୍ୟୁ ଭେଦ କରି

ଅମୃତ ପଡ଼େ ଝରି,

ଅତଲ ଦୀନତାର

ଶୂନ୍ୟ ଭଠେ ଭରି ।

ଫତନ ବ୍ୟଥା ମାଝେ

ଚେତନୀ ଆସି ବାଜେ,

ବିରୋଧ କୋଲହଲେ

ଗଭୀର ତବ ବାଣୀ ।

ମୁଁ ଯଦି ତୁମର ଦୟା ଜାଣିବା ଜାଣେନା, ତଥାପି ଦୟାକରି ତୁମ ଚରଣକୁ ମୋତେ ଟାଣିନିଅ । ମୁଁ ବଳାସରେ ଭୁଲି ସୁଖର ଉପାସନାକରି ରହିଯାଏ । ସେ ଧୂଳିଘରେ ମତେ ଅତି ରଖନା, ଦୟାକରି ଅଘାତ ଦେଇ ମତେ ଜାଗ୍ରତ କର ।

ଦ୍ଵିଧା ମଧ୍ୟରେ ସତ୍ୟ ମୁଦ ହୋଇଛି । ତୁମଛଡ଼ା ତାକୁ କିଏ ଆଉ ଫୁଟାଇବ ? ମୃତ୍ୟୁ ଭେଦକରି ଅମୃତ ଝରିପଡ଼େ — ଅଭଳଘାନତା ରୂପକ ଶୂନ୍ୟତା ଭରି-ଉଠେ । ପତନର ବ୍ୟଥା ମଝିରେ ଚେତନା ଛୁଇଁଯାଏ । କୋଳାହଳ ମଧ୍ୟରେ ତମର ଗନ୍ଧାର ବାଣୀ ଘୋଷିତ ହୁଏ ।

ଜୀବନେ ଯତ ପୂଜା

ହଲ ନା ସାର,

ଜାନି ହେ ଜାନି, ତାଓ

ହୟ ନି ହାର ।

ଯେ ଫୁଲ ନା ଫୁଟିତେ

ଝରେଛେ ଧରଣୀତେ,

ଯେ ନଦୀ ମରୁପଥେ

ହାରଲେ ଧାର,

ଜାନି ହେ ଜାନି ତାଓ

ହୟ ନି ହାର ।

ଜୀବନେ ଆଜଓ ଯାହା

ରଘେଛେ ପିଛେ,

ଜାନି ହେ ଜାନି, ତାଓ

ହୟ ନି ମିଛେ ।

ଆମାର ଅନାଗତ

ଆମାର ଅନାହତ

ତୋମାର ବୀଣାତାରେ

ବଞ୍ଚିଛେ ତାର

ଜାନି ହେ ଜାନି ତାଓ

ହୟ ନି ହାର ।

ଜୀବନରେ ଶ୍ଵେତେପୂଜା, କରିହୋଇନି, ଜାଣେ, ତାହା ହର ହୋଇନାହିଁ ।
ଯେଉଁ ଫୁଲ ନଫୁଟୁଣୁ ଭୂମିରେ ଲେଟିପଡ଼େ, ଯେଉଁ ନଦୀ ମରୁ ପଥରେ ମରିଗଲା—
ଜାଣେ, ତା ହର ହୋଇନାହିଁ ।

ଜୀବନରେ ଅଳ୍ପ ଯାହାସବୁ ପଛରେଅଛି, ଜାଣେ, ତାହା ମିଛ ହୋଇନାହିଁ ।
ମୋର ଯାହା ଅନାଗତ ଆନାହୁତ— ତୁମ ଖାଣା ତାରରେ ସେସବୁ ବାଜିଛି ।
ଜାଣେ ତାହା ହର ହୋଇନାହିଁ ।

ଏକଟି ନମସ୍କାରେ, ପ୍ରଭୁ,
 ଏକଟି ନମସ୍କାରେ
 ସକଳ ଦେହ ଲୁଟିଲେ ପଡ଼ୁକ
 ତୋମାର ଏ ସଂସାରେ ।
 ଘନ ଶ୍ରୀବତ୍ସ-ମେଘେର ମତେ ।
 ରସେର ଭରେ ନମ୍ ନତ
 ଏକଟି ନମସ୍କାରେ, ପ୍ରଭୁ,
 ଏକଟି ନମସ୍କାରେ
 ସମସ୍ତ ମନ ପଡ଼ିଯା ଥାକ୍
 ତବ ଭବନ-ଦ୍ୱାରେ ।

ନାନା ସୁରେର ଆକୁଳ ଧାର
 ମିଳିଲେ ଦିଲେ ଆତ୍ମହାର
 ଏକଟି ନମସ୍କାରେ, ପ୍ରଭୁ,
 ଏକଟି ନମସ୍କାରେ
 ସମସ୍ତ ମାନ ସମାପ୍ତ ହୋଇ
 ନୀରବ ପାରବୀରେ ।

ହଂସ ଯେମନ ମାନସ ଯାତ୍ରୀ
 ତେମନି ସାର ଦିବସ ରତ୍ନି
 ଏକଟି ନମସ୍କାରେ, ପ୍ରଭୁ,
 ଏକଟି ନମସ୍କାରେ
 ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣ ଉଡ଼େ ତଳୁକ
 ମହାମରଣ-ପାରେ ।

ପ୍ରଭୁ ଗୋଟିଏମାତ୍ର ନମସ୍କାରରେ ତୁମର ଏ ସଂସାରରେ ମୋ ଦେହ
ଲେଟିପଡ଼ୁ । ଘନ ଶ୍ରାବଣ ମେଘପରି, ରସ ଭାରିରେ ଅବନତ ଗୋଟିଏ ନମସ୍କାରରେ
ହେ ପ୍ରଭୁ ଏ ମନ ତମ ଗୃହ-ଦ୍ଵାରରେ ପଡ଼ିରହିଥାଉ ।

ନାନା ସୁରର ଆକୂଳଧାରରେ ଆତ୍ମହରା ଗୋଟିଏ ନମସ୍କାରରେ । ହେ ପ୍ରଭୁ,
ତମ ନରବତାର ସମୁଦ୍ରରେ ସମସ୍ତ ଅଭିମାନ ସମାପ୍ତ ହେଉ ।

ମାନସ ସରୋବର ଯାହା ହଂସପରି ଗୋଟିଏ ନମସ୍କାରରେ, ହେ ପ୍ରଭୁ,
ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣ ମୋର ମହାମରଣ-କୁଳକୁ ଉଡ଼ିଯଉ ।

ଜୀବନେ ଯା ଚିରଦିନ
 ରୟେ ଗେଛେ ଆଉସେ,
 ପ୍ରଭାତେର ଆଲୋକେ ଯା
 ଫୋଟେ ନାଲ ପ୍ରକାଶେ,
 ଜୀବନେର ଶେଷ ଦାନେ
 ଜୀବନେର ଶେଷ ଗାନେ,
 ହେ ଦେବତା, ତାଇ ଆଜି
 ଦିବ ତବ ସକାଶେ—
 ପ୍ରଭାତେର ଆଲୋକେ ଯା
 ଫୋଟେ ନାଲ ପ୍ରକାଶେ ।

କଥା ତା'ରେ ଶେଷ କ'ରେ
 ପାରେ ନାଲ ବାଧୁତେ,
 ଗାନ ତାରେ ସୁର ଦିୟେ
 ପାରେ ନାଲ ସାଧୁତେ ।
 କୀ ନିଜୁତେ ରୁପେ ରୁପେ
 ମୋହନ ନବୀନ ରୁପେ
 ନିଖିଲ ନୟନ ହତେ
 ଜାକା ଛିଲ, ସଖା, ସେ—
 ପ୍ରଭାତେର ଆଲୋକେ ତୋ
 ଫୋଟେ ନାଲ ପ୍ରକାଶେ ।

ଭୁମେଛି ତାହାରେ ଲୟେ

ଦେଶେ ଦେଶେ ଫିରିୟା,

ଜୀବନେ ଯା ଭଙ୍ଗାଗଡ଼ା

ସବଇ ତାରେ ଘିରିୟା ।

ସବ ଭବେ ସବ କାଳେ

ଆମାର ସବାର ମାଝେ

ଶୟନେ ସ୍ବପନେ ଥେକେ

ତବୁ ଛିଲ ଏକା ସେ-

ପ୍ରଭତେର ଆଲୋକେ ତୋ

ଫୋଟେ ନାଇ ସକାଶେ

କତ ଦିନ କତ ଲେକେ

ଚେୟେଛିଲ, ଉହାରେ,

ବୁଧା ଫିରେ ଗେଛେ ତାର

ବାହିରେର ଦୁୟାରେ ।

ଆର କେହ ବୁଝିବେ ନା

ତୋମା-ସାଥେ ହବେ ଚେନା

ସେଇ ଆଶା ଲୟେ ଛିଲ

ଆପନାରଇ ଆକାଶେ-

ପ୍ରଭତେର ଆଲୋକେ ତୋ

ଫୋଟେ ନାଇ ସକାଶେ ।

ଜୀବନରେ ଚରଦିନପାଇଁ ଯାହା ଅଭାସରେ ରହିଯାଇଛି, ପ୍ରଭାତର ଆଲୋକରେ ଫୁଲ ଯାହା ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ଫୁଟିନାହିଁ ଜୀବନର ଶେଷ ଦାନ ଭାବେ, ଜୀବନର ଶେଷ ମୀତରେ, ହେ ଦେବତା, ତୁମକୁ ଆଜି ଭାଙ୍ଗି ଦେବ ।

କଥା ଯାହାକୁ ସଜେଇ କହିପାରେନାହିଁ, ଗୀତ ଯାହାକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟଦଳ ବଜାଇ ପାରେନାହିଁ—କି ନିଶ୍ଚୟରେ ଚୂପିଚୂପି ମୋହନ ନବୀନ ରୂପରେ ନିଶିଳ ନୟନରୁ ଯାହା ଡାକି ହେଇ ରହିଥିଲା—ପ୍ରଭାତର ଆଲୋକରେ ଫୁଲ ତାହା ପ୍ରକାଶ୍ୟ ରୂପରେ ଫୁଟିନାହିଁ ।

ଦେଶଦେଶ ମୁଁ ତାକୁ ନେଇ ଚାଲିଛି । ଜୀବନର ସବୁ ଭଙ୍ଗାଗଢ଼ା ତାକୁ ଘେରି ଘଟିଛି । ସମସ୍ତ ଭାବନା, କର୍ମ, ସବୁକିଛି ଭିତରେ, ଶୟନେ ଶ୍ୱପନେ ବି ସେ ଏକାଥିଲା । ପ୍ରଭାତର...

କେତେଲୋକ ତାକୁ ପାଇବାକୁ ଚାହୁଁ, ନିରାଶହୋଇ ଫେରିଛନ୍ତି । କେହି ଆଉ ଚାହିଁବେନି, ତମସହୃଦ ଚନ୍ଦ୍ରାହେବ ସେଇ ଆଶାରେଇ ସେ ତମ ଆକାଶରେ ରହିଛି—ପ୍ରଭାତର ଆଲୋକରେ ଫୁଲ ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ଫୁଟିନାହିଁ ।

୧୫୦

ତୋମାର ସାଥେ ନିତ୍ୟ ବିଶେଷ

ଆଉ ସହେ ନା—

ଦିନେ ଦିନେ ଉଠିଲେ ଜମେ

କତର ଦେନା ।

ସବାଇ ତୋମାୟ ସଜର ବେଶେ

ପ୍ରଣାମ କରେ ଗେଲ ଏସେ,

ମଲିନବାସେ ଲୁକିୟେ ବେଢ଼ାଇ—

ମାନ ରହେ ନା ।

କୀ ଜାନାବ ଚିତ୍ତବେଦନ

ବୋବା ହୁୟେଗେଲେ ଯେ ମନ

ତୋମାର କାଲେ କୋନୋ କଥାଇ

ଆଉ କହେ ନା

ଫିରିୟୋ ନା ଏବାର ତାରେ,

ଲଓ ଗୋ ଅପମାନେର ପାରେ,

କରେ ତୋମାର ଚରଣତଳେ

ଚିର-କେନା ।

ବୋଲପୁର

୨୫ ଶ୍ରାବଣ ୧୩୧୭

ତୁମ ସହୃଦ ନିତ୍ୟ ବିଶେଷ ଆଉ ସହ ହେଉନି । ଦିନୁଦିନ କେତେ ରୁଣ ଜମିଯାଉଛି । ସମସ୍ତେ ତୁମକୁ ସୁବେଶ ହୋଇ ନମସ୍କାର କରିଗଲେ । ମୁଁ ମଳିନ ବସନପାଇଁ ଲୁଚି ରହୁଛି । ମୋର ମାନ ରହେନା ।

ଚିତ୍ତବେଦନା ତୁମକୁ କଣ ବା ଜଣାଇବ ? ମୋ ମନ ମୁକ୍ତପାଳଟି ଯାଇଛି, ତୁମଠାରେ ଅଛୁକିଛି କହିପାରେନା ।

ଏଥର ଏ ମୁକ୍ତ ମନକୁ ଅଛୁ ଫେରାଇ ଦିଅନା । ମାନ ଅପମାନର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବକୁ ନେଇ ତାକୁ ତୁମ ଚରଣ କ'ଣ କରିବି ।

ପ୍ରେମେର ହାତେ ଧରି ଦେବ
 ତାରି ରୟେଛି ବସେ,
 ଅନେକ ଦେରି ହୟେ ଗେଲ,
 ଦୋଷୀ ଅନେକ ଦୋଷେ ।
 ବିଧିବିଧାନ-ବିଧାନ-ତୋରେ
 ଧରତେ ଆସେ, ଯାଇ ଯେ ସରେ—
 ତାର ଲଗି ଯା ଶାସ୍ତି ନେବାର
 ନେବ ମନେର ତୋଷେ
 ପ୍ରେମେର ହାତେ ଧରିଦେବ
 ତାରି ରୟେଛି ବସେ ।

ଲୋକେ ଆମାୟ ନିନ୍ଦା କରେ,
 ନିନ୍ଦା ସେ ନୟ ମିଛେ—
 ସକଳ ନିନ୍ଦା ମାଆୟ ଧରେ
 ଶବ ସବାର ନୀତେ ।
 ଶେଷ ହୟେ ଯେ ଗେଲ ବେଲ,
 ଲଜଲ ବେଲ-କେନାର ମେଲ—
 ତାଙ୍କତେ ଯାଇ ଏସେଛିଲ
 ଫିରିଲ ତାର ରେଷେ ।
 ପ୍ରେମେର ହାତେ ଧରିଦେବ
 ତାରି ରୟେଛି ବସେ ।

୨୫ ଶ୍ରାବଣ ୧୩୧୭

ପ୍ରେମ ପାଖରେ ଧରିଦେବ ବୋଲି ଅପେକ୍ଷା କରିବିହିଁ । ମୋର ଅନେକ
 ବିଳମ୍ବ ଘଟିଲା—ବହୁ ଦୋଷରେ ମୁଁ ଦୋଷୀ । ବିଧିବିଧାନର ବିଧାନ ଧରିନେବାକୁ
 ଆସିଲେ ମୁଁ ଘୁଞ୍ଚିବସେ । ସେଥିପାଇଁ ଯାହା ଶାସ୍ତି ମିଳିବ ସନ୍ତୋଷ ମନରେ
 ନେବି ପ୍ରେମ ପାଖରେ... ।

ଲୋକେ ମୋତେ ନିନ୍ଦାକରନ୍ତି, ତାହା ମିଛୁକୁହୁଁ । ସକଳ ନିନ୍ଦା ମୁଣ୍ଡରେ
 ଧରି ସଭିଙ୍କ ତଳେ ରହିବି । ବେଳଯେ ସରିଆସିଲା, ବିକାକିଣା ସରିଲା,
 ଯେଉଁମାନେ ଡାକିବାକୁ ଆସିଥିଲେ ସେମାନେ ରାଗରେ ଫେରିଲେ । ପ୍ରେମ ହାତରେ...

ସଂସାରେତେ ଆର ଯାହାର

ଆମାୟ ଉଲେବାସେ

ତାର ଆମାୟ ଧରେ ଗଣେ

ବୈଧେ କଠିନ ପାଶେ ।

ତୋମାର ପ୍ରେମ ଯେ ସବାର ବାଡ଼ା

ତାଇ ତୋମାରଇ ନୂତନ ଧାର—

ବାଧା' ନାକୋ, ଲୁକିଯେ ଥାକ' ।

ଛେଡ଼େଇ ଗଣ' ଦାସେ ।

ଆର-ସକଳେ, ଭୁଲି ପାଛେ,

ତାଇ ଗଣେନା ଏକା ।

ଦିନେର ପରେ କାହ୍ନେ ଯେ ଦିନ,

ତୋମାରଇ ନେଇ ଦେଖା ।

ତୋମାୟ ଡାକି ନାଇ—ବା ଡାକି,

ଯା ଖୁଣି ତାଇ ନିୟେ ଝାକି,

ତୋମାର ଖୁଣି ତେୟେ ଆଛେ

ଆମାର ଖୁଣିର ଆଶେ ।

ଇ, ଆଇ, ଆର, ରେଇପଥେ

୨୫ ଶ୍ରାବଣ ୧୩୧୭

ସଂସାରରେ ଅନ୍ୟ ଯେଉଁମାନେ ମୋତେ ଭଲପାଆନ୍ତି ସେମାନେ ଦୃଢ଼ ଭାବେ ମୋତେ ଧରିରଖିଛନ୍ତି । ତୁମ ପ୍ରେମ ସବୁଠୁ ସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦ, ତାର ଧାର ଅଲଗା— ତୁମେ ବାହାରୁ ବାହରଖନା, ଭିତରେ ଲୁଚିରୁହ, ଦାସକୁ ଗୁଡ଼ି ଦେଇଥାଅ ।

ଭୁଲିଯିବ ବୋଲି ଅନ୍ୟମାନେ କେହି ଏକା ରହୁବାକୁ ଦିଅନ୍ତିନି । ଦିନପରେ ଦିନ କଟିଯାଏ, ତୁମର ଦେଖା ମିଳେନା । ତୁମକୁ ଡାକେ ବା ନଡାକେ—ମୋ ଖୁସିରେ ମୁଁ ଯାହାକରେ —ମୋ ଖୁସିରେ ତୁମର ଖୁସି ସଦା ଜାଗ୍ରତ ।

୧୫୩

ପ୍ରେମେର ଦୂତକେ ପାଠାବେ, ନାଥ, କବେ—

ସକଳ ଦୁନ୍ଦୁ ଘୂତବେ ଆମାର ତବେ ।

ଆର ଯାହାର ଆସେ ଆମାର ଘରେ

ଭୟ ଦେଖାୟେ ତାର ଶାସନ କରେ,

ଦୁରନ୍ତ ମନ ଦୁୟାର ଦିୟେ ଥାକେ—

ହାର ମାନେନା, ଫିରାୟେ ଦେୟ ସବେ ।

ସେ ଏଲେ ସବ ଆଗଇ ଯାବେ ଛୁଟେ,

ସେ ଏଲେ ସବ ବାଧନ ଯାବେ ଟୁଟେ,

ଘରେ ତଖନ ରଖବେ କେ ଆର ଧରେ—

ତାର ଡାକେ ଯେ ସାଡ଼ା ଦିତେଇ ହବେ ।

ଆସେ ଯଖନ ଏକଲ ଆସେ ତଲେ,

ଗଲୟ ତାହାର ଫୁଲେର ମାଲ ଦୋଲେ—

ସେଇ ମାଲତେ ବାଧବେ ଯଖନ ଟେନେ

ହୃଦୟ ଆମାର ନୀରବ ହୟେ ରବେ ।

ରେଇପଥେ

୨୫ ଶ୍ରାବଣ ୧୩୧୭

ପ୍ରେମଦୂତକୁ ନାଥ, କେବେ ପଠାଇବ ? ମୋର ସକଳ ଦୁନ୍ଦୁ ଭାହାହେଲେ
ଦୁଷ୍ଟିବ । ଅଉ ଯେଉଁମାନେ ଅସନ୍ତି ସେମାନେ ଭୟ ଦେଖାଇ, ଶାସନ କରନ୍ତି ।
ମୋର ଦୁରନ୍ତ ମନ କବାଟ କଲି ରହୁଥାଏ—ହାର ମାନେନା, ସମସ୍ତଙ୍କୁ
ଫେରାଇଦିଏ ।

ପ୍ରେମଦୂତ ଆସିଲେ ସବୁ ଅକଟ ସବୁ ବଧନ ଛୁଟିଯିବ । ଘରେ ଅଉ କିଏ
ମୋତେ ଧରି ରଖିବ ? ତା ଡାକରେୟେ ଆବାନ ଦେବାକୁ ହେବ ।

ଯେବେ ସେ ଆସେ, ଏକା ରୁଲିଆସେ । ତା ଗଳାରେ ଫୁଲମାଲ ବୁଲୁ-
ଥାଏ । ସେଇ ମାଲାରେ ସେ ଯେବେ ଟାଣିକରି ବାନ୍ଧବ, ମୋ ହୃଦୟ
ମରବ ହୋଇରହୁବ ।

୧୫୪

ଗାନ ଗାଉଥାଲେ ଆମାୟ ତୁମି

କତଲ ଛଲେ ଯେ

କତ ସୁଖେର ଖେଲୟ, କତ

ନୟନ ଜଳେ ହେ ।

ଧର ଦିୟେ ଦାଓ ନା ଧର,

ଏସ କାଛେ, ପାଲଓ ତୁର-

ପରନ କର' ବ୍ୟଥାୟ-ଭର

ପଲେ ପଲେ ହେ ।

ଗାନ ଗାଉଥାଲେ ଏମନି କରେ

କତଲ ଛଲେ ଯେ ।

କତ ତୀବ୍ର ତାରେ ତୋମାର

ବୀଣା ସାଜାଓ ଯେ,

ଶତଶ୍ରଦ୍ଧ କ'ରେ ଜୀବନ

ବାଣି ବାଜାଓ ହେ ।

ତବ ସ୍ତରେର ଲୀଳତେ ମୋର

ଜନମ ଯଦି ହୁଏଛେ ଭୋର,

ତୁପ କରିୟେ ଗଣୋ ଏବାର

ଚରଣତଳେ ହେ ।

ଗାନ ଗାଉଥାଲେ ଚିରଜୀବନ

କତଲ ଛଲେ ଯେ ।

ରେଲପଥେ

୨୫ ଶ୍ରାବଣ ୧୩୧୭

ତୁମେ ମୋତେ କେତେ ସୁଖର ଖେଳରେ, କେତେ ଅଶ୍ରୁ ଜଳରେ, ଛଳ କପଟରେ ଗୀତ ବୋଲାଇ ନେଲ ! ତୁମେ ଧର ଦେଇବି ଧର ଦିଅନା । ପାଖକୁ ଆସି ଦୂରତ ଫେରିଯାଅ । ଦୁଇଦୁଇ ବ୍ୟଥାତ କର ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ । ଏମିତି କେତେ ଛଳରେ ଗୀତ ବୋଲାଇଲ !

ତୁମ ବାଣୀ କି ଡାକ୍ତାରେ ଯଜାଅ । ଜୀବନ ବଂଶୀକୁ ଶତହ୍ରଦ୍ରକରି ବଜାଅ ? ତୁମ ସ୍ମରଣାଳାରେ ଯେବେ ମୋର ଜନ୍ମ, ଏବେ ମୋତେ ତୁମ ରେଣୁକାଳେ ନାରବ କରି ରଖ । ମୋତେ କେତେ ଛଳରେ ଚିରଜୀବନ ଗୀତ ବୋଲାଇଲ !

ମନେ କରି ଏଇଖାନେ ଶେଷ—

କୋଥା ବା ହୟ ଶେଷ ।

ଆବାର ତୋମାର ସଭା ଥେକେ

ଆସେ ଯେ ଆଦେଶ ।

ନୂତନ ଗାନେ ନୂତନ ରଙ୍ଗେ

ନୂତନ କ'ରେ ହୃଦୟ ଜାଗେ,

ସୁରେର ପଥେ କୋଥା ଶ୍ରେ ଯାଇ

ନା ପାଇ ସେ ଉଦ୍ଦେଶ ।

ସନ୍ଧ୍ୟାବେଲର ସୋନାର ଆଲୟ

ମିଳିଯେ ନିୟେ ତାନ

ପୁରବୀତେ ଶେଷ କରେଛି

ଯଜନ ଆମାର ଗାନ—

ନିଶୀଥରତେର ଗଭୀର ସୁରେ

ଆବାର ଜୀବନ ଭେଦେ ପୁରେ,

ତଜନ ଆମାର ନୟନେ ଆର

ରୟ ନା ନିଦ୍ରାଲେଶ ।

ରେଇପଥେ

୨୫ ଶ୍ରାବଣ ୧୩୧୭

ଭାବେ ଏଥର ଶେଷ ହେଲା, ମାତ୍ର ଶେଷବା କେଉଁଠି ହେଉଛି ? ପୁଣି ତମ ସଭାରୁ ଆଦେଶ ଆସେ । ନୂତନ ଗୀତରେ ନୂତନ ରାଗରେ ନୂତନକରି ହୃଦୟ ଜାଗରିବ ହୁଏ । ସୁର ଧାରରେ ମୁଁ କୁଆଡ଼େଯେ ଯାଏ ତାର କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନଥାଏ ।

ସନ୍ଧ୍ୟାବେଲାର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଭ ଅଭାବେ ତାନ ମିଳାଇ ପୁରସାରେ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଗୀତ ଶେଷ କରିଛି—ନିଶୀଥ ରାତରେ ଗଭୀର ସୁରେ ପୁଣି ଜୀବନ ଭେଦେ—ସେତେବେଳେ ମୋ ଆଖିରେ ଆଉ ଲେଖମାତ୍ର ନନ୍ଦ ରହେନା ।

୧୫୭

ଶେଷେର ମଧ୍ୟେ ଅଶେଷ ଆଜ୍ଞେ

ଏଇ କଥାଟି ମନେ

ଆଜ୍ଞକେ ଆମାର ଗାନେର ଶେଷେ

ଜାଗରେ କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେ ।

ସୁର ଗିୟେରେ ଥେମେ, ତବୁ

ଆମତେ ଯେନ ଗୁପ୍ତ ନା କରୁ—

ନୀରବତାୟ ବାଜରେ ବୀଣା

ବିନା ପ୍ରୟୋଜନେ ।

ତାରେ ଯଶନ ଆଦାତ ଲଗେ,

ବାଜେ ଯଶନ ସୁରେ,

ସବାର ତେୟେ ବଢ଼ା ଯେ ଗାନ

ସେ ରହୁ ବହୁ ଦୂରେ—

ସକଳ ଆଲପ ଗେଲ ଥେମେ

ଶାନ୍ତ ବୀଣାୟ ଆସେ ନେମେ,

ସନ୍ଧ୍ୟା ଯେମନ ଦିନେର ଶେଷେ

ବାଜେ ଗଭୀର ସ୍ବନେ ।

କଲିକତା

୨୭ ଶ୍ରାବଣ ୧୩୧୭

‘ଶେଷ ମଧ୍ୟରେ ଅଶେଷ ରହୁ’ ଏହି କଥାଟି ଆଜି ମୋର ଗୀତ ଶେଷରେ ମନରେ ବାରମ୍ବାର ଜାଗି ଉଠୁଛି । ସୁର ଅମିୟାଉଛି, ତଥାପି ଅମି ରହିବାକୁ ଚାହେଁନା । ବିନା ପ୍ରୟୋଜନରେ ନୀରବତାରେ ବାଣୀ ବାଜୁଛି !

ଭାରତର ଯେତେବେଳେ ଅଯାତ ଲଗେ, ସୁର ଯେବେ ବୁଲୁଛି ତେବେ—
ଉଠ— ସବୁଠି ଯେଉଁଠି ବଡ଼ ଗୀତ ତାହା ବହୁଦୂରରେ ରହିଛି । ସବୁ ଆଳାପ ସରିଗଲେ, ଶାନ୍ତ ବାଣୀରେ ସେ ଗୀତଟି ଓଲଟାଇ ଆସେ, ଯେପରି ସନ୍ଧ୍ୟା, ଦିନ ଶେଷରେ ଗଭୀର ସୁରରେ ଆସେ ।

୧୫୭

ଦିବସ ଯଦି ସାଙ୍ଗ ହଲ, ନା ଯଦି ଗାହେ ପାଖୁ,
 କ୍ଳାନ୍ତ ବାୟୁ ନା ଯଦି ଆର ତଲେ,
 ଏବାର ତବେ ଗଭୀର କ'ରେ ଫେଲେ ଗୋ ମୋରେ ଜାକି
 ଅତି ନିବିଡ଼ ଘନତିମିର ତଲେ—

ସୁପନ ଦିୟେ ଗୋପନେ ଧୀରେ ଧୀରେ
 ଯେମନ କରେ ଜେକେଛ ଧରଣୀରେ,
 ଯେମନ କରେ ଜେକେଛ ତୁମି ମୁଦିୟା—ପଡ଼ା ଆଖୁ,
 ଜେକେଛ ତୁମି ଗତେର ଶତଦଲେ ।

ପାଥେୟ ଯାର ପୁରୁଷେ ଆସେ ପଥେର ମାଝିଆନେ,
 କ୍ଷତିର ରେଖା ଉଠେଇ ଯାର ପୁଟେ,
 ବସନଭୂଷା ମଲିନ ହଲ ଧୁଲୁୟ ଅପମାନେ,
 ଶକତି ଯାର ପଡ଼ିତେ ଶୟ ଟୁଟେ

ଜାକିୟା ଦିକି ତାହାର କ୍ଷତବ୍ୟଥା
 କରୁଣାଘନ ଗଭୀର ଗୋପନତା,

ସୁରୁଷେ ଲଜ ପୁଟାଓ ତାରେ ନବୀନ ଭଷା-ପାନେ
 କୁଡ଼ାୟେ ତାରେ ଆଧାର ସୁଧାକଲେ ।

କଲିକତା

୨୯ ଶ୍ରାବଣ ୧୩୧୭

ଦିନ ଯଦି ସରି ଆସିବୁ, ପକ୍ଷୀ ଯଦି ଗାଉନାହାନ୍ତି, କ୍ଳାନ୍ତବାୟୁ ଯଦି ଅଛି
 ପ୍ରବାହତ ହେଉନି, ତେବେ ମୋତେ ଗଭୀର ଭାବେ ଭାଙ୍ଗି ଦିଅ ଯେମିତି ଅତିନବିଡ଼
 ତମିର ତଳେ, ଧୀରେ ଧୀରେ ଗୋପନରେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଇ ଧରଣୀକୁ ଭାଙ୍ଗିଅଛ,
 ମୁଦି ପଡ଼ୁଥିବା ଆଖିକୁ ଓ ଶରୀର ପଦ୍ମକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେଇଛ ।

ମଝି ରସ୍ତାରେ ଯାହାର ପାଥେୟ ସରିଆସିବୁ, କ୍ଷତିର ରେଖା ଯାହାର ଫୁଟି-
 ଉଠିବୁ, ଯା'ର ବସନ ମଳିନ ହୋଇଛି ଧୂଳି ଓ ଅପମାନରେ, ଯାହାର ଯେଉଁ
 ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିଛି—ତାର କ୍ଷତ ବ୍ୟଥାକୁ କରୁଣାଘନ ଗୋପନତା ଭାଙ୍ଗିଦେଉ, ତାର
 ଲଜ ଦୂରକରି, ତାକୁ ଅମୃତମୟ ଅନ୍ଧାରରେ ଭଜାଇ, ନବୀନ ଉପାରେ ଫୁଟାଇଦିଅ ।

